

Finanse

Finansowanie gospodarki przez sektor bankowy

Scenariusze zdarzeń

Iwona D. Czechowska, Czesław Lipiński
Joanna M. Stawska, Joanna Stępińska
Wojciech Zatoń



Finansowanie gospodarki przez sektor bankowy

Scenariusze zdarzeń



WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Finanse

Finansowanie gospodarki przez sektor bankowy

Scenariusze zdarzeń

Iwona D. Czechowska, Czesław Lipiński
Joanna M. Stawska, Joanna Stępińska
Wojciech Zatoń

Publikacja powstała na podstawie raportu przygotowanego w ramach współpracy
z Programem Analityczno-Badawczym Warszawskiego Instytutu Bankowości



**WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO**

Łódź 2024

Iwona Dorota Czechowska (ORCID: 0000-0002-8051-5324)
Czesław Lipiński (ORCID: 0000-0003-0136-4810)
Joanna Stawska (ORCID: 0000-0001-6863-1210)
Wojciech Zatoń (ORCID: 0000-0002-7566-187X)
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Katedra Bankowości Centralnej i Pośrednictwa Finansowego
90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 39

Joanna Stępińska (ORCID: 0000-0002-1283-4622)
– Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Ubezpieczeń
90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 39

RECENZENCI

Ewa Wierzbicka, Dariusz Wawrzyniak

PROJEKT OKŁADKI

efectoro.pl

agencja komunikacji marketingowej

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Stock.Adobe.com/itchaznong

© Copyright by Authors, Łódź 2024

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

<https://doi.org/10.18778/8331-588-1>

Niniejsza publikacja stanowi rozszerzoną wersję raportu realizowanego na zamówienie
Warszawskiego Instytutu Bankowości w ramach Programu Analityczno-Badawczego



Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.11530.24.0.K

Ark. wyd. 12,0; ark. druk. 10,5

ISBN 978-83-8331-588-1
e-ISBN 978-83-8331-589-8

Spis treści

Streszczenie	9
Wprowadzenie	19
Rozdział 1	
Kredyty bankowe w polskiej gospodarce i ich znaczenie	21
1.1. Struktura i trendy kredytów w polskiej gospodarce	25
1.1.1. Układ podmiotowy (struktura według segmentów klientów)	25
1.1.2. Układ przedmiotowy (struktura według celów kredytowania)	29
1.2. Analiza zmiany stanu należności kredytowych	32
1.2.1. Umowny i faktyczny przeciętny czas życia kredytu	32
1.2.2. Oszacowanie sprzedaży nowych kredytów	36
1.2.3. Odnawialność portfela kredytowego	41
1.3. Identyfikacja czynników wpływających na akcję kredytową banków, ze szczególnym uwzględnieniem czynników makroekonomicznych	52
1.3.1. Przegląd czynników makroekonomicznych wpływających na udzielane kredyty w Polsce	61
1.3.2. Wpływ innych czynników i zdarzeń nadzwyczajnych	64
1.3.3. Perspektywy zmian struktury zapotrzebowania na kredyty	67
1.3.4. Polityka kredytowa banków	70
1.4. Analiza relacji: PKB – nakłady inwestycyjne – zapotrzebowanie na kredyty w Polsce w latach 2014–2023	76
Rozdział 2	
Potencjał podaży kredytów w sektorze bankowym w świetle wymogów kapitałowych	83
2.1. Ekspozycja na ryzyko a wolumen akcji kredytowej	83
2.1.1. Ekspozycja całkowita i ekspozycja na ryzyko i ich miary TEM i TREA	83
2.1.2. Struktura łącznej ekspozycji na ryzyko	85
2.1.3. Ekspozycja na ryzyko kredytowe a akcja kredytowa banków	86

2.2. Kapitał banków i wymogi adekwatności kapitałowej	87
2.2.1. Struktura i źródła pochodzenia kapitału banków	89
2.2.2. Kapitał bilansowy (wg prawa bankowego i standardów rachunkowości) a kapitał regulacyjny (wg wymogów CRR)	90
2.2.3. Wymogi adekwatności kapitałowej	93
2.2.4. Wymogi MREL – dodatkowy kapitał finansujący procesy resolution	96
2.2.5. Inne wymogi i uprawnienia organów nadzorczych w obszarze ryzyka kredytowego i wymogów kapitałowych	100
2.3. Kształtowanie się funduszy własnych i ekspozycji na ryzyko w sektorze bankowym w Polsce	101
2.3.1. Kapitał w ujęciu bilansowym	101
2.3.2. Kapitał w ujęciu regulacyjnym	104
2.3.3. Ekspozycja na ryzyko kredytowe a akcja kredytowa banków	105
Rozdział 3	
Prognoza potrzeb kredytowych gospodarki i zapotrzebowania banków na kapitał w Polsce na lata 2024–2027	109
3.1. Akcja kredytowa banków w środowisku wysokiej i post-wysokiej inflacji	110
3.2. Wzrost kapitału banków a zapotrzebowanie na kredyty	113
3.3. Model wzrostu portfela kredytowego banków i zapotrzebowania na kapitał	114
3.3.1. Makroekonomiczne komponenty modelu	114
3.3.1.1. Relacja portfela kredytowego banków do PKB	115
3.3.1.2. Wpływ inflacji na wzrost nominalnego PKB i na wartość nowych kredytów	116
3.3.1.3. Perspektywy wzrostu udziału inwestycji w PKB i jego wpływ na zapotrzebowanie na kredyty	118
3.3.1.4. Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw	119
3.3.2. Mechanizm odnawiania portfela kredytowego	121
3.3.3. Model szacowania luki kapitałowej dla finansowania potencjalnego portfela kredytowego	124
3.4. Scenariusze kształtowania się potencjalnej luki kapitałowej banków dla finansowania kredytów w latach 2024–2027	127
3.4.1. Założenia scenariuszy	127
3.4.2. Wyniki scenariuszy – należności kredytowe	136
3.4.3. Wyniki scenariuszy – wynik finansowy sektora bankowego	141
3.4.4. Wyniki scenariuszy – ocena ryzyka powstania luki kapitałowej dla finansowania działalności kredytowej banków w wyniku wzrostu akcji kredytowej	145
3.5. Wnioski i rekomendacje dotyczące zdolności finansowania potrzeb gospodarki kredytami bankowymi przy ograniczonych zasobach kapitałowych banków	148

Literatura	151
Wykaz tabel	159
Wykaz wykresów	161
Wykaz rysunków	165

Streszczenie

1. Problem poziomu zdolności systemu bankowego w Polsce do finansowania potrzeb gospodarki jest ważny z powodu dwóch perspektyw. Pierwsza (mikroekonomiczna) dotyczy dostępu i wykorzystania bankowych źródeł finansowania przez uczestników rynku. Druga (makroekonomiczna) związana jest z rozwojem gospodarki, rozbudowaniem zdolności produkcyjnych, realizacją nowych inwestycji, zwiększaniem zatrudnienia, wzrostem konsumpcji indywidualnej.
2. Zdolność finansowania potrzeb gospodarki wynika z pełnienia przez banki ważnych funkcji: koncentracji kapitałów oraz transformacji pieniądza w czasie. Działalność kredytowa stanowi podstawowe źródło dochodów banku: generuje marżę odsetkową wynikającą z różnicy pomiędzy relatywnie niskim kosztem odsetkowym depozytów a wynagrodzeniem płaconym przez kredytobiorców bankom za udostępnienie środków (uzależnionym od okresu udostępnienia i oceny zdolności do obsługi długu, czyli od skali ryzyka kredytowego związanego z danym klientem).
3. Banki dążą do ekspansji działalności kredytowej, stanowiącej istotny czynnik maksymalizacji wyniku finansowego. Skala ekspansji jest limitowana przez: popyt na kredyty, możliwości jej sfinansowania, czyli zasadniczo przez dostępną bazę środków powierzonych bankowi przez klientów (depozyty klientów). Biorąc pod uwagę aktualną sytuację nadpłynności obserwowanej w polskim systemie bankowym (przewaga wolumenu depozytów klientów nad wolumenem kredytów rzędu 35%), możemy mówić o istniejącej znacznej rezerwie, która może być wykorzystana, gdyby np. zmieniły się regulacje w zakresie podatku bankowego, stwarzające uwarunkowania, które sprzyjają inwestowaniu w obligacje skarbowe.
4. Dla aktywności kredytowej istotna jest polityka banku, wybór kierunków finansowania (poszczególnych obszarów gospodarki czy segmentów klientów) z uwzględnieniem rentowności i swoistego apetytu na ryzyko kredytowe, wybór między niższą marżą odsetkową w przypadku produktów o niższym zagrożeniu ze strony ryzyka kredytowego (niewielka skala pojedynczych decyzji kredytowych, krótki okres, „dobre” zabezpieczenia zwrotności), a wyższą marżą w przypadku produktów bardziej ryzykownych (*pasywna lub aktywna strategia zarządzania ryzykiem kredytowym*).
5. Ekspansja kredytowa jest ograniczana przez pogłębiające się nadzorcze wymogi kapitałowe (ograniczenia koncentracji kredytów, adekwatność kapitałowa, dźwignia finansowa, MREL). Zgodnie z tymi wymogami baza kapitałowa banku powinna być na tyle rozbudowana, by móc pokryć nieoczekiwane straty z tytułu materializacji poszczególnych rodzajów ryzyka towarzyszącego działalności banku, zapewniając przy tym możliwość bezpiecznego kontynuowania tej działalności,

bez konieczności sięgania po nadzwyczajne środki zewnętrzne w postaci pomocy publicznej czy wsparcia ze strony banku centralnego.

6. Metodologia statystyki monetarnej wyróżnia w sektorze niefinansowym: przedsiębiorstwa niefinansowe, jednostki, prowadzące działalność gospodarczą, gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych (osoby prywatne, przedsiębiorców indywidualnych, rolników indywidualnych, instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych). Różnice między podmiotami dotyczą: potrzeb (konsumpcyjne, produkcyjne – pod względem skali, rozkładu w czasie) oraz możliwości generowania dochodów, pozyskiwania środków własnych i obcych czy zdolności do obsługi zaciągniętego zadłużenia. Dla potrzeb analizy w opracowaniu wyłączono z segmentu gospodarstw domowych i przeniesienie do segmentu przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych. Uzyskano dzięki temu jednorodne agregaty klientów indywidualnych. Bazą dla analiz i prognoz zawartych w tym opracowaniu były publicznie dostępne dane dotyczące należności, pochodzące z comiesięcznie aktualizowanych zestawień publikowanych przez KNF i NBP.
7. Łączny wolumen należności kredytowych sektora niefinansowego pozostawał w stabilnym trendzie rosnącym do końca marca 2020 r., osiągając maksymalny poziom 1 121,6 mld zł, po czym do końca roku 2020 nastąpił spadek spowodowany przez pandemię COVID-19. Przejściowy powrót do trendu wzrostowego trwał do końca września 2022 r. (z maksimum 1 176,8 mld zł), po czym znów dał się zaobserwować spadek (do poziomu 1 120,8 mld zł, tj. o 4,9%). **Kredyty mieszkaniowe** osiągnęły maksymalny poziom na koniec grudnia 2021 r. (509,5 mld zł), po czym przeszły w trend spadkowy trwający do końca III kwartału 2023 r. (o 11,8%, do poziomu 449,5 mld zł), przełamany wzrostem wolumenu o 0,9% do końca grudnia 2023 r. **Kredyty konsumpcyjne** pozostawały w trendzie rosnącym do wybuchu pandemii COVID-19 (do poziomu 180,8 mld zł na koniec marca 2020 r.), po czym względnie ustabilizowały się, z niewielkimi fluktuacjami w przedziale 180–190 mld zł. Podobnie zachowywały się **kredyty inwestycyjne przedsiębiorstw**, osiągając przed wybuchem pandemii poziom 257,5 mld zł i stabilizując się w przedziale 249–263 mld zł w okresie od czerwca 2020 r. do grudnia 2023 r. Zapotrzebowanie na **kredyty operacyjne przedsiębiorstw**, do marca 2020 r., osiągając maksimum 210,9 mld zł, na skutek wprowadzenia „tarcz finansowych” zapobiegających negatywnym płynnościowym następstwom pandemii obniżyło się o ponad 16% (do poziomu 175 mld zł), by dopiero od I kwartału 2022 r. powrócić na poprzedni poziom. Jest to efektem jednoczesnego wprowadzenia w 2020 r. „tarcz antycovidowych” zwiększających płynność finansową przedsiębiorstw i złagodzenia polityki pieniężnej poprzez drastyczne obniżenie stóp procentowych, które zwiększyło atrakcyjność kredytów mieszkaniowych. Natomiast rosnąca inflacja i zaostrzenie polityki pieniężnej od IV kwartału 2021 r. zadziałały w przeciwnym kierunku, pogarszając sytuację finansową zarówno przedsiębiorców, jak i gospodarstw domowych.

8. Faktyczny czas życia kredytów różni się od okresu, na który zawierane są umowy kredytowe. Klienci banków nadpłacają kredyty na nieruchomości, a szczególnie zjawisko to uwidoczniło się w 2022 r. wpłynęło wprowadzenie w połowie 2022 r. wakacji kredytowych, które dały kredytobiorcom możliwość zawieszenia spłaty rat kredytowych w odniesieniu do zobowiązań zaciągniętych w celu nabycia nieruchomości przeznaczonych na zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych.
9. W celu określenia przeciętnego czasu życia kredytu analizowano sprawozdania finansowe banków oraz informacje o sektorze bankowym. Wzięto pod uwagę termin zapadalności kredytów. Zgromadzono dane o wartości kredytów w bankach w podziale na (różnie określone w poszczególnych bankach) przedziały czasowe terminów zapadalności. W sytuacji kiedy banki podawały okres trwania umów kredytowych określony jako „powyżej 5 lat”, przyjęto, że średni termin zapadalności to 13 lat.
10. Oszacowano udział kredytów z danego segmentu w portfelu banku. Dla każdego banku określono średnią zapadalność kredytów ogółem w latach. Z uwagi na charakterystykę działalności poszczególnych banków, typ finansowanych klientów oraz rodzaj udzielanych kredytów, wyniki dotyczące czasu życia kredytów pomiędzy poszczególnymi bankami różnią się. Dla banków o wyższym udziale kredytów hipotecznych w portfelu czas życia kredytów jest dłuższy w porównaniu z tymi, które wśród swoich należności kredytowych mają mniej tego typu ekspozycji kredytowych. Na podstawie średniej zapadalności kredytu dla każdego z banków oraz udziału ich należności w badanej próbie oszacowano przeciętny czas życia kredytów, który wyniósł 7 lat.
11. Analizując możliwości sektora bankowego w zakresie zdolności do finansowania gospodarki, zwrócono uwagę na potrzeby klientów. Informacji o popycie na kredyt dostarczyły dane o przeciętnym poziomie akceptacji wniosków kredytowych przez banki. Poziom akceptacji tych wniosków w okresie ostatnich 6 lat kształtował się w granicach 82,9%. W ramach tego segmentu widoczne były różnice. Wskaźnik akceptacji dla dużych przedsiębiorstw wynosił 91,9%, a w przypadku sektora MSP 79,5%.
12. Analizując informacje dotyczące lejka sprzedażowego kredytów mieszkaniowych w latach 2019–2022, tj. o wartości składanych przez klientów wniosków kredytowych, wartości wniosków, w których bank wydał decyzję pozytywną oraz wartości ostatecznie przyznanych kredytów, odnotowano, że ok. 50–60% wniosków, w zależności od okresu, była przez banki rozpatrywana pozytywnie. Ostatecznie przyznano ok. 40% kredytów w relacji do złożonych wniosków. Liczba kredytów mieszkaniowych faktycznie przyznanych w relacji do pozytywnie rozpatrzonych wniosków może być mniejsza, ponieważ poszczególni kredytobiorcy mogli składać wnioski kredytowe w więcej niż jednym banku. Akceptacja przez banki wniosków o udzielenie finansowania w przypadku kredytów konsumpcyjnych kształtowała się na poziomie niższym niż w przypadku wniosków o kredyty mieszkaniowe.

13. Przeciętny czas życia kredytów ściśle wiąże się z przeciętnym czasem spłaty portfela kredytowego, tj. jego odnawialnością, ale różnica pomiędzy nimi jest istotna. Analizując odnawialność portfela kredytowego na podstawie sprawozdań finansowych sześciu banków o określonej charakterystyce klienta i portfeli kredytowych zauważono zróżnicowane wartości nowych kredytów w odniesieniu do ich stanu na początek okresu. Średnie wyniki wybranych banków są bardzo zbliżone do tych uzyskanych z całego sektora.
14. Aktywność kredytowa banków jest wrażliwa na wiele zmiennych, wynikających z teorii ekonomii, mających charakter makro- i mikroekonomiczny. W grupie analizowanych determinant można również wyróżnić czynniki mające charakter popytowy czy czynniki podażowe, na których koncentrują się autorzy niniejszego opracowania. Z przeglądu literatury przedmiotu wynika, że do istotnych czynników makroekonomicznych zalicza się: PKB, poziom inflacji, politykę stopy procentowej (restrykcyjną lub ekspansywną), kurs walutowy, stopę bezrobocia czy np. poziom depozytów, a także kondycję sektora bankowego. Determinanty są odnoszone do sytuacji kryzysowych. Zazwyczaj uwzględnia się grupę kilku czynników, a nie czynniki pojedyncze. Do czynników mikroekonomicznych należą: sytuacja kapitałowa, skład ich portfeli kredytowych i możliwości dalszego rozwoju akcji kredytowej w określonych kierunkach, poziom ryzyka finansowania danej branży, limity koncentracji, sytuacja ekonomiczno-finansowa kredytobiorców.
15. W okresie pandemii dynamika kredytów wyraźnie wyhamowała. Obniżył się popyt i produkcja w wielu dziedzinach gospodarki, co wpłynęło na spadek zainteresowania zaciąganiem nowych zobowiązań kredytowych. Celem zapewnienia względnej stabilizacji w gospodarce poluzowana została polityka pieniężna i fiskalna. W 2020 r. w obliczu pandemii COVID-19 NBP zdecydował się na trzy obniżki stopy referencyjnej do poziomu 0,1%, doprowadzając stopy procentowe do historycznie niskich poziomów. Obniżce uległy również krótkoterminowe stopy procentowe rynku międzybankowego w Polsce, niskie stawki WIBOR 3M jeszcze się obniżyły. Pomimo atrakcyjnego poziomu stóp procentowych wyraźnie spadła akcja kredytowa banków. Wartość nowych kredytów w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. obniżyła się o niemal 10%. Wybuch pandemii zagroził terminowości spłat należności kredytowych banków. Banki zostały więc zmuszone do skorygowania swoich modeli ryzyka kredytowego. Musiały również przyjąć wystąpienie pesymistycznych wariantów koniunktury gospodarczej w stosowanych modelach kalkulacji odpisów. Poskutkowało to wzrostami wartości odpisów kredytowych oraz wyniku z tytułu oczekiwanych strat kredytowych.
16. Jako czynniki wpływające na udzielanie kredytów w ostatnim czasie wskazać można: uruchomienie preferencyjnych kredytów na utrzymanie płynności finansowej oraz kredytów w związku ze skupem zbóż, materiału siewnego roślin rolniczych i owoców miękkich, wprowadzenie zaleceń KNF dotyczących podniesienia kosztów utrzymania gospodarstw domowych w procedurze wyznaczania zdolności kredytowej kredytobiorców, obniżenie przez UKNF do 2,5 pp. bufora

przy wyznaczaniu zdolności kredytowej, a także zacieśnienie kryterium $DStI^1$, tj. relacji kosztów obsługi długu do dochodów, wprowadzenie oferty Rodzinne-go Kredytu Mieszkaniowego z opcją gwarancji BGK, wprowadzenie programu „Bezpieczny kredyt 2%” obejmującego dopłaty do spłacanych rat, powodującego wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe, znaczący wzrost inflacji oraz stóp procentowych i nośników energii, a także wzrost ryzyka wywołanego wojną w Ukrainie powodujących spadek w popycie na kredyty.

17. Czynniki mające charakter zdarzeń nadzwyczajnych wskazywane przez banki w sprawozdaniach finansowych to: zmiany poziomu stóp procentowych, duży wzrost inflacji, zmiany kursów walut, wzrost cen nośników energii i surowców, skutki wojny w Ukrainie, problemy z łańcuchami dostaw. Banki zaostrzały politykę kredytową w odniesieniu do wszystkich segmentów kredytów. Najbardziej przyczyniły się do tego perspektywy kształtowania się otoczenia makroekonomicznego oraz wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelach kredytowych.
18. Relacja zasługująca na uwagę to relacja wolumenu kredytów dla sektora niefinansowego do wolumenu PKB, która jest istotna, ponieważ charakteryzuje zdolność do obsługi zaciągniętych kredytów w zdeterminowanej przez koniunkturę sytuacji finansowej kredytobiorców, a także potencjał skali korzystania z kredytów w porównywalnej sytuacji makroekonomicznej. Warto analizować tę relację w konfrontacji z relacjami depozytów od sektora niefinansowego oraz aktywów systemu bankowego do wolumenu PKB.
19. Przyczyn kurczenia się działalności kredytowej należy poszukiwać po stronie popytu na kredyty niż po stronie podaży. Możliwości sfinansowania dodatkowej akcji kredytowej potencjalnie istnieją w postaci odpowiedniej bazy kapitałowej czy dostępnej bazy środków powierzonych bankowi przez klientów w postaci depozytów (oczywiście z uwzględnieniem części tych depozytów odłożonej w charakterze tzw. rezerwy obowiązkowej). Istotna część kredytów wykreowanych przez banki bezpośrednio odkłada się na rachunkach bankowych, zwiększając pulę depozytów do momentu, kiedy pożyczone środki zostaną wykorzystane przez kredytobiorcę na opłacenie konkretnego etapu inwestycji, zakup mieszkania, trwałego środka produkcyjnego czy ratalny zakup dobra trwałego użytku. Problem nadpłynności w systemie bankowym będzie więc narastać, jeśli z różnych przyczyn leżących po stronie kredytobiorców przedział czasowy pomiędzy uruchomieniem kredytu przez bank a faktycznym wydaniem środków będzie się wydłużać. Inną przyczyną wyhamowania akcji kredytowej może też być restrykcyjna polityka kredytowa banków i ich mniejszy „apetyt na ryzyko” w sytuacji dekoniunktury gospodarczej, co pociąga za sobą zaostrzenie reguł bankowej oceny zdolności kredytowej bądź

1 Zgodnie z Rekomendacją S KNF dotyczącą dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie: Wskaźnik $DStI$ (ang. *debt service to income*) – wyraża stosunek całkowitych rocznych kosztów związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i zobowiązań finansowych innych niż zobowiązania kredytowe (z których klient detaliczny nie może się wycofać, tj. wynikających m.in. z przepisów prawa lub mających charakter trwały i nieodwołalny) do całkowitego rocznego dochodu klienta detalicznego.

zwiększone marże z tytułu ryzyka kredytowego i podwyższenie wymagań w kwestii zabezpieczeń, a więc posunięcia, które mają zniechęcać klientów o gorszym standingu finansowym.

20. Regulacyjne wymogi adekwatności kapitałowej są sformułowane w postaci współczynników stanowiących relację kwoty kapitału (łącznie i w podziale na poszczególne warstwy) do łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko ($TREA = Total Risk Exposure Amount$), stanowiącej sumę ekspozycji na poszczególne czynniki ryzyka. Uzupełniającym zabezpieczeniem odpowiedniego poziomu kapitału banku w stosunku do skali ekspansji jego działalności jest wymóg tzw. **wskaźnika dźwigni** ($LR = Leverage Ratio$), zdefiniowanego jako relacja kapitału z warstwy Tier I do kwoty ekspozycji całkowitej ($TEM = Total Exposure Measure$). Jego minimalna wartość wynosi 3%. **Ekspozycja całkowita** jest sumą aktywów banku i pozycji pozabilansowych wymienionych w art. 429 rozporządzenia CRR, z uwzględnieniem wyłączeń wskazanych w art. 429a. Podobnie jak w przypadku wymogów kapitałowych opartych na aktywach ważonych ryzykiem, wymóg dźwigni nie tylko zawiera minimalny poziom określony przez rozporządzenie CRR, lecz także może uwzględnić dodatkowy wymóg wyznaczany przez organ nadzoru mikroostrożnościowego.
21. W realiach polskiego systemu bankowego w strukturze **łącznej ekspozycji na ryzyko** najistotniejszą rolę odgrywa w badanym okresie komponent związany z szeroko rozumianym ryzykiem kredytowym (87–91% łącznej kwoty), a następnie z ryzykiem operacyjnym (7–11%). Pozostałe komponenty odgrywają rolę zdecydowanie marginalną.
22. W ogólnym ujęciu w strukturze kapitałów banków można wyróżnić środki finansowe pochodzące z dwóch podstawowych źródeł: wniesione przez inwestorów zewnętrznych (współwłaścicieli banku) lub wypracowane jako wynik finansowy działalności banku. Regulacje nadzorcze nakładają na banki w krajach UE obowiązek jednoczesnego przestrzegania trzech rodzajów wymogów dotyczących bazy kapitałowej:
 - wymogów adekwatności kapitałowej ($TCR = Total Capital Requirement$), dotyczących funduszy własnych utrzymywanych w określonej relacji do kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko;
 - wymogów dotyczących wskaźnika dźwigni ($LR = Leverage Ratio$), opartych na ekspozycji całkowitej;
 - minimalnych wymogów dotyczących funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowanych (MREL), sformułowanych na potrzeby restrukturyzacji instytucji finansowych, wykorzystujących zarówno miary TREA, jak i TEM.
23. Należności kredytowe od sektora niefinansowego rosły wolniej w okresie 2015–2019 niż w okresie 2009–2014. Przeciwnie zachowywały się dochody rozporządzalne gospodarstw domowych. Z kolei zyski przedsiębiorstw wykazywały zdecydowanie większą dynamikę w latach 2015–2022 niż w latach 2007–2014. Wskazuje to na zmniejszenie popytu na kredyt ze strony sektora niefinansowego

w ostatnich latach i wykorzystanie w większej skali środków własnych w inwestycjach i konsumpcji.

24. Łącznie w okresie 2015–2023 wartość nominalnego PKB wzrosła o 97,5% (ze średnim rocznym tempem wynoszącym 7,9%), wobec wzrostu należności kredytowych o zaledwie 34,5% (ze średnim rocznym tempem wzrostu na poziomie 3,4%). Głębokie różnice temp zmian obserwowane w latach 2021–2023 spowodowały, że w praktyce bardzo trudny jest powrót analizowanej relacji do poziomu ok. 50% w ciągu najbliższych czterech lat. Wymagałoby to bowiem tempa wzrostu nowych kredytów na poziomie trzykrotnie wyższym niż tempo wzrostu PKB. Zakładając roczne tempo wzrostu nominalnego PKB na poziomie ok. 7%, oznaczałoby to, że nowe kredyty musiałyby rosnać w tempie ponad 20% rocznie.
25. W latach 2015–2021 średnia wielkość spłaty portfela wynosiła 27% i istotnie wzrosła w dwóch kolejnych latach. Spowodowane było to dużymi wartościami przyspieszonych spłat i nadpłat kredytów, zwłaszcza mieszkaniowych, stymulowanych wysokim poziomem stóp procentowych i wprowadzeniem wakacji kredytowych. Stąd w obu tych latach nastąpił wyraźny spadek stanu należności kredytowych. Gdyby założyć dla tych dwóch lat, wielkość spłaty na średnim poziomie z lat 2015–2021 i uwzględnić rzeczywiste wartości nowych kredytów, można szacować, że łączny efekt wspomnianego zjawiska wyniósł ok. 120 mld zł. Oznacza to, że stan należności kredytowych bez wystąpienia tego zjawiska kształtowałby się na koniec 2023 r. na poziomie ok. 1 240 mld zł, czyli 10,8% wyższym niż w rzeczywistości. Pokazuje to istotną skalę wpływu takich czynników, jakie miały miejsce w latach 2022–2023 na portfel kredytowy banków.
26. Na potrzeby wykonania prognoz scenariuszowych akcji kredytowej banków i oszacowania zapotrzebowania na kapitał skonstruowano model, który umożliwia: oszacowanie wartości potencjalnego portfela kredytowego, skalowanie ekspozycji na ryzyko kredytowe, prognozowanie zysków sektora bankowego, estymację zapotrzebowania na kapitał, oszacowanie luki kapitałowej banków dla finansowania prognozowanego portfela kredytowego.
27. Opracowano trzy scenariusze prognoz, w których przyjęto różne założenia dotyczące kształtowania się zmiennych makroekonomicznych w latach 2024–2027, takich jak: poziom inflacji, stopa referencyjna, tempo wzrostu PKB w cenach stałych, co determinuje wartość PKB w cenach bieżących, a także dynamika konsumpcji oraz inwestycji w cenach stałych i bieżących. Dla scenariusza S1 przyjęto najbardziej umiarkowane warunki rozwoju, dla scenariusza zaś S3 najbardziej dynamiczne warunki wzrostu gospodarczego. Scenariusz S2 jest wariantem pośrednim.
28. W poszczególnych scenariuszach zaprezentowanych w pracy przyjęto różne założenia dotyczące kształtowania się zmiennych makroekonomicznych w latach 2024–2027. Założenie odmiennych scenariuszy makroekonomicznych wynikało z potrzeby przetestowania związanych z nimi różnych ścieżek wzrostu akcji kredytowej.

29. Skala wzrostu kredytów została uzależniona od przyjętych założeń makroekonomicznych, ale również od m.in. zmiany w strukturze finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa. Przyjęto założenia dla wzrostu kredytów w podziale na: inwestycyjne przedsiębiorstw, konsumpcyjne (w tym kredyty na kartach i ratalne), mieszkaniowe oraz pozostałe (obejmujące głównie kredyty operacyjne przedsiębiorstw i na nieruchomości przedsiębiorstw).
30. Wyniki scenariuszy są zróżnicowane. W każdym ze scenariuszy relacja inwestycji do PKB przekracza w 2027 r. poziom od 21%, sięgając 24% w scenariuszu S3. Oznacza to znaczną poprawę tego wskaźnika w stosunku do lat ubiegłych.
31. Mimo szybkiego wzrostu nowych kredytów tylko w scenariuszu S3 możliwe jest przekroczenie poziomu ich relacji do PKB, który był obserwowany w latach 2015–2016. Trudność powrotu do poprzednio obserwowanych poziomów jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku relacji należności kredytowych do PKB. W najbardziej optymistycznym scenariuszu S3 wskaźnik ten osiąga w 2027 r. poziom 43,9% wobec 50% notowanych w latach 2015–2016. Powrót siły związku między sektorem bankowym a sferą realnej gospodarki do relacji sprzed 8–10 lat będzie więc niezwykle trudny, ale sytuacja ta obrazuje duży potencjał do wzrostu znaczenia sektora bankowego w finansowaniu polskiej gospodarki.
32. Mimo prognozowanych relatywnie wysokich zysków sektora bankowego w najbliższych latach wzmoczona akcja kredytowa może spowodować powstanie istotnej luki kapitałowej w spełnianiu wymogów kapitałowych przez banki.
33. W scenariuszu S3 przy każdym z przyjętych poziomów założonego współczynnika TCR i stopy wypłaty dywidendy wystąpiłaby konieczność uzupełnienia kapitałów przez banki. W przypadku scenariusza S1 możliwa byłaby wypłata dywidendy na poziomie maksymalnie 50% bez naruszenia założonego wymogu posiadania adekwatnych do ekspozycji kapitałów, ale tylko przy utrzymaniu współczynnika TCR na poziomie 18%.
34. Pogodzenie istotnego wzrostu udzielanych kredytów z wynagradzaniem akcjonariuszy za dostarczony kapitał przy jednoczesnym wypełnianiu wymogów kapitałowych może nie być możliwe, a trudno wyobrazić sobie sytuację, że banki, osiągając przyzwoite zyski, nie będą dzielić się nimi z akcjonariuszami.
35. Istotny wzrost akcji kredytowej w najbliższych latach może zagrozić stabilnej pozycji sektora bankowego, pomimo prognozowanych stosunkowo wysokich zysków. W tej sytuacji niezbędne jest zmniejszenie obciążeń podatkowych sektora, szczególnie w zakresie podatku bankowego. Jest to niezwykle ważne zwłaszcza w kontekście niniejszej analizy, która dotyczy prognozowanego istotnego wzrostu portfela kredytowego i jego udziału w aktywach banków przy jednoczesnym zmniejszeniu udziału obligacji skarbowych.
36. Ryzyko w działalności banków wiąże się także z nieprzewidywalnym ingierowaniem instytucji rządowych. Przykładem jest wprowadzenie nadzwyczajnych regulacji ustawowych takich jak wakacje kredytowe. Działania takie: po pierwsze, destabilizują portfel kredytowy banków, po, drugie wpływają na zdecydowanie

negatywnie na wielkość osiągniętych zysków, a tym samym akumulację kapitału potrzebnego na zwiększenie akcji kredytowej.

37. Banki pośrednio finansują gospodarkę, kupując obligacje skarbowe, co jednocześnie naraża je na duże ryzyko rynkowe, które już się zmaterializowało w okresie wzrostu stóp procentowych, powodując duże straty w kapitale w związku ze spadkiem wycen obligacji. Część z tych strat została odrobiona w wyniku spadku stóp procentowych, ale gdyby doszło do zmiany w malejącym teraz trendzie inflacji i stóp procentowych, wówczas przy obecnie zwiększonym portfelu instrumentów dłużnych kapitał banków będzie ponownie i w jeszcze większym stopniu narażony na straty.
38. W celu efektywnego wspierania gospodarki finansowaniem dostarczonym przez banki, należy zatem stworzyć stabilne i przewidywalne warunki funkcjonowania sektora. Ich podstawą powinny być przejrzyste długoterminowe regulacje oraz dostosowanie kosztów ponoszonych przez banki do roli, jaką powinny odgrywać w rozwijającej się gospodarce. Nabiera to szczególnego znaczenia w sytuacji dużej zmienności w otoczeniu makroekonomicznym i politycznym.

Wprowadzenie

Zdolność finansowania potrzeb gospodarki wynika z odgrywania przez banki ważnych ról:

- **koncentracja kapitałów** – która przekształca drobne oszczędności w wielkie inwestycje (depozyty konwertowane w kredyty);
- **transformacja pieniądza w czasie** – krótkookresowe depozyty są konwertowane w operacje kredytowe na dłuższe terminy.

Trzeba też zaznaczyć, że udzielanie kredytów to czynność bankowa, zastrzeżona w prawie bankowym wyłącznie dla banków, chyba że przepisy innych ustaw nadają takie uprawnienie innym instytucjom (np. upoważnienia w ustawie o SKOK-ach).

Działalność kredytowa stanowi podstawowe źródło dochodów banku: generuje marżę odsetkową wynikającą z różnicy pomiędzy relatywnie niskim kosztem odsetkowym depozytów, a wynagrodzeniem płaconym przez kredytobiorców bankom za udostępnienie środków (uzależnionym generalnie od okresu udostępnienia i oceny zdolności do obsługi długu, czyli od skali ryzyka kredytowego związanego z danym klientem).

Wynika stąd, że naturalne jest dążenie banków do **ekspansji działalności kredytowej, stanowiącej istotny czynnik maksymalizacji wyniku finansowego**, ale **skala ekspansji nie jest nieograniczona – jest limitowana od góry przez:**

- 1) **popyt na kredyty;**
- 2) **możliwości jej sfinansowania**, czyli zasadniczo przez dostępną bazę środków powierzonych bankowi przez klientów (depozyty klientów), oczywiście z uwzględnieniem części tych depozytów odłożonej w charakterze tzw. rezerwy obowiązkowej. Biorąc pod uwagę aktualną sytuację nadpłynności obserwowanej w polskim systemie bankowym (przewaga wolumenu depozytów klientów nad wolumenem kredytów rzędu 35%), możemy mówić o istniejącej znacznej rezerwie, która może być wykorzystana, gdyby np. zmieniły się regulacje w zakresie podatku bankowego, stwarzające uwarunkowania, które sprzyjają inwestowaniu w obligacje skarbowe. Nie można jednak pominąć istotnych kwestii związanych ze strukturą terminową i walutową depozytów czy ewentualnym wykorzystaniem innych środków obcych, co z kolei generuje istotne pytania w kwestiach kosztu finansowania, zachowania płynności czy ryzyka walutowego;
- 3) **politykę kredytową banku – wybór kierunków finansowania** (poszczególnych obszarów gospodarki czy segmentów klientów) **z uwzględnieniem rentowności i swoistego apetytu na ryzyko kredytowe** – wybór między niższą marżą odsetkową w przypadku produktów o niższym zagrożeniu ze strony ryzyka kredytowego (niewielka skala pojedynczych decyzji kredytowych, krótki okres, „dobre” zabezpieczenia zwrotności), a wyższą marżą w przypadku produktów bardziej

ryzykownych (**bardziej pasywna lub bardziej aktywna strategia zarządzania ryzykiem kredytowym**);

- 4) **pogłębiające się nadzorcze wymogi kapitałowe** ograniczające ekspansję kredytową (ograniczenia koncentracji kredytów, adekwatność kapitałowa, dźwignia finansowa, MREL) – zgodnie z tymi wymogami baza kapitałowa banku powinna być na tyle rozbudowana, by móc pokryć nieoczekiwane straty z tytułu materializacji poszczególnych rodzajów ryzyka towarzyszącego działalności banku, zapewniając przy tym możliwość bezpiecznego kontynuowania tej działalności, bez konieczności sięgania po nadzwyczajne środki zewnętrzne w postaci pomocy publicznej czy wsparcia banku centralnego.

Celem monografii jest przedstawienie perspektyw zdolności polskiego systemu bankowego do finansowania gospodarki. Przeprowadzono analizę rozwoju akcji kredytowej w Polsce, opracowano prognozy scenariuszowe dla zapotrzebowania na kredyty. Zaprezentowano założenia i wyniki scenariuszy prognoz pokazujących różne warianty ścieżek wzrostu kredytów i adekwatne do nich zapotrzebowanie sektora bankowego na kapitał. Podstawą dla przedstawionych prognoz jest napływ środków z UE w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO), a także środków z funduszu spójności. Wykorzystanie tych środków i realizacja projektów z KPO oraz tych związanych z transformacją energetyczną wpłynie na wzrost inwestycji w najbliższych latach.

Wzrost inwestycji w Polsce w najbliższych latach jest bardzo prawdopodobny, a zważywszy na skalę potrzeb ich finansowania, będzie on skutkować istotnym wzrostem kredytów inwestycyjnych udzielanych przez banki. Niższa inflacja i niższe stopy procentowe powinny wpłynąć na poprawę koniunktury gospodarczej i stymulować wzrost kredytów konsumpcyjnych, a nowy program rządowy wspierający osoby biorące kredyt na pierwsze mieszkanie lub budowę domu będzie skutkować podtrzymaniem wzrostowego trendu udzielanych kredytów mieszkaniowych. Biorąc ponadto pod uwagę skalę wzrostu cen dóbr i usług w Polsce w ostatnich dwóch latach, należy przyjąć, że dynamika wzrostu nowych kredytów udzielanych przez banki w najbliższych latach może być znacznie wyższa niż w poprzednich. Wobec tego należy postawić pytanie o zdolność sektora bankowego do finansowania istotnego wzrostu potrzeb polskiej gospodarki w najbliższych latach. Odpowiedzi na nie dostarczają wyniki scenariuszy prognoz przedstawionych w tym opracowaniu, uwzględniających różne warianty ścieżek wzrostu kredytów udzielanych przez banki w latach 2024–2027 i adekwatne do nich zapotrzebowanie sektora bankowego na kapitał.

Kredyty bankowe w polskiej gospodarce i ich znaczenie

Rozpoznanie problemu poziomu zdolności systemu bankowego w Polsce do finansowania potrzeb gospodarki jest ważne z co najmniej dwóch powodów. Pierwszy dotyczy poszczególnych uczestników rynku, zwłaszcza gospodarstw domowych i przedsiębiorstw oraz ich dostępu i wykorzystania bankowych źródeł finansowania. Drugi powód ma szeroki zakres i obejmuje skalę makro, ponieważ wysoki poziom zdolności systemu bankowego do finansowania potrzeb poszczególnych uczestników rynku może potencjalnie wpływać na rozwój całej gospodarki. Banki, udzielając kredytu, zachęcają potencjalnych kredytobiorców do zaciągania zobowiązań. Wykorzystanie bankowych źródeł finansowania w postaci kredytu pozwala przedsiębiorstwom na rozbudowanie zdolności produkcyjnych, realizację nowych inwestycji, zwiększanie zatrudnienia czy w przypadku gospodarstw domowych może wpłynąć na wzrost spożycia indywidualnego. W literaturze przedmiotu wielokrotnie odwoływano się, prowadząc rozważania teoretyczne czy empiryczne, do powiązań między aktywnością sektora bankowego w postaci udzielania kredytów bankowych a wzrostem gospodarczym¹. Punktem wyjścia do tego rodzaju rozważań była analiza relacji występujących w szerszej perspektywie, tzn. między system finansowym a gospodarką.

1 Zob. np. M. Folwarski (2016), *Wpływ kredytów bankowych na wzrost gospodarczy w Polsce*, „Zarządzanie Finansami i Rachunkowość”, 4(3), 5–14; M. Iwanicz-Drozdowska, P. Bongini, P. Smaga, B. Witkowski (2019), *The role of banks in CESEE countries: Exploring non-standard determinants of economic growth*, „Post-Communist Economies”, 31(3), s. 349–382; T. Lubińska, J. Iwin (2001), *Kredytowanie sektora budżetowego i niefinansowego przez banki a wzrost gospodarczy*, „Rozprawy i Studia/Uniwersytet Szczeciński”, 394; N. Hacievliyagil, I.H. Eksi (2019), *A micro based study on bank credit and economic growth: Manufacturing sub-sectors analysis*, „South East European Journal of Economics and Business”, 14(1), s. 72–91; A.A. Ogwang, K.O. Emenike, J.K. Kirabo (2019), *Bank credit and economic activity in a developing economy*, „Journal of Research in Emerging Markets”, 1(3), s. 20–26; A.W. Adebisi (2023), *Bank credits and economic growth*, „Scholars Journal of Economics, Business and Management”, 8875(10), s. 240–258; S.H. Ho, J. Saadaoui (2022), *Bank credit and economic growth: A dynamic threshold panel model for ASEAN countries*, „International Economics”, 170, s. 115–128; M. Petkosky, J. Kjosevski (2024), *Does banking sector improve economic growth? An empirical analysis for selected countries in Central and South Eastern Europe*, „Economic Research – Ekonomska Istraživanja”, 27, s. 55–66.

Od czasu przełomowej pracy Levine'a na początku lat dziewięćdziesiątych występował powszechny pogląd, że do rozwoju gospodarczego potrzebny jest sprawnie działający system finansowy, z dobrze funkcjonującymi bankami². W literaturze przedmiotu odwoływano się do funkcji systemu finansowego, podkreślając, że ważne jest dostarczanie sferze realnej środków pieniężnych na realizację różnych przedsięwzięć, które mogą wpływać na rozwój społeczeństwa³.

Autorzy wielu publikacji analizowali relacje między systemem finansowym a wzrostem/rozwojem gospodarczym⁴. Opinie ekonomistów na temat powiązań między systemem finansowym a wzrostem gospodarczym i charakterem istniejącego między nimi związku przyczynowo-skutkowego różniły się. Część autorów była zwolennikami braku zależności między systemem finansowym i gospodarką. Inna grupa zaś podkreślała wpływ gospodarki realnej na system finansowy. Byli także tacy, którzy pokazywali odwrotny kierunek powiązań, czyli wpływ systemu finansowego na gospodarkę realną. Analizując relacje między rozwojem systemu finansowego a wzrostem gospodarczym, podkreślano występujący między nimi dodatni, długookresowy związek⁵. Podkreślano także rosnącą rolę i znaczenie systemów finansowych poprzez oddziaływanie rozwoju systemu finansowego na wzrost gospodarczy i na wzrost wydajności⁶, łącząc występowanie tego pozytywnego wpływu na wzrost gospodarczy z długim okresem⁷.

Kwestia znaczenia instytucji finansowych dla stymulowania wzrostu gospodarczego była podnoszona w ramach wielu opracowań. Autorzy tacy jak np. Schumpeter, Gurley i Shaw czy Goldsmith twierdzili, że instytucje finansowe odgrywają istotną rolę w stymulowaniu wzrostu gospodarczego⁸. Podczas gdy w pracach Van

- 2 R. Levine (1997), *Financial development and economic growth: Views and agenda*, „Journal of Economic Literature”, 35, s. 688–726. Jak podają źródła powiązane z wyszukiwarką Google, ta pozycja stanowiła punkt wyjścia do pogłębionych analiz wielu autorów, o czym świadczy bardzo duża liczba cytowań tego artykułu (13113), https://scholar.google.com/scholar?hl=pl&as_sdt=0%2C5&q=R.+Levine%2C+%281997%29.+%E2%80%98Financial+&btnG= (dostęp: 24.02.2024).
- 3 S.G. Cecchetti, E. Kharroubi (2019), *Why does credit growth crowd out real economic growth?*, „The Manchester School”, 87, s. 1–28.
- 4 Zob. szerz. I.D. Czechowska, C. Lipiński, J. Sikorski, J. Stawska, W. Zatoń (2021), *Efekty obciążeń regulacyjnych i fiskalnych sektora bankowego dla akcji kredytowej banków przed pandemią COVID-19 i w trakcie jej trwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 7–58.
- 5 R. Levine (1996), *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda*, „Policy Research Working Paper”, No. 1678, October, The World Bank, Washington, D.C. <http://ssrn.com/abstract=604955> (dostęp 5.12.2023).
- 6 G. Caprio, P. Honohan (2001), *Finance for growth: Policy choices in a volatile world*, A World Bank Policy Research Report, Vol. 1. World Bank Publications, <http://core.ac.uk/download/pdf/12016919.pdf> (dostęp: 2.12.2023).
- 7 J. Lopez, M. Spiegel (2002), *Financial structure and macroeconomic performance over the short and long run*, Federal Reserve Bank of San Francisco, Pacific Basin Working Paper Series, 02–05, September, s. 22, 41.
- 8 J. Robinson (1952), *The generalisation of the general theory*, [w:] J. Robinson (red.), *The Rate of Interest and Other Essays*, Macmillan, London, s. 69–142 oraz T.B. Andersen, F. Tarp

Wijnbergena i Buffie potwierdzano pogląd przeciwny⁹. Występowali także zwolennicy neutralnej roli rozwoju sektora finansowego w stymulowaniu wzrostu gospodarczego¹⁰. W pracach Narayana i Narayana oraz Uddina i in. podkreślono, że rozwój finansowy przyspiesza wzrost gospodarczy. Natomiast w niewielu badaniach wykazywano negatywny lub nieistotny związek między tymi dwiema zmiennymi, np. Al-Tamimi, Adnan Hye. Poza tym wyniki kilku badań sugerowały, że związek przyczynowo-skutkowy między sektorem finansowym a wzrostem gospodarczym jest skierowany od wzrostu do finansowania, np. Akpansung i Babalola, Pradhan, lub od rozwoju sektora finansowego do wzrostu gospodarczego, np. Shahbaz i in., czy Ho i Iyke oraz Ibrahim i Alagidede, a także Asteriou i Spanos¹¹.

Podsumowując, literatura na temat związku między systemem finansowym a wzrostem gospodarczym jest bardzo obszerna¹². Kolejna z ważnych prac dotyczących tego tematu została opublikowana w 2015 r.¹³ Jej autorzy w opracowaniu mającym charakter metaanalizy analizowali 69 badań empirycznych przeprowadzonych po 1998 r. Na podstawie tej analizy wykazali, że istnieje pozytywny związek między rozwojem sektora finansowego a wzrostem gospodarczym¹⁴. Inni badacze, również w 2015 r., opublikowali wyniki swoich naukowych dociekań, w których pokazano, że rozwój sektora finansowego nie jest pozytywnie związany ze wzrostem gospodarczym w krajach o rozwiniętym sektorze finansowym. W tym opracowaniu zidentyfikowano wielkość progu (między 80 a 120% PKB w przypadku kredytów dla sektora prywatnego), powyżej którego korelacja między systemem finansowym a wzrostem jest dodatnia¹⁵.

Ta zależność została potwierdzona w innych opracowaniach. Wyniki badań empirycznych przeprowadzonych przez innych badaczy sugerowały, że finansowanie ma negatywny wpływ na wzrost gospodarczy, gdy poziom akcji kredytowej sektora

(2003), *Financial liberalization, financial development and economic growth in LDCs*, „Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association”, 15, s. 189–209. Cyt. za: D. Kirikkaleli, S.A. Athari (2020), *Time-frequency co-movements between bank credit supply and economic growth in an emerging market: Does the bank ownership structure matter?*, „The North American Journal of Economics and Finance”, 54, 101239.

9 D. Kirikkaleli, S.A. Athari (2020), *Time-frequency co-movements...*

10 J. Robinson (1952), *The generalisation of the general theory*, s. 69–142; T.B. Andersen, F. Tarp (2003), *Financial liberalization...*, s. 189–209.

11 Opis tego typu badań zob. szerz. D. Kirikkaleli, S.A. Athari (2020), *Time-frequency co-movements...*

12 Zob. np. S.H. Ho, J. Saadaoui (2022), *Bank credit and economic growth: A dynamic threshold panel model for ASEAN countries*, „International Economics”, 170, s. 115–128; T. Beck, H. Degryse, C. Kneer (2014), *Is more finance better? Disentangling intermediation and size effects of financial systems*, „Journal of Financial Stability 10(C)”, s. 50–64; J. Botev, B. Égert, F. Jawadi (2019), *The nonlinear relationship between economic growth and financial development: Evidence from developing, emerging and advanced economies*, „International Economics”, 160, s. 3–13.

13 P. Arestis, G. Chortareas, G. Magkonis (2015), *The financial development and growth nexus: A meta-analysis*, „Journal of Economic Surveys”, 29(3), s. 549–565.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*.

prywatnego przekracza próg wynoszący odpowiednio 90% i 100% PKB¹⁶. Podobnie wyniki badań przeprowadzonych przez analityków Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BIS) wykazały, że rozwój finansowy ma negatywny wpływ na wzrost gospodarczy, gdy kredyty prywatne przekraczają punkt progowy¹⁷. Ponadto ustalono w innych opracowaniach, że pozytywny efekt tych relacji (wzrost gospodarczy *versus* rozwój sektora finansowego) w pewnym momencie zanika, a nawet staje się negatywny, co wynika z kilku powodów¹⁸: roli pośrednictwa finansowego w procesie rozwoju gospodarczego, niestabilności i większego prawdopodobieństwa kryzysu wywołanego nadmiernym rozwojem sektora finansowego, o oraz efektu transferu aktywów ze sfery realnej do sektora finansowego.

W wielu badaniach oceniano związek między sektorem finansowym a wzrostem gospodarczym, biorąc pod uwagę znaczenie podaży kredytów¹⁹. Analizowano związek między zdezagregowaną podażą kredytów a wzrostem (np. niefinansowe kredyty dla przedsiębiorstw, finansowe kredyty dla przedsiębiorstw, kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych, kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych). Pokazywano, że mniejsza dostępność kredytów może spowodować spadek wzrostu gospodarczego w krajach OECD²⁰, a także że wzrost podaży kredytów powoduje wzrost gospodarczy w Indiach i Europie²¹. Koncentrując się na sektorze bankowym, wyniki kilku badań wykazały, że wpływ podaży kredytów bankowych na wzrost gospodarczy jest zróżnicowany i zależy od struktury własnościowej banków²². Narayan i Narayan oraz Iwanicz-Drozdowska stwierdzili, że ekspansja kredytowa banków ma negatywny wpływ na wzrost gospodarczy²³.

16 S.G. Cecchetti, M. S. Mohanty, F. Zampolli (2011), *The real effects of debt*, „BIS Working Paper”, 352 oraz J.L. Arcand, E. Berkes, U. Panizza (2015), *Too much finance?*, „Journal of Economic Growth”, 20, s. 105–148.

17 S.G. Cecchetti, E. Kharroubi (2012), *Reassessing the impact of finance on growth*, „BIS Working Paper”, 381.

18 J.-L. Arcand, E. Berkes, U. Panizza (2015), *Too much finance?*...

19 P. Aghion, P. Bolton (1997), *A trickle-down theory of growth and development*, „Review of Economic Studies”, 64, s. 151–172; N. Kiyotaki, J. Moore (1997), *Credit cycles*, „Journal of Political Economy”, 105, s. 211–248; P. Aghion, A. Banerjee, T. Piketty (1999), *Dualism and macroeconomic activity*, „Quarterly Journal of Economics”, 114, s. 1359–1397.

20 P. Aghion, G.M. Angeletos, A. Banerjee, K. Manova (2010), *Volatility and growth: Credit constraints and the composition of investment*, „Journal of Monetary Economics”, 57, s. 246–265.

21 P.K. Mishra, K.B. Das, B.B. Pradhan (2009), *Credit market development and economic growth in India*, „Middle Eastern Finance and Economics”, 5, s. 92–106; L. Cappiello, A. Kadareja, C. Kok, M. Protopapa (2010), *Do bank loans and credit standards have an effect on output? A panel approach for the euro area*, „ECB Working Paper”, 1150; R. Wulandari (2012), *Do credit channel and interest rate channel play important role in monetary transmission mechanism in Indonesia? A structural vector autoregression model*, „Procedia-Social and Behavioral Sciences”, 65, s. 557–563.

22 D. Kirikkaleli, S.A. Athari (2020), *Time-frequency co-movements...*

23 M. Iwanicz-Drozdowska, P. Bongini, P. Smaga, B. Witkowski (2019), *The role of banks in CESEE countries...*, s. 349–382.

W kilku badaniach sprawdzono również wpływ niepewności związanej z polityką gospodarczą na podaż kredytów bankowych. Prace Bordo i in. wykazały, że niepewność polityczna wpływa niekorzystnie na wzrost akcji kredytowej banków²⁴. Podobnie Hu i Gong stwierdzili, że niepewność dotycząca polityki gospodarczej ma znaczący, niekorzystny wpływ na wzrost akcji kredytowej banków w głównych gospodarkach, chociaż efekt ten jest bardziej wyraźny w większych i/lub bardziej ryzykownych bankach²⁵. Ponadto wyniki badania przeprowadzonego przez Nguyena i in. wskazywały, że wyższy poziom niepewności co do krajowej polityki gospodarczej ma negatywny wpływ na wzrost akcji kredytowej banków, zwłaszcza w krajach wschodzących. Oczekuje się, że inwestycje i wzrost gospodarczy w wyniku wzrostu niepewności co do krajowej polityki gospodarczej zmniejszą się, co z kolei zmniejszy zarówno popyt, jak i podaż kredytów²⁶.

Podsumowując, można zauważyć, że rynki kredytowe odgrywają podwójną rolę w makroekonomii: mogą przenosić wstrząsy pochodzące z innych rynków oraz stanowić źródło impulsów napędzających wahania cyklu koniunkturalnego, w szczególności szoków podaży kredytu, które mogą mieć istotny wkład w ewolucję zmiennych makroekonomicznych. To oznacza, że w literaturze przedmiotu występują co najmniej dwie szkoły myślenia: jedna popierająca pogląd o pozytywnym wpływie kredytów na wzrost gospodarczy, a druga wskazująca na negatywny wpływ akcji kredytowej banków na wzrost gospodarki.

1.1. Struktura i trendy kredytów w polskiej gospodarce

1.1.1. Układ podmiotowy (struktura według segmentów klientów)

Punktem wyjścia analizy kredytowych produktów bankowych z perspektywy zainteresowanych podmiotów (kredytodawców i kredytobiorców) jest dostępna statystyka finansowa publikowana przez Narodowy Bank Polski i Komisję Nadzoru Finansowego, agregująca dane sprawozdawcze poszczególnych banków komercyjnych i spółdzielczych. W ujęciu podmiotowym statystyka ta uwzględnia z jednej strony sektor monetarnych instytucji finansowych, grupujący **kredytodawców** – instytucje,

24 M.D. Bordo, J.V. Duca, C. Koch (2016), *Economic policy uncertainty and the credit channel: Aggregate and bank level US evidence over several decades*, „Journal of Financial Stability”, 26, s. 90–106.

25 S. Hu, D. Gong (2019), *Economic policy uncertainty, prudential regulation and bank lending*, „Finance Research Letters”, 29, s. 373–378.

26 C.P. Nguyen, T.H. Le, T.D. Su (2020), *Economic policy uncertainty and credit growth: Evidence from a global sample*, „Research in International Business and Finance”, 51, 101118.

które udzielają kredytów na podstawie ustawowego upoważnienia²⁷ (banki komercyjne i spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe), z drugiej strony sektory grupujące podmioty, które mogą być potencjalnymi **kredytobiorcami**:

- w sektorze finansowym – niemonetarne instytucje finansowe (m.in. instytucje ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne, fundusze inwestycyjne, pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego);
- w sektorze niefinansowym:
 - przedsiębiorstwa,
 - gospodarstwa domowe,
 - instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych;
- w sektorze instytucji rządowych i samorządowych:
 - instytucje rządowe szczebla centralnego.
 - instytucje samorządowe i fundusze zabezpieczenia społecznego.

W niniejszym opracowaniu uwaga zostanie skoncentrowana na kredytach dla podmiotów sektora niefinansowego ze względu na ich decydujące role w systemie realnej gospodarki (producenci vs. konsumenci) oraz na dominujący udział w ogólnym zapotrzebowaniu na kredyty bankowe. Aktualną strukturę tego zapotrzebowania wyraźnie ilustrują dane NBP na dzień 31.12.2023 r. (por. tabelę 1.1).

Tabela 1.1. Struktura należności banków od pozostałych sektorów gospodarki (stan na dzień 31.12.2023 r.)

Sektor	Wolumen należności (mln zł)	Udział %
Należności banków od pozostałych sektorów gospodarki	1 336 259	100,0
W tym:		
- należności od przedsiębiorstw niefinansowych	410 354	30,7
- należności od gospodarstw domowych	727 068	54,4
- należności od instytucji niekomercyjnych	8 261	0,6
- należności od instytucji rządowych szczebla centralnego	65 832	4,9
- należności od instytucji samorządowych	37 157	2,8

Źródło: NBP.

²⁷ Udzielanie kredytów to czynność bankowa zastrzeżona przez Prawo bankowe wyłącznie dla banków (Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe – t. j. Dz. U. 2023, poz. 2488, art. 5, ust. 4). Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe mogą także udzielać kredytów i pożyczek, ale wyłącznie swoim członkom (Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych – t. j. Dz. U. 2023, poz. 1278, art. 3, ust. 1).

Metodologia statystyki monetarnej wyróżnia w sektorze niefinansowym następujące agregaty klientów²⁸:

- 1) **przedsiębiorstwa niefinansowe**, czyli jednostki, których cechą wspólną jest prowadzenie działalności gospodarczej obejmującej produkcję i obrót dobrami lub świadczenie usług niefinansowych (na rzecz odbiorców zewnętrznych);
- 2) **gospodarstwa domowe i instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych** – grupę podmiotów, która obejmuje:
 - **osoby prywatne** – osoby fizyczne, będące konsumentami lub grupy tych osób (z wyjątkiem osób prowadzących działalność gospodarczą na własny rachunek, przedsiębiorców indywidualnych lub rolników indywidualnych) – zalicza się tu również pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe prowadzone przez zakłady pracy, szkolne kasy oszczędnościowe czy rady rodziców działające w szkołach, przedszkolach;
 - **przedsiębiorców indywidualnych** – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na własny rachunek, zatrudniające do 9 osób włącznie (w tym także przedstawicieli wolnych zawodów);
 - **rolników indywidualnych** – osoby fizyczne, których głównym źródłem dochodów jest produkcja rolnicza, a ich działalność nie jest zarejestrowana w formie przedsiębiorstwa, spółki, spółdzielni lub grupy producenckiej;
 - **instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych** (dalej w skrócie: instytucje niekomercyjne) – których podstawowe przychody, pomijając uzyskiwane z okazjonalnej sprzedaży, stanowią dobrowolne wpłaty pieniężne lub wkłady w naturze od gospodarstw domowych, dotacje instytucji rządowych i samorządowych oraz dochody z tytułu własności. Zalicza się tu m.in. związki zawodowe, towarzystwa i stowarzyszenia zawodowe i naukowe, stowarzyszenia konsumentów, partie polityczne, kościoły i związki wyznaniowe, fundusze i fundacje działające na rzecz gospodarstw domowych, kluby społeczne, kluby kultury, rekreacyjne i sportowe, wspólnoty mieszkaniowe, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej i szkoły niepubliczne, prowadzone przez podmioty zaliczane do instytucji niekomercyjnych, czy instytucje dobroczynne i organizacje pomocy humanitarnej finansowane z dobrowolnych transferów pieniężnych lub w naturze od innych jednostek instytucjonalnych.

Jak wskazuje tabela 1.2, poszczególne podmioty różnią się w obszarach:

- potrzeb (konsumpcyjne, produkcyjne – pod względem skali, rozkładu w czasie),
- możliwości generowania dochodów, pozyskiwania środków własnych i obcych czy zdolności do obsługi zaciągniętego zadłużenia (strategie finansowania działalności gospodarczej).

28 Definicje i zakres sektorów gospodarki w statystyce monetarnej, <https://static.nbp.pl/dane/monetarno-finansowa/Definicje-i-zakres-sektorow-gospodarki-w-statystyce-monetarnej.pdf> (dostęp: 23.02.2024).

Tabela 1.2. Porównawcza charakterystyka gospodarstw domowych i przedsiębiorstw jako potencjalnych kredytobiorców

Podmioty	Gospodarstwa domowe – osoby prywatne lub grupy osób prywatnych	Podmioty gospodarcze – przedsiębiorstwa niefinansowe, – przedsiębiorcy indywidualni, – rolnicy indywidualni
Potrzeby	Konsumpcyjne (niezwiązane z wytwarzaniem dóbr i usług), mieszkaniowe	Produkcyjne (zakup środków produkcji, opłacenie kosztów pracy) – niezbędne dla zorganizowania i podtrzymywania procesów wytwórczych
Przychody	Wynagrodzenia za pracę, emerytury, renty, stypendia, zasiłki, przychody finansowe (odsetki, dywidendy, przychody z innych operacji finansowych)	Wpływy ze sprzedaży wytwarzanych dóbr i usług, przychody finansowe (odsetki, dywidendy, przychody z innych operacji finansowych)
Wydatki	Na zakup dóbr i usług konsumpcyjnych, koszty finansowe (odsetki), podatki i inne świadczenia obowiązkowe	Koszty niezbędne dla uzyskania przychodów – koszty wytworzenia dóbr i usług, koszty finansowe (odsetki), podatki i inne świadczenia obowiązkowe
Główny motyw działania	Maksymalizacja poziomu konsumpcji w ramach preferowanej jej struktury	Maksymalizacja wyniku finansowego
Ograniczenia krótkookresowe	Budżetowe (wydatki $\leq$ przychody) – w przypadku dysproporcji ograniczenie konsumpcji lub odroczenie w czasie	Budżetowe (koszty $\leq$ wpływy ze sprzedaży) – bieżące zarządzanie płynnością z wykorzystaniem kredytu kupieckiego lub bankowych kredytów obrotowych
Finansowanie wydatków przekraczających bieżące przychody	W przypadku nagłych sytuacji losowych, zakupu dóbr trwałego użytku lub wydatków mieszkaniowych – korzystanie ze zgromadzonych oszczędności, zaciągnięcie kredytu lub pożyczki	Finansowanie pierwotne (przy rozpoczynaniu działalności), inwestowanie w zwiększenie zdolności wytwórczych – finansowanie ze źródeł własnych (skumulowane zyski, iniekcja kapitału) lub obcych (kredyty inwestycyjne, leasing, emisja dłużnych instrumentów finansowych)
Wpływ spłaty zaciągniętego kredytu na zdolność kredytową	Negatywny – zwiększenie wydatków bieżących (ograniczenie budżetu), brak bezpośredniego pozytywnego wpływu na przyszłe dochody	Bezpośrednio – negatywny (zwiększenie wydatków), pośrednio – pozytywny (zaciągnięty kredyt podwyższa płynność finansową lub zwiększa moce produkcyjne, przekładając się na zwiększenie przychodów)

Źródło: opracowanie własne.

Dla potrzeb analizy w niniejszym opracowaniu wydaje się zatem celowe wyłączenie z segmentu gospodarstw domowych i przeniesienie do segmentu podmiotów gospodarczych przedsiębiorców indywidualnych i rolników indywidualnych,

których działalność wykazuje znaczne podobieństwo do ogółu przedsiębiorstw niefinansowych, natomiast produkty bankowe służą podobnym celom i funkcjonują na podobnych zasadach. Uzyskuje się przez to jednorodne agregaty klientów indywidualnych (osób prywatnych nieprowadzących działalności gospodarczej) i niefinansowych klientów instytucjonalnych – do tej grupy oprócz podmiotów gospodarczych o różnej skali działania zaliczymy także instytucje niekomercyjne działające na rzecz gospodarstw domowych.

1.1.2. Układ przedmiotowy (struktura według celów kredytowania)

Bazą dla analiz i prognoz zawartych w niniejszym opracowaniu będą publicznie dostępne dane dotyczące należności, pochodzące z comiesięcznie aktualizowanych zestawień publikowanych przez:

- 1) KNF – dotyczących stanu należności kredytowych na koniec miesiąca w rozbudowanym podziale segmentowo-produktowym²⁹, z wyróżnieniem m.in. kredytów konsumpcyjnych (kredyty ratalne samochodowe, ratalne pozostałe, karty kredytowe), kredytów mieszkaniowych, kredytów gospodarczych (obrotowe, inwestycyjne, na nieruchomości komercyjne);
- 2) NBP – dotyczących sprzedaży nowych kredytów w ciągu danego miesiąca³⁰.

Tabela 1.3 przedstawia klasyfikację podmiotowo-przedmiotową należności kredytowych, zastosowaną w dalszym ciągu opracowania.

Kwestie czynników determinujących zapotrzebowanie na poszczególne rodzaje kredytów ze strony poszczególnych uczestników rynku kredytowego są omawiane w rozdziale 1.3. Warto jednak zauważyć, że w przypadku podmiotów gospodarczych decyzje o zaciąganiu kredytów obrotowych mają bardziej przymusowy charakter: są podejmowane w sytuacjach pojawiania się czasowych rozbieżności między strumieniami wpływów i wypływów środków pieniężnych przedsiębiorstwa. W normalnych warunkach działania wynika to z charakteru realizowanych procesów wytwórczych (zwłaszcza z rozbieżnych sezonowych wahań otrzymywanych przychodów i ponoszonych wydatków), natomiast w sytuacjach pogarszającej się koniunktury dochodzą do tego zakłócenia w splotcie należności, wynikające z zatorów płatniczych u kontrahentów. Z kolei decyzje o zaciąganiu kredytów inwestycyjnych są podejmowane na zasadzie bardziej swobodnego wyboru między różnymi formami finansowania o odmiennych uwarunkowaniach i różnej opłacalności (inwestycje mogą być finansowane przez środki własne kumulowane z zysków przedsiębiorstwa lub zgromadzone poprzez emisję akcji czy udziałów albo przez środki obce w formie

29 Dane miesięczne sektora bankowego, arkusze Należności_2, Należności_3 – por. https://www.knf.gov.pl/?articleId=56224&p_id=18

30 Dane o nowych kredytach dołączono do danych dotyczących średniego oprocentowania stanów umów kredytowych i oprocentowania nowych umów – por. <https://nbp.pl/statystyka-i-sprawozdawczosc/statystyka-monetarna-i-finansowa/statystyka-stop-procentowych/>

kredytu bankowego lub z emisji dłużnych papierów wartościowych). Można się więc spodziewać, że kredyt bankowy zostanie zaciągnięty, jeśli przedsiębiorstwo oceni, że w dającej się przewidzieć perspektywie koniunktura gospodarcza będzie pomyślna, umożliwiając osiągnięcie dodatniego wyniku z inwestycji, który ułatwi spłatę kredytu, oraz że ten sposób finansowania będzie optymalny z punktu widzenia kosztu obsługi długu.

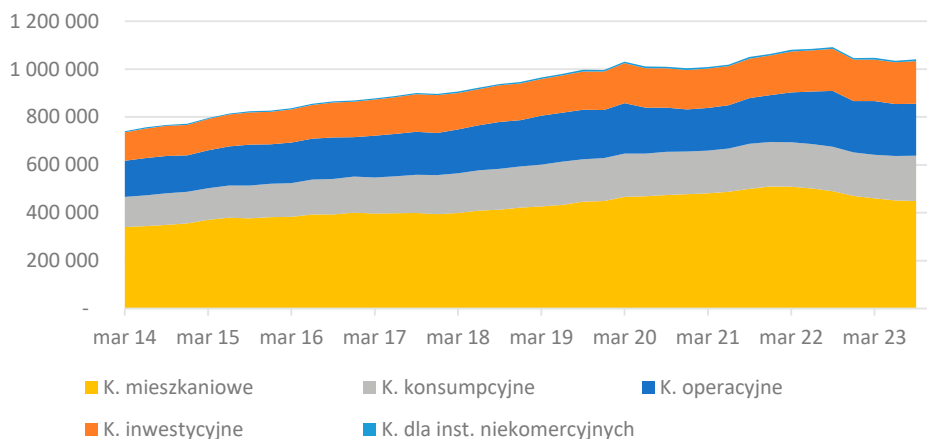
Tabela 1.3. Klasyfikacja podmiotowo-przedmiotowa należności kredytowych
– schemat grupowania danych KNF

Klasyfikacja podmiotowa	Klasyfikacja przedmiotowa	Rodzaje kredytów	Arkusz pliku KNF
Osoby prywatne	Kredyty konsumpcyjne	Kredyty konsumpcyjne (Gosp. domowe)	Należności_2
	Kredyty mieszkaniowe	Kredyty mieszkaniowe (Gosp. domowe)	Należności_3
Podmioty gospodarcze	Kredyty operacyjne	Kredyty operacyjne (Duże przedsiębiorstwa, MSP, Gosp. domowe)	Należności_2
	Kredyty inwestycyjne i na nieruchomości	Kredyty inwestycyjne (Duże przedsiębiorstwa, MSP, Gosp. domowe)	Należności_2
		Kredyty na nieruchomości (Gosp. domowe – nieruchomości pozostałe, Przedsiębiorstwa – nieruchomości biurowe, nieruchomości pozostałe, Instytucje niekomercyjne)	Należności_3
		Kredyty mieszkaniowe (Przedsiębiorstwa)	Należności_3

Źródło: opracowanie własne.

W przypadku gospodarstw domowych należy także spodziewać się, że zapotrzebowanie na kredyt bankowy pojawia się w drodze racjonalnej konfrontacji istniejących zasobów finansowych w postaci dochodów i zasobów oszczędności, istotności potrzeb i samooceny zdolności kredytowej, czyli oceny możliwości terminowej obsługi zadłużenia.

Kategorie należności kredytowych wyodrębnione na podstawie klasyfikacji przedstawionej w tabeli 1.3 wykazują zbieżne trendy wolumenu i względną stabilizację struktury. Ilustrują to wykresy 1.1 i 1.2, przedstawiające wolumeny brutto (w mln zł) i strukturę sektorową należności na koniec poszczególnych kwartałów.

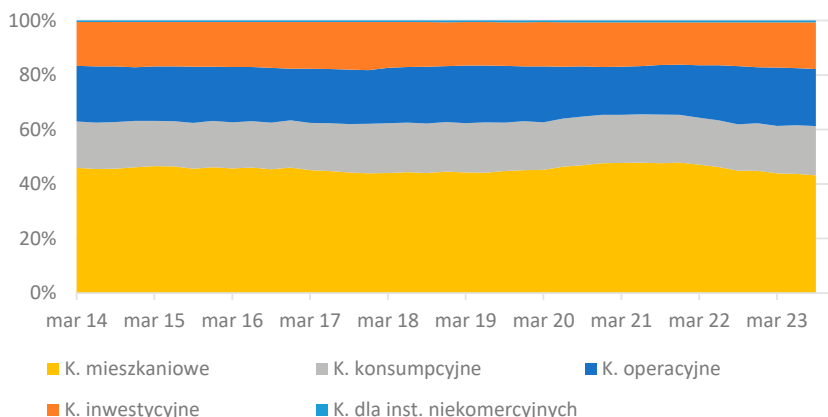


Wykres 1.1. Wolumen należności kredytowych sektora niefinansowego w okresie 2014–2023 (mln zł)

Źródło: KNF.

Łączny wolumen należności kredytowych sektora niefinansowego pozostawał w stabilnym trendzie rosnącym do końca marca 2020 r., osiągając maksymalny poziom 1 121,6 mld zł, po czym do końca roku 2020 nastąpił spadek spowodowany przez pandemię COVID-19. Przejściowy powrót do trendu wzrostowego trwał do końca września 2022 r. (z maksimum 1 176,8 mld zł), po czym znów dał się zaobserwować spadek (do poziomu 1 120,8 mld zł, tj. o 4,9%). Widoczne jest przy tym, że:

- **kredyty mieszkaniowe** osiągnęły swój maksymalny poziom na koniec grudnia 2021 r. (509,5 mld zł), po czym przeszły w trend spadkowy trwający do końca III kwartału 2023 r. (o 11,8%, do poziomu 449,5 mld zł), przełamany wzrostem wolumenu o 0,9% do końca grudnia 2023 r.;
- **kredyty konsumpcyjne** pozostawały w trendzie rosnącym do wybuchu pandemii COVID-19 (do poziomu 180,8 mld zł na koniec marca 2020 r.), po czym względnie ustabilizowały się, z niewielkimi fluktuacjami w przedziale 180–190 mld zł. Podobnie zachowywały się **kredyty inwestycyjne przedsiębiorstw**, osiągając przed wybuchem pandemii poziom 257,5 mld zł i stabilizując się w przedziale 249–263 mld zł w okresie od czerwca 2020 r. do grudnia 2023 r.;
- zapotrzebowanie na **kredyty operacyjne przedsiębiorstw**, które rosło do marca 2020 r., osiągając maksimum 210,9 mld zł na skutek wprowadzenia tzw. tarcz finansowych zapobiegających negatywnym płynnościowym następstwom pandemii obniżyło się o ponad 16% (do poziomu 175 mld zł), by dopiero od I kwartału 2022 r. powrócić na poprzedni poziom.



Wykres 1.2. Struktura należności kredytowych od sektora niefinansowego w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

Na podstawie wykresu 1.2 można wnioskować o względnie stabilnej strukturze podmiotowo-rodzajowej należności kredytowych sektora niefinansowego w analizowanym okresie, z wyjątkiem przejściowej substytucji mniejszego zapotrzebowania na kredyty operacyjne, większym popytem na kredyty mieszkaniowe i odwrotnie. Jest to efektem jednoczesnego wprowadzenia w 2020 r. „tarcz antycovidowych” zwiększających płynność finansową przedsiębiorstw i złagodzenia polityki pieniężnej poprzez drastyczne obniżenie stóp procentowych, które zwiększyło atrakcyjność kredytów mieszkaniowych. Z kolei rosnąca inflacja i zaostrzenie polityki pieniężnej od IV kwartału 2021 r. zadziałały w przeciwnym kierunku, pogarszając sytuację finansową zarówno przedsiębiorców, jak i gospodarstw domowych.

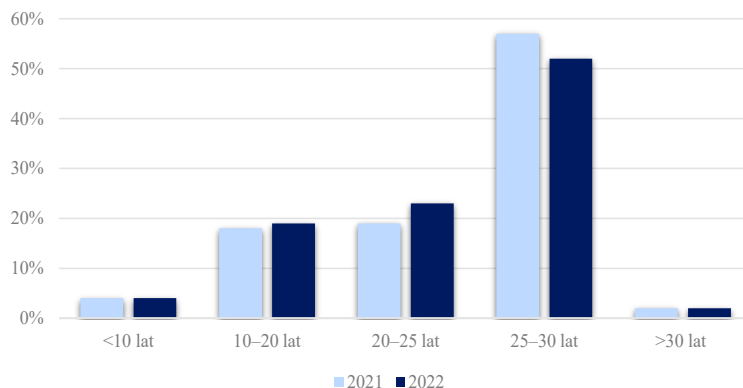
1.2. Analiza zmiany stanu należności kredytowych

1.2.1. Umowny i faktyczny przeciętny czas życia kredytu

Na podstawie raportu Informacja KNF na temat sytuacji sektora bankowego w 2022 r.³¹ określić można **średni pierwotny okres**, na który zawierane były umowy o kredyty mieszkaniowe. Na podstawie danych dotyczących udziału kredytów o określonym pierwotnym okresie kredytowania w portfelach banków w poszczególnych kwartałach 2022 r. ustalony został średni okres, na jaki były zawierane umowy o kredyty mieszkaniowe w 2022 r. oraz w 2021 r. Na tej podstawie

31 https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf (dostęp: 16.03.2024).

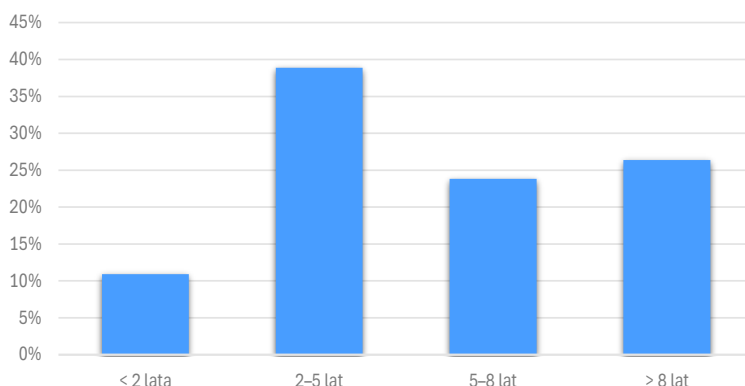
policzono, że w obu okresach (2021 i 2022 r.) średni okres, na który zawierane były umowy o kredyt mieszkaniowe, wynosił ok. 22 lata (por. wykres 1.3).



Wykres 1.3. Udział kredytów mieszkaniowych udzielonych w 2021 i 2022 r. (%) wg pierwotnego okresu kredytowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie KNF, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf (dostęp: 16.03.2024).

Podobnie na podstawie danych o pierwotnym okresie trwania kredytów ustalony został średni umowny czas, na jaki zawierane były w 2022 r. umowy o kredyt konsumpcyjny udzielane gospodarstwom domowym. Uwzględniono wartości kredytów udzielanych na poszczególne okresy: do 2 lat, od 2 do 5 lat, od 5 do 8 lat oraz powyżej 8 lat. Ustalone zostały wagi kredytów w poszczególnych okresach, na które zawierane były umowy i w ten sposób wyznaczono średnią długość okresu, na jaki zawierane były kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych, który w 2022 r. wyniósł ok. 5,6 roku (por. wykres 1.4).



Wykres 1.4. Udział kredytów konsumpcyjnych udzielonych w 2022 r. w podziale na pierwotny okres trwania kredytu

Źródło: opracowanie własne na podstawie KNF, Informacja KNF na temat sytuacji sektora bankowego w 2022 r.

Faktyczny czas życia kredytów różni się jednak od okresu, na który zawierane są umowy kredytowe. Jak wskazuje M. Kazimierski (2023)³², klienci banków nadpłacają kredyty na nieruchomości. Zjawisko to uwidoczniło się w 2022 r. kiedy to nadpłaconych zostało ponad 563 tys. kredytów hipotecznych, podczas gdy w 2021 r. było ich nieco ponad 269 tys. Przedterminowo spłacone zostały kredyty hipoteczne na **łącną** kwotę 52,4 mld zł, z czego całkowita spłata zadłużenia dotyczyła kwoty 29,6 mld zł, a częściowe nadpłaty osiągnęły wartość 22,8 mld zł. Na taki stan rzeczy wpłynęło wprowadzenie w połowie 2022 r. wakacji kredytowych, które dały kredytobiorcom możliwość zawieszenia spłaty rat kredytowych w odniesieniu do zobowiązań zaciągniętych w celu nabycia nieruchomości przeznaczonych na zaspokojenie własnych potrzeb mieszkaniowych.

Celem określenia przeciętnego czasu życia kredytu przeanalizowane zostały sprawozdania finansowe banków oraz informacje o sektorze bankowym. Pod uwagę wzięto termin zapadalności kredytów. Zgromadzone zostały dane o wartości kredytów w bankach w podziale na (różnie określone w poszczególnych bankach) przedziały czasowe terminów zapadalności.

W sytuacji kiedy banki podawały okres trwania umów kredytowych określony jako „powyżej 5 lat”, przyjęto, że średni termin zapadalności to 13 lat. Na takie przeciętne wartości okresu spłaty kredytów hipotecznych wskazuje na przykład Turek (2018)³³.

Oszacowano również udział kredytów z danego segmentu w portfelu banku, jeżeli dane prezentowane przez bank były dezagregowane z uwzględnieniem poszczególnych grup klientów. Dla każdego banku określona została średnia zapadalność kredytów ogółem w latach. Z uwagi na charakterystykę działalności poszczególnych banków, typ finansowanych klientów oraz rodzaj udzielanych kredytów, wyniki dotyczące czasu życia kredytów pomiędzy poszczególnymi bankami różnią się. Dla banków o wyższym udziale kredytów hipotecznych w portfelu czas życia kredytów jest dłuższy w porównaniu z tymi, które wśród swoich należności kredytowych mają mniej tego typu ekspozycji kredytowych.

Średnia zapadalność kredytów dla poszczególnych banków kształtowała się w przedziale od 2,1 lat dla BHW, w którego portfelu przeważały kredyty udzielane klientom instytucjonalnym, do 12,1 lat dla MIL udzielającego kredytów w przeważającym stopniu osobom prywatnym. Zróżnicowanie danych wynika więc z odmiennego charakteru klientów i produktów oferowanych przez poszczególne banki.

Należności od sektora niefinansowego analizowanych banków stanowią ok. 77% całości tych należności w sektorze bankowym. Na podstawie średniej zapadalności kredytu dla każdego z banków oraz udziału ich należności w badanej próbie oszacowano przeciętny czas życia kredytów, który wyniósł 7 lat. Szczegóły zawarto w tabeli 1.4.

32 <https://www.money.pl/banki/polacy-nadplacaja-kredyty-czy-wydluza-okres-kredytowania-6887409645071264a.html> (dostęp: 2.02.2024).

33 <https://bank.pl/kredyty-hipoteczne-splacamy-srednio-w-13-lat-choc-zadluzamy-sie-na-26/> (dostęp: 2.02.2024).

Tabela 1.4. Oszacowanie przeciętnego czasu życia kredytów w bankach w 2022 r. na podstawie informacji o terminach zapadalności kredytów w wybranych bankach

Bank*	Kredyty i pożyczki udzielone w 2022 r.	Średnia zapadalność w segmencie (lata)	Udział kredytów z danego segmentu w portfelu banku (%)	Średnia zapadalność ogółem (lata)	Udział należności od sektora niefinansowego banku w badanej grupie (%)
ALR	Segment detaliczny	9,4	61	7,0	7,4
	Segment biznesowy	3,3	39		
BOS	Klienci indywidualni – hipoteki	15,0	20	6,1	1,5
	Klienci indywidualni – pozostałe	4,1	4		
	Klienci instytucjonalni	4,0	76		
BNP	Klienci indywidualni	14,1	46	8,6	11,1
	Podmioty gospodarcze	3,8	44		
PEO	Klienci ogółem	6,1	-	6,1	21,7
PKO	Klienci ogółem	6,2	-	6,2	28,2
ING	Klienci ogółem	6,1	-	6,1	18,2
BHW	Klienci ogółem	2,6	-	2,6	2,3
MIL	Klienci ogółem	12,1	-	12,1	9,5
Przeciętny czas życia kredytów, uwzględniając wielkość portfeli należności badanych banków od sektora niefinansowego				7,0	

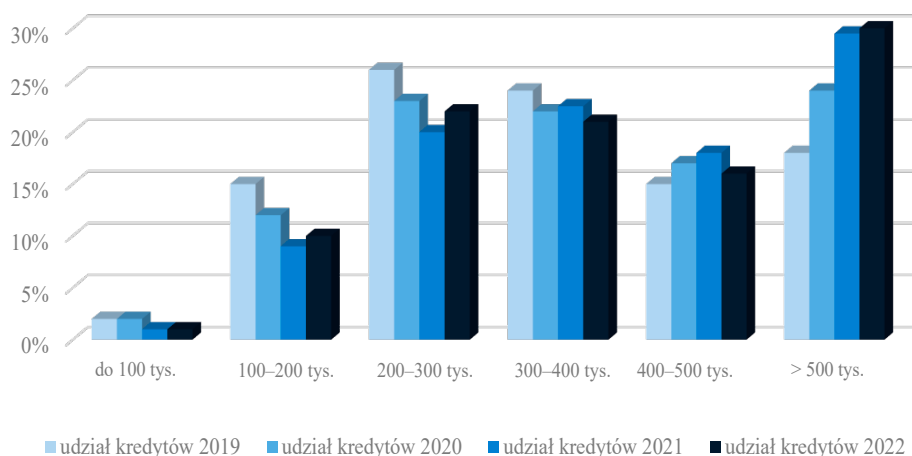
* Analizowane banki:

- Alior Bank Spółka Akcyjna (ALR),
- Bank Handlowy w Warszawie Spółka Akcyjna (BHW),
- Bank Millennium Spółka Akcyjna (MIL),
- Bank Ochrony Środowiska Spółka Akcyjna (BOS),
- Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna (PEO),
- ING Bank Śląski Spółka Akcyjna (ING),
- Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna (PKO),
- BNP Paribas Bank Polska Spółka Akcyjna (BNP).

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych analizowanych banków.

1.2.2. Oszacowanie sprzedaży nowych kredytów

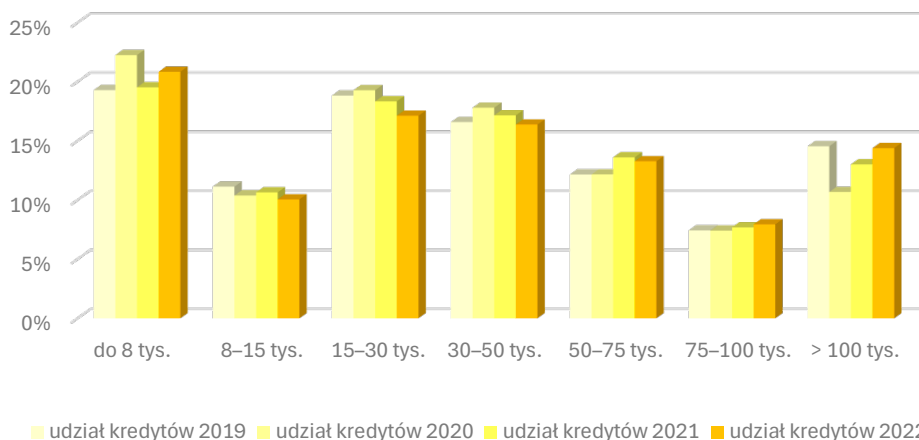
Dla oszacowania wolumenu sprzedaży nowych kredytów istotna jest analiza tendencji zmian w wartościach jednostkowych kredytów. Informacje o wartości udzielanych kredytów przedstawiają wykresy 1.5 i 1.6. Oceniając sytuację na przykładzie kredytów mieszkaniowych w latach 2018–2022, można zauważyć, że struktura kredytów pod tym względem zauważalnie się zmieniła w latach 2021–2022 względem okresu 2019–2020. Porównując bezpośrednio lata 2019 i 2022 największą uwagę zwraca spadek kredytów o najniższych wartościach, tj. tych do 100 tys. zł oraz z przedziału 100 tys. zł – 200 tys. zł, przy jednoczesnym wyraźnym wzroście kredytów o wartości przewyższającej kwotę 500 tys. zł (wzrost z 18% do 30%). Wartość kredytów konsumpcyjnych w opisywanym okresie była bardziej stabilna, chociaż na przestrzeni lat 2020–2022 zauważalny jest istotny wzrost udziału kredytów o wartości powyżej 100 tys. PLN.



Wykres 1.5. Udzielone kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych wg wartości nominalnej 2019–2022 (PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF, Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2020 r. oraz w 2022 r.: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf (dostęp: 16.03.2024); https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf (dostęp: 16.03.2024).

Analizując możliwości sektora bankowego w zakresie zdolności do finansowania gospodarki, warto zwrócić uwagę na potrzeby klientów. Informacji o popycie na kredyt dostarczają dane o przeciętnym poziomie akceptacji wniosków kredytowych przez banki.

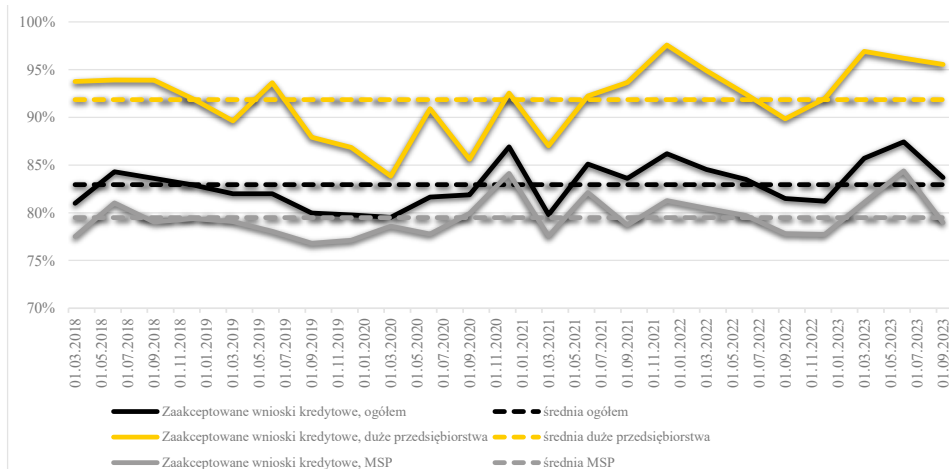


Wykres 1.6. Udzielone kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych wg wartości nominalnej 2019–2022 (PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF, Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2020 r. oraz w 2022 r.: https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf (dostęp: 16.03.2024); https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf (dostęp: 16.03.2024).

Na wykresie 1.7 przedstawiono kształtowanie się przeciętnego poziomu akceptacji wniosków kredytowych przedsiębiorstw. Poziom akceptacji tych wniosków w okresie ostatnich 6 lat kształtował się w granicach 82,9%. W ramach tego segmentu widoczne są jednak różnice w poziomie pozytywnie rozpatrzonych przez banki wniosków kredytowych. Wskaźnik akceptacji dla dużych przedsiębiorstw wynosił 91,9%, a w przypadku sektora MSP zauważalnie mniej, tj. 79,5%. W 2022 r. poziom akceptacji kredytów dla całego segmentu spadał, jednak w pierwszej połowie 2023 r. zaczął wzrastać, co spowodowane było raczej mniejszym popytem niż ograniczeniami podażowymi po stronie banków.

Po zauważalnym wzroście składanych wniosków kredytowych w 2021 r. (wartościowo ok. 246 mld zł) w relacji do lat 2018–2019 (wartościowo ok. 150–160 mld zł) w 2022 r. zauważyć można zdecydowaną zmianę w liczbie zarówno składanych wniosków o udzielanie finansowania na cele mieszkaniowe (wartościowo ok. 102 mld zł), jak i samych przyznanych kredytów. W 2022 r. wzrostowi stóp procentowych towarzyszył zauważalny spadek popytu na kredyty mieszkaniowe. Jednocześnie w okresie tym nastąpił duży wzrost zainteresowania kredytobiorców kredytem o tymczasowo stałym oprocentowaniu. Od II kwartału 2022 r. zauważyć można było przewagę udzielonych kredytów oprocentowanych tymczasowo stałą stopą procentową nad wartością udzielonych w tym samym czasie kredytów na zmienną stopą procentową (ze względu na niskie wolumeny nie były to wartości znaczące).



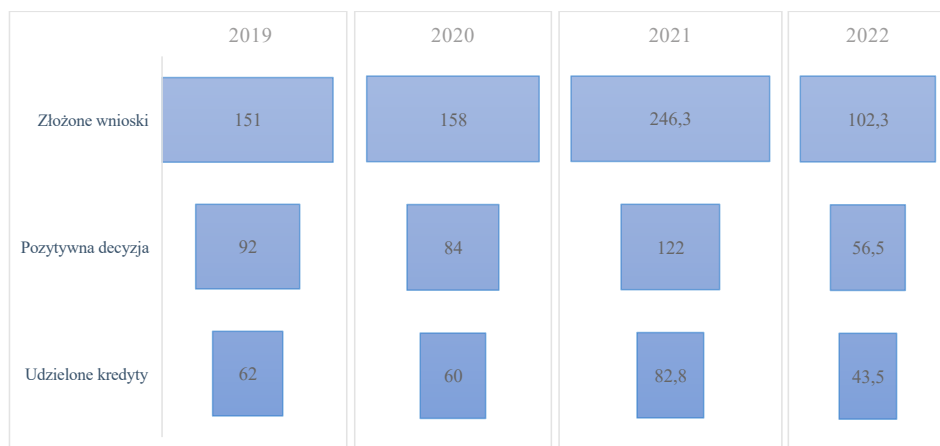
Wykres 1.7. Przeciętny poziom akceptacji wniosków kredytowych przedsiębiorstw, 2018 r. – III kw. 2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu NBP o Stabilności Systemu Finansowego. Grudzień 2023, <https://nbp.pl/system-finansowy/raporty-o-stabilnosci-systemu-finansowego/> (dostęp: 20.01.2024).

Na wykresie 1.8 przedstawiono dane o lejkę sprzedażowym kredytów mieszkaniowych w latach 2019–2022, tj. o wartości składanych przez klientów wniosków kredytowych, wartości wniosków, w których bank wydał decyzję pozytywną oraz wartości ostatecznie przyznanych kredytów.

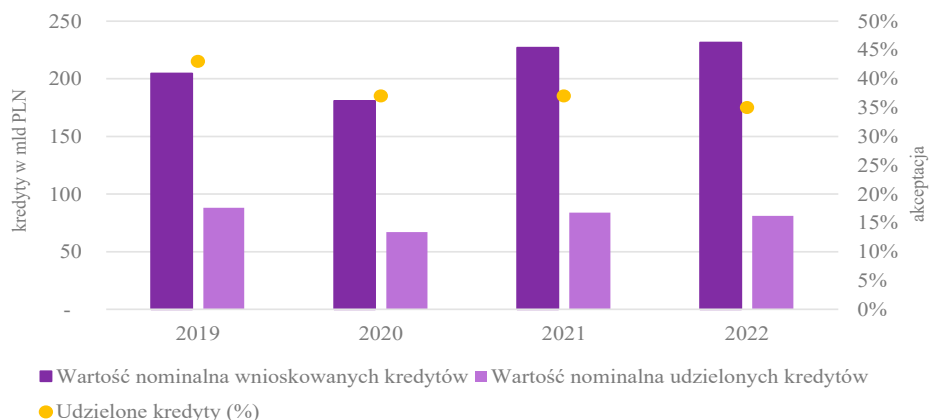
W analizowanych latach ok. 50–60% wniosków, w zależności od okresu, była przez banki rozpatrywana pozytywnie. Ostatecznie w tym samym czasie, przyznawanych było ok. 40% kredytów w relacji do złożonych wniosków. Liczba kredytów faktycznie przyznanych w relacji do pozytywnie rozpatrzonych wniosków może być trochę mniejsza w związku z tym, że poszczególni kredytobiorcy mogli składać wnioski kredytowe w więcej niż jednym banku i ostatecznie decydować się na wybraną ofertę w jednym z nich, odrzucając pozostałe pomimo pozytywnego przejścia procedury weryfikacyjnej.

Akceptacja przez banki wniosków o udzielenie finansowania w przypadku kredytów konsumpcyjnych kształtowała się na poziomie niższym niż w przypadku wniosków o kredyty mieszkaniowe. W 2019 r. relacja wartości udzielonych kredytów do wartości tych wnioskowanych wynosiła ok. 43%, w latach 2020–2021 wynosiła 37%, a w 2022 r. już tylko 35%. Popyt na kredyty konsumpcyjne 2020 r. w wartościach nominalnych w relacji do roku poprzedniego spadł, co można wiązać z pandemią COVID-19. W kolejnych latach popyt wyrażony w wartościach nominalnych wzrastał. W 2022 r. wzrósł względem w 2021 r. z poziomu 227 mld zł do 231 mld zł, jednocześnie relacja wartości udzielonych kredytów do wartości wnioskowanych kredytów spadła. Dane o akceptacji wniosków o udzielenie kredytów konsumpcyjnych przedstawia wykres 1.9.



Wykres 1.8. Lejek sprzedażowy kredytów mieszkaniowych w latach 2019–2022 (mld zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji NBP na temat sytuacji sektora bankowego w latach 2020–2022, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Raport_roczny_2021.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf (dostęp: 21.01.2024).

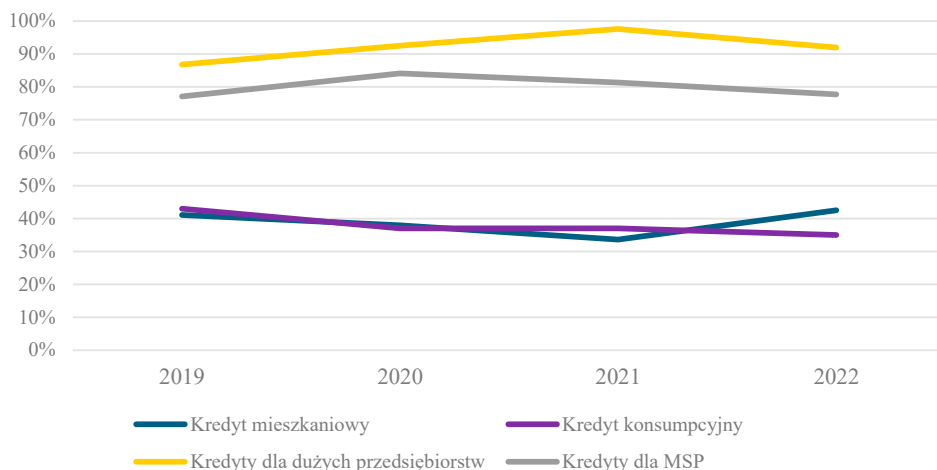


Wykres 1.9. Akceptacja wniosków kredytowych – kredyty konsumpcyjne* (2019–2022)

* W zakresie tych kredytów dostępne są jedynie dane wartości wnioskowanych kwot i faktycznie udzielonym przez banki finansowaniu, bez informacji o pozytywnie rozpatrzonych wnioskach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji NBP na temat sytuacji sektora bankowego w latach 2020–2022, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Raport_roczny_2021.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf (dostęp: 21.01.2024).

Podsumowanie podanych powyżej informacji zaprezentowano na wykresie 1.10, na którym przedstawiono dynamikę zmian w popycie na poszczególne rodzaje kredytów.

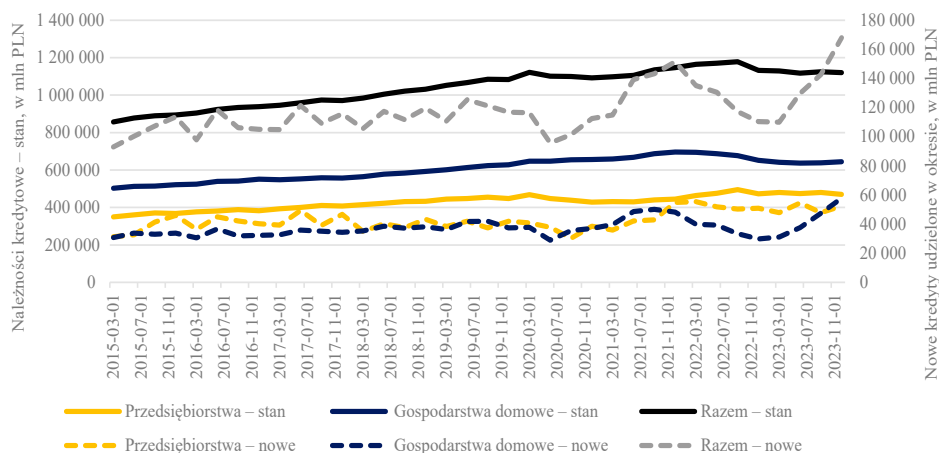


Wykres 1.10. Akceptacja wniosków kredytowych w poszczególnych grupach kredytów (2019–2022)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Informacji NBP na temat sytuacji sektora bankowego w latach 2020–2022 oraz na podstawie Raportu NBP o Stabilności Systemu Finansowego. Grudzień 2023, https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Raport_roczny_2021.pdf; https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf; <https://nbp.pl/system-finansowy/raporty-o-stabilnosci-systemu-finansowego/> (dostęp: 21.01.2024).

Na wykresie 1.11 przedstawiono dane o należnościach kredytowych banków od sektora niefinansowego oraz o nowych kredytach udzielonych przez sektor bankowy w latach 2015–2023. Zauważyć można, że po okresowym spadku wartości nowych kredytów w 2022 r., spowodowanym przede wszystkim obniżką popytu na kredyty mieszkaniowe w związku z utrzymującymi się wysokimi stopami procentowymi, w 2023 r. nastąpił wzrost wartości tych kredytów. Wynikało to z faktu ustabilizowania się stóp procentowych i wprowadzenia korzystnych regulacji dla zaciągania kredytów mieszkaniowych³⁴. Jednocześnie odnotować można, że w analizowanym okresie stan należności kredytowych systematycznie przyrastał. Trend ten został zaburzony w połowie 2022 r., tj. w momencie wspomnianego już wprowadzenia wakacji kredytowych za sprawą nadpłat kredytów mieszkaniowych dokonywanych przez klientów.

³⁴ Program „Bezpieczny kredyt 2%”.



Wykres 1.11. Należności kredytowe i kredyty nowe (2015–2023)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF oraz NBP.

1.2.3. Odnowialność portfela kredytowego

Przeciętny czas życia kredytów ściśle wiąże się z przeciętnym czasem spłaty portfela kredytowego, tj. jego odnowialnością, ale różnica pomiędzy nimi jest istotna. W celu jej wyjaśnienia przeprowadzono analizę odnowialności portfela kredytowego przedstawioną na rysunku 1.1, w której uwzględniono następujące założenia i operacje:

1. Przyjęto, że kredyty są zaciągane na okres pełnych lat i spłacane w równych rocznych ratach kapitałowych. Wartość nominalna każdego kredytu jest równa i wynosi 1.
2. Uwzględniono okresy spłaty kredytów o długości od 2 do 8 lat (wiersz 1).
3. Założono, że portfel kredytowy budowany jest „od zera”. W każdym kolejnym roku spłacana jest jedna rata każdego kredytu w portfelu, w tym ostatnia rata najstarszego kredytu, jednocześnie w portfelu pojawia się nowy kredyt o odpowiednim okresie spłaty. Na rysunku 1 przedstawiono utrwaloną strukturę rat kredytów w portfelu pozostałych do spłaty, powtarzającą się po jego pełnym zbudowaniu (wiersz 2).
4. Obliczono całkowitą liczbę rat pozostającą do spłaty kredytów w portfelu, czyli kapitał do spłaty jako krotność raty (wiersz 3).
5. Wyznaczono wartość pojedynczej raty adekwatnie do długości okresu spłaty kredytu (wiersz 4).
6. Obliczono kapitał do spłaty kredytów w portfelu jako krotność pojedynczego kredytu, otrzymana wartość określa jednocześnie średni czas spłaty portfela w latach (wiersz 5).

7. Wiedząc, że w każdym roku łączna wartość spłacanych rat z portfela kredytów jest równa nominalnej wartości pojedynczego kredytu (wiersz 6), wyznaczono roczny odsetek spłaty wartości portfela (wiersz 7).

1	Okres spłaty kredytu w latach	2	3	4	5	6	7	8
2	1	1	1	1	1	1	1	1
	2	2	2	2	2	2	2	2
	3	3	3	3	3	3	3	3
	4	4	4	4	4	4	4	4
	5	5	5	5	5	5	5	5
	6	6	6	6	6	6	6	6
	7	7	7	7	7	7	7	7
	8	8	8	8	8	8	8	8
3	Łączna liczba rat do spłaty (kapitał wyrażony jako krotność raty)	3	6	10	15	21	28	36
4	Pojedyncza rata (1/okres spłaty kredytu w latach)	1/2	1/3	1/4	1/5	1/6	1/7	1/8
5	Kapitał jako krotność pojedynczego kredytu (iloczyn wierszy 3 i 4), tj. średni czas spłaty portfela w latach	1,5	2	2,5	3	3,5	4	4,5
6	Spłata roczna	1	1	1	1	1	1	1
7	% spłaty rocznej wartości portfela (iloraz wierszy 5 i 6)	66,7% (1/1,5)	50% (1/2)	40% (1/2,5)	33,3% (1/3)	28,6% (1/3,5)	25% (1/4)	22,2% (1/4,5)

Rysunek 1.1. Schemat związku przeciętnego czasu życia kredytów z czasem trwania spłaty kredytów

Źródło: opracowanie własne.

Celem wyjaśnienia, jak przebiega budowa portfela kredytowego oraz spłata udzielanych kredytów, posłużono się przykładem zaprezentowanym w tabeli 1.5. Przyjęto w uproszczeniu, że w każdym kolejnym rocznym okresie udzielane są kredyty o wartości 100 zł, a przeciętna spłata kredytu trwa 7 lat. W kolejnych okresach następuje więc spłata w wysokości 14,29 zł rocznie w odniesieniu do każdego 100 zł (100 zł / 7 lat). Na schemacie zauważyć można, że spłata pierwszego kredytu następuje oczywiście po 7 latach (niebieskie obramowanie). Od siódmego roku parametry związane ze spłatą portfela kredytowego stabilizują się, osiągając: stan (400 zł), roczną wartość spłat (100 zł) oraz udział spłaty w portfelu (0,25) (czerwone obramowanie). Portfel cały czas jednocześnie przyrasta i spłaca się, następuje to przy stałych wartościach, zatem wcześniej udzielone kredyty zostają zastąpione przez kolejne, wartość portfela nie ulega zmianie.

Tabela 1.5. Przykładowy schemat spłaty kredytów w okresie 7 lat

Okres	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Suma	Udział spłaty w portfelu
1	Splaty	14,29									14,29	0,14
	Kapitał	85,71									100,00	
2	Splaty	14,29	14,29								28,57	0,15
	Kapitał	71,43	85,71								185,71	
3	Splaty	14,29	14,29	14,29							42,86	0,17
	Kapitał	57,14	71,43	85,71							257,14	
4	Splaty	14,29	14,29	14,29	14,29						57,14	0,18
	Kapitał	42,86	57,14	71,43	85,71						314,29	
5	Splaty	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29					71,43	0,20
	Kapitał	28,57	42,86	57,14	71,43	85,71					357,14	
6	Splaty	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29				85,71	0,22
	Kapitał	14,29	28,57	42,86	57,14	71,43	85,71				385,71	
7	Splaty	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29			100,00	0,25
	Kapitał	0,00	14,29	28,57	42,86	57,14	71,43	85,71			400,00	
8	Splaty		14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29			100,00	0,25
	Kapitał		0,00	14,29	28,57	57,14	71,43	85,71			400,00	
9	Splaty			14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29		100,00	0,25
	Kapitał			0,00	14,29	42,86	57,14	71,43	85,71		400,00	
10	Splaty				14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	14,29	100,00	0,25
	Kapitał				0,00	28,57	42,86	57,14	71,43	85,71	400,00	

* Kapitał oznacza stan na koniec okresu.

Źródło: opracowanie własne.

W rozdziale 3 przedstawiono przykład ilustrujący wpływ rosnących wartości kolejnych kredytów w portfelu na udział spłaty w portfelu w kolejnych okresach. Odnosi się to do sytuacji, w której wartość każdego nowego kredytu jest wyższa, np. w wyniku postępującej inflacji.

Analiza tempa spłat portfela kredytów i przyrostu nowych kredytów w bankach

Brak jest ogólnie dostępnych danych o poziomie spłat kredytów dla całego sektora. Informacje takie w określonym zakresie publikują jednak niektóre banki. Nie są one podane wprost, ale można je odnaleźć w informacjach dotyczących transferów należności pomiędzy poszczególnymi fazami ryzyka kredytowego. Na rysunku 1.2 przedstawiono dane źródłowe, stanowiące ilustrację zmian i transferów należności kredytowych w 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w Banku Millennium SA.

Z przedstawionego rysunku 1.2 wynika, że w 2022 r. spłata kredytów w portfelu Banku Millennium wyniosła 16 267 577 w tys. PLN (suma pozycji „spłacone kredyty i pożyczki” w segmentach: przedsiębiorstwa, osoby prywatne oraz sektor publiczny, tj. w tys. PLN: 7 265 514 + 8 901 941 + 100 122).

Na podstawie rysunku 1.2 można też oszacować, jakie było zmniejszenie portfela kredytowego niewynikające z normalnej spłaty kredytów, ale z tytułu spisania i sprzedaży. W portfelach kredytowych banków znajdują się bowiem ekspozycje kredytowe o różnej jakości. Wyróżnić wśród nich można terminowo spłacające się należności, jak również kredyty, które nie są spłacane według wyznaczonych harmonogramów. W przypadku tych ostatnich, aby nie ponosić obciążeń związanych z utrzymywaniem podwyższonych rezerw na spłatę niepracujących kredytów, banki decydują się na ich sprzedaż, odzyskując część należnych środków lub dokonują ich spisania z bilansu. W przypadku Banku Millennium wartość tych operacji w 2022 r. wyniosła 564 672 tys. PLN. Kwota ta wynika z sumy pozycji „sprzedaż” oraz „spisanie w ciężar odpisów” łącznie dla trzech segmentów: przedsiębiorstwa (w tys. PLN: 78 758 + 30 668), osoby prywatne (w tys. PLN: 259 726 + 195 520) oraz sektor publiczny (w tys. PLN: 0 + 0).

Przedsiębiorstwa: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	17 676 299	493 320	587 269	59	18 756 948
Transfery między koszykami	(657 413)	561 397	80 859	15 157	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	7 100 033	0	0	0	7 100 033
Splacone kredyty i pożyczki	(6 865 653)	(180 824)	(219 037)	0	(7 265 514)
Sprzedaż	0	0	(78 758)	0	(78 758)
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	(30 668)	0	(30 668)
Inne (w tym różnice kursowe)	76 116	3 709	667	0	80 492
Razem	17 329 382	877 603	340 331	15 216	18 562 532

Osoby prywatne: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	44 331 071	2 593 288	2 431 935	241 218	49 597 512
Transfery między koszykami	(3 044 660)	2 363 296	681 364	0	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	8 870 875	0	0	0	8 870 875
Splacone kredyty i pożyczki	(8 364 386)	(294 774)	(203 924)	(38 858)	(8 901 941)
Alokacja korekty z tytułu wakacji kredytowych	(483 579)	(43 642)	(13 009)	0	(540 230)
Alokacja rezerw na ryzyko prawne do portfela kredytowego	(1 407 888)	(124 378)	(78 445)	0	(1 610 712)
Sprzedaż	0	0	(240 918)	(18 808)	(259 726)
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	(149 202)	(46 318)	(195 520)
Inne (w tym różnice kursowe)	872 949	16 859	164 219	0	1 054 027
Razem	40 774 383	4 510 649	2 592 018	137 235	48 014 284

Sektor publiczny: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	244 780	4	0	0	244 784
Transfery między koszykami	0	0	0	0	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	57 030	0	0	0	57 030
Splacone kredyty i pożyczki	(100 122)	0	0	0	(100 122)
Sprzedaż	0	0	0	0	0
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	0	0	0
Inne (w tym różnice kursowe)	0	(1)	0	0	(1)
Razem	201 688	3	0	0	201 691

Rysunek 1.2. Spłaty, sprzedaż i spisania należności kredytowych w Banku Millennium SA w 2022 r.

Źródło: Finansowy Raport Roczny Banku Millennium SA za 2022 rok.

Podobne dane zebrane ze sprawozdań finansowych innych banków zostały przedstawione w tabeli 1.6.

Tabela 1.6. Spłaty kredytów w wybranych bankach w 2022 r. (w tys. PLN)

Bank	Stan kredytów na początek okresu	Kredyty splacone w okresie	Kredyty splacone /stan kredytów na początek okresu (%)	Stan kredytów na początek okresu	Kredyty splacone, sprzedane i spisane w okresie	Kredyty splacone, sprzedane i spisane /stan kredytów na początek okresu (%)
MIL	68 599 244	16 267 577	23,7	68 599 244	16 832 249	24,5
MBK	88 722 733	18 044 274	20,3	88 722 733	18 939 879	21,3
PEO	150 208 360	38 263 820	25,5	150 208 360	38 900 553	25,9
PKO	195 244 000	55 522 000	28,4	195 244 000	64 649 000	33,1
Razem	502 774 337	128 097 671	25,5	502 774 337	139 321 681	27,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych analizowanych banków.

Obliczenia w tabeli 1.6 przeprowadzone na przykładzie 2022 r. przedstawiono w dwóch ujęciach. Po lewej stronie tabeli obejmują jedynie dane dotyczące kredytów spłaconych, natomiast po prawej stronie dane uwzględniające także inne powody usunięcia należności kredytowych z portfela, tj. w wyniku sprzedaży lub spisania. W badanej grupie banków spłata wartości kredytów w 2022 r. stanowiła przeciętnie 25,5% wartości portfela (z uwzględnieniem sprzedaży i spisania 27,7%). Z porównania tej wartości z rocznym odsetkiem spłaty wartości portfela obliczonym i przedstawionym na rysunku 1 wynika, że przeciętna długość życia kredytów w analizowanych bankach wynosiła w 2022 r. ok. 7 lat. Jest to zgodne również z oszacowaniem przeciętnej długości życia kredytów dokonany powyżej na podstawie okresów zapadalności kredytów (por. tabela 1).

W tabeli 1.7 zebrano dane o wartości należności kredytowych od sektora niefinansowego w poszczególnych latach³⁵ oraz o wysokości nowych kredytów w okresie 2015–2023³⁶. Przeciętnie relacja nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu wyniosła w analizowanym okresie ok. 31,8%. Uwagę zwraca 2020 r., kiedy sektor bankowy udzielił zauważalnie mniej kredytów, co było skutkiem wybuchu pandemii COVID-19. Od 2021 r. zaobserwować można natomiast ponowny przyrost wartości nowych kredytów.

³⁵ Na podstawie danych KNF.

³⁶ Na podstawie danych NBP. Dane o nowo udzielanych kredytach są publikowane od grudnia 2014 r.

Tabela 1.7. Przeciętny czas spłaty kredytów udzielonych przez banki sektorowi niefinansowemu w okresie 2015–2023 (w mln PLN)

Okres	Należności kredytowe od sektora niefinansowego (stan na koniec okresu)	Kredyty nowe dla sektora niefinansowego w okresie	Relacja nowych kredytów do stanu na początek okresu (%)
2014	833 060	-	-
2015	894 915	282 750	33,9
2016	938 950	295 746	33,0
2017	970 458	312 973	33,3
2018	1 032 293	305 189	31,4
2019	1 082 803	317 079	30,7
2020	1 091 899	286 861	26,5
2021	1 147 480	362 470	33,2
2022	1 132 114	350 868	30,6
2023	1 120 771	376 595	33,3
		Średnio	31,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF oraz NBP.

Podobnie jak w przypadku analizy dotyczącej wielkości spłaty kredytów dane dotyczące nowych kredytów można również odnaleźć, analizując sprawozdania finansowe poszczególnych banków w zakresie zmian i transferów należności kredytowych w trakcie roku pomiędzy różnymi fazami. Na rysunkach 1.3–1.5 przedstawiono tabele, z których pozyskano dane pochodzące ze sprawozdań finansowych mBank SA, BNP Paribas Bank Polska SA oraz Banku Millennium SA.

Z rysunku 1.3 wynika, że mBank SA w 2022 r. udzielił 27 717 338 tys. PLN kredytów, jest to wartość znajdująca się na przecięciu wiersza „Kredyty i pożyczki udzielone klientom” oraz kolumny „zwiększenia spowodowane udzieleniem oraz przejęciem”.

Wartość nowych kredytów w BNP Paribas Bank Polska SA, jak można odczytać z rysunku 1.4, wynikała z pozycji „zwiększenia z tytułu udzielenia i nabycia” i wynosiła 21 226 851 tys. PLN. Z kolei w Banku Millennium SA (rysunek 1.5) to pozycja „udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki”, które w segmentach: przedsiębiorstwa, osoby prywatne oraz sektor publiczny miały wartości odpowiednio, w tys. PLN: 7 100 033 + 8 870 875 + 57 030, łącznie 16 027 938 tys. PLN.

Wyjaśnienie przełożenia się znacznych zmian wartości bilansowej brutto instrumentów finansowych podczas okresu na zmiany oczekiwanych strat kredytowych

Zmiana w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku	Bilans obrotów	Transfer do Koszyka 1	Transfer do Koszyka 2	Transfer do Koszyka 3	Zwiększenia spowodowane udzieleniem oraz przejęciem	Zmniejszenia spowodowane usunięciem z bilansu	Spisania	Inne zmiany	Bilans zamknięcia
Dłużne papiery wartościowe	16 635 003	-	-	-	4 164 745	(557 120)	-	(32 622)	20 210 006
Koszyk 1	16 635 003	-	-	-	4 164 745	(557 120)	-	(32 622)	20 210 006
Należności od banków	11 196 202	-	-	-	11 992 048	(7 597 061)	-	(196 363)	15 394 826
Koszyk 1	11 196 202	-	(4 562)	-	11 992 025	(7 597 061)	-	(194 209)	15 392 395
Koszyk 2	-	-	4 562	-	23	-	-	(2 154)	2 431
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	88 722 733	-	-	-	27 717 338	(18 044 274)	(895 605)	(7 167 883)	90 332 309
Koszyk 1	81 730 671	807 277	(2 663 522)	(877 646)	26 229 761	(16 749 387)	-	(6 774 484)	81 702 670
Koszyk 2	3 822 250	(778 877)	2 724 723	(464 191)	1 040 363	(837 582)	-	(273 188)	5 233 498
Koszyk 3	2 939 041	(28 400)	(61 201)	1 334 842	408 598	(427 555)	(869 155)	(106 013)	3 190 157
POCI	230 771	-	-	6 995	38 616	(29 750)	(26 450)	(14 198)	205 984
Wartość bilansowa brutto, razem	116 553 938	-	-	-	43 874 131	(26 198 455)	(895 605)	(7 396 868)	125 937 141

Rysunek 1.3. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w mBank SA

Źródło: Sprawozdanie Finansowe mBanku SA za 2022 rok.

Zmiana stanu kredytów i pożyczek brutto udzielonych klientom wyceniane według zamortyzowanego kosztu	Faza 1	Faza 2	Faza 3	Razem
Stan na 1 stycznia 2022 roku	73 123 068	6 739 864	3 105 437	82 968 369
Zwiększenia z tytułu udzielenia i nabycia	20 211 887	900 393	114 571	21 226 851
Zmniejszenia z tytułu zaprzestania ujmowania	(38 019 812)	(4 951 413)	(1 398 634)	(44 369 859)
Zmiany wynikające z transferów pomiędzy fazami	(5 440 813)	4 786 706	654 107	-
Pozostałe zmiany	24 817 858	1 723 293	425 559	26 966 709
Stan na 31 grudnia 2022 roku	74 692 187	9 198 843	2 901 040	86 792 070

Rysunek 1.4. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w BNP Paribas Bank Polska SA

Źródło: Jednostkowe Sprawozdanie Finansowe BNP Paribas Bank Polska SA za 2022 rok.

Przedsiębiorstwa: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	17 676 299	493 320	587 269	59	18 756 948
Transfery między koszykami	(657 413)	561 397	80 859	15 157	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	7 100 033	0	0	0	7 100 033
Splacone kredyty i pożyczki	(6 865 653)	(180 824)	(219 037)	0	(7 265 514)
Sprzedaż	0	0	(78 758)	0	(78 758)
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	(30 668)	0	(30 668)
Inne (w tym różnice kursowe)	76 116	3 709	667	0	80 492
Razem	17 329 382	877 603	340 331	15 216	18 562 532

Osoby prywatne: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	44 331 071	2 593 288	2 431 935	241 218	49 597 512
Transfery między koszykami	(3 044 660)	2 363 296	681 364	0	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	8 870 875	0	0	0	8 870 875
Splacone kredyty i pożyczki	(8 364 386)	(294 774)	(203 924)	(38 858)	(8 901 941)
Alokacja korekty z tytułu wakacji kredytowych	(483 579)	(43 642)	(13 009)	0	(540 230)
Alokacja rezerw na ryzyko prawne do portfela kredytowego	(1 407 888)	(124 378)	(78 445)	0	(1 610 712)
Sprzedaż	0	0	(240 918)	(18 808)	(259 726)
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	(149 202)	(46 318)	(195 520)
Inne (w tym różnice kursowe)	872 949	16 859	164 219	0	1 054 027
Razem	40 774 383	4 510 649	2 592 018	137 235	48 014 284

Sektor publiczny: kredyty i pożyczki wartość bilansowa brutto	Koszyk 1	Koszyk 2	Koszyk 3	POCI	Razem
Stan na początek okresu	244 780	4	0	0	244 784
Transfery między koszykami	0	0	0	0	0
Udzielone lub zakupione kredyty i pożyczki	57 030	0	0	0	57 030
Splacone kredyty i pożyczki	(100 122)	0	0	0	(100 122)
Sprzedaż	0	0	0	0	0
Spisanie w ciężar odpisów	0	0	0	0	0
Inne (w tym różnice kursowe)	0	(1)	0	0	(1)
Razem	201 688	3	0	0	201 691

Rysunek 1.5. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w Banku Millennium SA

Źródło: Finansowy Raport Roczny Banku Millennium S.A. za 2022 rok.

W sumie, pod względem ustalenia wartości nowych kredytów, przeanalizowano sprawozdania finansowe sześciu banków. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabeli 1.8. Poszczególne banki cechują się określoną charakterystyką klienta i portfeli kredytowych. Zauważyć więc można w przypadku poszczególnych z nich zróżnicowane wartości nowych kredytów w odniesieniu do ich stanu na początek okresu. Można jednak stwierdzić, że średnie wyniki zebrane dla wybranych banków są bardzo zbliżone do tych uzyskanych z analizy obejmującej cały sektor. W 2021 r. relacja nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu dla całego sektora

wynosiła 33,2%, a dla analizowanej grupy kredytów 31,8%, analogiczne wartości w 2022 r. to 30,6% oraz 29,2% (por. tabele 1.7 i 1.8). Wyniki te różnią się w obu okresach o 1,4 p.p. Wyniki analizy przeprowadzonej na szczegółowych danych dotyczących wybranej grupy banków są zatem zbieżne z wartościami dla całego sektora bankowego.

Tabela 1.8. Przeciętny udział nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu w wybranych bankach, w latach 2021–2022 (w tys. PLN)

Bank	Stan kredytów na początek okresu	Kredyty nowe w okresie	Nowe kredyty/stan kredytów na początek okresu (%)	Stan kredytów na początek okresu	Kredyty nowe w okresie	Nowe kredyty/stan kredytów na początek okresu (%)
	2021			2022		
BNP	73 540 959	23 901 978	32,5	82 968 369	21 226 851	25,6
ING	106 779 900	35 563 700	33,3	126 791 500	35 175 700	27,7
MIL	73 641 153	20 635 489	28,0	68 599 244	16 027 938	23,4
MBK	85 464 088	28 805 240	33,7	88 722 733	27 717 338	31,2
PEO	85 464 088	28 805 240	33,7	150 208 360	39 628 202	26,4
PKO	180 871 000	58 531 000	32,4	195 244 000	67 940 000	34,8
Razem	580 563 185	184 701 658	31,8	712 534 206	207 716 029	29,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych analizowanych banków.

W tabeli 1.9 przedstawiono porównanie wartości zarówno kredytów nowych, jak i spłaconych w stosunku do stanu należności kredytowych na początek 2022 r. dla wybranych banków.

Tabela 1.9. Relacje: nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu oraz kredytów spłaconych sprzedanych i spisanych do stanu kredytów na początek okresu, dla wybranej grupy banków w 2022 r.

Bank	Nowe kredyty/stan kredytów na początek okresu (%)	Kredyty spłacone, sprzedane i spisane/stan kredytów na początek okresu (%)
MIL	23,4	24,5
MBK	31,2	21,3
PEO	26,4	25,9
PKO	34,8	33,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych analizowanych banków.

Uwagę zwraca, że (na przykładzie 2022 r.) wartości stanowiące iloraz nowo udzielonych kredytów do ich stanu ogółem dla całego sektora (30,6%) są bardzo zbliżone do tych otrzymanych dla analizowanej grupy banków (29,2%). Wynik ilorazu odnoszący się do nowo udzielonych kredytów w analizowanej grupie banków (29,2%) różni się od poziomu spłat w badanej grupie banków³⁷ (27,7%). Porównując jednak wyniki odnoszące się do nowo udzielanych kredytów oraz tych spłaconych, spisanych i sprzedanych (por. tabela 1.9), można zauważyć, że w większości przypadków różnice tych dwóch wartości nie są duże. Większe różnice, jak w przypadku mBank SA, mogą wynikać ze specyfiki portfela kredytowego oraz sposobu zarządzania, a wpływ na to mogą mieć też zdarzenia nadzwyczajne. Jak wskazywał wspomniany wyżej bank w swoim sprawozdaniu finansowym, na wyniki jego działalności znaczący wpływ miały kredyty walutowe obecne w jego portfelu.

1.3. Identyfikacja czynników wpływających na akcję kredytową banków, ze szczególnym uwzględnieniem czynników makroekonomicznych

W wielu badaniach analizowano determinanty akcji kredytowej sektora bankowego³⁸. Z przeprowadzonych analiz wynikało, że poziom akcji kredytowej jest wrażliwy na wiele zmiennych, wynikających z teorii ekonomii, mających charakter makro- i mikroekonomiczny. W grupie analizowanych determinant można również wyróżnić czynniki mające charakter popytowy czy czynniki podażowe, na których

³⁷ Analizowana grupa banków ze względu na nowo udzielone kredyty różni się od tej, na podstawie której badane były spłaty kredytów, jest węższa. Różnice wynikają z dostępności danych.

³⁸ Zob. szerz. I.D. Czechowska, C. Lipiński, J. Stawska, J. Stępińska, W. Zatoń (2024), *Implementacja wymogu MREL do sektora bankowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

koncentrują się autorzy niniejszego opracowania³⁹. Z przeglądu literatury na temat determinant wpływających na akcję kredytową banków wynika, że do istotnych czynników makroekonomicznych zalicza się: PKB, poziom inflacji, politykę stopy procentowej (restrykcyjną lub ekspansywną), kurs walutowy, stopę bezrobocia, czy np. poziom depozytów, a także kondycję sektora bankowego⁴⁰. Czynniki wpływające na akcję kredytową banków są przedmiotem wielu badań o charakterze empirycznym, zwłaszcza odnoszonych do perspektywy sytuacji kryzysowych⁴¹. Analizując determinanty akcji kredytowej, trzeba stwierdzić, że zazwyczaj w badaniach uwzględniano grupę kilku czynników, a nie czynniki pojedyncze. Ponadto determinanty o charakterze makroekonomicznym, wpływające na poziom akcji kredytowej, badane były w kontekście różnych zdarzeń. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że często relacje między określonymi determinantami i poziomem akcji kredytowej są niejednoznaczne, czyli mają różny kierunek zależności: dodatni, ujemny lub neutralny.

Powszechnie wiadomo, że w dobrych warunkach ekonomicznych poszczególni uczestnicy rynku są bardziej skłonni do zaciągania zobowiązań kredytowych. Jako wskaźnik warunków ekonomicznych w gospodarce przyjmuje się poziom wzrostu PKB, odzwierciedlający stan dobrej koniunktury⁴². Zatem jednym z czynników determinujących poziom akcji kredytowej jest PKB, który był badany m.in. w relacji wobec kredytów niepracujących. Autorzy tacy jak: Lubis i Mulyana⁴³ oraz Bernanke i Gertler⁴⁴, przedstawili w 1998 r. wyniki badań, w których dowodzili, że istnieje negatywne powiązanie sytuacji makroekonomicznej gospodarki, wyrażonej poziomem PKB i poziomem kredytów niepracujących. W badaniach tych autorów wykazano, że w warunkach coraz wyższego wzrostu gospodarczego wzrastają również dochody klientów bankowych, dające podstawy do oczekiwań, że klienci nie będą mieli problemów ze spłatą swoich kredytów. Ponadto zauważono, że gdy wzrost gospodarczy zwalnia, to poziom kredytów niepracujących rośnie, ponieważ rośnie stopa

39 M. Rabab'ah (2015), *Factors affecting the bank credit: An empirical study on the Jordanian commercial banks*, „International Journal of Economics and Finance”, 7(5), s. 166–178.

40 N. Al-Shammari, M. El-Sakka (2018), *Macroeconomic determinants of credit growth in OECD countries*, „International Journal of Business”, 23(3), s. 217–234.

41 V. Stepanyan, K. Guo (2011), *Determinants of Bank Credit in Emerging Market Economies*, International Monetary Fund.

42 M. Nkusu (2011), *Nonperforming loans and macrofinancial vulnerabilities in advanced economies*, „IMF Working Papers”, 11, 1; A. Dimitris, L. Helen, T. Mike (2016), *Determinants of nonperforming loans: Evidence from Euro-area countries*, „Finance Research Letters”, 18, s. 116–119; N. Kuzucu, S. Kuzucu (2019), *What drives non-performing loans? Evidence from emerging and advanced economies during pre- and post-global financial crisis*, „Emerging Markets Finance and Trade”, 55, s. 1694–1708.

43 D.D. Lubis, B. Mulyana (2021), *The macroeconomic effects on non-performing loan and its implication on allowance for impairment losses*, „Journal of Economics, Finance and Accounting Studies”, 3(2).

44 B. Bernanke, M. Gertler, S. Gilchrist (1998), *The financial accelerator in a quantitative business cycle framework*, „Working Paper”, 6455.

bezrobocia i obniża się dochód do dyspozycji, a te tendencje utrudniają klientom banków spłatę pożyczek⁴⁵. Jedną z autorek, badających te zależności, wskazała, że PKB ma negatywny i znaczący wpływ na poziom kredytów, zwłaszcza na kształtowanie się poziomu kredytów niepracujących⁴⁶. Jak ustaliła autorka, w sytuacji gdy PKB rośnie, poziom kredytów niepracujących zmniejsza się. Biorąc pod uwagę wpływ recesji, czyli stanu, gdy dochody społeczeństwa spadają, można zauważyć, że pogorsza się zdolność klientów bankowych do spłaty kredytu. Ten czynnik, czyli pogorszająca się zdolność kredytowa, będzie oddziaływać na poziom akcji kredytowej, a dokładnie na jej ograniczenie.

Czynniki determinujące wzrost akcji kredytowej były analizowane w perspektywie kryzysów. Analizowano np. wzrost akcji kredytowej w Azji. Autorzy badań dotyczących tego obszaru geograficznego pokazali, że napływ kapitału zagranicznego, a także spadek PKB wpływa na wzrost akcji kredytowej⁴⁷. Inaczej w badaniach odnoszących się do Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej i Azji Środkowej pokazano, że wzrost akcji kredytowej w tych regionach wiąże się z silniejszym wzrostem gospodarczym i ze wzrostem sektora finansowego⁴⁸. Z kolei przyczyną analizowanego wzrostu akcji kredytowej w innym obszarze geograficznym, w Ameryce Łacińskiej, był wzrost inwestycji i podwyżek stóp procentowych⁴⁹. W badaniach determinant akcji kredytowej obejmujących kraje wschodzące w Azji, Afryce, Europie i Ameryce Południowej wykazano m.in., że wyższy wzrost gospodarczy oraz dobre wyniki sektora bankowego mają pozytywny wpływ na wzrost akcji kredytowej, natomiast inflacja zmniejsza wzrost akcji kredytowej⁵⁰. Saba, Kouser i Azeem, badający amerykański system bankowy w długoterminowym okresie, tj. w horyzoncie 25 lat, argumentowali, że banki wyceniając kredyt i jego ryzyko, powinny uwzględnić oczekiwany

45 G. Jiménez et al. (2012), *Credit supply and monetary policy: Identifying the bank balance-sheet channel with loan applications*, „American Economic Review”, 102(5), s. 2301–2326; N. Klein (2013), *Non-performing loans in CESEE: Determinants and impact on macroeconomic performance*, Working Paper, 13/72; M. Quagliariello (2007), *Banks' riskiness over the business cycle: A panel analysis on Italian intermediaries*, „Applied Financial Economics”, 17(2), s. 119–138; V. Salas, J. Saurina (2002), *Credit risk in two institutional regimes: Spanish commercial and savings banks*, „Journal of Financial Services Research”, 22(3), s. 203–224.

46 I. Szarowská (2018), *Effect of macroeconomic determinants on non-performing loans in Central and Eastern European countries*, „International Journal of Monetary Economics and Finance”, 11, 20.

47 M.A.R. Ghosh, S.R. Ghosh (1999), *East Asia in the Aftermath: Was There a Crunch?*, International Monetary Fund; P.R. Agénor, J. Aizenman, A.W. Hoffmaister (2004), *The credit crunch in East Asia: What can bank excess liquid assets tell us?*, „Journal of International Money and Finance”, 23(1), s. 27–49.

48 J. Crowley (2008), *Credit growth in the Middle East, North Africa, and Central Asia region*, „IMF Working Papers”, s. 1–60.

49 P.O. Gourinchas, R. Valdes, O. Landerretche (2001), *Lending booms: Latin America and the World* (No. w8249), „National Bureau of Economic Research”.

50 K. Guo, V. Stepanyan (2011), *Determinants of bank credit in emerging market economies*, „IMF Working Papers”, s. 1–20.

trend wzrostu PKB⁵¹. Wskaźnik odzwierciedlający stan koniunktury–PKB był uważany za jedną z determinant wpływających negatywnie na funkcjonowanie banków. Beck, Jakubik i Piloiu, wykorzystując duży panel, złożony z 75 krajów funkcjonujących w latach 2000–2010, potwierdzili, że realny PKB jest decydującą determinantą zmian w zakresie NPL⁵². Oceniając zatem wpływ poziomu PKB na poziom akcji kredytowej, można zauważyć, że w badaniach wykazano, że ten wpływ występuje, ale jego kierunek jest różny z tym, że przeważają wnioski o pozytywnej zależności między poziomem PKB i poziomem akcji kredytowej.

Kolejny, ważny czynnik wyodrębniony, jako mający istotny wpływ na poziom akcji kredytowej, to *polityka stopy procentowej*, stanowiąca odzwierciedlenie polityki monetarnej banku centralnego⁵³. Przykład uznania znaczenia tego czynnika dla kształtowania się poziomu akcji kredytowej banków można odnaleźć we wnioskach, wynikających z badania przeprowadzonego przez Aisena i Franken, w ramach których analizowano tego typu determinanty w 80 krajach, występujące podczas kryzysu finansowego w 2008 r. Wnioski autorów wynikające z tych badań wskazują, że antycykliczna polityka pieniężna ogranicza redukcję kredytów bankowych w okresie pokryzysowym⁵⁴. Autorzy zadeklarowali, że stopa procentowa, stosowana przez bank centralny jako instrument antyinflacyjny, ma w tym przypadku duże znaczenie. Jeśli koszty kredytu, stopa oprocentowania wzrosną, to wzrośnie ryzyko finansowania. Jeżeli zaś nastąpi obniżenie stopy procentowej, to może pojawić się wzrost popytu na kredyt oraz wzrost poziomu kredytów. Przy czym znaczący wzrost poziomu kredytów zwiększy podatność systemu finansowego na przyrost kredytów zagrożonych⁵⁵. W sytuacji gdy banki zwiększają wielkość poziomu kredytowania w krótkim czasie, obniżając standardy polityki kredytowej zwiększa się ryzyko braku zwrotu zaciągniętych kredytów. Uznaje się również, że kredyty o stałym oprocentowaniu są odporne na wahania stóp

51 I. Saba, R. Kouser, M. Azeem (2012), *Determinants of non-performing loans: Case of US banking sector*, „The Romanian Economic Journal”, 44(6), s. 125–136, https://www.researchgate.net/profile/Rehana-Kouser/publication/330075583_Determinants_of_Non_Performing_Loans_Case_of_US_Banking_Sector/links/5c2bb773458515a4c7058d37/Determinants-of-Non-Performing-Loans-Case-of-US-Banking-Sector.pdf (dostęp: 2.03.2024).

52 R. Beck, P. Jakubik, A. Piloiu (2023), *Non-performing loans: What matters in addition to the economic cycle?*, „Working Paper”, 1515, ECB, <https://ssrn.com/abstract=2214971> (dostęp: 27.01.2024).

53 A. Mongid (2008), *The impact of monetary policy on bank credit during economics crisis: Indonesia experience*, „Journal Keuangan dan Perbankan”, 12(1), s. 100–110; I. Chakraborty, I. Goldstein, A. MacKinlay (2020), *Monetary stimulus and bank lending*, „Journal of Financial Economics”, 136(1), s. 189–218.

54 Zob. szerz. N. Al-Shammari, M. El-Sakka (2018), *Macroeconomic determinants of credit growth in OECD countries*, „International Journal of Business”, 23(3), s. 217–234.

55 C.M. Reinhart, K.S. Rogoff (2009), *The aftermath of financial crises*, „The American Economic Review”, 99(2), s. 466–472.

procentowych⁵⁶. W przypadku kredytów niepracujących, zauważono (Syahid⁵⁷, Ozili⁵⁸ i Bhattarai⁵⁹), że ich wzrost powoduje odpowiednio wzrost kwoty odpisów/rezerw na straty z tytułu utraty wartości kredytów.

Wielkość inflacji stanowi jeden z kluczowych makroekonomicznych czynników determinujących poziom akcji kredytowej⁶⁰. Inflacja to proces ciągłego wzrostu cen produktów, który powoduje spadek siły nabywczej społeczeństwa. W wyniku procesu inflacji maleje poziom dochodu społeczeństwa, o czym pisali Mankiw i Taylor⁶¹. W takich okolicznościach u klientów banków mogą pojawić się trudności ze spłatą kredytów, na co wskazali Damanhur, Syamni i Habibie⁶². Inni autorzy, Leka, Bajrami i Duci, stwierdzili, że wzrost inflacji ma istotny związek ze wzrostem poziomu kredytów zagrożonych⁶³. Zauważono, że wyższy poziom inflacji obniża realną wartość dochodów kredytobiorców, co negatywnie wpływa na ich zdolność do obsługi zadłużenia⁶⁴. W warunkach inflacji kredytobiorcy mają większe trudności ze spłatą zadłużenia, w szczególności w odniesieniu do kredytów o zmiennym oprocentowaniu⁶⁵. Można odnaleźć opracowania, których autorzy odnosząc się do poziomu akcji kredytowej, wykazują negatywny związek między inflacją a poziomem kredytów zagrożonych. Udowodniono, że wyższy poziom inflacji zmniejsza wartość niespłaconego zadłużenia, co poprawia zdolność spłaty kredytobiorców⁶⁶. Pojawiają się również wyniki badań, w których ocenia się wpływ inflacji na poziom

56 A.S. Messai, F. Jouini (2013), *Micro and macro determinants of non-performing loans*, „International Journal of Economics and Financial Issues”, 3(4), s. 852–860, https://www.researchgate.net/profile/Fathi-Jouini/publication/286345094_Micro_and_Macro_Determinants_of_Non-performing_Loans/links/5a70e5acaca272e425ed364d/Micro-and-Macro-Determinants-of-Non-performing-Loans.pdf (dostęp: 28.01.2023).

57 D.C.N. Syahid (2016), *Pengaruh Faktor Eksternal dan Internal Terhadap Kredit Bermasalah Serta Dampaknya Terhadap CKPN Menurut PSAK 55*, „Perbanas Review”, 2 (1), <http://jurnal.perbanas.id/index.php/JPR/article/view/30> (dostęp: 11.03.2024).

58 P. Ozili (2018), *Bank loan loss provisions, investor protection and the macroeconomy*, „International Journal of Emerging Markets”, 13, s. 45–65.

59 B.P. Bhattarai (2018), *Determinants of loan loss provision of commercial banks in Nepal*, „European Journal of Accounting, Auditing, and Finance Research”, 6 (9), s. 23–37, <https://zant-worldpress.com/wp-content/uploads/2018/09/3.-Bishnu.pdf> (dostęp: 27.01.2023).

60 D.D. Lubis, B. Mulyana (2021), *The macroeconomic effects...*

61 N.G. Mankiw, P.M. Taylor (2016), *Makroekonomia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

62 W.A. Damanhur, G. Syamni, M. Habibie (2017), *What is the determinant of non-performing financing in branch Sharia regional bank in Indonesia*, *Proceedings of MICoMS*, s. 265–271.

63 B. Leka, E. Bajrami, E. Duci (2019), *Key macroeconomic drivers on reducing non-performing loans in Albania*, „Academic Journal of Interdisciplinary Studies”, 8(2), July, <https://www.mcser.org/journal/index.php/ajis/article/view/10460> (dostęp: 12.02.2024).

64 A. Ghosh (2017), *Sector-specific analysis of non-performing loans in the US banking system and their macroeconomic impact*, „Journal of Economics and Business”, 93, s. 29–45.

65 I. Jabbouri, M. Naili (2019), *Determinants of nonperforming loans in emerging markets: Evidence from the MENA region*, „Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies”, 4(22), s. 33.

66 R. Gulati, A. Goswami, S. Kumar (2019), *What drives credit risk in the Indian banking industry? An empirical investigation*, „Economic Systems”, 43, s. 42–62.

akcji kredytowej jako uzależniony od regionu geograficznego. W innych badaniach uznaje się ten wpływ za mający charakter neutralny dla poziomu akcji kredytowej⁶⁷.

Innym czynnikiem wpływającym na poziom akcji kredytowej banków jest *kurs walutowy*, wykorzystywany w ramach transakcji handlu międzynarodowego⁶⁸. W sytuacji gdy kurs waluty, wyrażony w walucie lokalnej, rośnie, zwiększa się ryzyko na rynku kredytowym, co wpływa negatywnie na poziom akcji kredytowej. Nieprzewidziane zmiany kursów walut mogą być także znaczącym źródłem ryzyka. W literaturze przedmiotu występuje pogląd, że banki są instytucjami finansowymi szczególnie narażonymi na wahania kursów walutowych. Syahid⁶⁹ oraz Sinaga, Muda i Silalahi stwierdzili, że kurs walutowy wpływa na poziom kredytów nagrożonych⁷⁰. Kredytobiorcy dużych banków, których działalność gospodarcza wymaga stosowania kursu walutowego, ale także osoby fizyczne, które zaciągnęły kredyty walutowe, w momentach wzrostu tego kursu będą poddawani jego presji, powodującej powiększenie zaległości w płatnościach lub wzrost poziomu NPL (*non-performing loan*). Argumentowano, że banki zlokalizowane w krajach, w których wysoki udział zadłużenia sektora prywatnego jest zdominowany przez waluty obce, doświadczają większych wstrząsów związanych z kredytami zagrożonymi. Autorzy tłumaczyli tę zależność negatywnym efektem tzw. kanału bilansowego, gdzie niezabezpieczeni kredytobiorcy z zadłużeniem zdominowanym w walucie obcej ponoszą wyższe koszty obsługi zadłużenia w ujęciu lokalnym, co tym samym zwiększa szanse na brak spłaty⁷¹. Występuje także odmienny pogląd, że deprecjacja lokalnej waluty wzmacnia działalność eksportową, co poprawia sytuację finansową firm i zwiększa ich zdolność płatniczą, a przez to poziom akcji kredytowej rośnie⁷².

Następnym czynnikiem wymienianym w literaturze przedmiotu, który uznano za mający wpływ na poziom akcji kredytowej banków, jest *stopa bezrobocia*. Mileris⁷³, Szarowska⁷⁴, Mazreku i współpracownicy⁷⁵ oraz Agić i Jeremić⁷⁶ wskazali, że stopa bezrobocia odzwierciedla kondycję gospodarczą kraju i stanowi determinantę akcji

67 B.S. Peric, N. Konjusak (2017), *How did rapid credit growth cause non-performing loans in the CEE countries?*, „The South East European Journal of Economics and Business”, 12, s. 73–84.

68 N.G. Mankiw, P.M. Taylor (2016). *Makroekonomia...*

69 D.C.N. Syahid (2026), *Pengaruh Faktor Eksternal...*

70 J.S. Sinaga, I. Muda, A.S. Silalahi (2020), *The effect of BI rate, exchange rate, inflation and Third Party Fund (DPK) on Credit distribution and its impact on non-performing loan (NPL) on XYZ Commercial Segment Bank*, „Universal Journal of Accounting and Finance” 2020, 8(3), s. 55–64.

71 R. Beck, P. Jakubik, A. Piloiiu (2015), *Key determinants of nonperforming loans: New evidence from a global sample*, „Open Economies Review”, 26, s. 525–550.

72 N. Klein (2013), *Non-performing loans in CESEE...*

73 R. Mileris (2014), *Macroeconomic factors of non-performing loans in commercial banks*, „Ekonomika”, 93, s. 22–39.

74 I. Szarowska (2018), *Effect of macroeconomic determinants...*

75 I. Mazreku et al. (2018), *Determinants of the level of non-performing loans in commercial banks of transition countries*, „European Research Studies Journal”, XXI.

76 Z. Agić, Z. Jeremić (2018), *Macroeconomic and specific banking determinants of nonperforming loans in Bosnia and Herzegovina*, „Industrija”, 46, s. 45–60.

kredytowej. Badania wskazują, że rosnąca stopa bezrobocia wpływa na funkcjonowanie gospodarki, co prowadzi do wzrostu kredytów zagrożonych, ponieważ jej zwiększanie powoduje spadek zdolności klientów sektora bankowego do spłaty zadłużenia wobec banków. Kredytobiorcy o niskich dochodach są narażeni na większe trudności w obsłudze zadłużenia. Banki wobec takich klientów mają tendencję do naliczania wyższych stóp procentowych, sugerując się niepewnością co do ich statusu dochodowego. Autorzy badań na ten temat sugerują, że wskaźnik niewypłacalności jest w dużym stopniu zależny od dochodów i statusu zatrudnienia kredytobiorców⁷⁷. Badania dotyczące determinant o charakterze makroekonomicznym wpływających na poziom akcji kredytowej były również prowadzone przez polskich naukowców. Autorzy tych badań odnosili się do danych dotyczących rynku krajowego po to, aby ustalić najbardziej istotne czynniki mające wpływ na oszacowanie wielkości poziomu oczekiwanych strat kredytowych polskich banków. Sztaudynger⁷⁸ uzyskał wyniki, które potwierdziły związek sytuacji gospodarczej reprezentowanej w modelu przez stopę bezrobocia i produkcję przemysłową (zamiast PKB) z ryzykiem kredytowym. Należy dodać, iż badania dotyczyły jedynie kredytów konsumenckich w jednym z większych banków w Polsce w latach 2004–2016, co może wskazywać na mniejsze znaczenie uzyskanych przez autora wyników, z uwagi na ich stosunkowo niewielki zakres w kontekście niniejszego opracowania. Z kolei Wdowiński⁷⁹ dokonał przeglądu głównych czynników mikro- i makroekonomicznych wpływających na ryzyko kredytowe oraz analizy modelu ryzyka kredytowego w sektorze bankowym w Polsce. Ten autor konkludując, uznał za najważniejsze czynniki mające wpływ na poziom ryzyka kredytowego stopę bezrobocia oraz kurs walutowy. PKB i stopa procentowa miały według Wdowińskiego mniejszy wpływ na wzrost ryzyka kredytowego, przy czym wpływ stopy procentowej miał charakter długookresowy. Przeprowadzona przez autora analiza wpływu czynników makroekonomicznych na poziom szkodowości portfela potwierdziła wyraźny wzrost wskaźnika NPL w sytuacji szoku makroekonomicznego (w badaniu założono spadek wzrostu PKB i stopy WIBOR 3M oraz wzrost stopy bezrobocia rejestrowanego i kursu PLN/CHF).

Kolejnym czynnikiem o uznanym w literaturze przedmiotu wpływie na akcję kredytową jest *deficyt budżetowy i dług publiczny*. W badaniach odnotowano związek między kryzysami bankowymi i kryzysami występującymi w finansach publicznych. Powyższy związek był wyjaśniany poprzez związek między wyższym poziomem

77 N. Kuzucu, S. Kuzucu (2019), *What drives non-performing loans? Evidence from emerging and advanced economies during pre- and post-global financial crisis*, „Emerging Markets Finance and Trade”, 55, s. 1694–1708.

78 M. Sztaudynger (2018), *Czynniki makroekonomiczne a spłacalność kredytów konsumpcyjnych*, „Gospodarka Narodowa”, 4(296), s. 155–177.

79 P. Wdowiński (2014), *Makroekonomiczne czynniki ryzyka kredytowego w sektorze bankowym w Polsce*, „Gospodarka Narodowa”, 4(272), s. 55–77.

długu publicznego i wzrostem opodatkowania, czego konsekwencją jest pogorszenie sytuacji finansowej kredytobiorców⁸⁰.

Podsumowując, w literaturze przedmiotu w ramach zmiennych makroekonomicznych wpływających na poziom akcji kredytowej wymienia się czynniki charakteryzujące gospodarkę realną⁸¹. W szczególności badacze tego zagadnienia wskazywali jako istotne dla akcji kredytowej: wzrost PKB (Saba, Kouser i Azeem⁸²; Beck, Jakubik i PiloIU⁸³) oraz stopę procentową i międzybankową, a także kurs walutowy (Beck, Jakubik i PiloIU⁸⁴). Jakubik i Reininger⁸⁵ analizowali powyższe determinanty w perspektywie NPL. Ustalono, że wzrost akcji kredytowej rośnie wraz ze wzrostem inwestycji i wzrostem stóp procentowych⁸⁶. Potwierdzono główną rolę PKB pośród czynników wpływających na poziom akcji kredytowej dedykowanej sferze realnej. W rezultacie przeprowadzonego przez Borsuka badania wpływu czynników makroekonomicznych na wzrost kosztów ryzyka kredytowego ustalono, że wzrost PKB, cen nieruchomości oraz płacy realnej oddziałuje na spadek strat kredytowych, natomiast wzrost stopy bezrobocia, stawek procentowych oraz deprecjacja złotego zwiększa poziom strat kredytowych⁸⁷. Poza tym wykazano, że napływ kapitału zagranicznego wpływa również na wzrost akcji kredytowej⁸⁸. Ponadto w grupie głównych determinant poziomu akcji kredytowej wymieniano rozwój rynków finansowych i alternatywne wobec bankowych źródła finansowania (pisali o tym Tanaskovic i Jandrić⁸⁹). Wskazywano też, że jakość portfela kredytowego może być determinowana nie tylko przez kursy walutowe, ale także przez kursy akcji. Ustalono, że w przypadku zaawansowanych gospodarek, z dobrze rozwiniętymi rynkami finansowymi, zmiany cen akcji wpływają negatywnie na jakość aktywów bankowych. Tanaskovic i Jandrić opisali zmienne o statystycznie istotnym wpływie na poziom akcji

80 R. Perotti (1996), *Fiscal consolidation in Europe: Composition matters*, „The American Economic Review”, 86, s. 105–110.

81 M.H. Pesaran et al. (2006), *Macroeconomic dynamics and credit risk: A global perspective*, „Journal of Money, Credit, and Banking”, 38(5), s. 1211–1261.

82 I. Saba, R. Kouser, M. Azeem (2012), *Determinants of non-performing loans...*

83 R. Beck, P. Jakubik, A. PiloIU (2023), *Non-performing loans...*

84 *Ibidem*.

85 P. Jakubik, T. Reininger (2013), *Determinants of non-performing loans in Central, Eastern and Southeastern Europe*, „Focus on European Economic Integration”, 3, s. 48–66, https://econpapers.repec.org/scripts/redir.pf?u=https%3A%2F%2Fwww.oenb.at%2Fdam%2Fjcr%3A3011161e-46fb-43df-81c5-459a84aa7997%2FfeeI_2013_q3_studies_jakubik_tcm16-257383.pdf; h=rep-ec:onb:oenbf:y:2013:i:3:b:3 (dostęp: 27.01.2023).

86 P.O. Gourinchas, R. Valdes, O. Landerretche (2001), *Lending booms...*

87 M. Borsuk (2017), *Wpływ czynników makroekonomicznych na poziom kosztów ryzyka kredytowego banków*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy”, 153, s. 49–62.

88 P.R. Agénor, J. Aizenman, A.W. Hoffmaister (2004), *The credit crunch in East Asia...*, s. 27–49; J. Crowley (2008), *Credit growth in the Middle East...*, s. 1–60.

89 S. Tanaskovic, M. Jandrić (2015), *Macroeconomic and institutional determinants of non-performing loans*, „Journal of Central Banking Theory and Practise”, 4(1), s. 47–62.

kredytowej w postaci rozwoju rynków finansowych⁹⁰. W toku wniosków wskazano, że rozwijający się rynek finansowy, umożliwiający korzystanie z alternatywnych źródeł finansowania, determinuje spadek poziomu akcji kredytowej. W przypadku banków np. włoskich jakość portfeli kredytowych wyjaśniano za pomocą zmiennych makroekonomicznych charakterystycznych dla ogólnego stanu gospodarki oraz kosztu zadłużenia (na ten temat wypowiadali się Bofondi i Ropele⁹¹). Poziom akcji kredytowej łączono także z poziomem specjalizacji pośredników danego sektora i specyfiką produktu kredytowego (Pain⁹²) oraz poziomem marży odsetkowej (Valckx⁹³). Do czynników determinujących poziom akcji kredytowej zaliczono również poziom konsumpcji⁹⁴. Analizując powyższe determinanty o charakterze makroekonomicznym, mające wpływ na poziom akcji kredytowej, Piatti i Cincinelli, w badaniach podkreślali, że ustalając ostateczne konkluzje, należy brać pod uwagę specyfikę badanego kraju czy regionu geograficznego⁹⁵.

Rozpatrując czynniki wpływające na poziom akcji kredytowej, trzeba oprócz czynników o charakterze makroekonomicznym również brać pod uwagę wpływ zmiennych *mikroekonomicznych*. Powyższe determinanty są połączone ze specyfiką zarządzania, odnoszącą się do określonego rodzaju prowadzonego biznesu i charakterystyczną dla danego banku⁹⁶. W literaturze przedmiotu zaliczono do grupy zmiennych, wpływających na poziom akcji kredytowej, takie determinanty, jak: poziom efektywności banków (Louzis, Vouldis i Metaxas⁹⁷), jakość zarządzania (Berger i DeYoung⁹⁸; Quagliariello⁹⁹), rentowność, zmienne charakterystyczne

90 *Ibidem*.

91 M. Bofondi, T. Ropele (2011), *Macroeconomic determinants of bad loans: Evidence from Italian Banks*, „Questioni di Economia e Finanza”, 89, Banca d’Italia, https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2011-0089/QEF_89.pdf (dostęp: 27.01.2023).

92 D. Pain (2003), *The provisioning experience of the major UK banks: A small panel investigation*, Bank of England Working Paper, no. 177, London.

93 N. Valckx (2004), *What determines loan loss provisioning in the EU?*, Working Paper, Directorate Financial Stability and Supervision, Division Financial Stability, European Central Bank, Frankfurt, February.

94 A.T. Saito, J. Savoia, I. Lazier (2014), *Determinants of private credit in OECD developed, BRIC’s and LAC countries*, „American International Journal of Social Science”, 3(3).

95 D. Piatti, P. Cincinelli (2018), *Does the threshold matter? The impact of the monitoring activity on non-performing loans: Evidence from the Italian banking system*, „Managerial Finance”, 45(2), s. 190–221.

96 M. Naili, Y. Lahrichi (2022), *The determinants of banks’ credit risk: Review of the literature and future research agenda*, „International Journal of Finance & Economics”, 27(1), s. 334–360.

97 D.P. Louzis, A.T. Vouldis, V.L. Metaxas (2010), *Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios*, Working Paper, 118, Bank of Greece; K. Guo, V. Stepanyan (2011), *Determinants of Bank Credit in Emerging Market Economies*, „IMF Working Papers”, s. 1–20.

98 A.N. Berger, R. DeYoung (1997), *Problem loans and cost efficiency in commercial banks*, „Journal of Banking & Finance”, 21(6), s. 849–870.

99 M. Quagliariello (2007), *Banks’ riskiness over the business cycle: A panel analysis on Italian intermediaries*, „Applied Financial Economics”, 17(2), s. 119–138.

dla poziomu ROA (Messai i Jouini¹⁰⁰), cyrkulację netto w aktywach ogółem oraz wskaźnik obciążeń finansowych do EBITDA (Beccalli, Coletti i Simione¹⁰¹), a także wielkość banku¹⁰², kapitalizację, dywersyfikację działalności banku czy jakość monitorowania procesu kredytowego (Piatti i Cincinelli¹⁰³). Pośród czynników związanych ze stroną popytową transakcji kredytowych należy także wymienić stopień zaufania klientów do systemu bankowego, również zaufanie do określonych banków. Istotnym czynnikiem wpływającym na wielkość akcji kredytowej jest też poziom rozwoju konkurencji w sektorze bankowym, a także poziom rozwoju konkurujących z bankami innych pożyczkodawców, np. pożyczkodawców¹⁰⁴, a obecnie również dynamicznie rozwijające się przedsiębiorstwa typu *fintech* czy *bigtech*.

1.3.1. Przegląd czynników makroekonomicznych wpływających na udzielane kredyty w Polsce

Biorąc pod uwagę opis czynników makroekonomicznych wpływających na kształtowanie się akcji kredytowej banków, przedstawiony w poprzedniej części opracowania, trzeba przypomnieć, że wpływ mają zarówno wewnętrzne decyzje i polityka przyjęta w tym zakresie przez poszczególne z nich, jak i czynniki zewnętrzne wpływające na stan całej gospodarki.

Oceniając sytuację z punktu widzenia wewnętrznych interesów i uwarunkowań istniejących w poszczególnych bankach funkcjonujących w Polsce, wyróżnić można wiele czynników, które wpływają na skłonność banków do zawierania umów kredytowych. Udzielając finansowania, banki muszą brać pod uwagę swoją sytuację kapitałową, jak i przewidywania co do jej stanu w najbliższym czasie. Istotny jest również skład ich portfeli kredytowych i możliwości dalszego rozwoju akcji kredytowej w określonych kierunkach. Ważna w tym kontekście może być struktura portfela ze względu na branżę kredytobiorcy i związany z tym zróżnicowany poziom ryzyka dla banków. Banki mogą rozszerzać lub zawężać akcję kredytową w odniesieniu do poszczególnych sektorów gospodarki, kierując się oceną poziomu ryzyka finansowania danej branży. Na udzielanie kredytów w poszczególnych obszarach

100 A.S. Messai, F. Jouini (2013), *Micro and macro determinants...*, s. 852–860.

101 E. Beccalli, E. Coletti, C. Simione (2015), *NPLs delle banche europee: determinanti macroeconomiche e di impresa*, Osservatorio Monetario no. 2, Associazione per lo Sviluppo degli Studi di Banca e Borsa, Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano.

102 V. Salas, J. Saurina (2002), *Credit risk in two institutional regimes: Spanish commercial and savings banks*, „Journal of Financial Services Research”, 22, s. 203–224; H. Soltila, V. Vihriälä (1994), *Finnish Banks' Problem Assets: Result of Unfortunate Asset Structure*, Bank of Finland Discussion Papers.

103 D. Piatti, P. Cincinelli (2018), *Does the threshold matter?*...

104 G. Shijaku, I. Kalluci (2013), *Determinants of Bank Credit to Private Sector: The Case of Albania*, Bank of Albania.

wpływ mają również limity koncentracji, których banki w odniesieniu do przepisów ogólnych, jak i na poziomie wewnętrznych wytycznych powinny przestrzegać. Znacząca może być też sytuacja ekonomiczno-finansowa kredytobiorców, zwłaszcza tych największych.

Informacji, jakie czynniki uznawane są za istotne w kontekście podejmowania przez banki decyzji o udzielaniu kredytów, dostarcza struktura ankiety przeprowadzanej przez NBP wśród komitetów kredytowych kilkudziesięciu największych banków działających na polskim rynku¹⁰⁵. Ankieta ta ma na celu zidentyfikowanie kierunków zmian polityki kredytowej, a więc kryteriów i warunków udzielania kredytów oraz zmian popytu na kredyty w systemie bankowym. Wypełniając ankietę, banki zobowiązane są do określenia przyczyny zmian polityki kredytowej z uwzględnieniem określonych czynników, do których zaliczają się:

- bieżąca lub oczekiwana sytuacja kapitałowa banku;
- decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej;
- ryzyko związane z przewidywaną sytuacją gospodarczą;
- ryzyko branży;
- perspektywy sytuacji na rynku mieszkaniowym;
- ryzyko związane z sytuacją największych kredytobiorców;
- zmiana udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytowym;
- zmiany presji konkurencyjnej, w tym ze strony: innych banków, nie-bankowych instytucji finansowych oraz rynków finansowych (emisje długu lub akcji);
- zmiana popytu na kredyty.

Udzielanie przez banki finansowania nierozzerwalnie związane jest z ryzykiem kredytowym, jakie w związku z tym podejmują. W tym kontekście, dokonując przeglądu czynników wpływających na akcję kredytową banków, należałoby również skupić się na zmiennych makroekonomicznych uwzględnianych przez banki przy szacowaniu oczekiwanych strat kredytowych. Rekomendacja R KNF¹⁰⁶ dotycząca zasad klasyfikacji ekspozycji kredytowych, szacowania i ujmowania oczekiwanych strat kredytowych oraz zarządzania ryzykiem kredytowym wymienia czynniki makroekonomiczne, które banki powinny brać pod uwagę w swoich scenariuszach dotyczących wariantowego szacowania oczekiwanych strat kredytowych. Należą do nich:

- dynamika Produktu Krajowego Brutto – rok do roku;
- stopa rejestrowanego bezrobocia – na koniec okresu albo średnia w okresie;
- stopa referencyjna NBP – na koniec okresu;
- stopa lombardowa NBP – na koniec okresu;
- stopa inflacji – na koniec okresu albo średnia w okresie;
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej (realne albo nominalne) – dynamika rok do roku;

105 <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 26.02.2024).

106 https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Rekomendacja_R_16-04-2021_73341.pdf (dostęp: 27.02.2024).

- przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej – dynamika rok do roku;
- kursy walut;
- nakłady inwestycyjne ogółem – dynamika rok do roku;
- spożycie indywidualne w sektorze gospodarstw domowych – dynamika rok do roku;
- sprzedaż detaliczna towarów ogółem w cenach stałych;
- indeks cen nieruchomości mieszkalnych/komercyjnych – na koniec okresu albo średnia w okresie;
- zmiana wolumenu kredytów konsumenckich na rynku bankowym – rok do roku;
- indeks cen akcji.

Dokonując przeglądu sprawozdań finansowych wybranych banków¹⁰⁷, w przypadku których możliwe było pozyskanie danych, można ustalić, jakie czynniki makroekonomiczne były uwzględniane w takich scenariuszowych projekcjach oczekiwanych strat kredytowych i które z nich występowały najczęściej. Wyniki przedstawione zostały w tabeli 1.10. Wszystkie banki wskazywały na zmiany PKB oraz stopy bezrobocia jako na najistotniejsze czynniki wpływające na oczekiwane straty kredytowe, a tylko jeden bank nie wskazał na zmienną WIBOR 3M. Wśród istotnych dla banków czynników makroekonomicznych wymienić można również inflację, a także zmiany kursów walut CHF/PLN oraz EUR/PLN. Rzadziej banki wskazywały na zmiany indeksu cen nieruchomości, referencyjną stopę procentową, indeks WIG oraz sprzedaż detaliczną.

Tabela 1.10. Zmienne makroekonomiczne uwzględniane przez banki w scenariuszach szacowania oczekiwanych strat kredytowych (2018–2022)

Zmienna	Liczba banków wskazujących zmienną	Banki uwzględniające zmienną przy szacowaniu oczekiwanych strat kredytowych
PKB	9	ING, BHW, SPL, MIL, MBK, PKO, BOS, PEO, ALR
Bezrobocie rejestrowane lub bezrobocie BAEL	9	ING, BHW, SPL, MIL, MBK, PKO, BOS, PEO, ALR
WIBOR 3M	8	ING, BHW, SPL, MBK, PKO, BOS, PEO, ALR

¹⁰⁷ Do objętych analizą należą sprawozdania finansowe za lata 2018–2021 banków giełdowych:

- Alior Bank Spółka Akcyjna (ALR),
- Bank Handlowy w Warszawie Spółka Akcyjna (BHW),
- Bank Millennium Spółka Akcyjna (MIL),
- Bank Ochrony Środowiska Spółka Akcyjna (BOS),
- Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna (PEO),
- ING Bank Śląski Spółka Akcyjna (ING),
- mBank Spółka Akcyjna (MBK),
- Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna (PKO),
- Santander Bank Polska Spółka Akcyjna (SPL),
- BNP Paribas Bank Polska Spółka Akcyjna (BNP) – brak danych.

Tab. 1.10 (cd.)

Zmienna	Liczba banków wskazujących zmienną	Banki uwzględniające zmienną przy szacowaniu oczekiwanych strat kredytowych
CPI	5	BHW, SPL, BOS, PEO, ALR
CHF/PLN	3	MBK, PKO, BOS
EUR/PLN	3	SPL, BOS, ALR
Indeks cen nieruchomości	3	ING, MBK, PKO
Referencyjna stopa %	3	MIL, PKO, ALR
Indeks WIG	1	BHW
Sprzedaż detaliczna	1	MIL

Źródło: Sprawozdania finansowe analizowanych banków.

Czynniki makroekonomiczne wpływające na prognozowanie oczekiwanych strat kredytowych są tożsame z czynnikami, które mają wpływ na poziom akcji kredytowej. W przypadku prognozowania pogorszenia sytuacji gospodarczej banki będą w sposób bardziej restrykcyjny udzielać kredytów niż w przypadku dobrych perspektyw gospodarczych.

1.3.2. Wpływ innych czynników i zdarzeń nadzwyczajnych

W ostatnim czasie czynnikiem, który niewątpliwie miał największy wpływ na funkcjonowanie nie tylko banków, ale całej gospodarki, była pandemia COVID-19. Wybuch pandemii wprowadził dużą niepewność w wielu obszarach, w tym również w sektorze bankowym. W okresie pandemii dynamika kredytów wyraźnie wyhamowała. Obniżył się popyt i produkcja w wielu dziedzinach gospodarki, co wpłynęło na spadek zainteresowania zaciąganiem nowych zobowiązań kredytowych. Celem zapewnienia względnej stabilizacji w gospodarce poluzowana została polityka pieniężna i fiskalna. W 2020 r. w obliczu pandemii COVID-19 NBP zdecydował się na trzy obniżki stopy referencyjnej do poziomu 0,1%, doprowadzając stopy procentowe do historycznie niskich poziomów. Obniżce uległy również krótkoterminowe stopy procentowe rynku międzybankowego w Polsce, niskie stawki WIBOR 3M jeszcze się obniżyły. Pomimo atrakcyjnego poziomu stóp procentowych wyraźnie spadła akcja kredytowa banków. Wartość nowych kredytów w 2020 r. w porównaniu do 2019 r. obniżyła się o niemal 10%.

Wybuch pandemii zagroził terminowości spłat należności kredytowych banków. Banki zostały więc zmuszone do skorygowania swoich modeli ryzyka kredytowego. Musiały również przyjąć wystąpienie pesymistycznych wariantów koniunktury gospodarczej w stosowanych modelach kalkulacji odpisów. Poskutkowało to

wzrostami wartości odpisów kredytowych oraz wyniku z tytułu oczekiwanych strat kredytowych.

Wskutek wspólnych uzgodnień banki zdecydowały się na udzielenie pomocy kredytobiorcom w postaci wprowadzenia moratoriów pozaustawowych, które stanowiły czasowe odroczenie terminów płatności zobowiązań kredytowych. Wprowadzone zostały również inne rozwiązania systemowe, tj. moratorium ustawowe implementowane w czerwcu 2020 r. w ramach Tarczy Antykryzysowej 4.0. Wprowadzone moratoria ułatwiły zarówno bankom, jak i klientom funkcjonowanie w niestandardowych warunkach pandemii, szczególnie w początkowym jej okresie.

Warto również zwrócić uwagę na inne niż pandemia czynniki i zdarzenia, które wpłynęły na warunki udzielania kredytów przez banki oraz przyczyny zmian polityki kredytowej. Informacji takich dostarczają ankiety NBP¹⁰⁸. Jako czynniki wpływające na udzielanie kredytów w ostatnim czasie wskazać można:

- Uruchomienie we wrześniu 2023 r. przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa preferencyjnych kredytów na utrzymanie płynności finansowej oraz kredytów w związku ze skupem zbóż, materiału siewnego roślin rolniczych i owoców miękkich. Działanie to w ocenie banków przyczyniło się do wzrostu popytu na kredyt.
- Wprowadzenie zaleceń nadzorczych KNF dotyczących podniesienia kosztów utrzymania gospodarstw domowych w procedurze wyznaczania zdolności kredytowej kredytobiorców w 2023 r., co poskutkowało zmianami w polityce kredytowej banków, przyczyniając się do jej zaostrzenia.
- W zakresie kredytów kierowanych do gospodarstw domowych, oprocentowanych zmienną i okresowo stałą stopą procentową obniżenie przez UKNF (Stanowiskiem z dn. 07.02.2023 r.¹⁰⁹) do 2,5 pp. bufora przy wyznaczaniu zdolności kredytowej, a także zacieśnienie kryterium DStI¹¹⁰, tj. relacji kosztów obsługi długu do dochodów. Wcześniejsze stanowisko UKNF¹¹¹ wskazywało, żeby w procesie oceny zdolności kredytowej wszystkie banki przyjmowały minimalną zmianę poziomu stopy procentowej o 5 p.p. Zmiana wpłynęła na złagodzenie kryteriów polityki kredytowej banków.

108 <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 14.03.2024).

109 https://www.knf.gov.pl/komunikacja/komunikaty?articleId=81069&p_id=18 (dostęp: 15.03.2024).

110 Zgodnie z Rekomendacją S KNF dotyczącą dobrych praktyk w zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie:
Wskaźnik DStI (ang. *debt service to income*) – wyraża stosunek całkowitych rocznych kosztów związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i zobowiązań finansowych innych niż zobowiązania kredytowe (z których klient detaliczny nie może się wycofać, tj. wynikających m.in. z przepisów prawa lub mających charakter trwały i nieodwołalny) do całkowitego rocznego dochodu klienta detalicznego.

111 Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka kredytowego z dn. 07.03.2022 r. https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stalowisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf (dostęp: 15.03.2024).

- Wprowadzenie oferty Rodzinnego Kredytu Mieszkaniowego z opcją gwarancji BGK, co wpłynęło na stosowane przez banki kryteria i warunki udzielania kredytów mieszkaniowych.

Jak wskazuje BGK¹¹², program dotyczy „kredytów z wkładem własnym kredytobiorcy niższym niż 20% całkowitej kwoty wydatków, w celu pokrycia których jest udzielany rodzinny kredyt mieszkaniowy, część tego kredytu stanowiąca różnicę pomiędzy 20% całkowitej kwoty wydatków, w celu pokrycia których jest udzielany ten kredyt, a wkładem własnym kredytobiorcy jest objęta gwarancją”. Gwarancja wkładu własnego jest zabezpieczeniem spłaty rodzinnego kredytu mieszkaniowego oraz bezpiecznego kredytu mieszkaniowego 2%.

- Wprowadzenie programu „Bezpieczny kredyt 2%” obejmującego dopłaty do spłacanych rat, powodującego wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe.

Program został implementowany ustawą z dnia 26 maja 2023 r. o pomocy państwa w oszczędzaniu na cele mieszkaniowe (Dz. U. 2023, poz. 1114), wprowadzającą zmiany do ustawy z dnia 1 października 2021 r. o rodzinnym kredycie mieszkaniowym. Jego założeniem jest udzielenie przez budżet państwa dopłat do kredytów mieszkaniowych otrzymanych na zakup/budowę pierwszego mieszkania/domu przez osobę w wieku do 45 lat, która wcześniej nie posiadała mieszkania ani domu. Koncepcja programu opiera się na możliwości uzyskania przez kredytobiorcę z budżetu państwa przez okres 10 lat dopłaty w wysokości różnicy pomiędzy średnim, pomniejszonym o marżę, oprocentowaniem kredytów w bankach a oprocentowaniem 2%. Maksymalna możliwa do uzyskania kwota kredytu to 500 tys. zł, a dla małżeństw z co najmniej jednym dzieckiem – 600 tys.

Jak podała Kancelaria Prezesa Rady Ministrów¹¹³ „Liczba osób wnioskujących o kredyt mieszkaniowy wzrosła z 13,5 tys. we wrześniu 2022 r. do 36,6 tys. we wrześniu 2023 r.”

Jak zauważono w Raporcie NBP o stabilności systemu finansowego¹¹⁴, implementacja programu „Bezpieczny Kredyt 2%” powinna sprzyjać zwiększeniu popytu na kredyty mieszkaniowe. Program nie powinien jednak powodować nadmiernej akcji kredytowej ze względu na wbudowane limity kwotowe oraz kryteria dostępu.

- Znaczący, niespotykany w ostatnich okresach wzrost inflacji oraz stóp procentowych i nośników energii, a także wzrost ryzyka wywołanego wojną w Ukrainie powodujących spadek w popycie na kredyty. Wysoka inflacja przyczyniła się do ograniczania siły nabywczej wynagrodzeń gospodarstw domowych, a wzrost stóp procentowych obniżył zainteresowanie kredytami. W grupie przedsiębiorstw wysoki poziom inflacji mógł jednak wpływać na utrzymanie się tendencji popytowych

112 <https://www.bgk.pl/osoby-prywatne/mieszkalnictwo/rodzinny-kredyt-mieszkaniowy/> (dostęp: 15.03.2024).

113 <https://www.gov.pl/web/premier/wiecej-osob-bedzie-moglo-skorzystac-z-programu-bezpieczny-kredyt-2> (dostęp: 15.03.2024).

114 https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/Raport-o-stabilnosci-systemu-finansowego-12_2023-PL-WWWn.pdf (dostęp: 15.03.2024).

na kredyty o charakterze bieżącym z uwagi na zwiększone zapotrzebowanie na finansowanie krótkoterminowe. **Należy podkreślić, że skutkiem zwiększonej inflacji jest wzrost wartości zaciąganych kredytów wynikający ze zwiększonych kosztów inwestycji i wartości nabywanych dóbr.**

Czynniki mające charakter zdarzeń nadzwyczajnych wskazywane przez banki w sprawozdaniach finansowych to:

- zmiany poziomu stóp procentowych,
- duży wzrost inflacji,
- zmiany kursów walut,
- wzrost cen nośników energii i surowców,
- skutki wojny w Ukrainie,
- problemy z łańcuchami dostaw.

1.3.3. Perspektywy zmian struktury zapotrzebowania na kredyty

System finansowy odgrywa znaczącą rolę związaną z transferem kapitału od podmiotów, które posiadają oszczędności do podmiotów, które zgłaszają na nie zapotrzebowanie. W Polsce to głównie banki odgrywają tę rolę. Pandemia COVID-19 okazała się kluczowym momentem nie tylko dla rozwoju wielu branż i przedsiębiorstw, ale także dla oceny potencjału rozwojowego każdego kraju i identyfikacji nowych szans rozwoju. W obliczu globalnego kryzysu potrzeba transformacji cyfrowej, poprawy komunikacji, transportu, usług opieki zdrowotnej i automatyzacji stała się jeszcze bardziej widoczna. W rezultacie przedsiębiorstwa z różnych sektorów musiały dokonać ponownej oceny swoich struktur i strategii, aby zachować konkurencyjność i odporność. Aby polska gospodarka mogła nadal prosperować, konieczne jest zidentyfikowanie nowych obszarów wzrostu, wykorzystanie istniejących atutów gospodarki i ograniczenie ryzyk mogących doprowadzić do przyszłych kryzysów. Bez prawidłowo funkcjonującego sektora bankowego, który jest w stanie zapewnić finansowanie zakrojonych na szeroką skalę i długotrwałych inwestycji w odnawialne źródła energii (OZE), rozwój gospodarczy w tym obszarze może być znacznie trudniejszy lub wręcz nieosiągalny. Dla zobrazowania wielkości wydatków na energię należy podkreślić konieczność zmiany struktury wytwarzania energii do 2040 r.¹¹⁵

W odpowiedzi na wezwania naukowców do podjęcia wspólnych wysiłków na rzecz walki z globalnym ociepleniem¹¹⁶, Komisja Europejska (KE) przedstawiła w 2019 r. Europejski Zielony Ład (EZŁ), strategię zrównoważonego wzrostu mającą na celu osiągnięcie zerowej emisji netto do 2050 r. Europejskie prawo klimatyczne ustanawia ramy dla osiągnięcia tego celu poprzez zrównoważenie emisji i pochłaniania gazów cieplarnianych w całej Unii, a następnie przejście w stronę emisji

115 Polska i Europa. Finansowanie gospodarki. Raport ZBP, wrzesień 2021, wyd. VIII.

116 IPCC, 2018, Global Warming of 1.5°C, <https://www.ipcc.ch/sr15> (dostęp: 5.03.2024).

ujemnych. Ponadto ustanawia nowy cel pośredni w postaci ograniczenia emisji netto o co najmniej 55% do 2030 r. w porównaniu do 1990 r.¹¹⁷.

Zatem europejska polityka energetyczna obejmuje realizację pakietu klimatyczno-energetycznego Unii Europejskiej, na który składa się kilka aktów prawnych przyjętych przez Unię Europejską w latach 2007–2008. Na przestrzeni lat wprowadzono wiele pakietów regulacyjnych i rewizji kluczowych regulacji UE mających wpływ na sektor energetyczny.

Aby wdrożyć te przepisy, 14 lipca 2021 r. KE zaproponowała zestaw wniosków legislacyjnych pod nazwą *Fit for 55*. W odpowiedzi na zakłócenia na rynku energii spowodowane inwazją Rosji na Ukrainę Komisja przedstawiła w maju 2022 r. program REPower, planując przyspieszyć uniezależnienie się od rosyjskich paliw kopalnych i przekształcenie systemu energetycznego na oparty na czystej energii, odporny i lepiej połączony w ramach unii energetycznej¹¹⁸. Plan zakłada zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii (OZE), zmniejszenie zużycia energii oraz poprawę efektywności energetycznej, co będzie wymagało dodatkowych inwestycji w energię odnawialną, infrastrukturę i nowe technologie w nadchodzących latach. Dodatkowo podczas konferencji klimatycznej w Egipcie w 2022 r. zapowiedziano podniesienie do końca dekady unijnego celu redukcji emisji do 57%¹¹⁹.

W marcu 2023 r. Parlament Europejski i Rada UE podjęły dalsze działania, zatwierdzając rozporządzenie w sprawie wspólnego wysiłku redukcyjnego, zawierające następujące postanowienia (Consilium. Europa.eu, 2023; Załącznik do uchwały nr 22/2021 Rady Ministrów z dnia 2 lutego 2021 r.):

- redukcja do roku 2030 o co najmniej 55% emisji gazów cieplarnianych netto w stosunku do poziomu z 1990 r. i 40% w stosunku do poziomu z 2005 r.,
- zwiększenie udziału energii odnawialnej w ogólnym miksie energetycznym do co najmniej 32%,
- minimalna poprawa efektywności energetycznej o 32,5%.

W nadchodzących latach inwestycje będą miały kluczowe znaczenie dla rozwoju ekologicznych rozwiązań energetycznych. Raport (*Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC*) pt. *Zmiany klimatu 2021: podstawy fizyczne* potwierdza, że szybkie i znaczące zmiany klimatyczne już nastąpiły, a część z nich jest nieodwracalna. W wyniku działalności człowieka system klimatyczny uległ zmianie, co doprowadziło do powstania mniej stabilnej planety. Aby uporać się z tym problemem, światowy sektor energetyczny prawdopodobnie przejdzie w stronę modernizacji gospodarek krajowych i europejskich na podstawie zasad porozumienia Zielonego

117 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), Dz.U. UE L 243, 9.07.2021.

118 Komisja Europejska, 2022, Plan REPowerEU, COM(2022) 230 final z 18.5.2022 r.

119 J. Szafran (2023), *Finansowanie transformacji klimatyczno-energetycznej z funduszy i programów Unii Europejskiej z perspektywy samorządu terytorialnego*, „Optimum. Economic Studies”, 3(113).

Ładu. Pakt nakłada na UE obowiązek osiągnięcia do 2050 r. neutralności klimatycznej, co oznacza ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i osiągnięcie stanu, w którym uwalnianie tych gazów (głównie CO₂) jest równoważone eliminacją dwutlenku węgla z atmosfery. Ustalono cele pośrednie na rok 2030, których pomyślna realizacja doprowadzi do redukcji emisji o 50–55% w stosunku do poziomu z 1990 r. Stwarza to szansę dla krajów takich jak Polska na inwestowanie w zielone technologie oraz wspieranie powstawania nowych przedsiębiorstw i możliwości zatrudnienia w tym sektorze. Co więcej, kraje uzależnione od paliw kopalnych otrzymają pomoc finansową na transformację energetyczną. Komisja Europejska przeznaczyła 100 mld euro na Europejski Zielony Ład (znany również jako Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji) na lata 2021–2027¹²⁰.

Warto dodać, że w Polsce przemysł zużywa blisko jedną czwartą całkowitego zużycia energii i przewiduje się, że w tym sektorze w nadchodzących latach nastąpią istotne zmiany, które będą miały wpływ na zapotrzebowanie na energię elektryczną. Zdaniem Kowalskiego¹²¹ na zmiany te będzie wpływać kilka czynników, m.in.:

- postęp technologiczny i poprawa efektywności energetycznej, które zmniejszą zapotrzebowanie na energię elektryczną w procesach technologicznych poprzez zastosowanie nowoczesnych technologii zmniejszających energochłonność;
- rosnące ceny uprawnień do emisji CO₂, które wymuszą na przedsiębiorstwach objętych systemem handlu emisjami podjęcie działań poprawiających efektywność energetyczną ich procesów;
- wzrost cen energii elektrycznej, do czego przyczyni się wspomniana już podwyżka cen uprawnień do emisji CO₂ lub wprowadzenie dodatkowych opłat typu opłata za energię, a to dotknie przede wszystkim branże energochłonne;
- elektryfikacja i dekarbonizacja, które spowodują, że przemysł zwiększy zużycie energii elektrycznej np. z własnych jednostek wytwórczych do celów grzewczych i procesów technologicznych przy mniej energochłonnej produkcji wodoru;
- uwarunkowania regulacyjne, takie jak zmieniające się wymagania polityki klimatycznej UE, systemy rekompensat kosztów pośrednich uprawnień do emisji CO₂ oraz programy dotacji na modernizację i poprawę efektywności energetycznej, które przyczynią się do zmian w zużyciu energii elektrycznej w przemyśle;
- dodatnia korelacja pomiędzy PKB a zapotrzebowaniem przemysłu na energię elektryczną.

Wymienione czynniki są istotne w kontekście konieczności finansowania tych zmian w sektorze energetycznym i innych strategicznych sektorach gospodarki. Z pewnością wpłynie to na zmianę struktury zapotrzebowania na kredyty w gospodarce.

120 Polska i Europa. Finansowanie gospodarki...

121 S. Kowalski (2021), *Analiza zapotrzebowania na energię elektryczną w Polsce w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu*, https://tobiszowski.pl/wp-content/uploads/2022/01/2021_12_31_Zapotrzebowanie-na-energieelektryczna_final.pdf (dostęp: 20.03.2024).

1.3.4. Polityka kredytowa banków

Celem określenia ogólnych prognoz dotyczących kredytowania gospodarki przez banki warto przyjrzeć się czynnikom determinującym podaż kredytów. O wielkości kredytów na rynku decydują banki, które z kolei muszą uwzględnić sytuację makroekonomiczną oraz podporządkować się obowiązującym przepisom i wymogom nadzorczym. Analiza wyników badań ankietowych NBP¹²² w 2023 r. pozwala ocenić aktualne podejście banków do prowadzonej polityki kredytowej.

Kredyty dla przedsiębiorstw

W tej kategorii banki w I kwartale 2023 r. zaostrzyły kryteria udzielania kredytów, poprzez m.in.: podniesienie pozaodsetkowych kosztów kredytu, zaostrzenie wymagań dotyczących zabezpieczeń oraz zmniejszenie maksymalnej kwoty kredytu.

W drugiej połowie 2023 r. banki utrzymywały politykę zaostrzenia kryteriów udzielania kredytów, co ponownie objawiało się głównie zwiększeniem wymagań dotyczących zabezpieczenia spłaty kredytu oraz zmniejszeniem maksymalnej kwoty kredytu, a ponadto skróceniem maksymalnego okresu kredytowania.

Do powodów wskazywanych przez banki decydujących o zaostrzeniu polityki kredytowej w połowie 2023 r. należały przede wszystkim niekorzystne przewidywania co do sytuacji gospodarczej oraz zmiana udziału kredytów zagrożonych w portfelu, tj. pogorszenie się sytuacji portfela kredytowego banków. Znaczenie miał ponadto wzrost ryzyka branży, w szczególności takich jak: produkcja wyrobów chemicznych, produkcja wyrobów z drewna, budownictwo i deweloperzy mieszkaniowi.

W drugiej połowie roku zaostrzenie polityki kredytowej wynikało nadal z pogorszenia się jakości portfela kredytowego, gorszych prognoz co do sytuacji gospodarczej oraz decyzji NBP w zakresie polityki pieniężnej. Jednocześnie zaobserwowano spadek popytu ze strony przedsiębiorstw, który można uznać za czynnik wpływający na złagodzenie polityki kredytowej.

W I kwartale 2023 r. banki obserwowały spadek popytu przedsiębiorstw na kredyt. Dotyczyło to głównie sektora MSP. Zarówno duże przedsiębiorstwa, jak i MSP ograniczyły zapotrzebowanie przede wszystkim na kredyty długoterminowe. W odniesieniu do kredytów krótkoterminowych popyt MSP spadł, a dużych przedsiębiorstw nieznacznie wzrósł. Należy też zauważyć, że poszczególne banki miały zróżnicowany ogłód na tę kwestię i niektóre zgłaszały spadek, inne wzrost popytu na kredyty ze strony przedsiębiorstw. Podobne tendencje można było zaobserwować w III kwartale 2023 r., który był okresem spadku popytu ze strony sektora MSP tak na krótko-, jak i długoterminowe kredyty. Duże przedsiębiorstwa ponownie wykazywały zmniejszenie zapotrzebowania na finansowanie długoterminowe, ale zwiększenie zainteresowania w zakresie kredytów krótkoterminowych. Powód takiego stanu rzeczy w I kwartale 2023 r. banki upatrywały w zmniejszeniu potrzeb inwestycyjnych, tj. zmianie zapotrzebowania na finansowanie środków

122 <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).

trwałych. Kolejną przyczyną było zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów dla przedsiębiorstw oraz zwiększenie finansowania przy użyciu własnych środków. Na uwagę zasługuje również wskazanie przez banki na inne czynniki wpływające na popyt przedsiębiorstw na kredyty, do których zaliczają się m.in.: utrzymująca się niesprzyjająca długoterminowym inwestycjom sytuacja makroekonomiczna.

Podobnie w III kwartale 2023 r. spadek potrzeb kredytowych przedsiębiorstw związany był z mniejszym zapotrzebowaniem na finansowanie inwestycji oraz zaostrzeniem kryteriów udzielania kredytów. Na wzrost popytu na kredyt oddziaływało natomiast m.in. większe zapotrzebowanie przedsiębiorstw na finansowanie restrukturyzacji długu.

W dalszych prognozach banki planowały utrzymanie kryteriów udzielania kredytów oraz nastawiały się na to, że w dalszym ciągu zauważalny będzie spadek popytu na kredyty ze strony MSP, w tym większy na te długoterminowe. Jednocześnie banki prognozowały, że na koniec 2023 r. wzrośnie popyt na kredyty ze strony dużych przedsiębiorstw, zwłaszcza na kredyty krótkoterminowe.

Kredyty dla gospodarstw domowych, mieszkaniowe i konsumpcyjne

W kategorii kredytów mieszkaniowych w I kwartale 2023 r., po fazie zacieśniania polityki kredytowej, banki złagodziły kryteria udzielania kredytów mieszkaniowych przy jednoczesnym zaostrzeniu niektórych warunków kredytowania, w tym przede wszystkim zwiększyły marżę kredytową dla kredytów ogółem, z uwzględnieniem marży kredytowej dla kredytów z podwyższonym ryzykiem. Z kolei łagodzenie kryteriów polityki kredytowej związane było m.in. z obniżeniem przez UKNF do 2,5 pp. bufora procentowego przy wyznaczaniu zdolności kredytowej oraz zacieśnienie kryterium DStI, tj. relacji kosztów obsługi długu do dochodów. W tym samym okresie w odniesieniu do kredytów konsumpcyjnych banki zaostrzyły kryteria udzielania kredytów, także w przypadku tej grupy kredytów (podobnie jak przy mieszkaniowych), podnosząc marżę kredytową (w tym na kredyty obciążone podwyższonym ryzykiem), a ponadto zmniejszyły maksymalną kwotę kredytu. Obok czynników wpływających na politykę kredytową, głównie ją zaostrzających, wyróżnić można również te działające w kierunku jej luzowania, tj. obniżenie wymogów zabezpieczania kredytu oraz zwiększenie kwoty kredytu dla klientów o niskim profilu ryzyka.

W III kwartale 2023 r. banki w dalszym ciągu prowadziły politykę zacieśniania kryteriów i utrzymały większość dotychczasowych warunków udzielania kredytów mieszkaniowych. Banki uwzględniały podwyższenie minimalnych kosztów utrzymania gospodarstw domowych zgodnie z wytycznymi UKNF. W odniesieniu do kredytów konsumpcyjnych w drugiej połowie 2023 r. obserwować można było proces zaostrzania kryteriów udzielania kredytów przez banki. Podniesiona została marża kredytowa dla kredytów obciążonych podwyższonym ryzykiem, ale złagodzone wymagania dotyczące zabezpieczenia kredytu. Do innych warunków wpływających na zmiany polityki udzielania kredytów konsumpcyjnych zaliczyć należy wzrost opłaty w stosunku do klientów obsługiwanych w placówkach i jednocześnie spadek w przypadku obsługi zdalnej.

Banki wskazywały, że w I kwartale 2023 r. do łagodzenia polityki kredytowej w zakresie kredytów mieszkaniowych przyczyniał się spadek popytu na kredyty mieszkaniowe, a do jej zaostrzania pogarszające się prognozy sytuacji gospodarczej. Jeżeli chodzi o kredyty konsumpcyjne, to na zaostrzenie przez banki polityki kredytowej wpłynęły przede wszystkim (podobnie jak w przypadku kredytów mieszkaniowych, jak i tych dla przedsiębiorstw) niekorzystne prognozy sytuacji gospodarczej, a także wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytów konsumpcyjnych oraz spadek presji konkurencyjnej ze strony innych banków. Do łagodzenia polityki udzielania kredytów konsumpcyjnych banki zaliczyły przede wszystkim wzrost miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, ustawowe ograniczenie maksymalnych kosztów pozaodsetkowych oraz wycofanie się z wymogu zabezpieczania pożyczek gotówkowych.

Powody zmian polityki kredytowej w III kwartale 2023 r. w kategorii kredytów mieszkaniowych to: pogarszające się prognozy sytuacji gospodarczej, spadek jakości portfela kredytów mieszkaniowych oraz decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej. Zauważalna było również poprawa rentowności sprzedaży kredytów mieszkaniowych. W zakresie kredytów konsumpcyjnych na zaostrzenie polityki kredytowej wpłynął m.in. wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu kredytów oraz wzrost ryzyka związanego z pogorszeniem się perspektyw gospodarczych kraju. Także w przypadku tej grupy kredytów nastąpiła poprawa rentowności produktów.

W I kwartale 2023 r. wskazać należy wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe. Przyczyniły się do tego prognozy dotyczące sytuacji na rynku mieszkaniowym, a także złagodzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów. Popyt osłabiał jednak pogorszenie się sytuacji gospodarstw domowych oraz zmiany w wydatkach konsumpcyjnych. Uwagę należy zwrócić również na obniżenie zdolności kredytowej spowodowane wysokim poziomem stóp referencyjnych oraz usunięcie z oferty kredytów hipotecznych ze zmiennym oprocentowaniem. W tym samym okresie obserwowany był nieznaczny wzrost popytu na kredyty konsumpcyjne, przy czym niektóre banki odnotowały spadek popytu na ten rodzaj finansowania. Do wzrostu zapotrzebowania na kredyty konsumpcyjne przyczyniło się mniejsze wykorzystanie alternatywnych źródeł finansowania, natomiast do spadku – pogorszenie się sytuacji gospodarstw domowych.

Wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe utrzymywał się również w III kwartale 2023 r., chociaż niektóre banki wskazywały na jego spadek. Wzrost popytu na kredyty mieszkaniowe banki uzasadniały uruchomieniem w lipcu 2023 r. programu Bezpieczny Kredyt 2%, przy czym wzrost popytu odnotowały zarówno banki oferujące, jak i nieoferujące kredyty w tym programie. W III kwartale 2023 r. banki zaobserwowały spadek popytu na kredyty konsumpcyjne, chociaż nie było to zjawisko jednakowo oceniane przez wszystkie banki. zmniejszenie się popytu na te kredyty tłumaczone było wzrostem presji konkurencyjnej ze strony innych banków. Jednocześnie w ocenie banków czynnikiem oddziałującym na popyt na kredyty konsumpcyjne było większe zapotrzebowanie na finansowanie zakupu dóbr trwałego użytku. Planując przyszłe działania, banki zamierzały pod koniec roku w dalszym ciągu zaostrzać kryteria udzielania kredytów tak mieszkaniowych, jak i konsumpcyjnych, przy oczekiwanym wzrostowym trendzie popytu na oba rodzaje kredytów. Powyższe wyniki

można uznać za reprezentacyjne dla całego sektora bankowego, biorąc pod uwagę, że dotyczą podmiotów, których suma udziału należności od przedsiębiorstw i gospodarstw domowych wynosi ok. 89% w całym portfelu sektora bankowego.

Podsumowując, banki zastrzały politykę kredytową w odniesieniu do wszystkich segmentów kredytów. Najbardziej przyczyniły się do tego perspektywy co do kształtowania się otoczenia makroekonomicznego oraz wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelach kredytowych. Banki pod koniec 2023 r. oczekiwały spadku popytu na kredyty dla MSP, jednocześnie oczekiwany przez banki był wzrost popytu na kredyty dla dużych przedsiębiorstw (mniejszy) oraz dla gospodarstw domowych (większy). W tabeli 1.11 przedstawiono zostało podsumowanie w zakresie stosowanej przez banki polityki udzielania kredytów.

Tabela 1.11. Charakterystyka polityki kredytowej banków w 2023 r.

Wyszczególnienie	Kredyty dla przedsiębiorstw	Kredyty dla gospodarstw domowych
Warunki udzielania kredytów	Zaostrzenie kryteriów • wzrost pozaodsetkowych kosztów kredytu • zaostrzenie wymagań dotyczących zabezpieczenia • zmniejszenie maksymalnej kwoty kredytu • skrócenie maksymalnego okresu kredytowania	Zacieśniania kryteriów • wzrost marży kredytowej • wytyczne UKNF • łagodzenie wymagań dotyczących zabezpieczeń
Uzasadnienie prowadzonej polityki kredytowej (- zaostrzenie, + złagodzenie)	- sytuacja gospodarcza - decyzje NBP w zakresie polityki pieniężnej - wzrost udziału kredytów zagrożonych w portfelu - wzrost ryzyka branży + spadek popytu ze strony przedsiębiorstw na finansowanie kredytem	- sytuacja gospodarcza - pogarszająca się jakość portfeli kredytowych - użycie alternatywnych źródeł finansowania
Popyt na kredyty	↓ MSP kredyty długoterminowe ↓ MSP kredyty krótkoterminowe ↓ (z perspektywą wzrostu) duże przedsiębiorstwa kredyty długoterminowe ↑ duże przedsiębiorstwa kredyty krótkoterminowe	↑ kredyty mieszkaniowe ↓ (z perspektywą wzrostu) kredyty konsumpcyjne
Przyczyny zmian popytu na kredyty (- zaostrzenie, + złagodzenie)	- mniejsze zapotrzebowanie na finansowanie inwestycji - zaostrzenie kryteriów udzielania kredytów	+ prognozy dotyczące sytuacji na rynku mieszkaniowym + złagodzenie kryteriów i warunków udzielania kredytów + uruchomienie programu Bezpieczny Kredyt 2%

Źródło: Raporty NBP o sytuacji na rynku kredytowym: II oraz IV kwartał 2023 r.

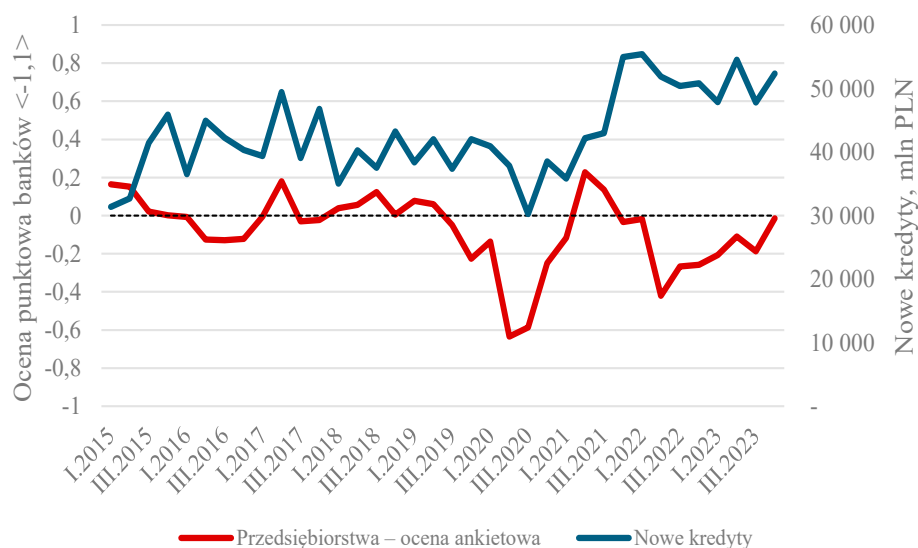
Informacje o kształtowaniu się popytu na kredyty uzyskane na podstawie ww. ankiet zestawione zostały z danymi o nowych kredytach udzielonych przez banki. Na wykresie 1.12 przedstawiono dane o przedsiębiorstwach, natomiast na wykresach 1.13 i 1.14 o gospodarstwach domowych, z podziałem odpowiednio na kredyty mieszkaniowe oraz konsumpcyjne.

W ankiecie banki odpowiadały na pytania, jak w ciągu ostatnich trzech miesięcy zmienił się popyt na:

- kredyty lub linie kredytowe dla przedsiębiorstw,
 - kredyty dla gospodarstw domowych,
- przez nie oferowane.

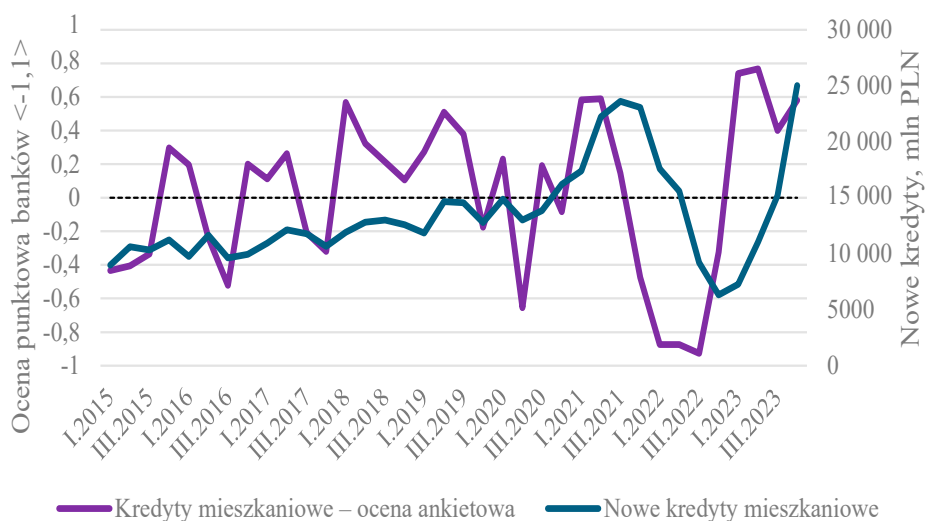
Na podstawie ankiet oceniana była różnica między sumą odpowiedzi „wzrósł znacznie” i „wzrósł nieznacznie” a sumą odpowiedzi „zmniejszył się znacznie” i „zmniejszył się nieznacznie”. Dodatni wskaźnik interpretować należy jako wzrost popytu. Odpowiedzi banków ważone były ich udziałem w segmencie rynku, którego dotyczyło pytanie.

Analiza danych zamieszczonych na wykresach 1.12–1.14 wskazuje, że dane z ankiet nie są skorelowane z rzeczywistą realizacją sprzedaży kredytów.



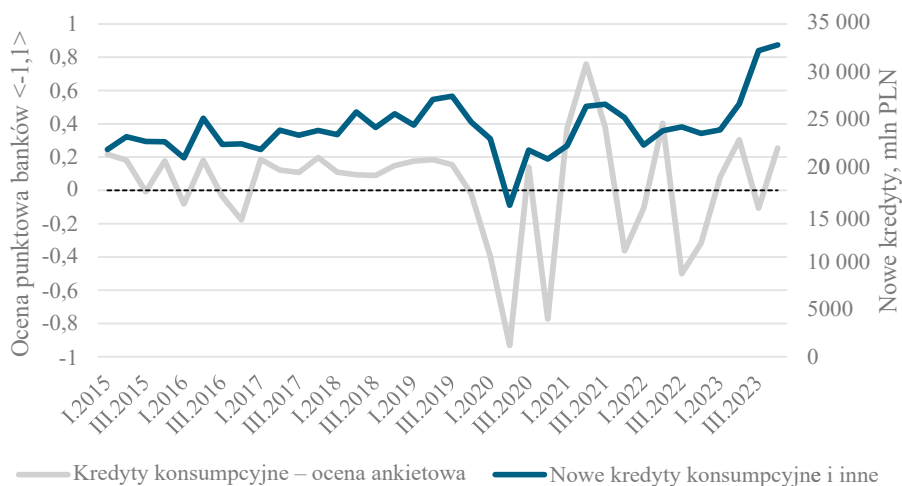
Wykres 1.12. Popyt przedsiębiorstw na kredyt według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)

Źródło: Raport NBP Sytuacja na rynku kredytowym, dane NBP o nowych kredytach, <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).



Wykres 1.13. Popyt gospodarstw domowych na kredyt mieszkaniowy według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)

Źródło: Raport NBP Sytuacja na rynku kredytowym, dane NBP o nowych kredytach, <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).

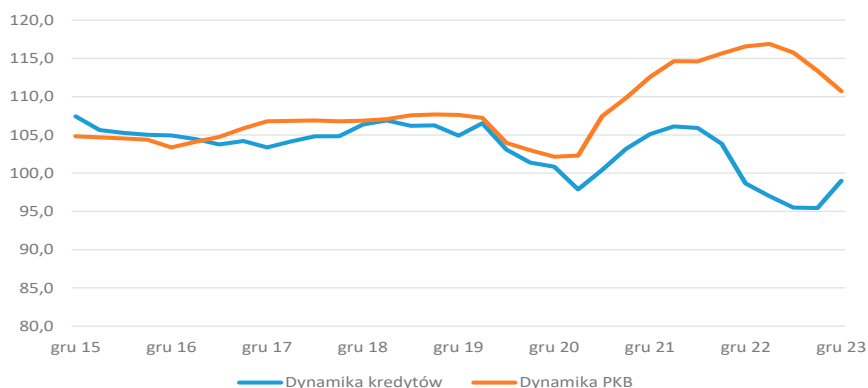


Wykres 1.14. Popyt gospodarstw domowych na kredyt konsumpcyjny według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)

Źródło: Raport NBP Sytuacja na rynku kredytowym, dane NBP o nowych kredytach, <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-ryнку-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).

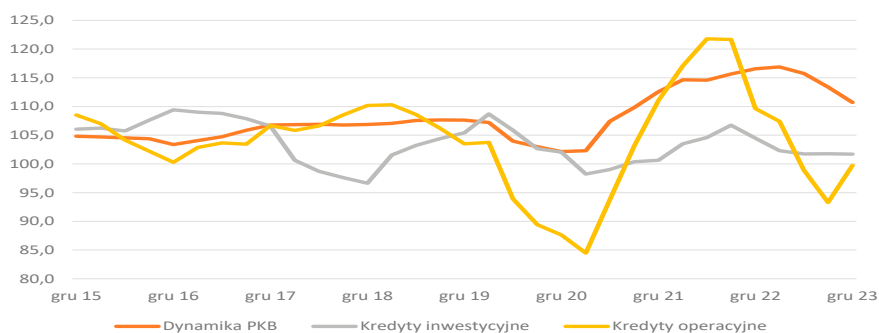
1.4. Analiza relacji: PKB – nakłady inwestycyjne – zapotrzebowanie na kredyty w Polsce w latach 2014–2023

Związek pomiędzy koniunkturą gospodarczą a popytem na kredyty bankowe ma charakter sprzężenia zwrotnego. Z jednej strony wzrost gospodarczy rozumiany jako zwiększanie skali działalności gospodarczej wymaga uprzedniego zainwestowania w środki produkcji finansowanego przez zgromadzone wcześniej własne fundusze przedsiębiorstw (zatrzymane zyski, emisja akcji czy udziałów) lub środki obce (kredyty bankowe, wyemitowane dłużne papiery wartościowe). Racjonalne wydaje się być założenie, że dynamika wzrostu gospodarczego, mierzonego np. dynamiką produktu krajowego brutto (PKB), jest funkcją dynamiki kredytów. Jednak w rzeczywistości decyzje przedsiębiorców o zaciąganiu długu, zwłaszcza średnio- i długoterminowego w postaci kredytów inwestycyjnych, są silnie uzależnione od samooceny przedsiębiorców pod kątem możliwości spłaty długu z zysków, osiągniętych po wdrożeniu inwestycji. Popyt na kredyty inwestycyjne wzrasta więc w fazie wzrostowej cyklu koniunkturalnego, gdy szanse uzyskania odpowiedniego poziomu zysków są oceniane jako duże, maleje zaś w okresach spowolnienia gospodarczego. To oznacza, że dynamika kredytów bankowych może być wyspecyfikowana nie jako funkcja obserwowanej bieżącej dynamiki PKB, ale raczej nieznanej dynamiki w przyszłych okresach, co zdecydowanie utrudnia konstrukcję modeli prognostycznych. Mamy więc do czynienia z silną współzależnością, nieulegającą w szczególności modelowaniu ani prognozowaniu popytu na kredyty bankowe, w dodatku podatną na zewnętrzne nieprzewidywalne zaburzenia, jak pokazuje to rozwój akcji kredytowej po roku 2020, uwidoczniiony na wykresach 1.15–1.18.



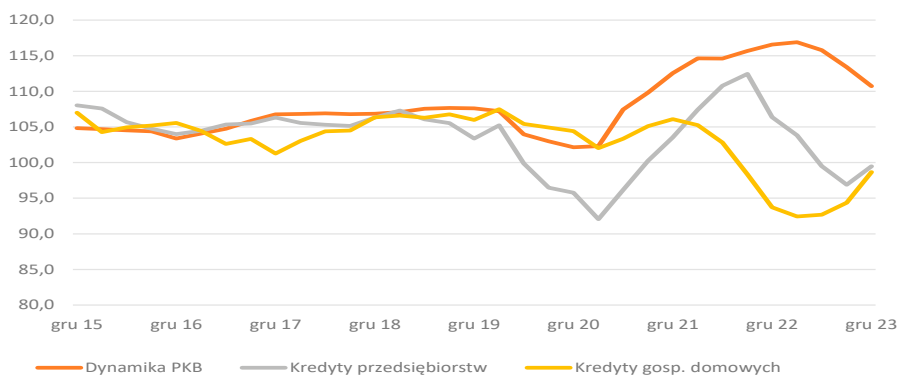
Wykres 1.15. Dynamika kredytów i PKB w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.



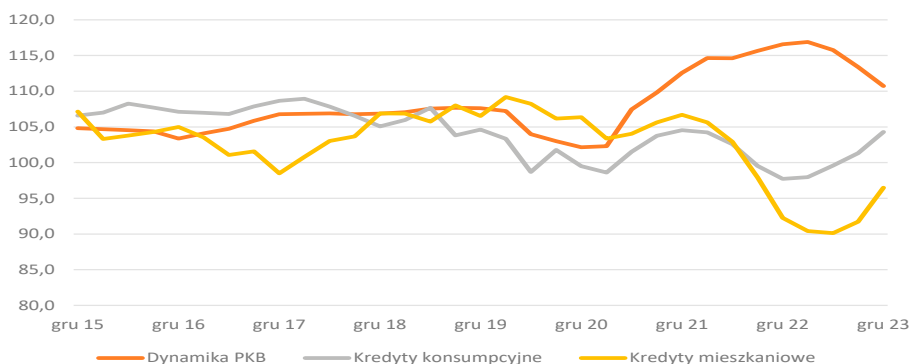
Wykres 1.16. Dynamika kredytów i PKB w podziale na główne segmenty rynku w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.



Wykres 1.17. Dynamika kredytów gospodarczych i PKB w podziale na główne rodzaje w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.



Wykres 1.18. Dynamika kredytów dla osób prywatnych i PKB w podziale na główne rodzaje w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.

Załączone wykresy pokazują zbieżność dynamiki portfela należności kredytowych i nominalnego tempa wzrostu gospodarki Polski¹²³ w okresie do marca 2020 r., tj. przed zmaterializowaniem się skutków pandemii COVID-19. W następnych okresach gospodarka znalazła się pod wpływem zaburzeń, w różny sposób oddziałujących na zachowanie się producentów i konsumentów jako klientów banków:

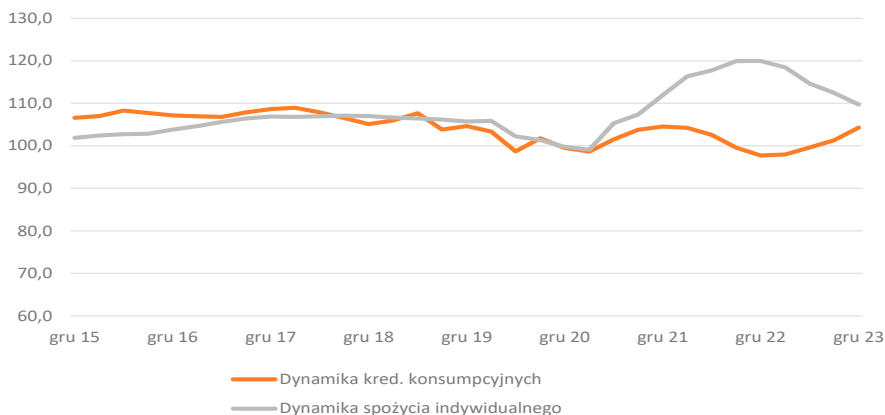
- lockdown w wielu sektorach gospodarki obniżył popyt konsumpcyjny i spowodował zaburzenia w logistyce procesów produkcyjnych – nawet na skalę globalną, skutkujące ograniczeniem produkcji;
- w celu zapobieżenia głębokiej recesji poluzowana została polityka pieniężna i fiskalna, a także wprowadzono pomoc rządową w postaci „tarcz finansowych”. Te subwencje przyczyniły się co prawda do ochrony przychodów producentów i gospodarstw domowych, ale także i do wzrostu podaży taniego pieniądza – w systemie bankowym pojawiła się nadpłynność wynikająca z wysokiej dynamiki depozytów, której nie towarzyszyło zwiększenie akcji kredytowej;
- w połączeniu z ograniczeniami podażowymi, spotęgowanymi od 2022 r. przez wpływ wojny w Ukrainie na rynek nośników energii i strategicznych surowców energetycznych, wywołany został w ten sposób znaczny efekt inflacyjny, za którym poszło zacieśnienie polityki pieniężnej i wzrost stóp procentowych;
- wygaśnięcie covidowych „tarcz finansowych” i pojawiające się zaburzenia płynności przedsiębiorstw przywróciły spektakularny przejściowy wzrost zapotrzebowania na kredyty operacyjne (widoczny na wykresie 1.17, z decydującym wpływem także i na dynamikę kredytów przedsiębiorstw na wykresie 1.16). Jednocześnie niepewność co do długookresowego kształtowania się wyników finansowych działalności gospodarczej czy przychodów gospodarstw domowych w połączeniu ze wzrostem kosztów kredytu znacząco obniżyły popyt na pozostałe produkty kredytowe – kredyty inwestycyjne (por. wykres 1.17), konsumpcyjne, a przede wszystkim mieszkaniowe (por. wykres 1.18).

Powyższe wnioski potwierdza dodatkowo próba analizy dynamiki zapotrzebowania na kredyty jako funkcji dynamiki podstawowych komponentów PKB, a mianowicie dynamiki spożycia indywidualnego i nakładów inwestycyjnych. W pierwszym przypadku (ilustruje to wykres 1.19) widoczna jest silna korelacja dynamiki kredytów konsumpcyjnych i nominalnej dynamiki spożycia indywidualnego w okresie do marca 2021 r. (ze współczynnikiem korelacji równym 0,619 i regresją ze współczynnikiem kierunkowym równym 1,01), natomiast w kolejnych kwartałach pojawia się istotne odchylenie: spożycie indywidualne wzrasta pod wpływem nominalnego wzrostu dochodów gospodarstw domowych i inflacyjnego wzrostu cen dóbr konsumpcyjnych, natomiast wolumen kredytów konsumpcyjnych¹²⁴ nie rośnie,

123 Ze względu na fakt, że statystyka wyników sektora bankowego jest prowadzona w wielkościach nominalnych, w niniejszym opracowaniu zastosowano także nominalne wielkości pomiaru wartości PKB i jego składowych, jak również nominalną charakterystykę dynamiki zmian tych wielkości.

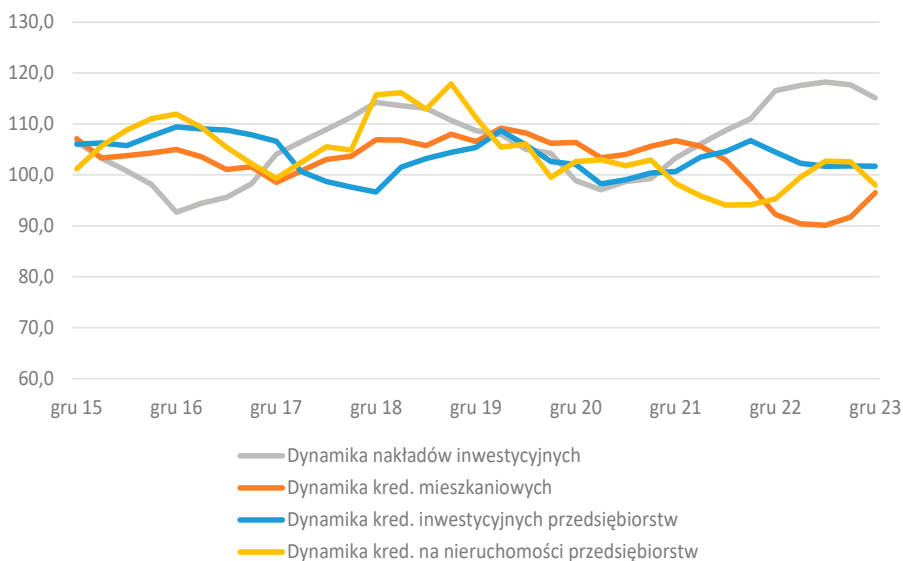
124 Rozumianych jak w tabeli 1.3.

ale wykazuje fluktuacje, które wydają się być reakcją na zmiany stóp procentowych (kosztu obsługi kredytów) z jednej strony, oraz oceny zdolności kredytowej (rosnącej pod wpływem wzrostu wynagrodzeń i utrzymującego się niskiego bezrobocia).



Wykres 1.19. Dynamika nominalna kredytów konsumpcyjnych a dynamika spożycia indywidualnego w PKB w okresie 2015–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.

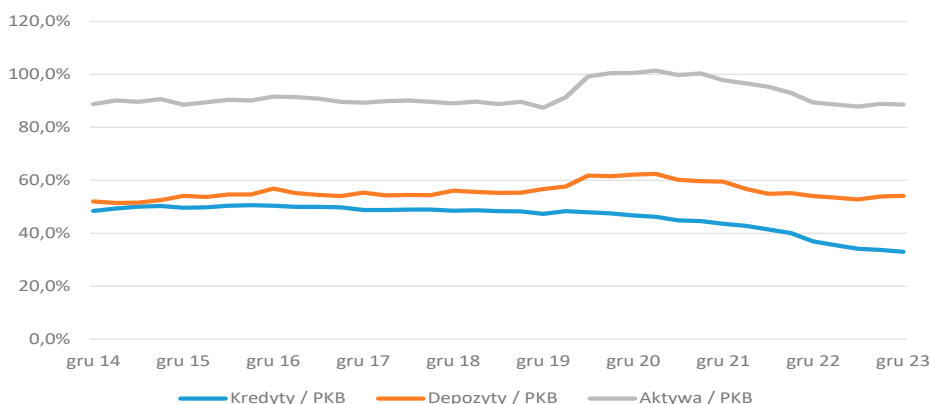


Wykres 1.20. Dynamika nominalna kredytów mieszkaniowych osób prywatnych i kredytów gospodarczych a dynamika nakładów inwestycyjnych w PKB w okresie 2015–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.

Z kolei przebieg dynamiki kredytów zaciąganych dla celów rozwoju działalności gospodarczej (kredyty inwestycyjne czy na nieruchomości komercyjne), a także kredytów mieszkaniowych, a więc długoterminowych kredytów zaciąganych w sytuacjach, gdy finansowanie zewnętrzne staje się niezbędne, na tle dynamiki nakładów inwestycyjnych, jako wskaźnika charakteryzującego potencjał rozwoju gospodarki, nie wykazuje już tak jednoznacznych korelacji (por. wykres 1.20). Mamy natomiast do czynienia z różnokierunkowymi wahaniami, a także nieoczywistymi, trudnymi do objaśnienia przypadkami wyprzedzenia i opóźnienia w czasie, wynikającymi ze zmiennej sytuacji w otoczeniu i sprzecznych kierunków oddziaływania różnych czynników, jak np. zacieśnianie polityki pieniężnej i wzrost ceny pieniądza w konfrontacji z ulgami dla kredytobiorców w postaci wakacji kredytowych czy preferencyjnych produktów typu „Bezpieczny kredyt”.

Kolejna relacja zasługująca na uwagę to relacja wolumenu kredytów dla sektora niefinansowego do wolumenu PKB, która jest o tyle istotna, że pośrednio charakteryzuje zdolność do obsługi zaciągniętych kredytów w zdeterminowanej przez koniunkturę sytuacji finansowej kredytobiorców, a także potencjał skali korzystania z kredytów w porównywalnej sytuacji makroekonomicznej. Warto przeanalizować tę relację w konfrontacji z relacjami depozytów od sektora niefinansowego oraz aktywów systemu bankowego do wolumenu PKB (por. wykres 1.21), a także z rezultatami raportu nt. dostępności kredytowej¹²⁵.



Wykres 1.21. Relacje aktywów systemu bankowego oraz depozytów i kredytów sektora niefinansowego do wolumenu PKB w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF i GUS.

Ze wspomnianego raportu wynika, że relacje wolumenu kredytów w poszczególnych segmentach do wolumenu PKB utrzymywały się w trendzie rosnącym, szczególnie

125 I.D. Czechowska, C. Lipiński, J. Stawska, J. Sikorski, W. Zatoń (2021), *Dostępność kredytowa – monitoring zjawisk bieżących i perspektywy* – sygn. WIB PAB 22/2021, Warszawa, listopad 2021.

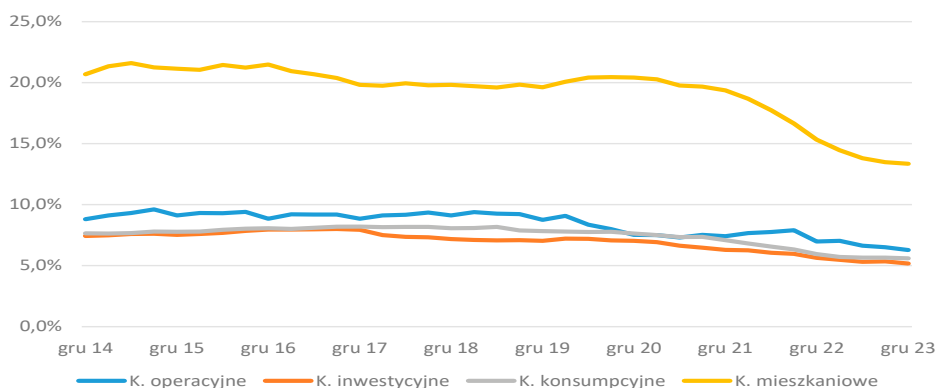
intensywnie w okresie po wejściu Polski do Unii Europejskiej, mniej więcej do okresu 2015–2017, z przerwą na 2 lata po roku 2008, w następstwie skutków globalnego kryzysu finansowego. Relacja dla kredytów ogółem osiągnęła maksimum 50,6% na koniec III kwartału 2016 r. (por. tabelę 1.12), po czym mamy do czynienia z trendem spadkowym, który nasilił się szczególnie od roku 2020 pod wpływem pandemii COVID-19, a następnie wojny Rosji z Ukrainą. Suma bilansowa sektora bankowego była przez większą część analizowanego okresu względnie ustabilizowana na średnim poziomie 90% wolumenu PKB, który przejściowo wzrósł średnio do 101% pomiędzy czerwcem 2020 r. a grudniem 2022 r., by w roku 2023 powrócić na pierwotny poziom. Stało się to pod wpływem skokowego przyspieszenia wzrostu wolumenu depozytów (i jego relacji do PKB – z ok. 54% przed rokiem 2020 i z powrotem od roku 2023 do niemal 62% w okresie 2020–2022) na skutek lokowania w bankach środków z antycovidowych tarcz finansowych i przychodów gospodarstw domowych, które nie zostały wydane na konsumpcję w następstwie ograniczeń działalności gospodarczej.

Tabela 1.12. Relacja wolumenu należności kredytowych do PKB w poszczególnych segmentach rynkowych

Kredyty	Ogółem	W tym: operacyjne	inwestycyjne	konsumpcyjne	mieszkaniowe
31.12.2014	48,4%	8,8%	11,0%	7,7%	20,7%
Poziom maksymalny	50,6%	9,9%	11,8%	8,2	21,6%
- na dzień	30.09.2016	30.09.2015	30.09.2017	31.12.2017	30.09.2015
31.12.2023 (minimum)	33,0%	6,3%	7,6%	5,6%	13,4%

W tabeli pominięto nieistotny udział należności od instytucji niekomercyjnych, rzędu 0,20–0,29% PKB.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NBP i GUS.



Wykres 1.22. Relacja wolumenu kredytów sektora niefinansowego do PKB w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NBP i GUS.

Jak wynika z wykresu 1.22, w poszczególnych analizowanych segmentach rynku kredytowego obserwujemy pewne zróżnicowanie trendów relacji wolumenu kredytów do wolumenu PKB. W przypadku kredytów długoterminowych (mieszkaniowych i inwestycyjnych) trend spadkowy uwidacznia się wcześniej, bo już po roku 2016. Szczególnie znaczący jest spadek relacji dla kredytów mieszkaniowych – z 21,6% w III kwartale 2015 r. do 13,4% w grudniu 2023 r. O połowę słabszy spadek dotyczy relacji dla kredytów inwestycyjnych. W tym samym czasie relacje dla kredytów operacyjnych i konsumpcyjnych charakteryzują się dłuższymi okresami względnej stabilizacji i trendem spadkowym słabszym niż w przypadku kredytów inwestycyjnych. Potwierdza się więc wniosek, że w niepewnej sytuacji w otoczeniu makroekonomicznym i przy rosnącym koszcie pieniądza decyzje o wejściu w długookresowe zadłużenie podejmowane są przez potencjalnych kredytobiorców z dużą ostrożnością.

W podsumowaniu można zatem stwierdzić, że przyczyn obserwowanego kurczenia się działalności kredytowej należy poszukiwać raczej po stronie popytu na kredyty niż po stronie podaży. Możliwości sfinansowania dodatkowej akcji kredytowej potencjalnie istnieją w postaci odpowiedniej bazy kapitałowej (por. rozważania rozdziału 2) czy dostępnej bazy środków powierzonych bankowi przez klientów w postaci depozytów (oczywiście z uwzględnieniem części tych depozytów odłożonej w charakterze tzw. rezerwy obowiązkowej). Wobec faktu, że aktualnie (na koniec IV kwartału 2023 r.) wolumen kredytów sektora niefinansowego stanowi ok. 61% wolumenu depozytów tego sektora, powrót do proporcji obserwowanej w 2015 r. (97%) mógłby przynieść zwiększenie dzisiejszej akcji kredytowej o ponad połowę. Ale nie powinno się zapominać o istnieniu swojego rodzaju błędnego koła: istotna część kredytów wykreowanych przez banki bezpośrednio odkłada się na rachunkach bankowych, zwiększając pulę depozytów do momentu, kiedy pożyczone środki zostaną wykorzystane przez kredytobiorcę na opłacenie konkretnego etapu inwestycji, zakup mieszkania, trwałego środka produkcyjnego czy ratalny zakup dobra trwałego użytku. Problem nadpłynności w systemie bankowym będzie więc narastać, jeśli z różnych przyczyn leżących po stronie kredytobiorców przedział czasowy pomiędzy uruchomieniem kredytu przez bank a faktycznym wydaniem środków będzie się wydłużać.

Inną przyczyną wyhamowania akcji kredytowej może też być restrykcyjna polityka kredytowa banków i ich mniejszy „apetyt na ryzyko” w sytuacji dekonunktury gospodarczej, co pociąga za sobą zaostrzenie reguł bankowej oceny zdolności kredytowej bądź zwiększone marże z tytułu ryzyka kredytowego i podwyższenie wymagań w kwestii zabezpieczeń, a więc posunięcia, które mają zniechęcać klientów o gorszym standingu finansowym.

Potencjał podaży kredytów w sektorze bankowym w świetle wymogów kapitałowych

2.1. Ekspozycja na ryzyko a wolumen akcji kredytowej

2.1.1. Ekspozycja całkowita i ekspozycja na ryzyko i ich miary TEM i TREA

Regulacyjne wymogi adekwatności kapitałowej są sformułowane w postaci współczynników stanowiących relację kwoty kapitału (łącznie i w podziale na poszczególne warstwy) do łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko (TREA = *Total Risk Exposure Amount*), stanowiącej sumę ekspozycji na poszczególne czynniki ryzyka. Obowiązujący na mocy unijnego rozporządzenia 2021/451¹ format sprawozdawczy COREP (arkusz C 02.00) prezentuje listę tych czynników w aspekcie mikroostrościowym, uwzględniając:

- ekspozycje ważone ryzykiem w odniesieniu do ryzyka kredytowego, ryzyka kredytowego kontrahenta, ryzyka rozmycia oraz dostaw z późniejszym terminem rozliczenia;
- ekspozycje na ryzyko rozliczenia/dostawy;
- ekspozycje z tytułu ryzyka pozycji, ryzyka walutowego i ryzyka cen towarów;
- ekspozycje z tytułu ryzyka operacyjnego;
- ekspozycje z tytułu stałych kosztów pośrednich;
- ekspozycje z tytułu korekty wyceny kredytowej;
- ekspozycje z tytułu dużych ekspozycji w portfelu handlowym;
- kwoty innych ekspozycji na ryzyko².

1 Por. przypis 17 w podrozdziale 2.2.2.

2 W tym ekspozycje z tytułu dodatkowych, surowszych wymogów ostrożnościowych na podstawie art. 458 (*reakcja na zmiany w natężeniu ryzyka makroostrościowego lub systemowego w systemie finansowym*) i art. 459 CRR (*nakładania na okres jednego roku surowszych wymogów ostrożnościowych w odniesieniu do ekspozycji, jeżeli jest to konieczne, aby zareagować na zmiany w natężeniu ryzyka mikroostrościowego i makroostrościowego wynikającego*

Ekspozycja na ryzyko kredytowe jest mierzona za pomocą wskaźnika aktywów ważonych ryzykiem ($RWA = Risk-Weighted Assets$), stanowiącego sumę iloczynów wartości bilansowej należności kredytowych i ekwiwalentów udzielonych zobowiązań pozabilansowych oraz odpowiednich procentowych wag ryzyka, przyjmowanych zgodnie z rozporządzeniem CRR (metoda standardowa) lub wyznaczanych przez bank na podstawie własnych oszacowań parametrów ryzyka, dokonywanych na bazie posiadanych danych statystycznych dotyczących jakości portfela kredytowego (tzw. metoda wewnętrznych ratingów). Ten drugi sposób może przynosić pewne zmniejszenie wymogów, pozwalające na większą ekspansję kredytową. Pozostałe ekspozycje stanowią iloczyny liczby 12,5 i wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych czynników ryzyka.

Ekspozycja całkowita TEM

Uzupełniającym zabezpieczeniem odpowiedniego poziomu kapitału banku w stosunku do skali ekspansji jego działalności jest wymóg tzw. **wskaźnika dźwigni** ($LR = Leverage Ratio$), zdefiniowanego jako relacja kapitału z warstwy Tier I do kwoty ekspozycji całkowitej ($TEM = Total Exposure Measure$). Jego minimalna wartość wynosi 3%.

Ekspozycja całkowita jest sumą aktywów banku i pozycji pozabilansowych wymienionych w art. 429 rozporządzenia CRR, z uwzględnieniem wyłączeń wskazanych w art. 429a. Podobnie jak w przypadku wymogów kapitałowych opartych na aktywach ważonych ryzykiem, wymóg dźwigni nie tylko zawiera minimalny poziom określony przez rozporządzenie CRR, ale także może uwzględnić dodatkowy wymóg wyznaczany przez organ nadzoru mikroostrożnościowego.

Podstawowym celem wprowadzenia minimalnego wymogu dźwigni jest zapobieganie sytuacjom, gdy poprawiająca się sytuacja rynkowa i gospodarcza skutkująca możliwym obniżeniem kapitałowych mikroostrożnościowych wymogów II filara i makro-ostrożnościowych wymogów połączonego bufora doprowadziłaby do potencjalnego niedokapitalizowania banku w perspektywie szybkiego odwrócenia się koniunktury rynkowej. Ponadto wymóg dotyczący wskaźnika dźwigni może rekompensować ewentualne niedoszacowanie wymogów kapitałowych względem ryzyka, wynikające ze stosowania przez banki wewnętrznych metod oceny ryzyka (oceny te są zwykle bardziej optymistyczne niż wyznaczone przy pomocy metod standardowych).

ze zmiany sytuacji na rynku na terytorium Unii lub poza nim), oraz dodatkowa kwota ekspozycji na ryzyko wynikająca z art. 3 CRR, który stanowi, że „Niniejsze rozporządzenie nie uniemożliwia instytucjom posiadania funduszy własnych oraz ich składników przewyższających wymogi przewidziane w niniejszym rozporządzeniu lub stosowania środków bardziej rygorystycznych niż przewidziane w niniejszym rozporządzeniu”.

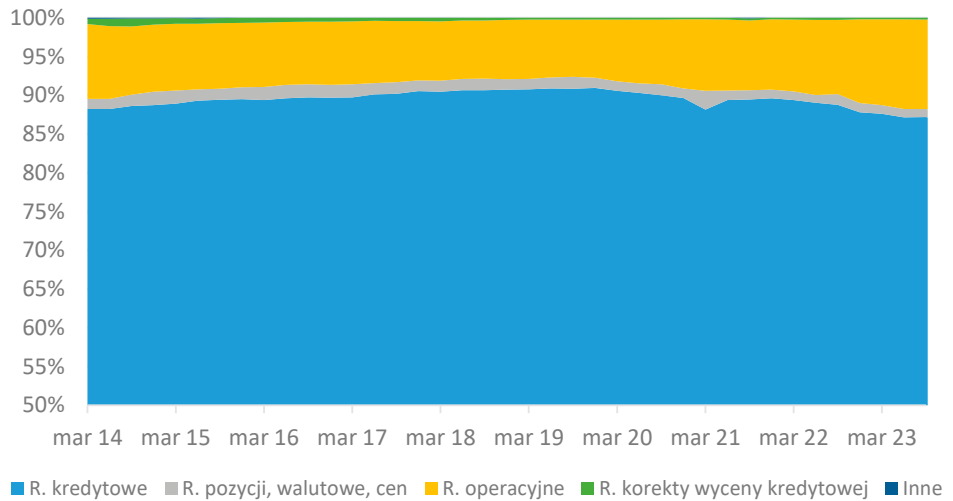
2.1.2. Struktura łącznej ekspozycji na ryzyko

W realiach polskiego systemu bankowego w strukturze **łącznej ekspozycji na ryzyko** najistotniejszą rolę odgrywa w badanym okresie komponent związany z szeroko rozumianym ryzykiem kredytowym (87–91% łącznej kwoty), a następnie z ryzykiem operacyjnym (7–11%). Pozostałe komponenty odgrywają rolę zdecydowanie marginalną (por. tabelę 2.1 i wykres 2.1).

Tabela 2.1. Udział najważniejszych komponentów kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko w okresie grudzień 2014 – wrzesień 2023 r. (sektor bankowy ogółem)

Udział ekspozycji	min. (%)	max (%)	Średnia 2014–2022 (%)	średnia 2023 (%)
- z tytułu ryzyka kredytowego, ryzyka kred. kontrahenta, ryzyka rozmycia oraz dostaw z późniejszym terminem rozliczenia	86,756	90,919	89,245	87,053
- z tytułu ryzyka pozycji, ryzyka walutowego i ryzyka cen towarów	0,990	2,414	1,436	1,074
- z tytułu ryzyka operacyjnego	7,404	11,528	8,412	11,347
- z tytułu korekty wyceny kredytowej	0,199	1,031	0,413	0,215
- kwoty innych ekspozycji na ryzyko	0,008	1,777	0,494	0,311

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.



Wykres 2.1. Struktura kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko w okresie grudzień 2014–wrzesień 2023 r. (sektor bankowy ogółem)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

Przesunięcie w strukturze względem średnich wielkości z okresu 2014–2022, widoczne w danych za rok 2023 wynika z jednej strony z obniżenia się wolumenu akcji kredytowej stanowiącego podstawę określenia wielkości aktywów ważonych ryzykiem, z drugiej strony z wyższej podstawy wyliczania wymogu z tytułu ryzyka operacyjnego, którą stanowi trzyletnia średnia roczna wielkość wyniku operacyjnego banków³, który wzrósł przy wysokim poziomie przychodów odsetkowych.

2.1.3. Ekspozycja na ryzyko kredytowe a akcja kredytowa banków

Podstawowym źródłem dochodów banków jest działalność kredytowa. Materializacja ryzyka kredytowego może powodować straty z tytułu niedoboru oczekiwanych wpływów pieniężnych, nieosiągnięcia oczekiwanych przychodów, ponoszenia dodatkowych kosztów z tworzeniem rezerw celowych i odpisów z tytułu utraty wartości aktywów oraz windykacją należności. Aby mieć pewność, że banki będą w stanie pokryć straty w przypadku nieodzyskania należności, ważne jest utrzymanie odpowiednio wysokiej bazy kapitałowej.

Zgodnie z Międzynarodowym Standardem Sprawozdawczości Finansowej 9 (MSSF 9) stratę kredytową definiuje się jako różnicę pomiędzy umownymi przepływami pieniężnymi należnymi jednostce a wszystkimi przepływami pieniężnymi, których jednostka spodziewa się uzyskać, w tym ze sprzedaży zabezpieczeń kredytu, zdyskontowanych według pierwotnej efektywnej stopy procentowej. Generowane straty kredytowe są kluczowe nie tylko dla poszczególnych instytucji kredytowych, ale także dla stabilności rynku bankowego i finansowego wsparcia działalności w sferze realnej gospodarki.

Aby skutecznie zarządzać ryzykiem kredytowym, istotne jest rozróżnienie należności kredytowych regularnych i nieregularnych. Jednakże terminologia i kryteria tego rozróżnienia ewoluowały z biegiem czasu, co utrudnia porównywanie wyników. Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego (BCBS) wprowadził dwa pojęcia: **ekspozycje kredytowe, których dotyczy niewykonanie zobowiązania** (*exposures at default*) oraz **ekspozycje nieobsługiwane** (*non-performing exposures*).

W MSR wprowadzono kategorię aktywów, których dotyczy utrata wartości (*impairment*), metodykę pomiaru skali tej utraty i jej kompensacji w postaci

3 W wyniku operacyjnym uwzględniany jest wynik odsetkowy, wynik prowizyjny, przychody z akcji i innych papierów wartościowych o stałej/zmiennej stopie dochodu, zysk lub strata netto z operacji finansowych oraz pozostałe przychody operacyjne (bez kosztów operacyjnych). W metodzie bazowej bierze się pod uwagę 15% trzyletniej średniej rocznej kwoty tego wyniku, w metodzie standardowej wynik operacyjny jest dezagregowany na linie biznesowe, którym są przyporządkowane wskaźniki procentowe 12%, 15% lub 18%. Możliwe jest też stosowanie dość wymagających metod zaawansowanego pomiaru, które pozwalają oszacować oczekiwane straty z tytułu materializacji ryzyka operacyjnego z ufnością 99,9% przez okres 1 roku.

odpisów z tytułu utraty wartości, obciążających koszty działalności kredytodawcy (MSR 39 do roku 2017, MSSF 9 – od roku 2018). Jedną z kluczowych innowacji MSSF 9 jest zasada ujmowania oczekiwanych strat kredytowych przez cały okres życia poszczególnych instrumentów finansowych, zanim staną się przeterminowane. Różni się to od poprzedniego podejścia, które zakładało rozpoznawanie strat dopiero po wystąpieniu niekorzystnego zdarzenia, takiego jak istotne opóźnienie w spłacie kredytu. Oprócz kryterium czasowego, MSSF 9 zawiera także kryterium oparte na prawdopodobieństwie, służące do oceny prawdopodobieństwa wzrostu ryzyka kredytowego na skutek czynników zewnętrznych, na które kredytobiorca nie ma wpływu.

Każdą należność można zaklasyfikować do jednej z trzech faz na podstawie ewolucji intensywności ryzyka kredytowego. W Fazie 1 od momentu początkowego ujęcia nie stwierdzono utraty wartości ani nie nastąpił istotny wzrost ryzyka kredytowego. W Fazie 2 nie stwierdzono utraty wartości, natomiast zaobserwowano zauważalny wzrost ryzyka kredytowego. W Fazie III zidentyfikowano utratę wartości należności.

Nieobsługiwanie pożyczki przez pożyczkodawcę może skutkować negatywnymi konsekwencjami, które zostaną odzwierciedlone w bilansie i rachunku zysków i strat, zgodnie ze standardami rachunkowości stosowanymi przez pożyczkodawcę. Przychody odsetkowe osiągane przez bank z działalności kredytowej są wprost proporcjonalne do wielkości należności kredytowych brutto, długości okresu kredytowania oraz poziomu oprocentowania czyli ceny kredytu. Do cen tych zalicza się koszt finansowania źródła środków potrzebnych na kredyt, marżę za ryzyko finansującą straty kredytowe oczekiwane na podstawie oceny profilu ryzyka konkretnego klienta na podstawie danych z aplikacji oraz marżę operacyjną finansującą koszty udzielenia kredytu i jego późniejszej obsługi, a także marżę zysku, finansującą oczekiwaną przez akcjonariuszy/udziałowców stopę zwrotu na zaangażowanym kapitale. Źródłem pokrycia finansowania nieoczekiwanych strat kredytowych powinna być baza kapitałowa banku.

2.2. Kapitał banków i wymogi adekwatności kapitałowej

Względy utrzymania stabilnego funkcjonowania systemu bankowego powodują, że działalność banków jest poddana nadzorczym regulacjom, których główny cel to ograniczenie ryzyka przez sprowadzenie skali działania w obszarach szczególnie ryzykownych do rozmiarów pozwalających na bezpieczne pokrycie ewentualnych strat bez sięgania po nadzwyczajne środki zewnętrzne w postaci pomocy publicznej czy wsparcia ze strony banku centralnego. Baza kapitałowa każdego banku powinna być więc na tyle rozbudowana, by móc pokryć nieoczekiwane straty z tytułu materializacji poszczególnych rodzajów ryzyka towarzyszącego działalności bankowej i zapewnić możliwość bezpiecznego kontynuowania tej działalności.

Obowiązujące aktualnie przepisy prawa regulują kwestie funduszy własnych banków dwutorowo:

- 1) **przy zakładaniu banku** obowiązują przepisy ustawy Prawo bankowe⁴, która w art. 30, ust. 1 stwierdza ogólnie, że przy tworzeniu banku wielkość funduszy własnych powinna być dostosowana do rodzaju czynności bankowych przewidzianych do wykonywania i rozmiaru zamierzonej działalności, zaś w art. 32, ust. 1 i 2 określa minimalny poziom kapitału założycielskiego, niezbędny do uzyskania zgody na utworzenie banku (równowartość w złotych kwoty 5 000 000 euro, ewentualnie 1 000 000 euro w przypadku banków spółdzielczych, których założyciele wyrazili zamiar zawarcia umowy zrzeszenia⁵). Na mocy art. 30, ust. 2 Prawa bankowego do 15% kapitału założycielskiego może być wniesione w formie wkładów niepieniężnych w postaci wyposażenia i nieruchomości, jeśli będą one bezpośrednio przydatne w prowadzeniu działalności bankowej. Kapitał założycielski banku nie może przy tym pochodzić z pożyczki lub kredytu, lub źródeł nieudokumentowanych;
- 2) **banki funkcjonujące** są zobowiązane⁶ do utrzymywania funduszy własnych spełniających szczegółowo rozbudowane wymogi unijnego rozporządzenia nr 575/2013⁷, zwanego dalej w skrócie rozporządzeniem CRR (*Capital Requirement Regulation*) – wymogi te będą przedmiotem rozważań podrozdziału 2.2.3.

Z kolei art. 128, ust. 1 ustawy Prawo bankowe obok wspomnianych wyżej wymogów rozporządzenia CRR narzuca dodatkowy obowiązek utrzymywania sumy funduszy własnych na poziomie nie niższym niż wyższa z następujących wartości:

- 1) wartość wynikająca z wymogów rozporządzenia CRR;
- 2) oszacowana przez bank kwota, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności banku oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka, czyli tzw. **kapitał wewnętrzny** banku.

Ogólne zasady szacowania kapitału wewnętrznego zostały określone w rozporządzeniu Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 27 lipca 2021 r. w sprawie szczegółowego sposobu szacowania kapitału wewnętrznego oraz dokonywania przez bank przeglądów strategii i procedur szacowania i stałego utrzymywania kapitału wewnętrznego (Dz. U. 2021, poz. 1408).

4 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, t.j. Dz. U. 2023, poz. 2488.

5 Na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, t.j. Dz. U. 2022, poz. 456.

6 Obliguje do tego art. 126 Prawa bankowego.

7 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych oraz zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, (Dz.U. L 176 z 27.6.2013, s. 1), t.j. z dn. 1.01.2024 r.

2.2.1. Struktura i źródła pochodzenia kapitału banków

W ogólnym ujęciu w strukturze kapitałów banków można wyróżnić środki finansowe pochodzące z dwóch podstawowych źródeł: wniesione przez inwestorów zewnętrznych (współwłaścicieli banku) lub wypracowane jako wynik finansowy działalności banku. W pierwszym przypadku, w zależności od formy własnościowej banku mówimy o:

- **kapitale (funduszu) statutowym** w banku państwowym – jest wydzielony z majątku Skarbu Państwa na mocy odpowiedniego rozporządzenia Rady Ministrów⁸;
- **kapitale (funduszu) podstawowym lub udziałowym**, wniesionym przez udziałowców-założycieli banku spółdzielczego, którymi mogą być wyłącznie osoby fizyczne w liczbie wymaganej do założenia spółdzielni (nie mniej niż 10, górna granica nie jest określona⁹), zaś uzupełnianym przez nowych członków. Minimalną wysokość pojedynczego udziału określa statut banku spółdzielczego. Każdy członek może objąć większą liczbę udziałów niż określa statutowe minimum, zachowując prawo do zbywania udziałów nadmiarowych. Łączny wolumen kapitału udziałowego zależy więc wprost od ilości członków banku i ilości posiadanych przez nich udziałów;
- **kapitale akcyjnym** w banku w formie spółki akcyjnej – wniesionym w celu utworzenia banku przez inwestorów (osoby prawne lub fizyczne), zmotywowanych tym, by zainwestowane środki przysparzały korzyści w postaci wzrostu rynkowej wartości akcji, bądź partycypacji w zyskach wypracowanych przez spółkę (poprzez dywidendy). Akcje dystrybuowane na pierwotnym rynku kapitałowym oprócz wartości nominalnej, reprezentującej określoną część kapitału akcyjnego, charakteryzują się ceną emisyjną, płaconą przez inwestorów. Różnica pomiędzy ceną emisyjną a wartością nominalną akcji określa tzw. **premię emisyjną** (*agio*), odkładającą się jako komponent kapitału zapasowego spółki.

W drugiej grupie środków, niezależnie od formy własnościowej banku, widoczne są podobne komponenty:

- **kapitał zapasowy**, który kumuluje odpisy z wypracowanego zysku w zależności od proporcji jego podziału między zasilenie kapitału, wypłatę dywidend, czy inne cele;
- **kapitały rezerwowe** (w tym tzw. fundusz ogólnego ryzyka), kumulowane, by możliwe było pokrycie strat w przypadku materializacji określonego czynnika ryzyka;
- **kapitał z aktualizacji wyceny**, ujmujący pozytywne lub negatywne rezultaty zmian cen rynkowych określonych składników aktywów finansowych banku;
- **zyski zatrzymane** / zysk (strata) z lat ubiegłych – skumulowane środki z wyników finansowych wypracowanych w poprzednich okresach sprawozdawczych, co do których nie została podjęta decyzja o podziale;
- **wynik finansowy roku bieżącego** jako skumulowana na przestrzeni roku sprawozdawczego różnica pomiędzy sumą uzyskanych przychodów, dodatnich wyników operacji finansowych i rezultatów rozwiązania odpisów i rezerw, a sumą poniesionych kosztów, opłat, podatków, strat i kosztów zawiązywania odpisów i rezerw.

8 Por. art. 14, ust. 2 ustawy Prawo bankowe.

9 Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze, t.j. Dz. U. 2021, poz. 648, art. 6, par. 2.

2.2.2. Kapitał bilansowy (wg prawa bankowego i standardów rachunkowości) a kapitał regulacyjny (wg wymogów CRR)

Dane o kapitałach banków są publicznie ujawniane w ramach wymogów tzw. trzeciego filara bazylijskiego (dyscypliny rynkowej) – dostępność danych o sytuacji finansowej banków ma umożliwić zainteresowanym klientom, potencjalnym inwestorom czy niezależnym analitykom rynku bankowego ocenę skali ryzyka, na jakie narażona jest działalność banku¹⁰. Podstawowe ujęcie, stosowane w praktyce przez banki spółdzielcze i banki komercyjne, stosujące krajowe standardy rachunkowości, jest sformułowane w załączniku do Ustawy o rachunkowości, który specyfikuje zakres informacji sprawozdań finansowych banków. Obejmuje ono następujące pozycje (por. rysunek 2.1)¹¹:

XII. Kapitał (fundusz) podstawowy
 XIII. Kapitał (fundusz) zapasowy
 XIV. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny
 XV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe
 1. Fundusz ogólnego ryzyka bankowego
 2. Pozostałe
 XVI. Zysk (strata) z lat ubiegłych
 XVII. Zysk (strata) netto
 XVIII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

Rysunek 2.1. Kategorie kapitału własnego banków według krajowych standardów rachunkowości

Źródło: Ustawa o rachunkowości, załącznik nr 2.

Znacznie bardziej rozbudowane ujęcie, uwzględniające szerokie spektrum kategorii instrumentów finansowych zdefiniowanych w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), zostało zastosowane w sprawozdawczości FINREP opracowanej na potrzeby nadzoru bankowego, stosowanej w bankach krajów UE¹². W nieco zagregowanej postaci (por. rysunek 2.2) jest wykorzystane w publikacjach danych KNF, na których opierają się analizy niniejszego opracowania:

10 Zgodnie z ustawą Prawo bankowe bank jest zobowiązany do ogłaszania w miejscu wykonywania czynności, w sposób ogólnie dostępny, m. in. bilansu ze sprawozdaniem z badania za ostatni okres podlegający badaniu (art. 111, ust. 1, pkt 5). Na poziomie UE szczegółowe zasady ujawniania przez banki informacji określa część ósma rozporządzenia CRR – artykuł 437 tego rozporządzenia dotyczy bezpośrednio ujawniania informacji na temat funduszy własnych.

11 Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, t.j. Dz. U. 2023, poz. 120, Załącznik nr 2.

12 Pełną specyfikację można znaleźć w części 1.3 Załącznika IV do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2021/451 z dnia 17 grudnia 2020 r. ustanawiającego wykonawcze standardy techniczne do celów stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 w odniesieniu do sprawozdań nadzorczych instytucji oraz uchylające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 680/2014 (Dz. Urz. UE nr 97/2021, s. 879–882), a także w uchwale nr 38/2023 Zarządu NBP z dnia 4 lipca 2023 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania

Kapitał
 Niewniesiony kapitał zadeklarowany
 Akcje własne (wielkość ujemna)
 Premia emisyjna
 Kapitał zapasowy – pozostały
 Pozostałe instrumenty kapitałowe
 Kapitały rezerwowe
 Fundusz ogólnego ryzyka
 Pozostałe kapitały rezerwowe
 Zyski zatrzymane,
 w tym: zysk (strata) w trakcie zatwierdzenia
 Skumulowane inne całkowite dochody
 pozycje, które nie zostaną przeklasyfikowane do zysku lub straty
 pozycje, które można przeklasyfikować do zysku lub straty
 Kapitał z aktualizacji wyceny
 w tym: kapitał z aktualizacji wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży
 pozostały kapitał z aktualizacji wyceny
 Zysk (strata) roku bieżącego
 Dywidendy wypłacone w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

Rysunek 2.2. Kategorie kapitału własnego banków według standardów sprawozdawczości UE

Źródło: KNF.

Równolegle do sprawozdawczości finansowej sporządzanej zgodnie z przyjętymi standardami rachunkowości funkcjonuje system sprawozdawczy, uwzględniający mikro- i makroostrożnościowe wymogi nadzorcze odnośnie do kapitału banków, narzucone przez rozporządzenie CRR. Zgodnie z tymi wymogami banki są zobowiązane do utrzymywania dwóch warstw kapitału:

- **kapitał Tier I (T1)** – środki, które po wniesieniu nie podlegają zwrotowi, stanowiąc podstawowe zabezpieczenie wypłacalności banku i źródło pokrywania strat przy założeniu kontynuowania działalności biznesowej (tzw. *going-concern capital*). Dzielą się na:
 - **kapitał podstawowy Tier I (*CET 1 = Common Equity Tier I*)** – składający się z opłaconego kapitału akcyjnego, premii emisyjnej, pozostałego kapitału zapasowego tworzonego z odpisów zysków netto, skumulowanych innych dochodów, kapitałów rezerwowych i funduszy ogólnego ryzyka bankowego, a także zysków zatrzymanych (niepodzielonych wyników z lat ubiegłych). Za zgodą organu nadzorczego do zysków zatrzymanych mogą być dołączone zyski z bieżącego okresu lub zyski roczne przed podjęciem formalnej decyzji potwierdzającej ostateczny wynik finansowy instytucji w danym roku, pod warunkiem, że zyski te zostały zweryfikowane przez niezależny audyt sprawozdania finansowego, oraz że kwota tych zysków została pomniejszona o wszelkie możliwe do przewidzenia obciążenia lub dywidendy (rozporządzenie CRR, art. 26, ust. 2);
 - **kapitał dodatkowy Tier I (*AT1 = Additional Tier I*)**, na który składają się instrumenty kapitałowe spełniające określone warunki według art. 52 ust. 1

polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego (Dz. Urz. NBP 2023, poz. 12, s. 94).

rozporządzenia CRR – w polskim porządku prawnym takie instrumenty można wprowadzać dopiero od dnia 1 października 2023 r., ich przykładem są m.in. tzw. obligacje zamienne (*convertible contingencies*), które spełniają wymogi MREL;

- **kapitał Tier II**, obejmujący instrumenty finansowe, które zasadniczo podlegają zwrotowi, ale w sytuacji utraty płynności lub upadłości banku są zwracane inwestorom niejako w przedostatniej kolejności, przed środkami wniesionymi przez akcjonariuszy (tzw. *gone-concern capital*). Są to przede wszystkim zobowiązania podporządkowane oraz inne instrumenty kapitałowe, które spełniają warunki określone w art. 63 rozporządzenia CRR. Poziom kapitału Tier 2 nie może przekroczyć jednej trzeciej kapitału Tier 1.

Wolumeny kapitału w poszczególnych warstwach muszą spełniać określone relacje względem ekspozycji na ryzyko – wymogi w tym zakresie przedstawia podrozdział 2.2.3. Rozporządzenie CRR wprowadza przy tym pewne dodatkowe ograniczenia, których celem jest zwiększenie pewności dysponowania kapitałem, gdyby wystąpiła konieczność zastosowania go do pokrycia strat banku. I tak, kapitał podstawowy Tier I pomniejsza się m. in. o (por. art. 36 rozporządzenia CRR:

- straty za bieżący rok obrotowy;
- wartości niematerialne (w tym wartość firmy uwzględnioną w wycenie znacznych inwestycji) z wyjątkiem ostrożnie wycenianych aktywów będących oprogramowaniem;
- aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oparte na przyszłej rentowności;
- aktywa funduszu emerytalnego ze zdefiniowanymi świadczeniami ujęte w bilansie;
- posiadane przez instytucję bezpośrednio, pośrednio i syntetyczne udziały kapitałowe w instrumentach własnych w kapitale podstawowym Tier I, w tym instrumenty własne w kapitale podstawowym Tier I, do których zakupu instytucja jest faktycznie lub warunkowo zobowiązana na mocy istniejącego zobowiązania umownego;
- zaangażowania kapitałowe bezpośrednio i pośrednio w podmioty sektora finansowego w postaci posiadanych akcji lub udziałów, lub innych instrumentów kapitału podstawowego Tier I lub instrumentów w Tier II tych podmiotów, o ile ich suma przekracza 10% kapitału podstawowego Tier I;
- mającą zastosowanie kwotę niedoboru pokrycia ekspozycji nieobsługiwanych;
- pozycje sekurytyzacyjne.

Z kolei kapitał Tier II pomniejszany jest o zaangażowania kapitałowe bezpośrednio i pośrednio w instrumenty kapitału Tier II podmiotów sektora finansowego.

2.2.3. Wymogi adekwatności kapitałowej

Regulacyjne wymogi ostrożnościowe

Regulacje nadzorcze nakładają na banki w krajach UE obowiązek jednoczesnego przestrzegania trzech rodzajów wymogów dotyczących bazy kapitałowej:

- 1) wymogów adekwatności kapitałowej ($TCR = Total\ Capital\ Requirement$), dotyczących funduszy własnych utrzymywanych w określonej relacji do kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko (omówionej w podrozdziale 2.2.1);
- 2) wymogów dotyczących wskaźnika dźwigni ($LR = Leverage\ Ratio$), opartych na ekspozycji całkowitej (omówionej w podrozdziale 2.2.2);
- 3) minimalnych wymogów dotyczących funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowanych (MREL), sformułowanych na potrzeby restrukturyzacji instytucji finansowych, wykorzystujących zarówno miary TREA, jak i TEM¹³.

Rozważania dalszej części niniejszego opracowania zostaną skoncentrowane na wymogach pierwszego rodzaju ze względu na ich bezpośredni związek z potencjałem generowania akcji kredytowej banków.

W ramach tzw. **pierwszego filara wymogów mikroostrożnościowych (P1)** wymogi adekwatności kapitałowej są sformułowane w postaci współczynników stanowiących relację kwoty kapitału (łącznie i w podziale na poszczególne warstwy CET 1, Tier I, Tier II opisane w rozdziale 2.1) do łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko (TREA), stanowiącej sumę ekspozycji na poszczególne rodzaje ryzyka (por. art. 92, ust. 1 rozporządzenia CRR):

- **współczynnik kapitału podstawowego** = $CET1/TREA = \min. 4,5\% TREA$,
- **współczynnik kapitału Tier I** = $(CET1 + AT1) / TREA = \min. 6\% TREA$,
- **łączny współczynnik kapitałowy** ($TCR = Total\ Capital\ Requirement$) = $(Tier\ I + Tier\ II)/TREA = (CET1 + AT1 + Tier\ II)/TREA = \min 8\% TREA$

Drugi filar wymogów mikroostrożnościowych (P2) stanowią tzw. domiary kapitałowe (*add-on*), zalecane bankom indywidualnie przez organ nadzorczy w sytuacji, gdy ocena ryzyka wynikająca z dokonanej inspekcji BION (SREP) wskazuje na zagrożenia wyższe niż przeciętnie. W polskim systemie bankowym domiary te ustanawia Komisja Nadzoru Finansowego na podstawie z art. 138 ust. 1 pkt. 2a ustawy Prawo bankowe. Dotyczą one głównie ryzyka związanego z posiadanym portfelem walutowych kredytów hipotecznych, z uwzględnieniem już utworzonych rezerw na ryzyko prawne związane z tym portfelem oraz realizacji programu ugód zawieranych z kredytobiorcami.

Wymóg P2 powinien być spełniony w co najmniej 75% z kapitału Tier1, a w ramach tej części z co najmniej 75% kapitału CET1 (inaczej mówiąc, kwota kapitału CET1 powinna stanowić $0,75 \times 0,75 = 0,5625$ kwoty spełniającej cały wymóg P2).

13 Wymogi MREL są przedmiotem raportu *Wymóg MREL w realiach systemu bankowego w Polsce* opracowanego na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego Fundacji Warszawski Instytut Bankowości w 2023 r. (sygn. PAB/WIB 12/2023).

Kolejne wymogi mają genezę **makroostrożnościową**, zostały wprowadzone przez dyrektywę CRD IV (w polskim porządku prawnym wdrożone przez Ustawę o nadzorze makroostrożnościowym¹⁴), mając na celu zabezpieczenie sektora finansowego przed ryzykiem systemowym i zwiększenie stabilności całego systemu finansowego poprzez stworzenie zdolności banków do absorpcji strat. Gromadzone w ramach buforów dodatkowe zasoby kapitałowe mają za zadanie utrzymanie zdolności kredytowania gospodarki niezależnie od fazy cyklu gospodarczego, uwzględniając przy tym znaczenie danej instytucji finansowej w strukturze systemu finansowego (uniknięcie ryzyka efektu zarażania). Składają się one na tzw. wymóg połączonego bufora (CBR = *Combined Buffer Requirement*), który powinien być spełniony z kapitału podstawowego CET1, obejmując następujące komponenty:

- bufor zabezpieczający,
- bufor antycykliczny,
- bufor ryzyka systemowego,
- bufor globalnych instytucji o znaczeniu systemowym,
- bufor innych instytucji o znaczeniu systemowym.

Bufor zabezpieczający i **bufor antycykliczny** mają zapewniać gromadzenie w okresach wzrostu gospodarczego dodatkowej bazy kapitałowej, która umożliwiłaby absorpcję strat w okresach niekorzystnych warunków rynkowych. **Bufor zabezpieczający** to bufor absorpcji strat ogólnego przeznaczenia, aktualnie ustalony na poziomie 2,5% TREA na podstawie rozporządzenia CRR. Z kolei **bufor antycykliczny** ma zarówno przeciwdziałać ograniczeniom w zakresie udzielania kredytów w przypadku recesji/kryzysu w gospodarce, jak i hamować nadmierną akcję kredytową w przypadku silnego wzrostu gospodarczego. Jego wielkość może zmieniać się w granicach 0%–2,5%, ale w uzasadnionych wypadkach może być wyższa. W Polsce wysokość bufora jest ustalana w drodze rozporządzenia Ministra Finansów na podstawie rekomendacji Komitetu Stabilności Finansowej (KSF) opartej na analizie relacji zadłużenia sektora niefinansowego do PKB, aktualnie na poziomie 0%¹⁵.

Bufor ryzyka systemowego jest nakładany niezależnie od stanu koniunktury gospodarczej, w celu zapobiegania lub łagodzenia skutków poważnych niecyklicznych zakłóceń stabilności systemu finansowego. Bufor ten może mieć wymiar podmiotowy lub przedmiotowy: w wymiarze podmiotowym może dotyczyć grupy lub wszystkich instytucji finansowych w danym kraju, w wymiarze przedmiotowym może być nakładany w odniesieniu do szczególnych grup ekspozycji, np. w danym kraju lub danym sektorze gospodarki. Zasadniczo wysokość bufora może mieścić się w granicach 0%–3% jako wielokrotność 0,5%. Poziom wyższy niż 3% jest możliwy,

14 Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym, t.j. Dz. U. 2022, poz. 2536.

15 W raportach adekwatności kapitałowej banków w Polsce jest widoczny specyficzny dla instytucji bufor antycykliczny wynikający z faktu przynależności do transgranicznej grupy kapitałowej i w niektórych przypadkach pojawia się tam wartość niezerowa (np. 0,01% dla banków Santander, PKO BP).

ale wymaga notyfikacji lub zezwolenia Komisji Europejskiej. W Polsce wysokość bufora jest ustalana w drodze rozporządzenia Ministra Finansów na podstawie rekomendacji KSF – obowiązywał on w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 19 marca 2020 r., kiedy został uchylony w związku z zaburzeniami wynikającymi z pandemii COVID-19, obecnie jest utrzymywany na poziomie zerowym.

Bufory globalnych i innych instytucji o znaczeniu systemowym – dodatkowe wymogi nakładane na instytucje finansowe, których skala działania, złożoność, silne powiązania z krajowym systemem finansowym i/lub prowadzenie działalności transgranicznej powodują, że jakiegokolwiek zakłócenie ich działalności może generować znaczne ryzyko i efekty „zarażania” dla innych instytucji finansowych i realnej sfery gospodarki:

- **bufor globalnej instytucji o znaczeniu systemowym (G-SII)** jest określany indywidualnie dla instytucji przez Komisję Nadzoru Finansowego po zasięgnięciu opinii Komitetu Stabilności Finansowej, według szczegółowej metodyki opracowanej przez Komitet Bazylejski ds. Nadzoru Bankowego (BCBS). Co do zasady może przyjmować wartości od 1% do 3,5%. W Polsce nie ma żadnej instytucji finansowej zobligowanej do spełnienia wymogu bufora instytucji systemowo ważnej w skali globalnej¹⁶;
- **bufor innej instytucji o znaczeniu systemowym (O-SII)** jest określany indywidualnie dla instytucji przez Komisję Nadzoru Finansowego po zasięgnięciu opinii Komitetu Stabilności Finansowej. Poziom bufora (maksymalnie 3% TREA) jest weryfikowany i aktualizowany w cyklu rocznym. Minimalne wymagane poziomy współczynników kapitałowych dla wyróżnionych warstw kapitału, obowiązujące w wyniku wdrożenia wyżej wymienionych regulacji na przestrzeni lat 2016–2023, podsumowuje tabela 2.2.

Tabela 2.2. Minimalne wymagane współczynniki kapitałowe – wymogi CRR, KNF (%)

	Wymogi CRR	Wymogi KNF*				
		2016	2017	2018	2019	2020–2023***
CET 1	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
Dodatkowy CET 1**		3,0	3,0	-	-	-
Dodatkowy Tier I	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Tier II	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Dodatkowy Tier II**		1,0	1,0	-	-	-
Łączny współczynnik kapitałowy	8,0	12,0	12,0	8,0	8,0	8,0
Wymóg połączanego bufora (dodatkowy kapitał Tier I):	-	1,25	1,25–2,0	4,875–5,625	5,5–6,5	2,5–4,5

16 Są natomiast banki wchodzące w skład grup kapitałowych G-SII (BNP Paribas, Santander, ING, Credit Agricole).

Tab. 2.2 (cd.)

	Wymogi CRR	Wymogi KNF*				
		2016	2017	2018	2019	2020–2023***
Bufor zabezpieczający	-	1,25	1,25	1,875	2,5	2,5
Bufor antycykliczny	-	0	0	0	0	0
Bufor ryzyka systemowego	-	-	-	3,0	3,0	-
Bufor OSII	-	-	0–0,75	0–0,75	0–1,0	0–2,0****
Łączny wymagany współczynnik kapitałowy (TCR)	8,0	13,25	13,25–14	12,875–13,625	13,5–14,5	10,5–12,5

* Bez indywidualnych zaleceń add-on, kierowanych przez KNF do wytypowanych banków na mocy art. 138, ust. 1 pkt 2a ustawy Prawo Bankowe (wdrażającego zalecenia art. 104 dyrektywy CRD IV).

** Zalecenie KNF z grudnia 2011 r. (zgodnie z zaleceniem Europejskiego Nadzoru Bankowego), powtórzone w marcu 2014 r. i październiku 2015 r.

*** Po zdjęciu wymogu bufora ryzyka systemowego w marcu 2020 r.

**** Max 2% od 2022 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie CRR, KNF.

2.2.4. Wymogi MREL – dodatkowy kapitał finansujący procesy resolution

Wprowadzenie minimalnego wymogu w zakresie funduszy własnych i zobowiązań kwalifikowanych (ang. *Minimum Requirement on Own Funds and Eligible Liabilities* – MREL) w systemach bankowych państw członkowskich UE miało na celu zapewnienie, że instytucje finansowe podlegające procedurom restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji, a także bezpośrednio po ich zakończeniu, posiadały niezbędną zdolność do pokrycia strat i kapitalizacji, aby móc w dalszym ciągu pełnić funkcje krytyczne, bez narażania sektora na ryzyko niestabilności finansowej lub konieczności korzystania z funduszy publicznych. Wymóg MREL jest efektem powszechnego wdrożenia standardu TLAC (ang. *Total Loss-absorbing Capacity*), pierwotnie wprowadzonego przez Radę Stabilności Finansowej (ang. *Financial Stability Board* – FSB) dla ok. 30 największych na świecie banków z grupy kapitałowej działających w skali globalnej (tzw. globalne banki ważne systemowo – G-SIBs).

Wymóg MREL ustalany jest indywidualnie dla każdej instytucji przez organ przymusowej restrukturyzacji (w Polsce jest to Bankowy Fundusz Gwarancyjny) w trybie innym niż zwykły proces upadłościowy. Oblicza się go jako procent łącznej kwoty ekspozycji na ryzyko (TREA – ang. *Total Risk Exposure Amount*) i miary ekspozycji całkowitej (TEM – ang. *Total Exposure Measure*), która jest sumą wartości ekspozycji ze wszystkich aktywów i pozycji pozabilansowych nieuwzględnionych przy ustalaniu miary kapitału Tier I. Ponadto wymóg MREL stanowi sumę dwóch

elementów: kwoty na pokrycie strat (LAA – ang. *Loss Absorption Amount*), która jest równa kwocie wymogów w zakresie funduszy własnych (podstawowych i dodatkowych); oraz kwoty dokapitalizowania (RCA – ang. *Recapitalization Amount*), która jest równa iloczynowi sumy wymogów kapitałowych jednostki i odpowiedniego współczynnika skalującego.

Zobowiązania kwalifikowane wchodzące w skład MREL są z punktu widzenia ich deponentów narażone na ryzyko wykupu lub zamiany na instrumenty kapitałowe restrukturyzowanej instytucji. Te instrumenty finansowe przeznaczone są dla inwestorów profesjonalnych, którzy posiadają odpowiednie zasoby finansowe i umiejętność oceny poziomu ryzyka.

Wprowadzenie wymogu MREL wiąże się z koniecznością emisji kapitału uzupełniającego lub dodatkowych dłużnych instrumentów finansowych. Prowadzi to do kilku kluczowych kwestii wymagających dokładnej analizy, w tym:

- charakterystyka emitowanych instrumentów,
- zakres emisji,
- potencjalny popyt pochodzący od inwestorów instytucjonalnych na emitowane instrumenty (popyt ze strony innych banków, towarzystw ubezpieczeniowych, funduszy inwestycyjnych itp.),
- konsekwencje emisji instrumentów MREL dla rentowności i ryzyka działalności banków (obciążenie wyniku finansowego poszczególnych instytucji kosztem obsługi wyemitowanych instrumentów, tj. kosztem przygotowania emisji i kosztami odsetkowymi, efektywność inwestowania zebranych środków).

Z ostatniego punktu można wywnioskować, że emisja instrumentów MREL prawdopodobnie będzie miała niekorzystny wpływ na zysk banku, zwiększając jednocześnie ryzyko związane z jego bieżącą działalnością ze względu na ryzyko kursowe związane z potencjalną emisją obligacji denominowanych w euro dla inwestorów zagranicznych. Ponadto istnieje możliwość wzrostu ryzyka dla stabilności finansowej, co mogłoby wystąpić, gdyby poszczególne instytucje zdecydowały się na inwestycję w instrumenty MREL emitowane przez inne podmioty podlegające temu samemu wymogowi, co mogłoby wywołać efekt domina w postaci utraty płynności i upadłości w krytycznych sytuacjach.

Ważne jest, aby porównać przewidywania teoretyczne z rzeczywistymi ustaleniami empirycznymi. W tym celu zaprezentujemy wyniki oceny tej działalności bankowej dokonanej przez Europejski Urząd Nadzoru Bankowego (EBA) na podstawie danych zebranych od banków. Raport EBA wskazuje, że podstawowym sposobem spełnienia wymogów MREL były instrumenty kapitałowe, natomiast najważniejszym rodzajem długu kwalifikowanego były instrumenty uprzywilejowane i niepreferowane¹⁷.

Instrumenty MREL stwarzają istotne ryzyko, które wymaga dodatkowych badań w celu lepszego zrozumienia prawdopodobieństwa i zakresu tych ryzyk, a także

17 EBA MREL Quantitative Monitoring Report and Impact Assessment (Article 45 BRRD II) as of 31 December 2021, EB/REP/2023/03 January 2023.

kosztów, które powstałyby w przypadku zastosowania odpowiednich instrumentów sekurytyzacyjnych:

- termin ryzyko „zarażenia” odnosi się do zwiększonego prawdopodobieństwa zagrożenia stabilności finansowej systemu bankowego. Ryzyko to materializuje się w momencie lokowania przez poszczególne instytucje środków w instrumenty MREL emitowane przez inne podmioty podlegające temu wymogowi. W czasach kryzysu może to spowodować reakcję łańcuchową utraty płynności i potencjalnie doprowadzić do bankructwa;
- ryzyko związane ze zmianą stóp procentowych uzależnione jest od rodzaju stopy procentowej (stała lub zmienna) oraz długości okresu zapadalności. Im dłuższy okres zapadalności, tym większa niepewność co do wyniku finansowego tych instrumentów;
- ryzyko walutowe może pojawić się w kontekście emisji długu zagranicznego, szczególnie w przypadku instrumentów finansowych, co może prowadzić do wzrostu kosztów emisji. Ryzykiem tym można jednak skutecznie zarządzać, stosując instrumenty typu swap walutowy i swap walutowo-procentowy.

Warto dodać, że płytkość na krajowym rynku obligacji mogłaby utrudnić upowszechnienie instrumentów MREL, a zabezpieczenie interesów inwestorów detalicznych poprzez obligacje kwalifikowane o wysokiej wartości może dodatkowo ograniczyć możliwość dystrybucji tych obligacji na rynku. W konsekwencji spełnienie wymagań może wymagać zmniejszenia ekspozycji na ryzyko poprzez ograniczenie akcji kredytowej, co może mieć niekorzystne konsekwencje dla sfery gospodarki.

Dążąc do poziomu docelowego MREL, należy wziąć pod uwagę kilka potencjalnych przeszkód¹⁸:

- ciągły problem kredytów frankowych powoduje dalsze straty dla banków, zmniejszając ich fundusze własne;
- ewentualne przywrócenie bufora ryzyka systemowego oznacza zwiększenie wymogu kapitałowego w części odpowiadającej kontynuacji działalności;
- koniec okresu przejściowego dla rozliczania negatywnego wpływu wprowadzenia standardu rachunkowości MSSF9 czy też strat i ulg związanych z pandemią COVID-19 – wiąże się z tym wzrost pomniejszeń funduszy własnych;
- zwiększenie odliczeń od funduszy własnych banku z tytułu kredytów niepracujących, zwane wymogiem NPL *backstop*, wiąże się z tym, aby instytucje finansowe zmniejszały swoje fundusze CET1 o wartość kredytów niepracujących w swoim portfelu po upływie określonego czasu od uznania kredytu za niepracujący, niezależnie od posiadanego zabezpieczenia;
- opracowywane rozporządzenie CRR3 przyniesie istotne zmiany w krajobrazie regulacyjnym, w szczególności poprzez zastąpienie metod statystycznych indywidualnymi ocenami opartymi na ryzyku w celu ustalenia wymogów kapitałowych z tytułu ryzyka kredytowego i operacyjnego, co może skutkować obniżeniem wymogów kapitałowych dla niektórych instytucji.

18 UKNF, Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2021 roku, KNF, Warszawa, wrzesień 2022.

Biorąc pod uwagę możliwość wystąpienia ryzyka „zarażenia”, jak wspomniano wcześniej, warto zauważyć, że rozporządzenie CRR zostało opracowane w celu ograniczenia tego ryzyka w przypadku inwestycji w instrumenty kapitałowe Tier I i Tier 2 innych instytucji finansowych¹⁹.

Zgodnie z zapisami m.in. kapitał podstawowy Tier I pomniejsza się o:

- zaangażowania kapitałowe bezpośrednie i pośrednie w podmioty sektora finansowego, pod warunkiem że instytucja finansowa nie dokonała znacznej inwestycji w te podmioty, wyrażone w postaci posiadanych akcji lub udziałów, lub innych instrumentów kapitału podstawowego Tier I lub instrumentów w Tier II tych podmiotów, o ile ich suma przekracza 10% kapitału podstawowego Tier I instytucji finansowej;
- zaangażowania kapitałowe bezpośrednie i pośrednie w podmioty sektora finansowego, jeżeli instytucja finansowa dokonała znacznej inwestycji w te podmioty, wyrażone w postaci posiadanych akcji lub udziałów, lub innych instrumentów kapitału podstawowego Tier I tych podmiotów, których suma przekracza 10% kapitału podstawowego Tier I instytucji finansowej.

Podobne regulacje odnoszą się do odliczenia od kapitału Tier II. Zasady te nie są napisane specjalnie dla zobowiązań kwalifikowalnych; jednakże opierają się na standardach Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego w zakresie aktywów TLAC²⁰. Banki prowadzące działalność międzynarodową, niezależnie od tego, czy są sklasyfikowane jako globalne banki o znaczeniu systemowym, czy inne niż globalne banki o znaczeniu systemowym, są zazwyczaj zobowiązane do odliczenia swoich inwestycji w instrumenty kwalifikowalne wyemitowane przez podmioty spoza ich grupy restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji od własnego kapitału Tier I lub Tier II. Takie działanie zmniejsza źródło zarażenia w systemie bankowym. Upadek jednej instytucji o znaczeniu systemowym na skalę globalną może doprowadzić do zmniejszenia zdolności innego banku do absorpcji strat i dokapitalizowania, co negatywnie wpłynie na zaufanie rynku i stabilność finansową. Narodowy Bank Czeski (CNB)²¹ potwierdził zwiększone ryzyko związane z posiadaniem zewnętrznych papierów wartościowych spełniających wymogi MREL, emitowanych przez inne instytucje finansowe. W efekcie zasugerował, że czeskie banki powinny ograniczyć inwestycje w te instrumenty, wdrażając regulacje podobne do opisanych wcześniej²². Celem CNB jest ograniczanie potencjalnych zagrożeń związanych z posiadaniem przez banki zewnętrznych papierów wartościowych kwalifikowanych do MREL wyemitowanych przez inne organizacje.

19 Art. 43–46, 56–60, 68–70 rozporządzenia CRR.

20 TLAC holdings standard, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d387.htm> (dostęp: 26.01.2024).

21 CNB jest organem ds. restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji banków, kas oszczędnościowo-kredytowych i niektórych firm inwestycyjnych (instytucji) w Republice Czeskiej.

22 External MREL Holdings, Czech National Bank, September 2021, <https://www.cnb.cz/en/resolution/general-approach-of-the-czech-national-bank-to-setting-a-minimum-requirement-for-own-funds-and-eligible-liabilities-mrel/> (dostęp: 26.01.2024).

2.2.5. Inne wymogi i uprawnienia organów nadzorczych w obszarze ryzyka kredytowego i wymogów kapitałowych

Na mocy art. 138 ustawy Prawo bankowe Komisja Nadzoru Finansowego może w uzasadnionych przypadkach zastosować wobec banków dodatkowe zalecenia i wymogi (w ramach tzw. II filara bazylejskiego P2R):

- zalecić stosowanie szczególnych zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków lub odpisów z tytułu utraty wartości aktywów, lub szczególnie traktowania aktywów przy obliczaniu wymogów w zakresie funduszy własnych (ust. 1, pkt 5);
- nakazać przestrzeganie dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych ponad wartość wynikającą z wymogów obliczonych zgodnie ze szczegółowymi zasadami określonymi w przepisach rozporządzenia CRR, zwłaszcza w przypadku negatywnych ustaleń dokonanych w wyniku czynności podejmowanych w ramach nadzoru bankowego (ust. 2, pkt 2²³);
- ograniczyć lub wstrzymać dokonywanie wypłat z zysku netto lub odsetek na rzecz posiadaczy instrumentów dodatkowych w Tier I (ust. 2, pkt 3);
- w przypadku dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych, uwzględniającego ryzyko nadmiernej dźwigni, nakazać spełnianie takiego wymogu za pomocą kapitału Tier I, (ust. 2b).

Komisja Nadzoru Bankowego, po przeprowadzeniu co najmniej raz w roku badania i oceny nadzorczej banku albo przeglądu i weryfikacji wyników poprzedniego badania i oceny nadzorczej, może na podstawie wyników tego badania lub przeglądu zalecić utrzymywanie dodatkowych funduszy własnych w postaci kapitału podstawowego CET I (zalecenie P2G II filara bazylejskiego, wprowadzone do polskich norm prawnych na mocy art. 133a ustawy Prawo bankowe). Zalecenie odpowiada oczekiwaniem przez nadzór zmniejszeniu funduszy własnych w przypadku realizacji niekorzystnego scenariusza, charakteryzującego się niskim prawdopodobieństwem wystąpienia, ale dużym efektem (tzw. test warunków skrajnych). Zalecenie P2G może też zostać sformułowane jako zwiększenie wymogu P2R.

23 Obowiązuje wtedy zasada, że co najmniej 75% dodatkowego wymogu w zakresie funduszy własnych stanowi kapitał Tier I, co najmniej 75% tego kapitału, a zatem $0,5625\% = 0,75\% \cdot 0,75\%$ stanowi zaś kapitał podstawowy CET I (Art. 138, ust. 2a). Jeżeli wynika to z potrzeby zwiększenia zdolności absorpcji potencjalnych strat zidentyfikowanych w wyniku badania i oceny nadzorczej, powyższe udziały mogą zostać zwiększone (ust. 2c).

2.3. Kształtowanie się funduszy własnych i ekspozycji na ryzyko w sektorze bankowym w Polsce

2.3.1. Kapitał w ujęciu bilansowym

Kapitały polskiego systemu bankowego w uproszczonym ujęciu bilansowym, z wyróżnieniem najbardziej znaczących komponentów przedstawia tabela 2.3. Na przestrzeni całego analizowanego okresu 2014–2023 wzrosły znacząco, choć trzeba stwierdzić, że poszczególne składowe zmieniały się w niejednakowym tempie, w niektórych latach wręcz ulegając obniżeniu (jak np. zyski roku bieżącego czy nieuwzględniony w tabeli kapitał z aktualizacji wyceny). Poza tym inne prawidłowości można było zaobserwować do roku 2019, a inne w okresie 2020–2023, charakteryzującym się znaczną zmiennością warunków makroekonomicznych i parametrów systemu finansowego.

Tabela 2.3. Kapitał systemu bankowego w ujęciu bilansowym w okresie 2014–2023

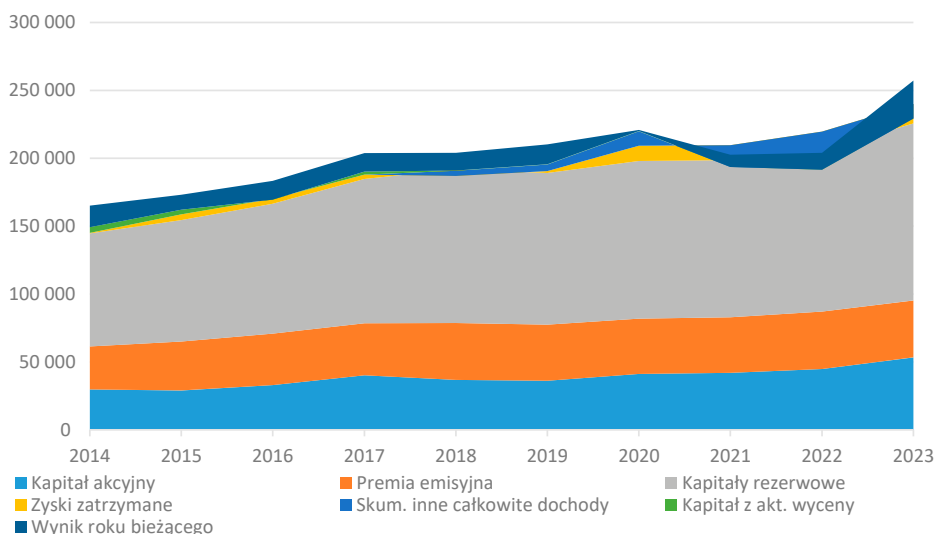
mln zł / %	2014	Średnio- roczny wzrost 2014–2019 (%)	2019	Średnio- roczny wzrost 2019–2023 (%)	2023	Wzrost 2014–2023 (%)
Kapitał bilansowy ogółem	165 114,8	4,9	210 170,4	6,0	257 218,3	55,8
w tym: kapitał akcyjny	29 699,4	4,0	36 141,7	9,7	53 311,4	79,5
premia emisyjna	31 698,6	5,5	41 378,9	0,1	41 930,4	32,3
kapitały rezerwowe	83 260,5	6,0	111 641,7	3,6	130 377,8	56,6
zyski zatrzymane	395,9	29,3	1 427,9	78,0	14 344,1	3523,6
zysk roku bieżącego	15 877,0	-1,7	14 584,5	20,9	27 875,3	75,6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

W pierwszej połowie badanego okresu można mówić o względnie równomiernym zwiększaniu się trzech podstawowych komponentów: kapitału akcyjnego z premią emisyjną i kapitałów rezerwowych, oraz o solidnych wypłatach dywidend, o czym świadczą stosunkowo niskie kwoty zysków zatrzymanych. Nie udało się natomiast w sytuacji malejącej rentowności działalności bankowej zapewnić podobnego tempa wzrostu dla bieżących zysków. Z kolei po roku 2019, w warunkach narastającego

ryzyka, zmniejszyła się skala emisji kapitału, ciągnących za sobą dopływ premii emisyjnych, a jednocześnie zalecenia nadzorcze przyhamowały wypłaty dywidend, co jest widoczne w znaczącym wzroście zysków zatrzymanych. Wysokie stopy procentowe pozwoliły natomiast na znaczący wzrost bieżących zysków.

Graficzną ilustrację trendów poszczególnych składników kapitału bilansowego stanowi wykres 2.2. Widoczne jest tu charakterystyczne zaburzenie omawianych tendencji, wynikające z pominiętego w tabeli 2.3 komponentu „Skumulowane inne całkowite dochody”, który zgodnie z obowiązującymi od 2018 r. standardami rachunkowości odzwierciedla skutki wyceny dłużnych instrumentów finansowych (negatywne w warunkach rosnących stóp procentowych), obserwowane w warunkach wzrostu rynkowych stóp procentowych w bankach, które intensywnie inwestują w obligacje skarbowe. Maksymalne obciążenie wyniku finansowego przez ten komponent wyniosło 28 mld zł w roku 2022.



Wykres 2.2. Kapitał bilansowy systemu bankowego 2014–2023 (mln zł)

Źródło: KNF.

Tabela 2.4 przedstawia udział poszczególnych komponentów kapitału w ogólnym wolumenie (w postaci średnich wskaźników udziału dla mniej zróżnicowanego okresu 2014–2019 i indywidualnych wskaźników dla poszczególnych lat z okresu 2020–2023). Widoczny jest trwający do roku 2022:

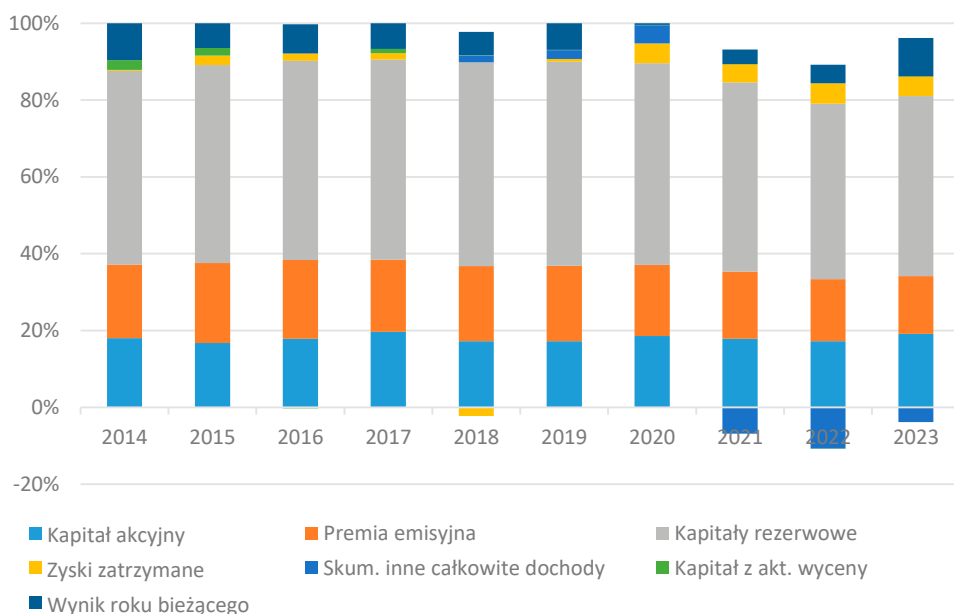
- słaby trend wzrostowy udziału kapitału akcyjnego,
- względnie ustabilizowany udział premii emisyjnej,
- wzrost pozostałych kapitałów rezerwowych i zysków zatrzymanych,
- wzrost udziału zysku bieżącego okresu.

Ujemne skumulowane inne całkowite dochody, szczególnie dotkliwe w latach 2021–2022 (por. wykres 2.3) po osiągnięciu punktu minimalnego istotnie zmniejszyły swój negatywny wpływ w roku 2023, wraz z ustabilizowaniem się stóp procentowych. Łącznie ze wzrostem udziału zysku bieżącego okresu przyniosło to w rezultacie spadek udziału kapitałów rezerwowych.

Tabela 2.4. Struktura kapitału systemu bankowego w ujęciu bilansowym w okresie 2014–2023 (%)

	Średnio 2014–2019	2020	2021	2022	2023
Kapitał akcyjny	17,9	18,6	20,7	22,0	20,7
Premia emisyjna	19,9	18,5	20,2	20,7	16,3
Kapitały rezerwowe	52,5	52,5	57,1	58,3	50,7
Zyski zatrzymane	0,8	5,1	5,5	6,8	5,6
Skumulowane inne całkowite dochody	2,0	4,8	-7,9	-13,7	-4,1
Kapitał z aktualizacji wyceny	0,9	0,1	0,0	-0,1	0,0
Zysk (strata) roku bieżącego	7,3	0,4	4,4	6,1	10,8

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.



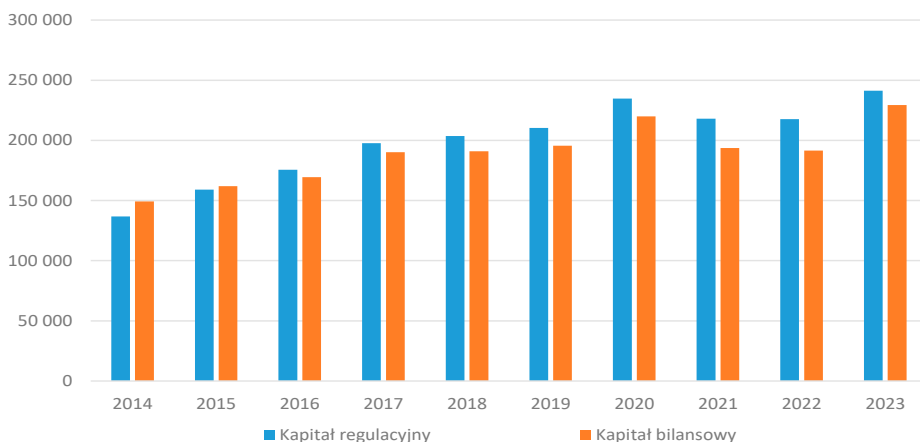
Wykres 2.3. Struktura kapitału bilansowego systemu bankowego 2014–2023

Źródło: KNF.

2.3.2. Kapitał w ujęciu regulacyjnym

Kapitał regulacyjny polskiego systemu bankowego pozostaje w ścisłej zależności od kapitału bilansowego (por. wykres 2.4), którą dla okresu 2014–2023 można przybliżyć za pomocą liniowej funkcji²⁴:

$$K_{\text{REG}} = 1,0606 * K_{\text{BIL}}.$$

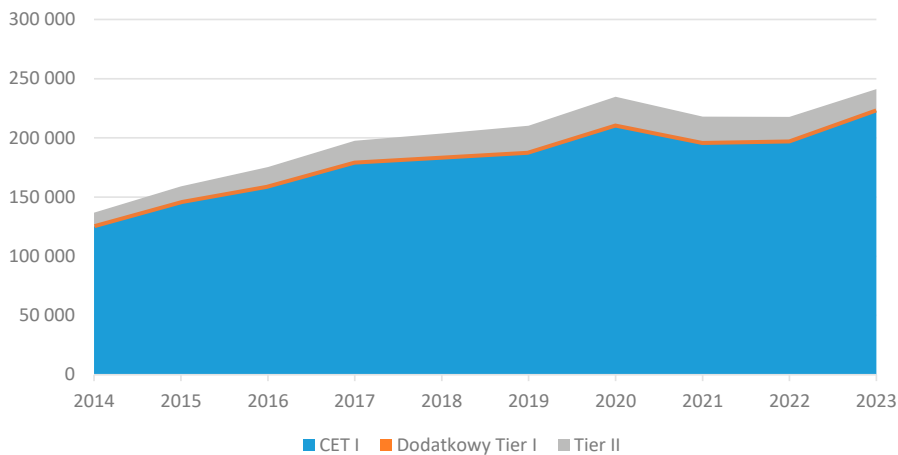


Wykres 2.4. Wolumeny kapitału regulacyjnego i kapitału bilansowego w polskim systemie bankowym (2014–2023, mln zł)

Źródło: KNF.

Wykres 2.5 w połączeniu z tabelą 2.5 potwierdzają, że w kapitale regulacyjnym praktycznie nie występuje warstwa dodatkowego kapitału Tier I. Kapitały CET 1 i Tier II wykazują trend wzrostowy do roku 2020, zaburzony poprzez wyżej wspomniane zmiany w komponentach kapitału bilansowego. Należy jednak spodziewać się zmiany w tym obszarze, ze względu na obowiązujące od dn. 1.10.2023 r. przepisy prawa, umożliwiające emisję i wykorzystywanie instrumentów finansowych kwalifikujących się jako dodatkowy kapitał Tier I, które mogą być m. in. wykorzystywane do spełnienia wymogów MREL.

24 Liniowa funkcja regresji oszacowana ze współczynnikiem determinacji wynoszącym 0,9975.



Wykres 2.5. Wolumen komponentów kapitału regulacyjnego w polskim systemie bankowym (2014–2023, mln zł)

Źródło: KNF.

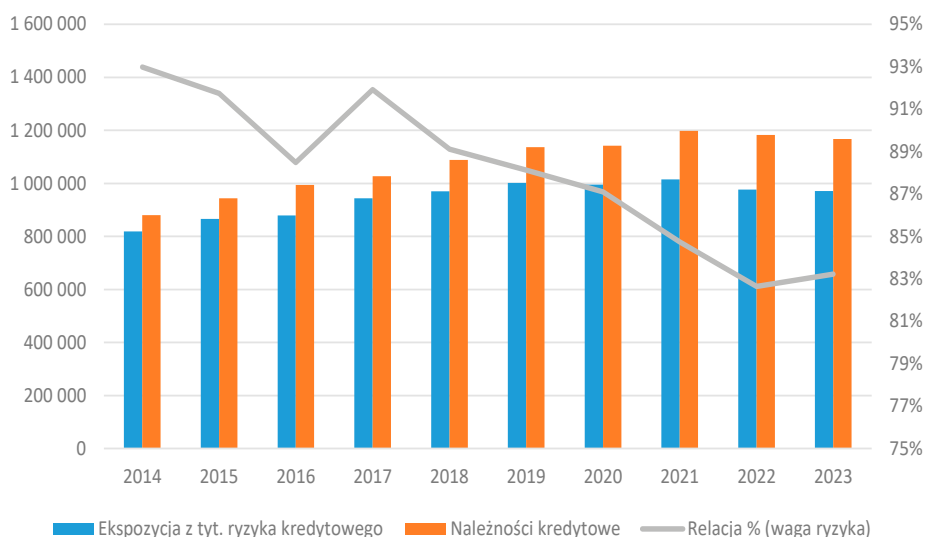
Tabela 2.5. Struktura funduszy własnych w okresie grudzień 2014–2023 r. (sektor bankowy ogółem)

	min. (%)	max (%)	średnia 2014–2022 (%)	średnia 2023 (%)
Kapitał podstawowy Tier I	89,043	92,385	90,517	91,802
Kapitał dodatkowy Tier I	0,000	0,115	0,034	0,057
Kapitał Tier II	7,615	10,948	9,449	8,142

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

2.3.3. Ekspozycja na ryzyko kredytowe a akcja kredytowa banków

Relacja pomiędzy ekspozycją na ryzyko kredytowe a akcją kredytową banków zależy bezpośrednio od struktury należności i wag ryzyka przypisanych poszczególnym kategoriom aktywów, zgodnie z zapisami rozporządzenia CRR. Graficzną prezentację tej relacji stanowi linia przedstawiona na wykresie 2.6, którą można zinterpretować jako przybliżenie średniej wagi ryzyka należności kredytowych.



Wykres 2.6. Ekspozycja z tytułu ryzyka kredytowego w relacji do należności od sektora niefinansowego, rządowego i samorządowego (dane roczne w mln zł i %)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

Dysponując jedynie zagregowanymi danymi dla całego sektora, można stwierdzić, że trend zniżkowy tej relacji w sytuacji spowolnionego wzrostu, a w okresie 2022–2023 wręcz spadku wolumenu należności kredytowych oznacza, że spadek ten dotyczył w większym stopniu należności z wyższymi wagami ryzyka. Dane kwartalne dla okresu 2014–2023 pokazują, że relacja przyjmowała:

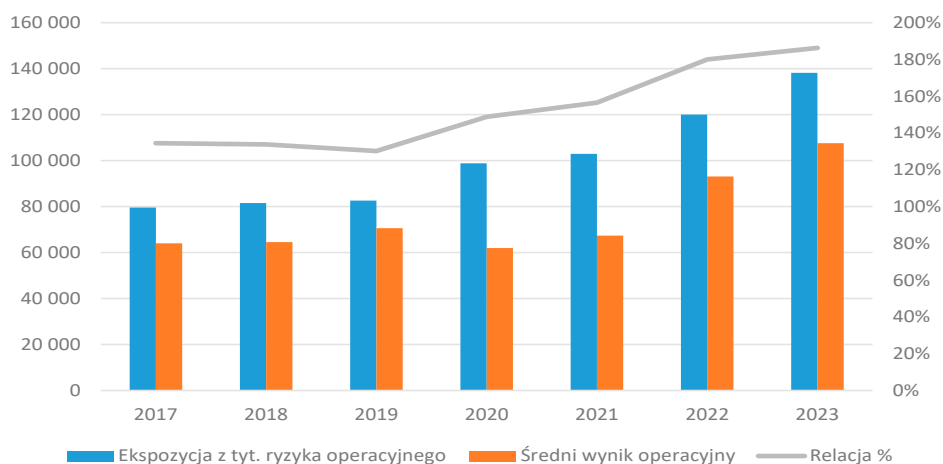
- wartość minimalną 81,8% w I kwartale 2023 r.,
- wartość maksymalną 93,0% w III kwartale 2014 r.,
- wartość średnią w okresie 2014–2022 wynoszącą 88,7%,
- wartość średnią w 2023 r. na poziomie 82,8%.

W pewnym uproszczeniu oznacza to, że przy zachowaniu aktualnej struktury portfela kredytowego i aktualnych wag ryzyka, zwiększenie akcji kredytowej o kwotę 1 mld zł brutto oznacza zwiększenie ekspozycji na ryzyko kredytowe (a więc i łącznej ekspozycji na ryzyko TRE) o 828 mln zł.

Warto też zauważyć, że wagi ryzyka w polskim systemie bankowym są przeciętnie wyższe niż średnia dla krajów UE ze względu na relatywnie niższą skalę wykorzystywania tzw. wewnętrznych modeli ryzyka kredytowego (IRB). Dane EBA pokazują np., że relacja aktywów ważonych ryzykiem do aktywów ogółem dla III kwartału 2023 r. wynosiła w Polsce 48,6%, podczas gdy średnia dla UE w tym samym czasie ukształtowała się na poziomie 34,3%²⁵. Stawia to polskie banki w gorszej pozycji konkurencyjnej, jeżeli chodzi o potencjał generowania akcji kredytowej czy absorpcję ryzyka kredytowego.

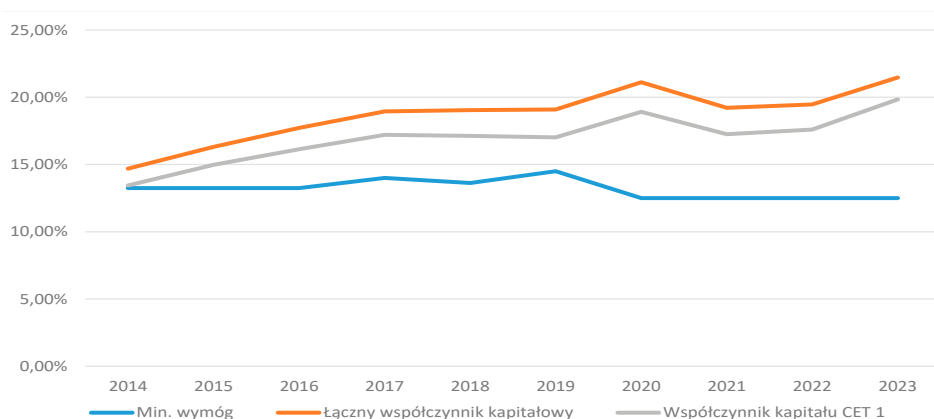
25 Wyliczenia na podstawie EBA Risk Dashboard, Q3 2023.

Analizując zależność wymogów kapitałowych od poziomu akcji kredytowej, nie powinno się jednak zapominać o drugim istotnym komponencie łącznej ekspozycji na ryzyko, jakim jest ekspozycja z tytułu ryzyka operacyjnego. Jest ona wprost proporcjonalna do wyniku z działalności operacyjnej banków (por. wykres 2.7), a więc pośrednio jest uzależniona od przychodowości akcji kredytowej. Zakładając przyrost akcji kredytowej i przychodów odsetkowych z tego tytułu, trzeba zatem przy szacowaniu niezbędnej bazy kapitałowej doliczyć także i ten wymóg.



Wykres 2.7. Ekspozycja z tytułu ryzyka operacyjnego w relacji do średniego wyniku operacyjnego

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.



Wykres 2.8. Współczynniki kapitałowe w porównaniu z minimalnym wymogiem kapitałowym w okresie 2014–2023

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych KNF.

Przedstawione dane dotyczące łącznej ekspozycji na ryzyko w konfrontacji z wolumenem kapitału regulacyjnego w poszczególnych warstwach i wymogami adekwatności kapitałowej zestawionymi w tabeli 2.2 wskazują, że polski system bankowy:

- aktualnie (na koniec grudnia 2023 r.) charakteryzuje się łącznym współczynnikiem kapitałowym na poziomie 21,47% TREA,
- wobec minimalnego wymogu 12,5% TREA (wymóg CRR łącznie z wymogiem połączonego bufora, bez uwzględnienia dodatkowych wymogów nadzorczych P2R i P2G) daje to ok. 9 pp. nadwyżki do zagospodarowania,
- nadwyżka utrzymywała się przez cały analizowany okres (por. wykres 2.8),
- ten bezpieczny zapas kapitału regulacyjnego może zostać wykorzystany do zwiększenia akcji kredytowej nawet o 71,7%.

Prognoza potrzeb kredytowych gospodarki i zapotrzebowania banków na kapitał w Polsce na lata 2024–2027

W tym rozdziale omówiono kształtowanie się podstawowych wskaźników makroekonomicznych w Polsce w ostatnich 10 latach oraz sytuację na rynku kredytowym w kontekście możliwości wzrostu kredytów w sektorze bankowym w latach 2024–2027. Przedstawiono założenia i wyniki scenariuszy prognoz pokazujących różne warianty ścieżek wzrostu kredytów i adekwatne do nich zapotrzebowanie sektora bankowego na kapitał.

Podstawą dla prognoz zaprezentowanych w tym rozdziale jest napływ środków z UE w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) wynoszących łącznie 59,8 mld euro, a także środków z funduszu spójności w wysokości 76 mld euro. Wykorzystanie tych środków i realizacja projektów z KPO wpłynie na wzrost inwestycji w najbliższych latach. Ponadto należy mieć na uwadze, że w najbliższym czasie powinna rozpocząć się dynamiczna realizacja transformacji energetycznej Polski dotyczącej zwiększenia produkcji z OZE. Ostrożne szacunki przygotowane na podstawie aktualizacji rządowego programu „Polityka energetyczna Polski do 2040 roku (PEP2040)” dokonanej w czerwcu 2023 r. wskazują, że może to wymagać tylko do 2030 r. łącznych nakładów w wysokości 512 mld zł na rozbudowę mocy wytwórczych OZE oraz rozwój sieci przesyłowej i dystrybucyjnej¹. Tylko część z tych potrzeb będzie finansowana ze środków unijnych w tym z KPO (ok. 200 mld zł), a ok. 100 mld zł z Funduszu Transformacji Energetyki², pozostała kwota (ponad 200 mld zł) będzie musiała być finansowana środkami własnymi inwestorów i kredytem.

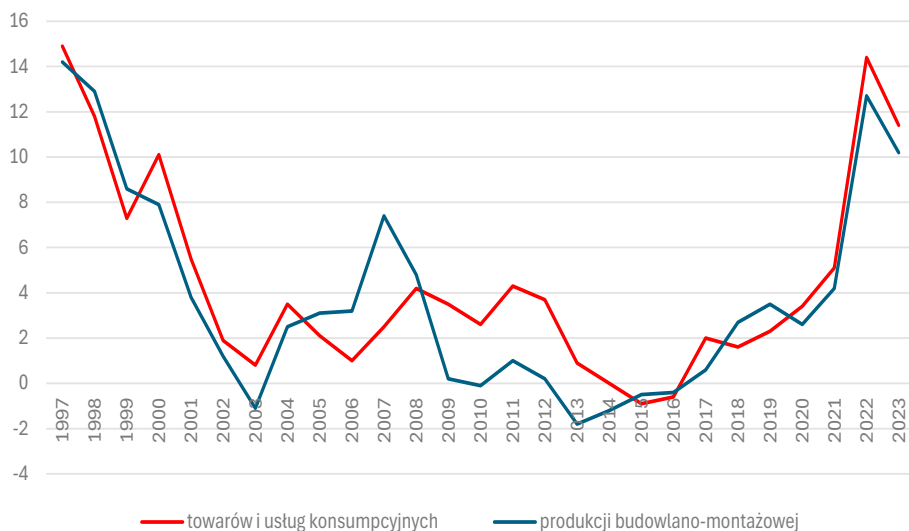
W świetle powyższych faktów i założeń wzrost inwestycji w Polsce w najbliższych latach jest bardzo prawdopodobny, a zważywszy na skalę potrzeb ich finansowania,

- 1 Prognozy ekonomistów Credit Agricole na podstawie aktualizacji dokumentu rządowego *Polityka energetyczna Polski do 2040 roku (PEP2040)*, https://static.credit-agricole.pl/asset/m/a/k/makromapa-20231127_28134.pdf
- 2 Warto zaznaczyć, że koszty transformacji będą istotnie większe, gdyż podane szacunki zostały wyrażone w cenach 2020 r. Prawdopodobnie też w 2024 r. zostanie opracowany zaktualizowany program transformacji energetycznej spójny z nowym Krajowym Planem dla Energii i Klimatu (KPEIK).

będzie skutkować istotnym wzrostem kredytów inwestycyjnych udzielanych przez banki. Niższa inflacja i niższe stopy procentowe powinny wpłynąć na poprawę koniunktury gospodarczej i stymulować wzrost kredytów konsumpcyjnych, a nowy program rządowy wspierający osoby biorące kredyt na pierwsze mieszkanie lub budowę domu będzie skutkować podtrzymaniem wzrostowego trendu udzielanych kredytów mieszkaniowych. Biorąc ponadto pod uwagę skalę wzrostu cen dóbr i usług w Polsce w ostatnich dwóch latach, należy przyjąć, że dynamika wzrostu nowych kredytów udzielanych przez banki w najbliższych latach może być znacznie wyższa niż w poprzednich. Wobec tego należy postawić pytanie o zdolność sektora bankowego do finansowania istotnego wzrostu potrzeb polskiej gospodarki w najbliższych latach. Odpowiedzi na nie dostarczają wyniki scenariuszy prognoz przedstawionych w tym rozdziale, uwzględniających różne warianty ścieżek wzrostu kredytów udzielanych przez banki w latach 2024–2027 i adekwatne do nich zapotrzebowanie sektora bankowego na kapitał.

3.1. Akcja kredytowa banków w środowisku wysokiej i post-wysokiej inflacji

Gospodarka polska, po długim okresie niskiej inflacji, od 2021 r. znajduje się pod presją wysokich cen. Zostało to zilustrowane na wykresie 3.1.



Wykres 3.1. Kształtowanie się wskaźników cen: towarów i usług konsumpcyjnych oraz produkcji budowlano-montażowej w Polsce w latach 1997–2023 (r/r w %)

Źródło: dane GUS.

Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w 2022 r. osiągnęły poziom zbliżony do poziomu obserwowanego ostatnio w 1997 r. Zauważyć należy, że szybki wzrost cen zaczął się już kilka lat wcześniej, zaraz po okresie deflacji zakończonym w roku 2016. W 2023 r. odnotowano niewielki spadek inflacji i bardzo prawdopodobne jest, że ten trend będzie kontynuowany w latach kolejnych, ale skala dotychczasowego wzrostu cen powoduje, że będą się one stabilizować na znacznie wyższych poziomach niż jeszcze kilka lat temu. W konsekwencji oznacza to wzrost nominalnych wielkości nowych kredytów udzielanych przez banki i przeznaczanych na zakup towarów i usług, zarówno w segmencie przedsiębiorstw, jak i gospodarstw domowych.

W celu przygotowania możliwych scenariuszy wzrostu akcji kredytowej banków w najbliższych latach niezbędne jest przeprowadzenie analizy kształtowania się podstawowych wskaźników makroekonomicznych i należności kredytowych w poprzednich latach. Może posłużyć do oceny tendencji w zjawiskach zachodzących w tych obszarach. W tabeli 3.1 zestawiono istotne dane potrzebne do tej analizy obliczone dla podanych zakresów w latach 2009–2023.

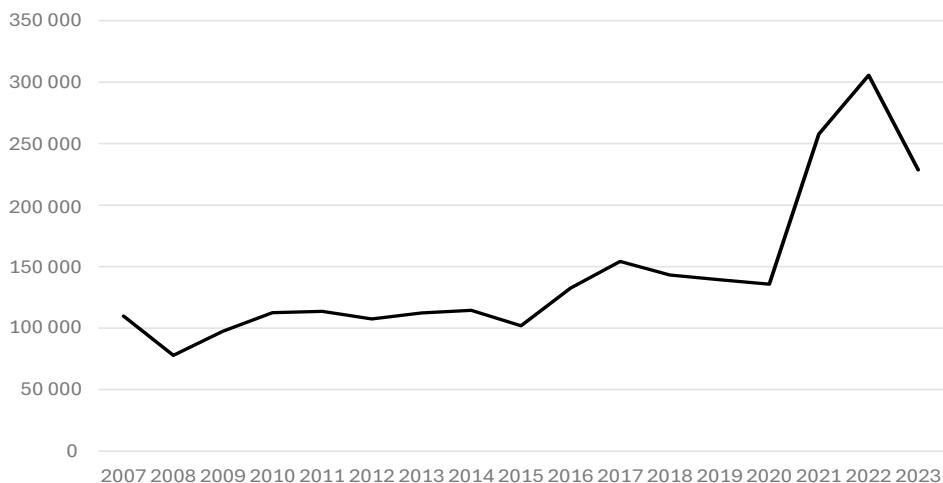
Tabela 3.1. Średnia roczna zmiana należności kredytowych od sektora niefinansowego i wskaźników makroekonomicznych w podanych okresach (%)

Okres	Należności kredytowe	PKB, ceny bieżące	PKB, ceny stałe	CPI	Przeciętne miesięczne nominalne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw	Przeciętne miesięczne realne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw	Dochód realny do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych
2009–2014	6,9	4,6	2,9	2,3	3,7	1,40	1,8
2015–2019	4,9	6,2	4,6	1,3	5,6	4,30	4,3
2015–2023	2,9	8,3	3,6	4,8	7,5	2,70	2,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF, NBP i GUS.

Dokonując porównania danych w latach 2009–2014 oraz 2015–2019, zaobserwować można istotnie niższe tempo wzrostu należności kredytowych w okresie 2015–2019 w porównaniu z okresem poprzednim. Wskazuje to na niższe zapotrzebowanie na kredyt ze strony sektora niefinansowego, które ma miejsce w okresie wyższego wzrostu gospodarczego w Polsce. Dynamika PKB mierzonego zarówno w cenach stałych, jak i bieżących jest wyraźnie wyższa w okresie 2015–2019 w porównaniu z okresem 2009–2014. Wskazuje to na zmianę tendencji w zapotrzebowaniu na kredyt, mimo sprzyjających warunków – mocniejszego wzrostu gospodarki przy niższych stopach procentowych (przeciętny poziom stopy referencyjnej NBP w okresie 2015–2019 wynosił 1,52% wobec 3,55% w okresie 2009–2014). Jako czynnik sprawczy wyjaśniający obniżenie popytu na kredyt w takiej sytuacji należy wskazać m.in. wzrost zamożności gospodarstw domowych zilustrowany wyraźnie

wyższym wzrostem dochodu do dyspozycji w okresie 2015–2019. Należy też pamiętać, że stopa bezrobocia w tym okresie zmalała z poziomu 9,7% do 5,2%. Zmiany w podobnym kierunku można zaobserwować również w sektorze przedsiębiorstw. Na wykresie 3.2 pokazano, jak zmieniał się wynik finansowy netto przedsiębiorstw niefinansowych w latach 2007–2023.



Wykres 3.2. Wynik finansowy netto przedsiębiorstw niefinansowych w latach 2007–2022 (w mln zł)

Źródło: Dane GUS.

Po okresie stagnacji wyników finansowych w okresie 2007–2015, ich dynamika wzrosła od 2016 r. i znacznie przyspieszyła od 2021 r. (warto zauważyć, że był to jeszcze rok przed gwałtownym wzrostem inflacji, jej poziom wyniósł w tym roku 5,1%). Należy jednak podkreślić istotny spadek zysków przedsiębiorstw w 2023 r. do poziomu poniżej osiągniętego w 2021 r. W tabeli 3.2 przedstawiono dane dotyczące zmian w wyniku finansowym i zadłużeniu długoterminowym przedsiębiorstw niefinansowych w latach 2007–2023.

Tabela 3.2. Wynik finansowy netto i zadłużenie długoterminowe przedsiębiorstw niefinansowych w podanych latach

Okres	Łączny wynik finansowy w okresie (mln zł)	Przyrost zadłużenia długoterminowego w okresie (mln zł)	Przyrost zadłużenia długoterminowego w okresie (%)	Relacja łącznego wyniku finansowego do przyrostu zadłużenia długoterminowego
2007–2014	845 753	247 137	138,3	3,42
2015–2023	1 598 838	129 024	30,3	12,39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analiza danych zawartych w tabeli pokazuje, że w okresie 2015–2023 przedsiębiorstwa osiągnęły znacznie większe zyski niż w okresie wcześniejszym i korzystając

w większym stopniu z kapitału własnego, wyraźnie ograniczyły tempo wzrostu zadłużenia długoterminowego, a więc również korzystanie z kredytu³. Stanowi to dodatkowe wyjaśnienie dla wskazanego w tabeli 3.1 niższego tempa wzrostu należności kredytowych od sektora niefinansowego w ostatnich latach.

W perspektywie wzrostu inwestycji w polskiej gospodarce oraz spadku zysków przedsiębiorstw w 2023 r. i niskiego poziomu zadłużenia przedsiębiorstw można oczekiwać istotnego wzrostu korzystania z kredytu bankowego przez przedsiębiorstwa w najbliższych latach.

3.2. Wzrost kapitału banków a zapotrzebowanie na kredyty

Wzrost należności kredytowych przekłada się na wzrost ekspozycji na ryzyko, a to zgodnie z wymogami CRR, na konieczność zwiększenia funduszy własnych. W rozdziale 2 szczegółowo omówiono m.in. kwestie związane z kształtowaniem się kapitału bilansowego i regulacyjnego w polskim sektorze bankowym oraz ich relacji w stosunku do ekspozycji z tytułu ryzyka kredytowego.

Na koniec 2023 r. łączny współczynnik kapitałowy dla sektora bankowego kształtował się na poziomie 21,47%, był więc wyraźnie powyżej minimalnych wymogów, wynoszących w zależności od banku ok. 11%–12%. Należy jednak pamiętać o wymogu MREL, który powoduje, że faktyczna wielkość wymaganych funduszy własnych jest wyraźnie wyższa niż ta wynikająca z wymogu CRR. Przykładowo, dla mBanku, na koniec 2023 r. wymagany poziom współczynnika kapitałowego (TCR) wyniósł 11,13% (w tym wymóg połączonego bufora, CBR, 3,13%), natomiast docelowy wymóg MREL-TREA, 15,36%, a z uwzględnieniem CBR faktyczny wymóg kapitałowy należałoby określić na poziomie 18,49%⁴.

W tabeli 3.3 podano wartości docelowych wymogów MREL dla kilku banków.

3 Dotyczyło to zwłaszcza 2023 r., w którym zadłużenie przedsiębiorstw zmalało o 178 mld zł.

4 Rzeczywistym wymogiem kapitałowym obejmującym regulacje CRR i MREL jest wartość na poziomie ok. MREL-TREA powiększona o wymóg połączonego bufora CBR (por. Raport Programu Analityczno-Badawczego Fundacji Warszawski Instytut Bankowości „WYMÓG MREL W REALIACH SYTEMU BANKOWEGO W POLSCE”, 12/2023). Precyzyjne oszacowanie tego poziomu jest możliwe po uwzględnieniu wielkości kapitałów na poziomie Tier 1 i Tier 2 oraz zobowiązań podporządkowanych i kwalifikowalnych, a także instrumentów syntetycznej sekurytyzacji (ma to szczególne znaczenie w przypadku mBanku, który przeprowadził już duże emisje obligacji CLN w ramach sekurytyzacji syntetycznej, co pozwoliło wyraźnie zwiększyć współczynniki kapitałowe) i będzie niższe niż MREL-TREA+CBR.

Tabela 3.3. Wymogi MREL w wybranych bankach na 31.12.2023 r. (%)

Bank	ING	SPL	ALR	PKO	MBK	PEO
MREL-TREA	16,29*	15,39	15,36	15,36	15,36	15,36
Wymóg połączonego bufora CBR	3,01	3,50	2,51	4,54	3,13	3,52
MREL-TREA + CBR	19,30	18,89	17,87	19,90	18,49	18,88

* Nieuwzględniający wymogu połączonego bufora.

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o adekwatności kapitałowej publikowanych przez banki.

Zdarzenia roku 2023, odnoszące się do:

- redukcji portfela kredytów mieszkaniowych w CHF i utworzenia znacznych rezerw na ryzyko prawne związane z tym portfelem,
- odbudowy kapitału w wyniku wzrostu cen obligacji skarbowych,
- spadku należności kredytowych,
- przeprowadzenia przez niektóre banki sekurytyzacji syntetycznej części należności kredytowych,
- osiągnięcia relatywnie dużych zysków,

wpłynęły pozytywnie na sytuację kapitałową sektora. Większość banków będzie mogła i planuje w związku z tym wypłacić w ramach dywidendy 75% zysków za 2023 r., czyli maksymalny poziom dopuszczony w tym roku przez KNF. Łączna wartość dywidend wypłaconych w 2024 r. może wynieść ok. 20 mld zł. Nawet po wypłacie dywidendy, banki będą jeszcze dysponować pewną nadwyżką kapitałów ponad wymagany poziom, pozwalającą na zwiększenie w określonych granicach dynamiki akcji kredytowej bez konieczności poszukiwania nowych źródeł kapitału.

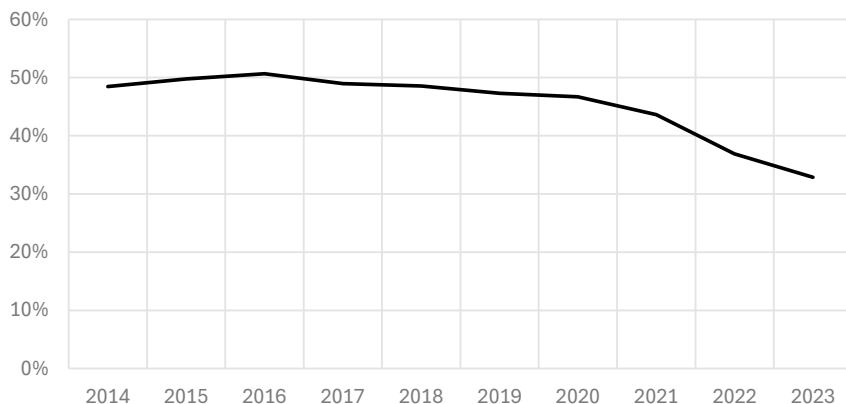
3.3. Model wzrostu portfela kredytowego banków i zapotrzebowania na kapitał

3.3.1. Makroekonomiczne komponenty modelu

W tej części rozdziału 3 zwrócono uwagę na relacje łączące sektor bankowy ze sferą realnej gospodarki, istotne z punktu widzenia budowy modelu wzrostu portfela kredytowego i zapotrzebowania na kapitał.

3.3.1.1. Relacja portfela kredytowego banków do PKB

Banki są niezbędnym ogniwem w systemie gospodarczym kraju wspierając jego rozwój poprzez udostępnianie źródeł finansowania. Prostym wyznacznikiem ukredytowania gospodarki, skali wsparcia rozwoju kraju przez sektor bankowy, jest relacja należności kredytowych do PKB. Na wykresie 3.3 przedstawiono kształtowanie się relacji należności kredytowych od sektora niefinansowego do PKB w Polsce w latach 2014–2023.



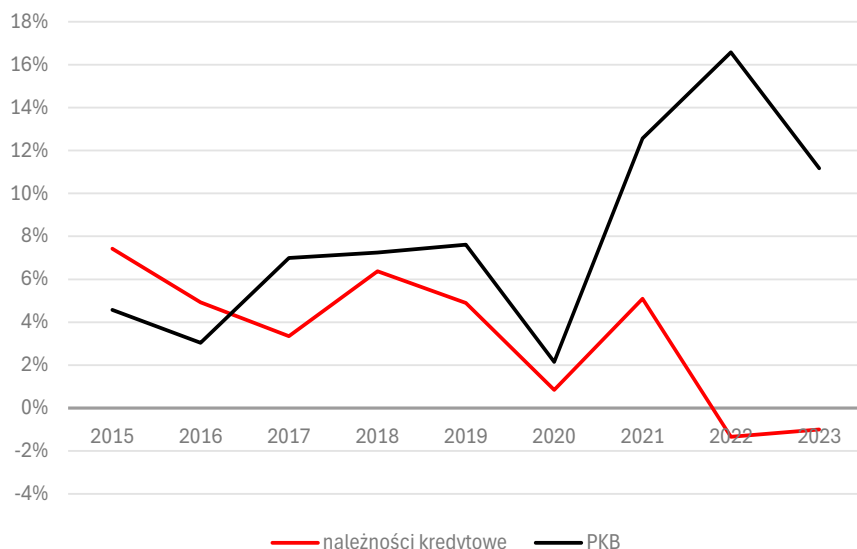
Wykres 3.3. Relacja należności kredytowych od sektora niefinansowego do PKB w Polsce w latach 2014–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i KNF.

Od 2017 r. widoczny jest trend spadkowy analizowanej relacji, który przyspieszył w okresie 2021–2023. W efekcie relacja należności kredytowych do PKB obniżyła się z poziomu ok. 50% do 33%⁵. Złożyło się na to wiele czynników, m.in. pogorszenie się sytuacji gospodarczej, a także gwałtowny wzrost inflacji, który w połączeniu z wprowadzeniem wakacji kredytowych wpłynął na ponadprzeciętne poziomy spłat portfela kredytowego banków w okresie 2022–2023, w wyniku dokonywanych nadpłat i wcześniejszych spłat kredytów.

Dla lepszego zrozumienia podstaw kształtowania się trendu relacji należności kredytowych do PKB warto spojrzeć na tempa zmian tych dwóch wielkości w badanym okresie. Zostały one pokazane na wykresie 3.4.

⁵ Warto porównać te dane ze średnią wartością tej relacji w krajach UE, która była znacznie wyższa. W 2014 r. wynosiła 94% i podobnie jak w Polsce spadła w ostatnim okresie do poziomu 84% w 2022 r. (obliczenia na podstawie danych: The World Bank Data, <https://data.worldbank.org/indicator/FD.AST.PRVT.GD.ZS> (dostęp: 20.03.2024)).



Wykres 3.4. Tempo zmian nominalnego PKB i portfela należności kredytowych od sektora niefinansowego w kolejnych latach w okresie 2015–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i KNF.

Na wykresie widoczna jest wyraźna różnica między tempami wzrostu obu wielkości. Jedynie w dwóch pierwszych latach badanego okresu tempo wzrostu należności kredytowych przekraczało tempo wzrostu PKB. Łącznie w okresie 2015–2023 wartość nominalnego PKB wzrosła o 97,5% (ze średnim rocznym tempem wynoszącym 7,9%), wobec wzrostu należności kredytowych o zaledwie 34,5% (ze średnim rocznym tempem wzrostu na poziomie 3,4%). Głębokie różnice temp zmian obserwowane w latach 2021–2023 spowodowały, że w praktyce niemożliwy jest powrót analizowanej relacji do poziomu ok. 50% w ciągu najbliższych czterech lat. Wymagałoby to bowiem tempa wzrostu nowych kredytów na poziomie ok. trzykrotnie wyższym niż tempo wzrostu PKB. Zakładając roczne tempo wzrostu nominalnego PKB na poziomie ok. 7%, oznaczałoby to, że nowe kredyty musiałyby rosnąć w tempie ponad 20% rocznie.

3.3.1.2. Wpływ inflacji na wzrost nominalnego PKB i na wartość nowych kredytów

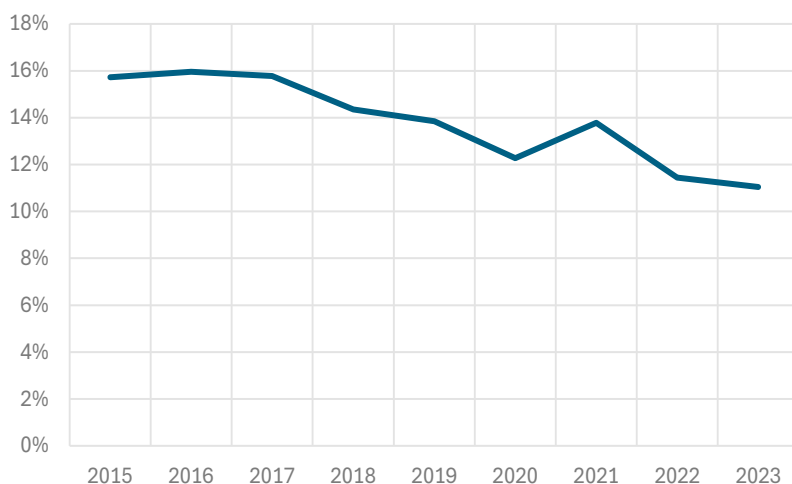
Przygotowując scenariusze wzrostu kredytowania gospodarki przez banki, trzeba wziąć pod uwagę kształtowanie się inflacji w ostatnich latach oraz tempa wzrostu PKB i nowych kredytów udzielanych sektorowi niefinansowemu. W tabeli 3.4 zawarto dane i obliczenia dla ww. wielkości, a na wykresie 3.5 przedstawiono kształtowanie się relacji nowych kredytów sektora niefinansowego do PKB.

Tabela 3.4. Dane i obliczenia dotyczące inflacji, PKB i nowych kredytów dla sektora niefinansowego w latach 2015–2023

Rok	CPI w %	Nowe kredyty (mln zł)	Nowe kredyty r/r w %	PKB, ceny bieżące, mln zł	PKB, ceny bieżące r/r w %	PKB, ceny stałe, r/r w %	Deflator PKB, r/r w %
2015	-0,9	282 750		1 798 471			
2016	-0,6	295 746	4,6	1 853 205	3,0	3,0	0,0
2017	2,0	312 973	5,8	1 982 794	7,0	5,1	1,8
2018	1,6	305 189	-2,5	2 126 506	7,2	5,9	1,3
2019	2,3	317 079	3,9	2 288 492	7,6	4,5	3,0
2020	3,4	286 861	-9,5	2 337 672	2,1	-2,0	4,2
2021	5,1	362 470	26,4	2 631 302	12,6	6,9	5,3
2022	14,4	350 868	-3,2	3 067 495	16,6	5,3	10,7
2023	11,4	376 595	7,3	3 410 137	11,2	0,2	11,0

Uwaga: w tabeli pokazano też zmiany deflatora PKB. Różni się on od wskaźnika inflacji, gdyż jest miernikiem wszystkich cen w gospodarce, nie tylko tych dotyczących towarów i usług konsumpcyjnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, KNF i NBP.

**Wykres 3.5.** Relacja nowych kredytów do PKB w okresie 2015–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i KNF.

Jak widać, wielkość nowych kredytów dla sektora niefinansowego w kolejnych latach podlegała dużym wahaniom, ale spójnie z wcześniejszymi spostrzeżeniami poczynionymi w rozdziale 3 tylko na początku okresu, w roku 2016, tempo zmian tych kredytów było wyższe niż tempo nominalnego PKB (biorąc pod uwagę jedynie okres funkcjonowania gospodarki w tzw. normalnych warunkach, przed

pandemią COVID-19 i gwałtownym wzrostem inflacji). W całym analizowanym okresie średnia, roczna zmiana wartości nowych kredytów wyniosła 3,6%, cen towarów i usług konsumpcyjnych 4,8%, a nominalnego PKB 8,3%. Ostatecznie przełożyło się to na spadek relacji nowych kredytów do PKB z poziomu ok. 16% do poziomu 11%.

Wyjątkowy wzrost nowych kredytów w 2021 r. wynikał z odreagowania po pierwszym roku pandemii COVID-19 i był dodatkowo wspierany niezmiernie niskim poziomem stóp procentowych (cykl podwyżek stopy referencyjnej rozpoczął się dopiero jesienią 2021 r.). Na uwagę zasługuje istotny wzrost nowych kredytów w 2023 r. na poziomie 7,3%, największym w analizowanym okresie poza wspomnianym rokiem 2021. Był on jednak, mimo stosunkowo wysokiej wartości bezwzględnej, nadal niższy od poziomu inflacji i wzrostu nominalnego PKB w tymże roku.

3.3.1.3. Perspektywy wzrostu udziału inwestycji w PKB i jego wpływ na zapotrzebowanie na kredyty

Istotną przesłanką dla oczekiwania wzrostu zapotrzebowania na kredyty w najbliższych latach jest wzrost inwestycji na poziomie pozwalającym poprawić relację udziału nakładów brutto na środki trwałe w PKB. W tabeli 3.5 przedstawiono kształtowanie się nakładów brutto na środki trwałe w relacji do PKB w latach 2014–2023.

Tabela 3.5. Udział nakładów brutto na środki trwałe w PKB w latach 2014–2023 (%)

2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
20,1	20,4	18,5	17,6	18,7	18,9	18,3	16,8	16,8	17,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W porównaniu do 2014 r. udział inwestycji w PKB zmalał o 3,3 pp. do poziomu 16,8% w 2022 r. Niższy poziom tego wskaźnika wśród wszystkich krajów UE (przy wartości średniej na poziomie 23%) występuje jedynie w Grecji. Należy zwrócić uwagę, że wyjściowy poziom 20,1% też nie był poziomem satysfakcjonującym. Można założyć, że w obliczu napływu nowych środków z UE polska gospodarka staje przed szansą znacznego wzrostu inwestycji i poprawy struktury PKB na bardziej rozwojową, z większym udziałem inwestycji po okresie wzmoczonej konsumpcji.

W pewnym sensie optymistyczny jest zauważalny wzrost udziału inwestycji w PKB w 2023 r. o 1 pp. Należy jednak podkreślić, że wynikał on ze znacznego wzrostu wydatków na obronność. Od 2021 r. widoczny jest systematyczny wzrost budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej wspierany przez dodatkowe środki z Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych (FWSZ)⁶. W 2023 r. nastąpił znaczny

⁶ Powstałego w 2022 r. z przekształcenia Funduszu Modernizacji Sił Zbrojnych (FMSZ).

wzrost na wydatki majątkowe obejmujące zakupy systemów uzbrojenia i inwestycje w infrastrukturę (por. tabela 3.6).

Tabela 3.6. Wydatki na obronność Polski w latach 2021–2023 i planowane na 2024 r. (mld zł)

	2021	2022	2023	2024
Budżet MON	58,8	57,8	97,1	118,1
FMSZ/FWSZ	6,3	16,2	24,2	40,7
Wydatki majątkowe	16,1	15,2	31,9	52,0

Źródło: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/budzet-mon>, Raporty NIK z wykonania budżetu MON w latach 2021–2022, <https://wydatki-obronne.pl/ile-na-wojsko-polskie-wydawaly-poszczególne-rzady/> (dostęp: 20.09.2024).

Wydatki majątkowe zawarte w tabeli 3.6 dotyczą tylko wydatków z budżetu MON. Dla oszacowania ogólnej wartości tych wydatków kwalifikujących się do kategorii nakładów brutto na środki trwałe należałoby do zdecydowanej ich większości⁷ dodać znaczną część wydatków pochodzących z FWSZ przeznaczonych na zakup uzbrojenia⁸. Można szacować, że łączne wydatki majątkowe na systemy uzbrojenia i infrastrukturę w 2023 r. wyniosły ok. 50 mld zł, co stanowiło ok. 8,3% nakładów brutto na środki trwałe w Polsce. Wzrost nakładów brutto na środki trwałe w cenach bieżących o 100 mld zł w 2023 r. (z poziomu 505 mld zł w 2022 r. do 605 mld zł w 2023 r.) był w ok. 30% wynikiem wzrostu nakładów na obronność. W 2024 r. planowany jest kolejny duży wzrost nakładów w tym obszarze.

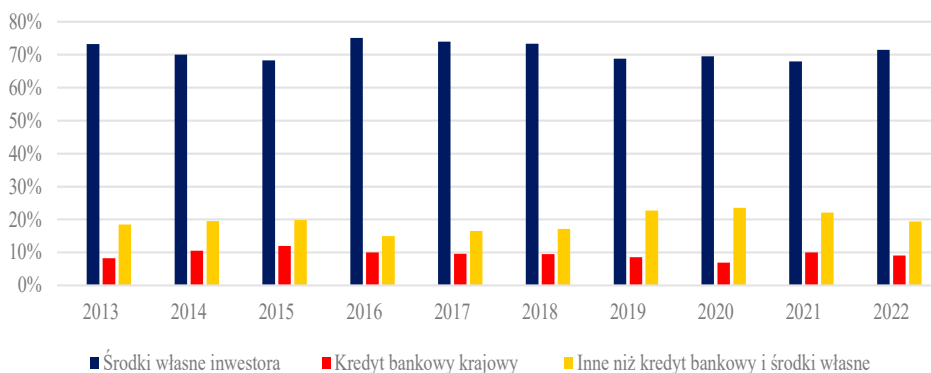
3.3.1.4. Źródła finansowania inwestycji przedsiębiorstw

Polskie przedsiębiorstwa finansują inwestycje głównie środkami własnymi i jest to zgodne z ogólnym modelem finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa w UE. Według ankiety przeprowadzanej przez Europejski Bank Inwestycyjny w 2023 r. średni udział środków własnych w finansowaniu inwestycji przez przedsiębiorstwa w UE wynosił 66,5%, w Polsce zaś wskaźnik ten był na poziomie 68,2%⁹. Na wykresach 3.6 i 3.7 zaprezentowano kształtowanie się struktury źródeł finansowania inwestycji w polskich przedsiębiorstwach w ostatnich latach. Dane pochodzą GUS oraz NBP.

⁷ Część wydatków majątkowych stanowi amunicja.

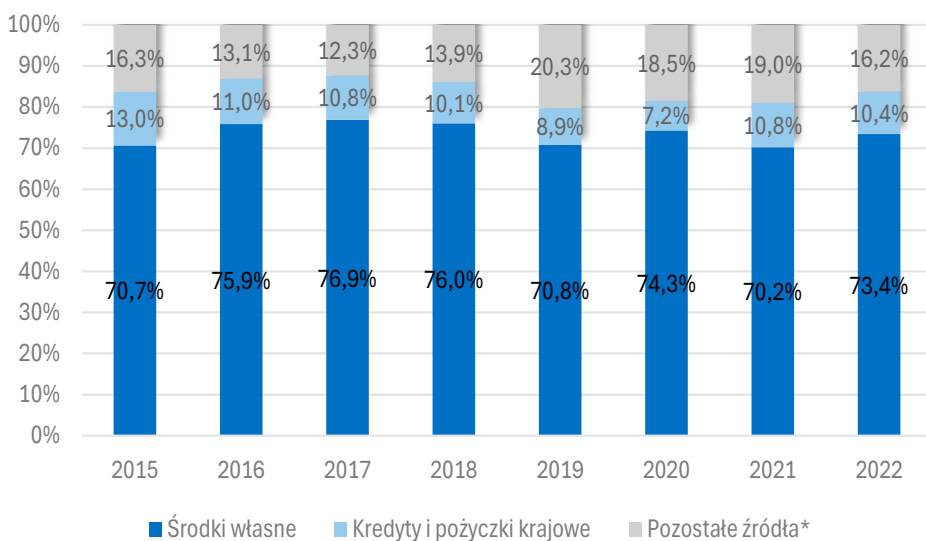
⁸ Brak jest jawnych danych na temat szczegółów wydatkowania środków z FWSZ.

⁹ <https://data.eib.org/eibis/graph;jsessionid=AAB83E2E9A96D3F001EFE4BBEA813205> (dostęp: 20.09.2024).



Wykres 3.6. Finansowanie nakładów na środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne w podmiotach z liczbą pracujących przekraczającą 49 osób w latach 2013–2022 (w % nakładów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS: Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Przemysł. Budownictwo. Środki trwałe / Środki trwałe / Nakłady inwestycyjne oraz środki trwałe w gospodarce narodowej w 2022 r.



Wykres 3.7. Struktura finansowania nakładów inwestycyjnych (w % nakładów, przedsiębiorstwa zatrudniające min. 9 osób)

* Leasing finansowy, zagraniczne źródła, inne źródła, niefinansowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Szybki monitoring NBP nr 01/24 (styczeń 2024 r.).

Dane o źródłach finansowania raportowane zarówno GUS, jak i NBP są generalnie zgodne i wskazują, że udział kredytów bankowych w finansowaniu inwestycji wynosi ok. 10% i na przestrzeni ostatnich ulegał niewielkim zmianom.

Przewidywany istotny wzrost inwestycji w polskiej gospodarce i niższy poziom stóp procentowych pozwala przyjąć założenie, że udział zewnętrznego finansowania inwestycji przedsiębiorstw, w tym kredytów bankowych może wzrosnąć w najbliższych latach. Przemawia za tym również opisany wcześniej duży spadek zysków w przedsiębiorstwach w 2023 r. wskazujący na niższy potencjał wykorzystania środków własnych, a dodatkowym argumentem za większym wsparciem się kredytem bankowym w inwestycjach jest też relatywnie niski poziom zadłużenia długoterminowego przedsiębiorstw.

3.3.2. Mechanizm odnawiania portfela kredytowego

W rozdziale 1 zaprezentowano schemat spłaty portfela kredytowego składającego się z kredytów o pierwotnym okresie spłaty wynoszącym 7 lat (por. tabela 1.5), odpowiadającym przeciętnemu okresowi kredytu w portfelach należności kredytowych banków. Przyjęto, że w każdym kolejnym rocznym okresie udzielane są kredyty o stałej wartości. Portfel przyrasta i spłaca się więc w stałym tempie i w stałych wartościach. Przeciętny czas życia kredytów trwa 7 lat, a czas trwania spłaty portfela kredytów, tj. odnawialności portfela kredytowego, wynosi w takiej sytuacji 4 lata.

Postępujący wzrost cen i większe potrzeby kredytowe sprawiają jednak, że w każdym kolejnym roku wartość udzielanych kredytów jest coraz wyższa. Dla zobrazowania wpływu wzrostu nowych kredytów i tym samym przyrostu wartości portfela kredytowego powtórzono obliczenia przedstawione na schemacie zaprezentowanym w rozdziale 1, uwzględniając tym razem wzrost wartości udzielanych kredytów w czasie. Zmodyfikowany schemat przedstawiono w tabeli 3.7. Podobnie jak poprzednio przyjęto, że przeciętny czas spłaty kredytu wynosi 7 lat, a w pierwszym roku udzielone zostają kredyty o hipotetycznej wartości 100 zł. W kolejnym roku, wartość nowego kredytu wzrasta jednak w stałym tempie 10% rocznie. Okazuje się, że w takiej sytuacji, po okresie, kiedy portfel kredytowy zostaje zbudowany (czerwone obramowanie w 3.7), wielkość spłaty portfela stabilizuje się na poziomie 0,23, niższym niż poprzednio (0,25), kiedy wartość nowych kredytów była stała. Jest to zrozumiałe, gdyż raty spłacane od kredytów obecnych wcześniej w portfelu (a jest ich większość) są niższe od rat kredytów przybywających do portfela.

Tabela 3.7. Przykładowy schemat spłaty kredytów w okresie 7 lat, uwzględniając wzrost udzielanych nowych kredytów w kolejnych latach w tempie 10% rocznie

Okres	Wartość kredytu	100	110	121	133	146	161	177	195	214	236	zmiana 10%	Wielkość spłaty portfela
		100	100 x 1,1	110 x 1,1	121 x 1,1	133 x 1,1	146 x 1,1	161 x 1,1	177 x 1,1	195 x 1,1	214 x 1,1		
1	Spląty	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Suma	0,14
	Kapitał	14,29										14,29	
2	Spląty	14,29	15,71									30,00	0,15
	Kapitał	71,43	94,29									195,71	
3	Spląty	14,29	15,71	17,29								47,29	0,16
	Kapitał	57,14	78,57	103,71								286,71	
4	Spląty	14,29	15,71	17,29	19,01							66,30	0,18
	Kapitał	42,86	62,86	86,43	114,09							372,53	
5	Spląty	14,29	15,71	17,29	19,01	20,92						87,22	0,19
	Kapitał	28,57	47,14	69,14	95,07	125,49						452,64	
6	Spląty	14,29	15,71	17,29	19,01	20,92	23,01					110,22	0,21
	Kapitał	14,29	31,43	51,86	76,06	104,58	138,04					526,47	
7	Spląty	14,29	15,71	17,29	19,01	20,92	23,01	25,31				135,53	0,23
	Kapitał	0,00	15,71	34,57	57,04	83,66	115,04	151,85				593,41	
8	Spląty		15,71	17,29	19,01	20,92	23,01	25,31	27,84			149,08	0,23
	Kapitał		0,00	17,29	38,03	62,75	92,03	126,54	167,03			652,75	
9	Spląty			17,29	19,01	20,92	23,01	25,31	27,84	30,62		163,99	0,23
	Kapitał			0,00	19,01	41,83	69,02	101,23	139,19	183,74		718,02	
10	Spląty				19,01	20,92	23,01	25,31	27,84	30,62	33,68	180,39	0,23
	Kapitał				0,00	20,92	46,01	75,92	111,36	153,11	202,11	789,82	

* Kapitał oznacza stan na koniec okresu.

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 3.8 zaprezentowano zależność wielkości spłaty portfela kredytowego od tempa wzrostu wartości nowego kredytu o czasie spłaty 7 lat. Zwiększenie tempa wzrostu wartości każdego nowego kredytu o 5 pp. powoduje zmniejszenie współczynnika spłaty portfela o 0,01. Systematyczny wzrost portfela kredytowego wpływa więc na wydłużenie okresu odnawialności portfela kredytowego. Pokazuje to związek między nowymi kredytami a wielkością spłaty portfela i zostanie uwzględnione w scenariuszach zaprezentowanych w dalszej części rozdziału 3, adekwatnie do przyjętych założeń o różnej dynamice nowych kredytów.

Tabela 3.8. Zależność wielkości spłaty portfela kredytowego od tempa wzrostu wartości nowego kredytu o czasie spłaty 7 lat

Tempo wzrostu wartości nowego kredytu	0%	5%	10%	15%	20%
Wielkość spłaty portfela	0,25	0,24	0,23	0,22	0,21

Źródło: opracowanie własne.

Warto wrócić jeszcze do wspomnianej wcześniej, w podrozdziale 3.3.1.1, kwestii ponadprzeciętnie wysokich spłat portfela w latach 2022 i 2023. W tabeli 3.9 zaprezentowano kształtowanie się stanu należności kredytowych od sektora niefinansowego i wielkości ich spłat w okresie 2014–2023.

Tabela 3.9. Wielkości spłat portfela należności kredytowych od sektora niefinansowego w latach 2015–2023

	Należności kredytowe (mln zł)	Spłata należności w okresie, w odniesieniu do portfela posiadanego na początek okresu (mln zł)	Spłata portfela w %
2014	833 060	-	-
2015	894 915	220 895	26,5
2016	938 950	251 711	28,1
2017	970 458	281 465	30,0
2018	1 032 293	243 353	25,1
2019	1 082 803	266 569	25,8
2020	1 091 899	277 765	25,7
2021	1 147 480	306 889	28,1
2022	1 132 114	366 234	31,9
2023	1 120 771	387 938	34,3

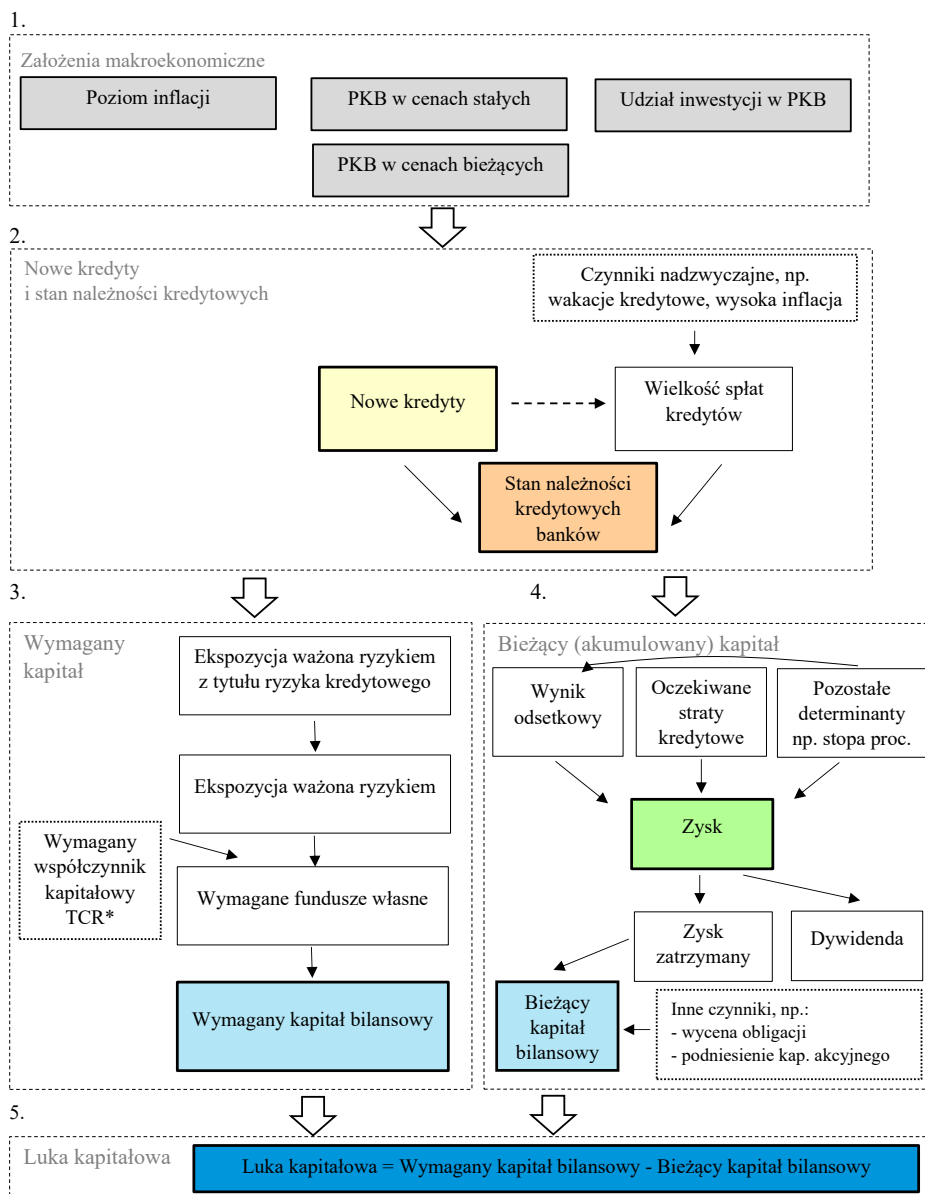
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

W latach 2015–2021 średnia wielkość spłaty portfela wynosiła 27% i istotnie wzrosła w dwóch kolejnych latach. Spowodowane było to dużymi wartościami przyspieszonych spłat i nadpłat kredytów, zwłaszcza mieszkaniowych, stymulowanych wysokim poziomem stóp procentowych i wprowadzeniem wakacji kredytowych. Stąd w obu tych latach nastąpił wyraźny spadek stanu należności kredytowych. Gdyby założyć dla tych dwóch lat wielkość spłaty na średnim poziomie z lat 2015–2021 i uwzględnić rzeczywiste wartości nowych kredytów, można szacować, że łączny efekt wspomnianego zjawiska wyniósł ok. 120 mld zł. Oznacza to, że stan należności kredytowych bez wystąpienia tego zjawiska kształtowałby się na koniec 2023 r. na poziomie ok. 1 240 mld zł, czyli 10,8% wyższym niż w rzeczywistości. Pokazuje to istotną skalę wpływu takich czynników, jakie miały miejsce w latach 2022–2023 na portfel kredytowy banków. W scenariuszach przedstawionych w dalszej części rozdziału 3, zakładamy w kolejnych latach stopniowy spadek wielkości spłaty portfela (w %) ze względu na założenie zwiększonego tempa wzrostu nowych kredytów, adekwatnie do analizy przedstawionej wyżej w tym podrozdziale.

3.3.3. Model szacowania luki kapitałowej dla finansowania potencjalnego portfela kredytowego

W tej części przedstawiono schemat modelu (por. rysunek 3.1), który został użyty do prognozowania portfela kredytowego w zależności od przyjętych założeń, wyznaczania wymaganego kapitału i ostatecznie szacowania luki kapitałowej, która może powstać w sytuacji, gdyby zgromadzony wcześniej kapitał sektora bankowego nie byłby wystarczający do spełnienia wymogów w tym zakresie. Przygotowany model umożliwia:

- oszacowanie wartości potencjalnego portfela kredytowego,
- skalowanie ekspozycji na ryzyko kredytowe,
- prognozowanie zysków sektora bankowego,
- estymację zapotrzebowania na kapitał,
- oszacowanie luki kapitałowej banków dla finansowania prognozowanego portfela kredytowego.



Rysunek 3.1. Schemat modelu szacowania luki kapitałowej dla finansowania potencjalnego portfela kredytowego

* Z uwzględnieniem również wymogu MREL.

Źródło: opracowanie własne.

Segmenty modelu:

1. W pierwszej kolejności określone są założenia makroekonomiczne istotne dla kształtowania się popytu oraz podaży nowych kredytów. Wśród nich szczególną uwagę, obserwując otoczenie gospodarcze w ostatnim okresie, należy zwrócić na poziom inflacji, która wpływa na zwiększenie kosztów inwestycji i wartości nabywanych dóbr, wpływając tym samym na wielkość nowych kredytów. Wzrost cen łącznie z założonym wzrostem realnego PKB, determinuje wartość PKB w cenach bieżących. Poziom nowych kredytów jest wyznaczany w odniesieniu do wzrostu cen lub wzrostu PKB w cenach bieżących. W ramach przyjętych założeń jest też kontrolowana ścieżka wzrostu relacji nakładów brutto na środki trwałe do PKB jako wynikająca z realizacji założonego tempa wzrostu nowych kredytów.
2. W tym segmencie określana jest wartość należności kredytowych banków w wyniku udzielania nowych kredytów i spłat bieżącego portfela kredytów (z uwzględnieniem zależności między nowymi kredytami i wielkością spłat opisaną w podrozdziale 3.3.2 oraz innych zdarzeń takich jak wysoka inflacja czy wakacje kredytowe).
3. Wielkość należności kredytowych jest ściśle związana z wysokością kapitałów, jakimi musi dysponować bank. Należności kredytowe wpływają na ekspozycję ważoną ryzykiem z tytułu ryzyka kredytowego, która jest główną składową kwoty ekspozycji ważonej ryzykiem. Wielkość tej ekspozycji wraz z wymaganym współczynnikiem kapitałowym¹⁰ określa wymagane fundusze własne, które z kolei determinują minimalny poziom wymaganego kapitału bilansowego.
4. Należności kredytowe są kluczową pozycją dla wyniku finansowego wpływającą bezpośrednio na wynik odsetkowy (łącznie z poziomem stóp procentowych), jednocześnie mającą znaczenie dla kształtowania się wielkości oczekiwanych strat kredytowych. Ostatecznie, osiągnięty zysk może zostać wypłacony w formie dywidendy lub zwiększyć kapitał banku, który może zmieniać się również pod wpływem innych zdarzeń, takich jak np. wycena obligacji czy podniesienie kapitału akcyjnego.
5. Różnica pomiędzy wymaganym poziomem kapitału bilansowego a jego bieżącą (zakumulowaną) wartością wyznacza poziom luki kapitałowej.

Model przygotowany według opisanego schematu posłużył do przeprowadzenia scenariuszy zapotrzebowania banków na kapitał zgodnie z przyjętym wzrostem kredytów. Zostały one opisane w rozdziale 3.4.

¹⁰ Należy uwzględnić również wymogi MREL.

3.4. Scenariusze kształtowania się potencjalnej luki kapitałowej banków dla finansowania kredytów w latach 2024–2027

W tym rozdziale zaprezentowano scenariusze wzrostu kredytów w latach 2024–2027 i wynikające z nich potrzeby kapitałowe sektora bankowego. W pierwszej części opisano założenia, a w drugiej przedstawiono wyniki w podziale na trzy sekcje dotyczące obszarów związanych kolejno z:

- nowymi kredytami i należnościami kredytowymi oraz ich relacjami do PKB,
- osiąganymi wynikami finansowymi,
- prognozowaną luką kapitałową i zapotrzebowaniem na kapitał.

3.4.1. Założenia scenariuszy

W poszczególnych scenariuszach przyjęto różne założenia dotyczące kształtowania się zmiennych makroekonomicznych w latach 2024–2027, takich jak: poziom inflacji, stopa referencyjna, tempo wzrostu PKB w cenach stałych, co determinuje wartość PKB w cenach bieżących, a także dynamika konsumpcji oraz inwestycji w cenach stałych i bieżących. Dla scenariusza S1 przyjęte zostały najbardziej umiarkowane warunki rozwoju, zaś dla scenariusza S3 najbardziej dynamiczne warunki wzrostu gospodarczego. Scenariusz S2 jest wariantem pośrednim. Szczegóły ukazano w tabelach 3.10–3.12.

Tabela 3.10. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S1

Rok	CPI	Stopa ref.	PKB		Inwestycje c.s.	PKB c.b.	Konsumpcja c.s.		Inwestycje c.b.	PKB c.b.	Konsumpcja c.b.		Inwestycje c.b.	PKB	Konsumpcja	Inwestycje
			c.s.	c.b.			c.s.	c.b.			c.s.	c.b.				
2024	4,5%	5,75%	2,9%	2,9%	7,0%	7,5%	2,0%	2,0%	6,6%	6,6%	6,6%	6,6%	11,8%	3 666 059	2 043 959	677 216
2025	3,3%	4,50%	2,9%	2,9%	8,0%	6,3%	2,0%	2,0%	5,4%	5,4%	5,4%	5,4%	11,6%	3 898 152	2 153 638	755 530
2026	2,5%	3,50%	3,0%	3,0%	9,0%	5,6%	2,0%	2,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	11,7%	4 115 183	2 251 629	844 116
2027	2,5%	3,50%	2,9%	2,9%	7,0%	5,4%	2,0%	2,0%	4,5%	4,5%	4,5%	4,5%	9,7%	4 339 347	2 354 078	925 784

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.11. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S2

Rok	CPI	Stopa ref.	Dynamika			Dynamika			Inwestycje c.b.	PKB	Konsumpcja c.b.	Inwestycje c.b.	PKB	Konsumpcja	Inwestycje
			PKB c.s.	Konsumpcja c.s.	Inwestycje c.s.	PKB c.b.	Konsumpcja c.b.	Inwestycje c.b.							
2024	4,5%	5,75%	2,9%	2,0%	8,0%	7,6%	6,6%	12,9%	3 668 150	2 043 959	683 546				
2025	3,8%	5,00%	3,4%	2,5%	9,0%	7,3%	6,4%	13,1%	3 937 431	2 174 670	773 377				
2026	3,3%	4,25%	4,0%	3,0%	12,0%	7,4%	6,4%	15,7%	4 230 313	2 313 828	894 766				
2027	3,1%	4,00%	4,1%	3,3%	10,0%	7,4%	6,5%	13,4%	4 542 018	2 464 280	1 014 755				

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.12. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S3

Rok	CPI	Stopa ref.	PKB	Konsumpcja	Inwestycje	PKB	Konsumpcja	Inwestycje	PKB	Konsumpcja	Inwestycje
			c.s.	c.s.	c.s.	c.b.	c.b.	c.b.			
			Dynamika			Dynamika					
2024	4,50%	5,75%	3,3%	2,2%	11,0%	7,9%	6,8%	16,0%	3 680 392	2 047 967	702 533
2025	4,25%	5,50%	4,1%	3,1%	13,0%	8,3%	7,2%	17,5%	3 986 400	2 195 912	825 617
2026	4,00%	5,00%	4,5%	3,5%	14,0%	8,5%	7,4%	18,3%	4 325 837	2 359 134	976 969
2027	3,80%	4,75%	5,0%	4,2%	12,0%	9,0%	8,2%	16,3%	4 715 227	2 551 630	1 135 785

Źródło: opracowanie własne.

Założenie odmiennych scenariuszy makroekonomicznych podyktowane jest prezentacją zróżnicowanych warunków gospodarczych i związanych z nimi, różnymi ścieżkami wzrostu akcji kredytowej.

Ukazane trzy scenariusze zostały zróżnicowane poprzez tempo wzrostu nowych kredytów, a więc jednocześnie poprzez różną siłę impulsu dla tworzenia podstaw do długoterminowego wzrostu gospodarki. Skala wzrostu kredytów jest zależna od przyjętych założeń makroekonomicznych, ale również m.in. od zmiany w strukturze finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa.

Przyjęto założenia dla wzrostu kredytów w podziale na: inwestycyjne przedsiębiorstw, konsumpcyjne (w tym kredyty na kartach i ratalne), mieszkaniowe oraz pozostałe (obejmujące głównie kredyty operacyjne przedsiębiorstw i na nieruchomości przedsiębiorstw). W poszczególnych scenariuszach powiązано tempo wzrostu kredytów konsumpcyjnych w kolejnych latach prognozy ze wzrostem konsumpcji w cenach bieżących (w zależności od scenariusza jest to tempo odpowiadające od 1 do 2 razy tempo wzrostu konsumpcji). Z kolei wzrost kredytów pozostałych został powiązany z tempem wzrostu PKB (w zależności od scenariusza jest to tempo odpowiadające od 1 do 2 razy tempo wzrostu PKB w cenach bieżących). Wzrost kredytów inwestycyjnych jest bezpośrednio powiązany z tempem wzrostu inwestycji, ale ponadto założenia scenariuszy zostały zróżnicowane poprzez zmienny udział kredytu bankowego w finansowaniu inwestycji. W scenariuszu S1 założono niewielki wzrost tego udziału do 12,4% w 2027 r., w scenariuszu S2 do 16,8% w 2027 r. natomiast w scenariuszu S3 do 20,2% w ostatnim roku prognozy. Dla kredytów mieszkaniowych założono duży wzrost w roku bieżącym (2024) od 38% do 45%, co jest uzasadnione obserwowanym dynamicznym wzrostem tych kredytów w pierwszym kwartale. W kolejnych latach założono mniejszą, wygasającą dynamikę do poziomu 10%–17% w 2027 r. Takie założenia oznaczają, że relacja nowych kredytów mieszkaniowych do PKB znajdzie się w 2027 r. na poziomie od 2% do 3% w zależności od scenariusza i powróci do wartości obserwowanych przed pandemią i w 2021 r., po spadkach do poziomu 1,6%–1,7% w latach 2022–2023.

Charakterystyki poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz w latach 2024–2027 zostały przedstawione w tabelach 3.13–3.15.

Tabela 3.13. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S1 (w mln zł)

Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Proc. finans. kredytem bankowym	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych				
Inwestycyjne dla przedsiębiorstw											Mieszkaniowe			
2014	96 076	44 496	-	-	13,0%	355 874		-	-	-				
2015	102 562	47 741	41 254	0,429	13,0%	381 305	41 214	15 783	0,044	-				
2016	113 594	37 652	26 620	0,260	11,0%	400 305	40 968	21 969	0,058	-				
2017	125 532	37 624	25 687	0,226	10,8%	394 296	45 530	51 539	0,129	-				
2018	124 863	40 239	40 908	0,326	10,1%	421 428	50 329	23 197	0,059	-				
2019	134 277	38 530	29 116	0,233	8,9%	448 914	53 842	26 356	0,063	-				
2020	138 942	30 822	26 158	0,195	7,2%	477 497	57 924	29 341	0,065	-				
2021	141 593	47 774	45 123	0,325	10,8%	509 472	86 317	54 342	0,114	-				
2022	152 711	52 529	41 412	0,292	10,4%	470 004	48 709	88 176	0,173	-				
2023	157 443	62 988	58 256	0,381	10,4%	453 469	58 558	75 094	0,160	-				
2024	186 482	73 817	44 778	0,284	10,9%	459 028	80 653	68 020	0,150	38%				
2025	221 814	86 130	50 799	0,272	11,4%	480 666	89 657	60 821	0,133	11%				
2026	264 502	100 450	57 761	0,260	11,9%	518 609	98 764	55 277	0,115	10%				
2027	313 596	114 797	65 704	0,248	12,4%	571 816	108 484	50 564	0,098	10%				
Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych				
Konsumpcyjne (w tym: katy, ratalne, pozostałe)											Pozostałe (operacyjne, na nieruchomości dla przedsiębiorstw, INIEK)			
2014	131 583	-	-	-	-	249 526	-	-	-	-				
2015	140 231	90 175	81 527	0,620	-	270 816	103 620	82 331	0,330	-				
2016	150 225	90 724	80 730	0,576	0,6%	274 826	126 402	122 392	0,452	22,0%				
2017	163 214	92 720	79 731	0,531	2,2%	287 416	137 098	124 508	0,453	8,5%				
2018	171 493	98 810	90 531	0,555	6,6%	314 509	115 811	88 718	0,309	-15,5%				

2019	179 413	103 486	95 566	0,557	4,7%	320 199	121 221	115 531	0,367	4,7%
2020	178 536	81 391	82 268	0,459	-21,4%	296 924	116 724	139 998	0,437	-3,7%
2021	186 641	100 266	92 161	0,516	23,2%	309 774	128 113	115 263	0,388	9,8%
2022	182 386	93 696	97 951	0,525	-6,6%	327 013	155 933	138 695	0,448	21,7%
2023	190 198	115 468	107 657	0,590	23,2%	319 662	139 581	146 932	0,449	-10,5%
2024	209 136	123 077	104 139	0,548	6,6%	340 667	150 056	129 051	0,404	7,5%
2025	224 832	129 682	113 985	0,545	5,4%	363 373	159 556	136 850	0,402	6,3%
2026	238 436	135 582	121 978	0,543	4,5%	386 568	168 439	145 244	0,400	5,6%
2027	251 424	141 751	128 763	0,540	4,5%	410 440	177 615	153 742	0,398	5,4%
Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty						
	Razem									
2014	833 060	-	-	-	-					
2015	894 915	282 750	220 895		0,265					
2016	938 950	295 746	251 711		0,281					
2017	970 458	312 973	281 465		0,300					
2018	1 032 293	305 189	243 353		0,251					
2019	1 082 803	317 079	266 569		0,258					
2020	1 091 899	286 861	277 765		0,257					
2021	1 147 480	362 470	306 889		0,281					
2022	1 132 114	350 868	366 234		0,319					
2023	1 120 771	376 595	387 938		0,343					
2024	1 195 313	427 603	345 988		0,309					
2025	1 290 685	465 025	362 455		0,303					
2026	1 408 115	503 236	380 261		0,295					
2027	1 547 276	542 647	398 773		0,283					

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.14. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S2 (w mln zł)

Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Proc. finans. kredytem bankowym	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych
Inwestycyjne dla przedsiębiorstw						Mieszkaniowe				
2014	96 076	44 496	-	-	13,0%	355 874	-	-	-	-
2015	102 562	47 741	41 254	0,429	13,0%	381 305	41 214	15 783	0,044	-
2016	113 594	37 652	26 620	0,260	11,0%	400 305	40 968	21 969	0,058	-
2017	125 532	37 624	25 687	0,226	10,8%	394 296	45 530	51 539	0,129	-
2018	124 863	40 239	40 908	0,326	10,1%	421 428	50 329	23 197	0,059	-
2019	134 277	38 530	29 116	0,233	8,9%	448 914	53 842	26 356	0,063	-
2020	138 942	30 822	26 158	0,195	7,2%	477 497	57 924	29 341	0,065	-
2021	141 593	47 774	45 123	0,325	10,8%	509 472	86 317	54 342	0,114	-
2022	152 711	52 529	41 412	0,292	10,4%	470 004	48 709	88 176	0,173	-
2023	157 443	62 988	58 256	0,381	10,4%	453 469	58 558	75 094	0,160	-
2024	188 170	75 190	44 463	0,282	11,0%	459 074	80 699	68 020	0,150	38%
2025	258 311	120 647	50 506	0,268	15,6%	485 553	94 498	59 680	0,130	17%
2026	337 548	144 952	65 716	0,254	16,2%	535 861	109 988	53 411	0,110	16%
2027	426 879	170 479	81 148	0,240	16,8%	605 085	122 634	48 227	0,090	11%
Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych
Konsumpcyjne (w tym: katy, ratalne, pozostałe)						Pozostałe (operacyjne, na nieruchomości dla przedsiębiorstw, INIEK)				
2014	131 583	-	-	-	-	249 526	-	-	-	-
2015	140 231	90 175	81 527	0,620	-	270 816	103 620	82 331	0,330	-
2016	150 225	90 724	80 730	0,576	0,6%	274 826	126 402	122 392	0,452	22,0%
2017	163 214	92 720	79 731	0,531	2,2%	287 416	137 098	124 508	0,453	8,5%

2018	171 493	98 810	90 531	0,555	6,6%	314 509	115 811	88 718	0,309	-15,5%
2019	179 413	103 486	95 566	0,557	4,7%	320 199	121 221	115 531	0,367	4,7%
2020	178 536	81 391	82 268	0,459	-21,4%	296 924	116 724	139 998	0,437	-3,7%
2021	186 641	100 266	92 161	0,516	23,2%	309 774	128 113	115 263	0,388	9,8%
2022	182 386	93 696	97 951	0,525	-6,6%	327 013	155 933	138 695	0,448	21,7%
2023	190 198	115 468	107 657	0,590	23,2%	319 662	139 581	146 932	0,449	-10,5%
2024	212 941	126 882	104 139	0,548	9,9%	346 033	155 422	129 051	0,404	11,3%
2025	236 467	139 053	115 527	0,543	9,6%	380 256	172 537	138 313	0,400	11,0%
2026	261 759	152 400	127 108	0,538	9,6%	421 572	191 787	150 472	0,396	11,2%
2027	289 629	167 264	139 395	0,533	9,8%	469 422	212 985	165 134	0,392	11,1%

Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. splaty
	Razem			
2014	833 060	-	-	-
2015	894 915	282 750	220 895	0,265
2016	938 950	295 746	251 711	0,281
2017	970 458	312 973	281 465	0,300
2018	1 032 293	305 189	243 353	0,251
2019	1 082 803	317 079	266 569	0,258
2020	1 091 899	286 861	277 765	0,257
2021	1 147 480	362 470	306 889	0,281
2022	1 132 114	350 868	366 234	0,319
2023	1 120 771	376 595	387 938	0,343
2024	1 206 218	438 193	345 673	0,308
2025	1 360 587	526 735	364 026	0,302
2026	1 556 740	599 128	396 706	0,292
2027	1 791 014	673 363	433 905	0,279

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.15. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S3 (w mln zł)

Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Proc. finans. kredytem bankowym	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych
Inwestycyjne dla przedsiębiorstw						Mieszkaniowe				
2014	96 076	44 496	-	-	13,0%	355 874	-	-	-	-
2015	102 562	47 741	41 254	0,429	13,0%	381 305	41 214	15 783	0,044	-
2016	113 594	37 652	26 620	0,260	11,0%	400 305	40 968	21 969	0,058	-
2017	125 532	37 624	25 687	0,226	10,8%	394 296	45 530	51 539	0,129	-
2018	124 863	40 239	40 908	0,326	10,1%	421 428	50 329	23 197	0,059	-
2019	134 277	38 530	29 116	0,233	8,9%	448 914	53 842	26 356	0,063	-
2020	138 942	30 822	26 158	0,195	7,2%	477 497	57 924	29 341	0,065	-
2021	141 593	47 774	45 123	0,325	10,8%	509 472	86 317	54 342	0,114	-
2022	152 711	52 529	41 412	0,292	10,4%	470 004	48 709	88 176	0,173	-
2023	157 443	62 988	58 256	0,381	10,4%	453 469	58 558	75 094	0,160	-
2024	194 632	81 494	44 305	0,281	11,6%	463 024	84 649	68 020	0,150	45%
2025	289 741	146 960	51 851	0,266	17,8%	498 650	103 646	59 036	0,128	22%
2026	402 523	185 624	72 842	0,251	19,0%	560 738	121 123	52 358	0,105	17%
2027	536 793	229 429	95 158	0,236	20,2%	649 837	141 457	46 261	0,083	17%
Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych	Stan	Nowe	Splata	Wsp. spłaty	Dynamika nowych
Konsumpcyjne (w tym: katy, ratalne, pozostałe)						Pozostałe (operacyjne, na nieruchomości dla przedsiębiorstw, INIEK)				
2014	131 583	-	-	-	-	249 526	-	-	-	-
2015	140 231	90 175	81 527	0,620	-	270 816	103 620	82 331	0,330	-
2016	150 225	90 724	80 730	0,576	0,6%	274 826	126 402	122 392	0,452	22,0%
2017	163 214	92 720	79 731	0,531	2,2%	287 416	137 098	124 508	0,453	8,5%
2018	171 493	98 810	90 531	0,555	6,6%	314 509	115 811	88 718	0,309	-15,5%

2019	179 413	103 486	95 566	0,557	4,7%	320 199	121 221	115 531	0,367	4,7%
2020	178 536	81 391	82 268	0,459	-21,4%	296 924	116 724	139 998	0,437	-3,7%
2021	186 641	100 266	92 161	0,516	23,2%	309 774	128 113	115 263	0,388	9,8%
2022	182 386	93 696	97 951	0,525	-6,6%	327 013	155 933	138 695	0,448	21,7%
2023	190 198	115 468	107 657	0,590	23,2%	319 662	139 581	146 932	0,449	-10,5%
2024	217 228	131 169	104 139	0,548	13,6%	352 315	161 705	129 051	0,404	15,9%
2025	250 039	150 121	117 310	0,540	14,4%	400 614	188 595	140 296	0,398	16,6%
2026	289 323	172 438	133 153	0,533	14,9%	464 000	220 712	157 326	0,393	17,0%
2027	337 998	200 578	151 904	0,525	16,3%	544 781	260 447	179 666	0,387	18,0%
Rok	Stan	Nowe	Splata	Wsp. splaty						
	Razem									
2014	833 060	-	-	-	-					
2015	894 915	282 750	220 895		0,265					
2016	938 950	295 746	251 711		0,281					
2017	970 458	312 973	281 465		0,300					
2018	1 032 293	305 189	243 353		0,251					
2019	1 082 803	317 079	266 569		0,258					
2020	1 091 899	286 861	277 765		0,257					
2021	1 147 480	362 470	306 889		0,281					
2022	1 132 114	350 868	366 234		0,319					
2023	1 120 771	376 595	387 938		0,343					
2024	1 227 199	459 017	345 516		0,308					
2025	1 439 044	589 322	368 492		0,300					
2026	1 716 584	699 897	415 679		0,289					
2027	2 069 408	831 910	472 989		0,276					

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowanie największe wyzwanie stanowi realizacja scenariusza S3, zakładającego najwyższe tempo wzrostu nowych kredytów, nieobserwowaną w ostatnich latach relację inwestycji do PKB, wyraźny wzrost udziału finansowania inwestycji kredytem bankowym, a także istotną dynamikę przyrostu kredytów mieszkaniowych.

3.4.2. Wyniki scenariuszy – należności kredytowe

Poniżej przedstawiono tabele (3.16–3.18) z wynikami scenariuszy w zakresie dotyczącym kształtowania się kredytów dla sektora niefinansowego. Uwzględniono w nich prognozy dotyczące nowych kredytów, spłat portfela kredytowego, stanu należności kredytowych oraz trzech wskaźników pokazujących relacje nowych kredytów, należności kredytowych oraz inwestycji (nakładów brutto na środki trwałe) do PKB. W tabelach pokazano wartości rzeczywiste w 2023 r. i prognozy na lata 2024–2027.

Tabela 3.16. Wyniki scenariusza S1 – kredyty

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Nowe kredyty (mln zł)	376 595	427 603	465 025	503 236	542 647
2	Zmiana nowych kredytów r/r (%)	7,3	13,5	8,8	8,2	7,8
3	Spłaty portfela kredytowego (mln zł)	387 938	345 988	362 455	380 261	398 773
4	Spłata portfela kredytowego (%)	34,3	30,9	30,3	29,5	28,3
5	Należności kredytowe (mln zł)	1 120 771	1 195 313	1 290 685	1 408 115	1 547 276
Wskaźniki (%)						
6	Nowe kredyty/PKB	11,1	11,7	11,9	12,2	12,5
7	Należności kredytowe/PKB	33,0	32,6	33,1	34,2	35,7
8	Nakłady brutto na środki trwałe/PKB	17,8	18,5	19,4	20,5	21,3

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.17. Wyniki scenariusza S2 – kredyty

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Nowe kredyty (mln zł)	376 595	438 193	526 735	599 128	673 363
2	Zmiana nowych kredytów r/r (%)	7,3	16,4	20,2	13,7	12,4
3	Spląty portfela kredytowego (mln zł)	387 938	345 673	364 026	396 706	433 905
4	Splata portfela kredytowego (%)	34,3	30,8	30,2	29,2	27,9
5	Należności kredytowe (mln zł)	1 120 771	1 206 218	1 360 587	1 556 740	1 791 014
Wskaźniki (%)						
6	Nowe kredyty/PKB	11,1	11,9	13,4	14,2	14,8
7	Należności kredytowe/PKB	33,0	32,9	34,6	36,8	39,4
8	Nakłady brutto na środki trwałe/PKB	17,8	18,6	19,6	21,2	22,3

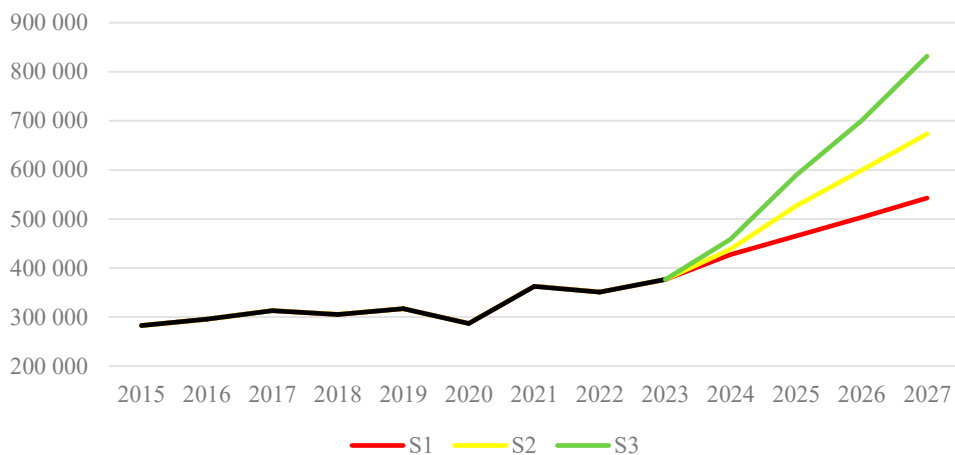
Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.18. Wyniki scenariusza S3 – kredyty

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Nowe kredyty (mln zł)	376 595	459 017	589 322	699 897	831 910
2	Zmiana nowych kredytów r/r (%)	7,3	21,9	28,4	18,8	18,9
3	Spląty portfela kredytowego (mln zł)	387 938	345 516	368 492	415 679	472 989
4	Splata portfela kredytowego (%)	34,3	30,8	30,0	28,9	27,6
5	Należności kredytowe (mln zł)	1 120 771	1 227 199	1 439 044	1 716 584	2 069 408
Wskaźniki (%)						
6	Nowe kredyty/PKB	11,1	12,5	14,8	16,2	17,6
7	Należności kredytowe/PKB	33,0	33,3	36,1	39,7	43,9
8	Nakłady brutto na środki trwałe/PKB	17,8	19,1	20,7	22,6	24,1

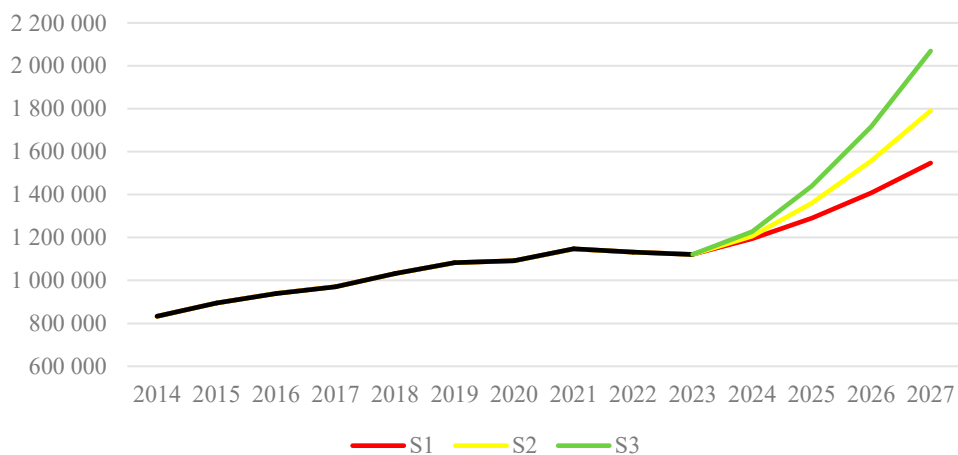
Źródło: opracowanie własne.

Porównanie scenariuszy dla poszczególnych zmiennych i wskaźników zaprezentowano na wykresach 3.8–3.12. Na wykresie 3.13 przedstawione zostały ponadto prognozowane wartości udziału finansowania inwestycji kredytem bankowym w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027.



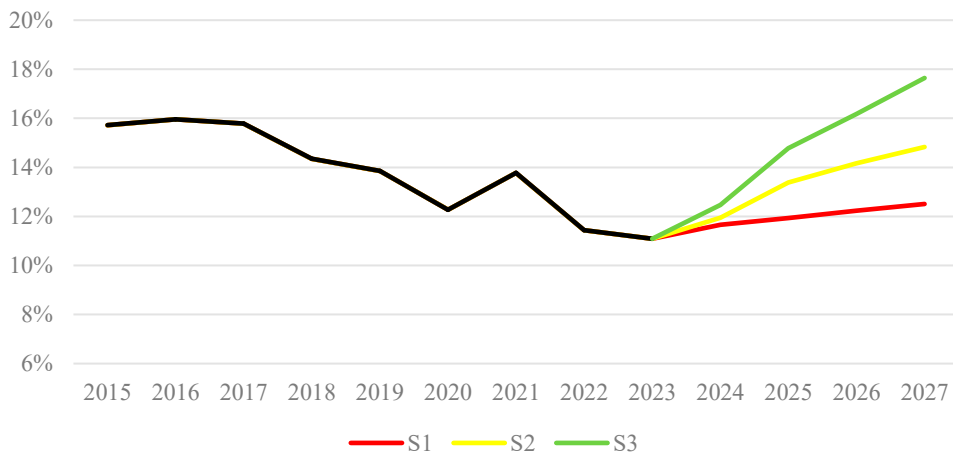
Wykres 3.8. Prognozowane wartości nowych kredytów dla sektora niefinansowego w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027 (mln zł)

Źródło: opracowanie własne.



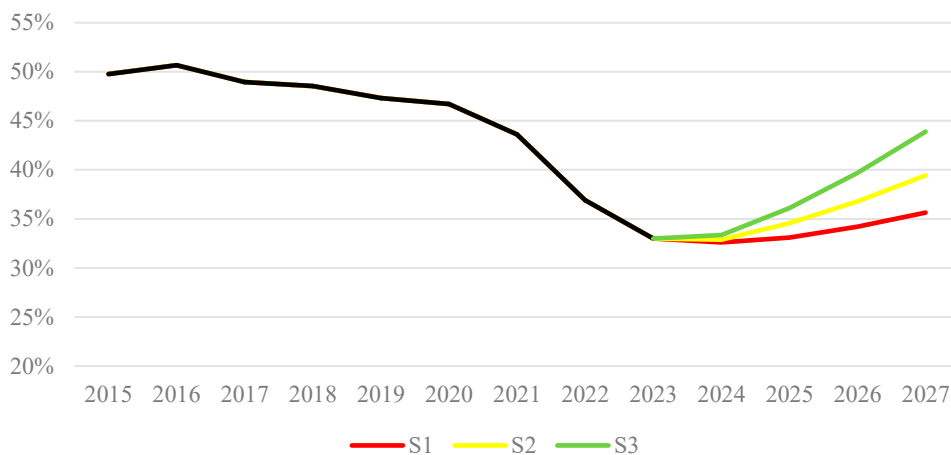
Wykres 3.9. Prognozowane wartości należności kredytowych od sektora niefinansowego w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027 (mln zł)

Źródło: opracowanie własne.



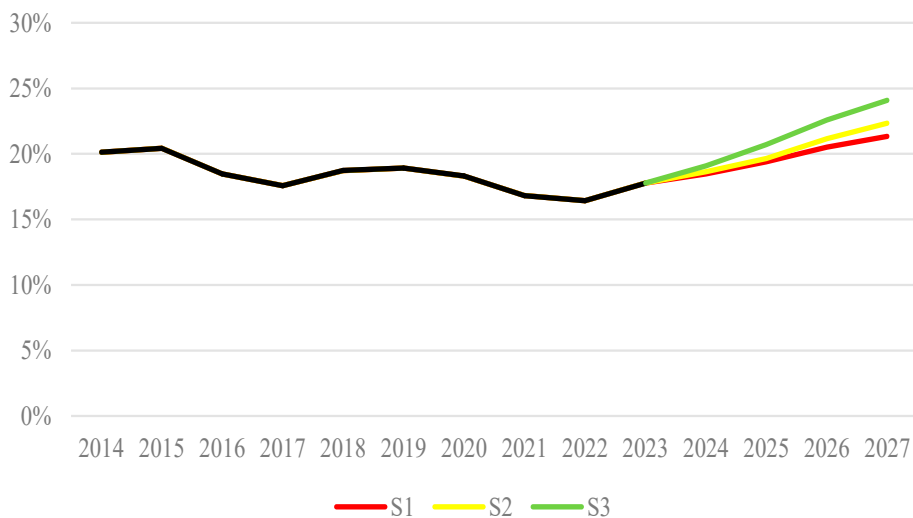
Wykres 3.10. Prognose wartości relacji nowych kredytów dla sektora niefinansowego do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027

Źródło: opracowanie własne.



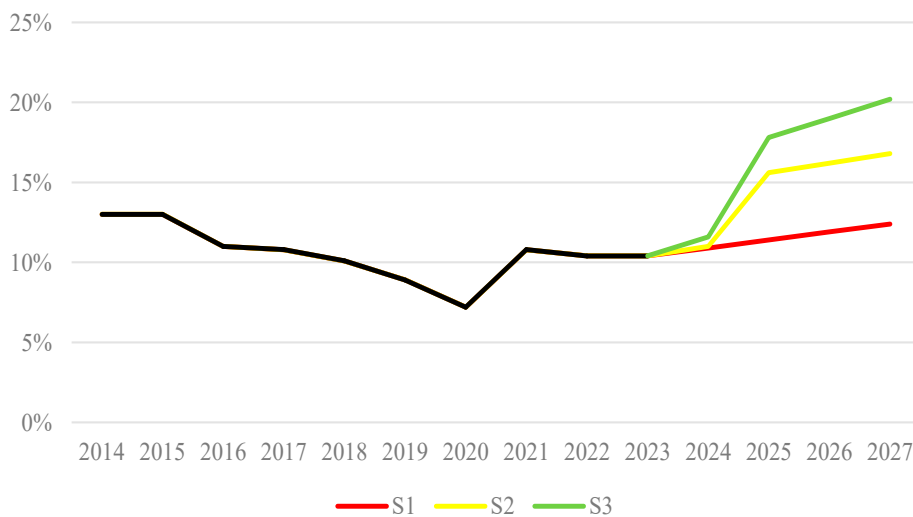
Wykres 3.11. Prognose wartości relacji należności kredytowych od sektora niefinansowego do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027

Źródło: opracowanie własne.



Wykres 3.12. Prognozowane wartości relacji nakładów brutto na środki trwałe do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027

Źródło: opracowanie własne.



Wykres 3.13. Prognozowane wartości udziału finansowania inwestycji kredytem bankowym w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027

Źródło: opracowanie własne.

Wyniki scenariuszy są zróżnicowane stosownie do przyjętych założeń. Warto zauważyć, że w każdym ze scenariuszy relacja inwestycji do PKB osiąga w 2027 r. poziom od 21,3% w S1 do 24,1% w S3. Oznaczałoby to znaczną poprawę tego wskaźnika w stosunku do lat ubiegłych. Mimo szybkiego wzrostu nowych kredytów tylko w scenariuszu S3 możliwe jest przekroczenie poziomu ich relacji do PKB, który był obserwowany w latach 2015–2016. Trudność powrotu do poprzednio obserwowanych poziomów jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku relacji należności kredytowych do PKB. W najbardziej optymistycznym scenariuszu S3 wskaźnik ten osiąga w 2027 r. poziom 43,9% wobec 50% notowanych w latach 2015–2016. Jasne jest więc, że powrót siły związku między sektorem bankowym a sferą realnej gospodarki do relacji sprzed 8–10 lat będzie niezwykle trudny, zważywszy niewielkie prawdopodobieństwo realizacji scenariusza S3. Z drugiej strony wyniki scenariuszy pokazują duży potencjał do wzrostu znaczenia sektora bankowego w finansowaniu polskiej gospodarki.

3.4.3. Wyniki scenariuszy – wynik finansowy sektora bankowego

Dalsza część badania dotyczy prognozowania wyniku finansowego sektora bankowego dla poszczególnych scenariuszy opisanych wyżej. W tym celu przyjęto założenia dla kształtowania się stopy referencyjnej NBP i adekwatnie do niej, podstawowego parametru dla oszacowania wyniku odsetkowego sektora bankowego, jakim jest marża odsetkowa netto (NIM). W tabeli 3.19 przedstawiono wskazane wcześniej prognozy inflacji oraz prognozy stopy referencyjnej NBP i wartości marży odsetkowej netto.

Tabela 3.19. Podstawowe założenia prognoz wyniku finansowego sektora bankowego dla lat 2024–2027 (w %)

Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
Scenariusz S1					
Inflacja	11,40	4,50	3,30	2,50	2,50
Stopa ref.	5,75	5,75	4,50	3,50	3,50
NIM	3,85	3,65	3,10	2,60	2,50
Scenariusz S2					
Inflacja	11,40	4,50	3,80	3,30	3,10
Stopa ref.	5,75	5,75	5,00	4,25	4,00
NIM	3,85	3,65	3,25	2,80	2,60
Scenariusz S3					
Inflacja	11,40	4,50	4,25	4,00	3,80
Stopa ref.	5,75	5,75	5,50	5,00	4,75
NIM	3,85	3,65	3,40	3,10	2,90

Źródło: opracowanie własne.

Pozostałe założenia dotyczyły wzrostu kosztów działania banków w tempie inflacji, kosztu wakacji kredytowych na poziomie 4,5 mld zł w 2024 r. oraz tworzenia rezerw na ryzyko prawne związane z walutowymi kredytami mieszkaniowymi na poziomie 10 mld zł w 2024 r. i 5 mld zł w 2025 r. Ponadto założono niewielki oraz zróżnicowany¹¹ dla poszczególnych scenariuszy wzrost instrumentów dłużnych w portfelach banków, przyjmując, że ich aktualny udział w aktywach banków wynikający z ostatniego dynamicznego wzrostu osiągnął maksymalny poziom.

Poniżej przedstawiono tabele z wynikami scenariuszy w zakresie dotyczącym kształtowania się wyniku finansowego sektora bankowego. Uwzględniono w nich prognozy dotyczące aktywów i podstawowych wielkości rachunku zysku i strat. Tabele zawierają również sekcję wskaźników, w której zawarto informacje o wartościach NIM, kosztach ryzyka oraz rentowności aktywów. W tabelach pokazano wartości rzeczywiste w 2023 r. i prognozy na lata 2024–2027.

Tabela 3.20. Wyniki scenariusza S1 – wynik finansowy (w mln zł)

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Aktywa	3 008 821	3 199 670	3 425 107	3 687 177	3 985 743
2	Aktywa odsetkowe	2 684 018	2 854 265	3 055 365	3 289 145	3 555 481
3	Należności kredytowe od sektora niefinansowego	1 120 771	1 195 313	1 290 685	1 408 115	1 547 276
4	Wynik z tytułu odsetek	98 383	101 074	91 599	82 479	85 558
5	Wynik z tytułu prowizji	18 683	19 804	20 993	22 252	23 587
6	Koszty działania banku	50 731	52 790	54 369	55 604	56 869
7	Koszty z tytułu ryzyka prawnego (CHF)	17 000	10 000	5 000	0	0
8	Odpisy z tytułu utraty wartości NPL	7 146	8 367	9 422	10 702	12 223
9	Koszty wakacji kredytowych	0	4 500	0	0	0
10	Zysk (strata) roku bieżącego	27 875	31 654	30 661	26 898	28 037
11	Ekspozycja ważona ryzykiem kredytowym	971 156	1 035 747	1 118 387	1 220 141	1 340 725
12	Całkowita ekspozycja	1 123 480	1 198 202	1 293 804	1 411 518	1 551 016
Wskaźniki (%)						
13	NIM	3,85	3,65	3,10	2,60	2,50
14	Koszty ryzyka	0,64	0,70	0,73	0,76	0,79
15	ROA	0,97	1,02	0,93	0,76	0,73

Źródło: opracowanie własne.

¹¹ W przedziale 6–8% rocznie.

Tabela 3.21. Wyniki scenariusza S2 – wynik finansowy (w mln zł)

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Aktywa	3 008 821	3 229 330	3 554 303	3 945 841	4 399 287
2	Aktywa odsetkowe	2 684 018	2 880 723	3 170 615	3 519 886	3 924 383
3	Należności kredytowe od sektora niefinansowego	1 120 771	1 206 218	1 360 587	1 556 740	1 791 014
4	Wynik z tytułu odsetek	98 383	101 557	98 334	93 667	96 776
5	Wynik z tytułu prowizji	18 683	20 178	21 792	23 536	25 419
6	Koszty działania banku	50 731	52 790	54 608	56 246	57 835
7	Koszty z tytułu ryzyka prawnego (CHF)	17 000	10 000	5 000	0	0
8	Odpisy z tytułu utraty wartości NPL	7 146	8 444	10 204	12 454	15 224
9	Koszty wakacji kredytowych	0	4 500	0	0	0
10	Zysk (strata) roku bieżącego	27 875	32 200	35 220	33 952	34 395
11	Ekspozycja ważona ryzykiem kredytowym	971 156	1 045 196	1 178 958	1 348 926	1 551 926
12	Całkowita ekspozycja	1 123 480	1 209 134	1 363 875	1 560 502	1 795 343
Wskaźniki (%)						
13	NIM	3,85	3,65	3,25	2,80	2,60
14	Koszty ryzyka	0,64	0,70	0,75	0,80	0,85
15	ROA	0,97	1,03	1,04	0,91	0,82

Źródło: opracowanie własne.**Tabela 3.22.** Wyniki scenariusza S3 – wynik finansowy (w mln zł)

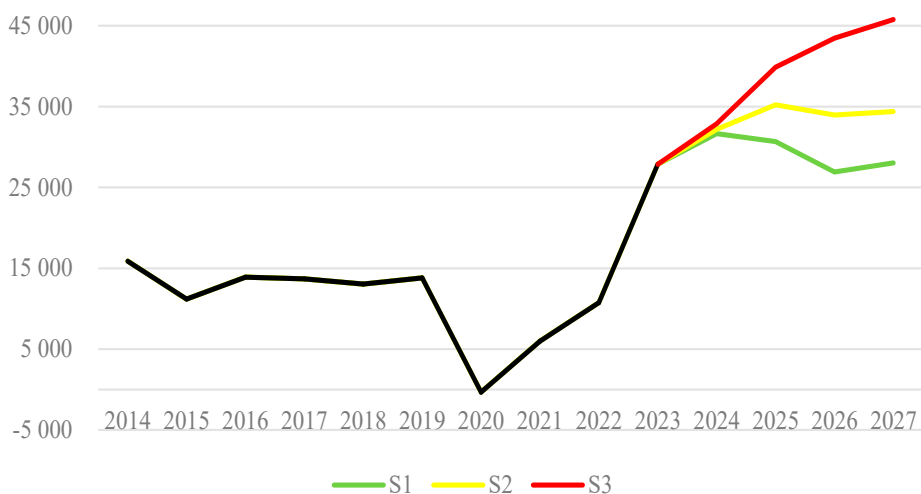
Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
1	Aktywa	3 008 821	3 273 242	3 695 884	4 221 289	4 863 807
2	Aktywa odsetkowe	2 684 018	2 919 895	3 296 912	3 765 599	4 338 758
3	Należności kredytowe od sektora niefinansowego	1 120 771	1 227 199	1 439 044	1 716 584	2 069 408
4	Wynik z tytułu odsetek	98 383	102 271	105 686	109 469	117 513
5	Wynik z tytułu prowizji	18 683	20 552	22 607	24 868	27 354
6	Koszty działania banku	50 731	52 790	54 823	56 817	58 787
7	Koszty z tytułu ryzyka prawnego (CHF)	17 000	10 000	5 000	0	0

Tab. 3.22 (cd.)

Lp.	Kategoria	2023	2024	2025	2026	2027
8	Odpisy z tytułu utraty wartości NPL	7 146	8 590	11 512	15 449	20 694
9	Koszty wakacji kredytowych	0	4 500	0	0	0
10	Zysk (strata) roku bieżącego	27 875	32 860	39 870	43 449	45 770
11	Ekspozycja ważona ryzykiem kredytowym	971 156	1 063 376	1 246 941	1 487 432	1 793 156
12	Całkowita ekspozycja	1 123 480	1 230 165	1 442 522	1 720 733	2 074 409
Wskaźniki (%)						
13	NIM	3,85	3,65	3,40	3,10	2,90
14	Koszty ryzyka	0,64	0,70	0,80	0,90	1,00
15	ROA	0,97	1,05	1,14	1,10	1,01

Źródło: opracowanie własne.

Na wykresie 3.14 przedstawiono kształtowanie się prognoz zysku netto w poszczególnych scenariuszach.



Wykres 3.14. Prognozowany zysk netto w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027

Źródło: opracowanie własne.

Warunki przyjęte dla prognoz kredytów oraz wynikające z tego różnice pomiędzy poziomem należności kredytowych kształtują poziomy zysku netto sektora dla różnych scenariuszy. W scenariuszu S3 poziom zysku w każdym roku prognozy

mieści się w granicach ok. 33–46 mld zł¹² i jest to jedyny ze scenariuszy, w którym zysk rośnie z roku na rok. W scenariuszu S2 zysk osiąga wartości ok. 32–35 mld zł rocznie, a w scenariuszu S1 ok. 27–32 mld zł.

Przy założeniu pozytywnych scenariuszy makroekonomicznych, zyski sektora na przestrzeni czterech najbliższych lat w analizowanych scenariuszach mogą wynieść łącznie 117–162 mld zł. Jest to duża kwota, ale może stanowić niewystarczające uzupełnienie bieżącego kapitału dla spełnienia wymogów kapitałowych związanych z wyraźnym zwiększeniem ekspozycji z tytułu ryzyka kredytowego. Analiza w tym zakresie została przeprowadzona w kolejnej części rozdziału.

3.4.4. Wyniki scenariuszy – ocena ryzyka powstania luki kapitałowej dla finansowania działalności kredytowej banków w wyniku wzrostu akcji kredytowej

Prognozowane w poprzednich punktach rozdziału należności kredytowe i zysk sektora pozwalają na ocenę ryzyka powstania luki w kapitałach banków w wyniku wzrostu akcji kredytowej. Z jednej strony wzrost należności kredytowych powoduje wzrost ekspozycji na ryzyko, która jest podstawą do wyznaczenia rosnących wymogów kapitałowych, z drugiej strony osiągane zyski mogą na bieżąco być akumulowane i zwiększać posiadany kapitał. W prognozowaniu zapotrzebowania na kapitał należy jednak wziąć pod uwagę również potrzeby akcjonariuszy banków związane z otrzymaniem dywidendy. Po wyjątkowo trudnym dla banków okresie lat 2020–2022 nastał okres, kiedy banki mogą osiągnąć przyzwoite zyski i stąd naturalne są oczekiwania, że podzielą się zyskiem z akcjonariuszami. Ten aspekt został zatem wzięty pod uwagę w przedstawionych poniżej analizach. Należy też uwzględnić konieczność utrzymywania funduszy własnych z odpowiednim marginesem powyżej wartości wymaganych. Przyjęto, że pożądaną przez banki sytuacją jest utrzymywanie współczynnika TCR na poziomie powyżej 18%. Pozwala to z dużym marginesem na spełnienie wymogów CRR i jest bliskie wymaganemu poziomowi w zakresie MREL¹³. W tabeli 3.23 przedstawiono prognozy luki kapitałowej w sektorze w poszczególnych scenariuszach w zależności od stopy wypłaty dywidendy na poziomie 0%, 50%, 100%. W tej analizie przyjęto utrzymywanie współczynnika TCR na poziomie 20%. Jest to wartość pośrednia między wartością na koniec 2023 r. wynoszącą 21,47% i wspomnianym wyżej poziomem 18%.

Dla każdego scenariusza w tabeli 3.23 przedstawiono kształtowanie się w latach 2024–2027, kolejno (dla różnych poziomów stopy wypłaty dywidendy):

12 Warto zauważyć, że gdyby nie dodatkowe obciążenia sektora z tytułu wakacji kredytowych i rezerwy na ryzyko prawne, zysk netto w 2024 r. mógłby również przekroczyć 40 mld zł.

13 Jest to zgodne z analizą w punkcie 3.2.

- zysku netto roku bieżącego,
- bieżącego poziomu kapitału własnego uwzględniającego odpowiednią do stopy wypłaty dywidendy część zysku zatrzymanego z roku poprzedniego (kapitał bilansowy zakumulowany),
- wartości wskaźnika zwrotu z kapitału ROE uwzględniającego różny poziom dywidendy i akumulacji kapitału,
- wartości wymaganego kapitału (dla współczynnika TCR na poziomie 20%),
- wartości wskaźnika zwrotu z kapitału ROE przy założeniu uzupełnienia kapitału zgodnie z wymogami regulacyjnymi.

W ostatnich sekcjach tabeli dla każdego scenariusza pokazano poziom powstałej luki kapitałowej łącznie w okresie 2024–2027 dla trzech poziomów stopy wypłaty dywidendy.

Wyniki wskazują, że gdyby banki nie wypłacały w ogóle dywidendy w okresie 2024–2027 i akumulowały całość zysków, możliwe byłoby prowadzenie akcji kredytowej przez banki zgodnie ze scenariuszami S1 i S2, bez potrzeby poszukiwania dodatkowych kapitałów. Wypłata dywidendy na poziomie 50% lub wyższym nie byłaby możliwa bez pozyskania nowych kapitałów. W przypadku scenariusza S3, nawet zakładając przeznaczenie całości zysków na zwiększenie kapitałów, niemożliwa byłaby realizacja tego scenariusza bez pozyskania dodatkowych środków w kwocie ok. 18 mld zł.

Wypłata dywidendy na poziomie 50% zysków lub wyższym skutkuje koniecznością uzupełnienia kapitałów już we wszystkich scenariuszach. W sytuacji gdyby banki przeznaczały całość zysków na dywidendy, powstała luka kapitałowa w latach 2024–2027 wyniosłaby od 63 mld zł dla scenariusza S1 do 162 mld zł w przypadku scenariusza S3 (w tym przypadku jest to kwota odpowiadająca łącznej kwocie zysków sektora w latach 2024–2027 w tym scenariuszu).

W tabelach 3.24–3.26 przedstawiono wyniki analizy wrażliwości luki kapitałowej, jednocześnie na zmiany założonego współczynnika TCR i stopy wypłaty dywidendy. Maksymalny poziom luki kapitałowej na poziomie 201 mld zł występuje w scenariuszu S3 w przypadku utrzymywania współczynnika TCR na poziomie 22% i przeznaczenia całości zysku na dywidendę. Warto zauważyć, że w scenariuszu S3 przy każdym z przyjętych poziomów założonego współczynnika TCR i stopy wypłaty dywidendy wystąpiłaby konieczność uzupełnienia kapitałów przez banki. W przypadku scenariusza S1 możliwa byłaby wypłata dywidendy na poziomie maksymalnie 50% bez naruszenia założonego wymogu posiadania adekwatnych do ekspozycji kapitałów, ale tylko przy utrzymaniu współczynnika TCR na poziomie 18%.

Analiza luki kapitałowej dla przedstawionych scenariuszy pokazuje istotne napięcia, jakie mogą powstać w sektorze bankowym w przypadku wyraźnego wzrostu akcji kredytowej przez banki. Jednoczesne spełnienie trzech kryteriów, tj. zapewnienie zwiększonego finansowania gospodarki, wypłacanie wynagrodzenia akcjonariuszom banków oraz spełnianie wymogów kapitałowych, będzie trudne do osiągnięcia.

Tabela 3.23. Prognozowana luka kapitałowa w latach 2024–2027 w poszczególnych scenariuszach, przy różnym poziomie wskaźnika wypłaty dywidendy (payout ratio), dla TCR=20%

Scenariusz S1	2024			2025			2026			2027		
	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%
Zysk netto		31 654			30 661			26 898			28 037	
Kapitał bil. zakum.	257 218	243 280	229 343	288 872	259 108	229 343	319 533	274 438	229 343	346 431	287 887	229 343
ROE	12,3%	13,0%	13,8%	10,6%	11,8%	13,4%	8,4%	9,8%	11,7%	8,1%	9,7%	12,2%
Kapitał bil. wym.		225 948			243 976			266 174			292 479	
ROE kapitał uzup.		14,0%			12,6%			10,1%			9,6%	
Luka	-	-	-	-	-	14 633	-	-	36 831	-	4 592	63 136
Wskaźnik wypłaty dywidendy 0%												
0												
Luka ogółem												
4 592												
63 136												
Scenariusz S2	2024			2025			2026			2027		
	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%
Zysk netto		32 200			35 220			33 952			34 395	
Kapitał bil. zakum.	257 218	243 280	229 343	289 418	259 381	229 343	324 639	276 991	229 343	358 591	293 967	229 343
ROE	12,5%	13,2%	14,0%	12,2%	13,6%	15,4%	10,5%	12,3%	14,8%	9,6%	11,7%	15,0%
Kapitał bil. wym.		228 009			257 189			294 268			338 552	
ROE kapitał uzup.		14,1%			13,7%			11,5%			10,2%	
Luka	-	-	-	-	-	27 846	-	17 277	64 925	-	44 585	109 209
Wskaźnik wypłaty dywidendy 0%												
0												
Luka ogółem												
44 585												
109 209												
Scenariusz S3	2024			2025			2026			2027		
	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%	wskaźnik wypłaty dywidendy 0%	50%	100%
Zysk netto		32 860			39 870			43 449			45 770	
Kapitał bil. zakum.	257 218	243 280	229 343	290 078	259 710	229 343	329 948	279 645	229 343	373 397	301 370	229 343
ROE	12,8%	13,5%	14,3%	13,7%	15,4%	17,4%	13,2%	15,5%	18,9%	12,3%	15,2%	20,0%
Kapitał bil. wym.		231 975			272 020			324 483			391 177	
ROE kapitał uzup.		14,2%			14,7%			13,4%			11,7%	
Luka	-	-	2 632	-	12 310	42 677	-	44 838	95 140	17 780	89 807	161 834
Wskaźnik wypłaty dywidendy 0%												
0												
Luka ogółem												
17 780												
89 807												
161 834												

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3.24. Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S1

Luka kapitałowa		Wymagany współczynnik kapitałowy TCR				
		18%	19%	20%	21%	22%
Wskaźnik wypłaty dywidendy (<i>payout ratio</i>)	0%	-	-	-	7 902	19 200
	25%	-	-	-	10 850	25 474
	50%	-	3 905	18 529	33 153	47 777
	75%	11 585	26 209	40 833	55 457	70 081
	100%	33 888	48 512	63 136	77 760	92 384

Źródło: opracowanie własne.**Tabela 3.25.** Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S2

Luka kapitałowa		Wymagany współczynnik kapitałowy TCR				
		18%	19%	20%	21%	22%
Wskaźnik wypłaty dywidendy (<i>payout ratio</i>)	0%	-	-	7 837	24 764	41 692
	25%	-	16 252	33 180	50 107	67 035
	50%	24 668	41 595	58 523	75 451	92 378
	75%	50 011	66 939	83 866	100 794	117 721
	100%	75 354	92 282	109 209	126 137	143 065

Źródło: opracowanie własne.**Tabela 3.26.** Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S3

Luka kapitałowa		Wymagany współczynnik kapitałowy TCR				
		18%	19%	20%	21%	22%
Wskaźnik wypłaty dywidendy (<i>payout ratio</i>)	0%	6 537	26 096	45 655	65 213	84 772
	25%	35 582	55 141	74 699	94 258	113 817
	50%	64 626	84 185	103 744	123 303	142 862
	75%	93 671	113 230	132 789	152 348	171 907
	100%	122 716	142 275	161 834	181 392	200 951

Źródło: opracowanie własne.

3.5. Wnioski i rekomendacje dotyczące zdolności finansowania potrzeb gospodarki kredytami bankowymi przy ograniczonych zasobach kapitałowych banków

Najbliższe lata to najprawdopodobniej powrót gospodarki do szybkiego wzrostu po zawirowaniach związanych z pandemią, wojną w Ukrainie i gwałtownym wzrostem inflacji. Wzrost ten będzie dodatkowo wspierany przez napływ środków z UE i spodziewane wysokie inwestycje związane z transformacją energetyczną kraju. Polska gospodarka stoi znowu przed szansą zbudowania fundamentów dla długotrwałego rozwoju poprzez zmianę proporcji między konsumpcją i inwestycjami na korzyść tych drugich. Można przypuszczać, że nastąpi w związku z tym również istotny

wzrost zapotrzebowania na kredyt dla sektora niefinansowego. Analiza danych pokazuje, że przedsiębiorstwa zakumulowały duże środki własne, które mogą być i są przeznaczane na inwestycje, ale rosnące zapotrzebowanie na kredyt ze strony gospodarki spowoduje, że wzrośnie rola kredytu bankowego w finansowaniu inwestycji i wydatków konsumpcyjnych. Stąd konieczność oszacowania możliwości finansowania potrzeb gospodarki kredytami przy danych i prognozowanych zasobach kapitałowych banków.

W poszczególnych scenariuszach zaprezentowanych w pracy przyjęto różne założenia dotyczące kształtowania się zmiennych makroekonomicznych w latach 2024–2027. Założenie odmiennych scenariuszy makroekonomicznych wynikało z potrzeby przetestowania związanych z nimi, różnych ścieżek wzrostu akcji kredytowej. Skala wzrostu kredytów została uzależniona od przyjętych założeń makroekonomicznych, ale również od m.in. zmiany w strukturze finansowania inwestycji przez przedsiębiorstwa. Przyjęto założenia dla wzrostu kredytów w podziale na: inwestycyjne przedsiębiorstw, konsumpcyjne (w tym kredyty na kartach i ratalne), mieszkaniowe oraz pozostałe (obejmujące głównie kredyty operacyjne przedsiębiorstw i na nieruchomości przedsiębiorstw). Wyniki scenariuszy są zróżnicowane. W każdym ze scenariuszy relacja inwestycji do PKB przekracza w 2027 r. poziom od 21%, sięgając 24% w scenariuszu S3. Oznacza to znaczną poprawę tego wskaźnika w stosunku do lat ubiegłych. Trzeba jednak zauważyć, że mimo szybkiego wzrostu nowych kredytów, tylko w scenariuszu S3 możliwe jest przekroczenie poziomu ich relacji do PKB, który był obserwowany w latach 2015–2016. Trudność powrotu do poprzednio obserwowanych poziomów jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku relacji należności kredytowych do PKB. W najbardziej optymistycznym scenariuszu S3, wskaźnik ten osiąga w 2027 r. poziom 43,9% wobec 50% notowanych w latach 2015–2016. Powrót siły związku między sektorem bankowym a sferą realnej gospodarki do relacji sprzed 8–10 lat będzie więc niezwykle trudny, ale sytuacja ta obrazuje duży potencjał do wzrostu znaczenia sektora bankowego w finansowaniu polskiej gospodarki.

Wyniki badania pokazują, że mimo prognozowanych relatywnie wysokich zysków sektora bankowego w najbliższych latach, wzmożona akcja kredytowa może spowodować powstanie istotnej luki kapitałowej w spełnianiu wymogów kapitałowych przez banki. W scenariuszu S3 przy każdym z przyjętych poziomów założonego współczynnika TCR i stopy wypłaty dywidendy, wystąpiłaby konieczność uzupełnienia kapitałów przez banki. W przypadku scenariusza S1 możliwa byłaby wypłata dywidendy na poziomie maksymalnie 50% bez naruszenia założonego wymogu posiadania adekwatnych do ekspozycji kapitałów, ale tylko przy utrzymaniu współczynnika TCR na poziomie 18%. Pogodzenie istotnego wzrostu udzielanych kredytów z wynagradzaniem akcjonariuszy za dostarczony kapitał przy jednoczesnym wypełnianiu wymogów kapitałowych może nie być możliwe. Trudno wyobrazić sobie sytuację, że banki, osiągając przyzwoite zyski, nie będą dzielić się nimi z akcjonariuszami. Wskaźnik zwrotu na kapitale nie jest tylko po to, żeby był na odpowiednio wysokim poziomie, ale żeby skutkował rzeczywistą wypłatą dywidendy.

Wyniki scenariuszy wskazują, że istotny wzrost akcji kredytowej w najbliższych latach może zagrozić stabilnej pozycji sektora bankowego, pomimo prognozowanych stosunkowo wysokich zysków. W tej sytuacji niezbędne jest zmniejszenie obciążeń podatkowych sektora, szczególnie w zakresie podatku bankowego. Jest to niezwykle ważne zwłaszcza w kontekście niniejszej analizy, która dotyczy prognozowanego istotnego wzrostu portfela kredytowego i jego udziału w aktywach banków przy jednoczesnym zmniejszeniu udziału obligacji skarbowych.

Należy też zauważyć, że ryzyko w działalności banków wiąże się także z nieprzewidywalnym ingerowaniem instytucji rządowych. Przykładem jest wprowadzenie nadzwyczajnych regulacji ustawowych takich jak wakacje kredytowe. Działania takie po pierwsze destabilizują portfel kredytowy banków¹⁴, po drugie, wpływają zdecydowanie negatywnie na wielkość osiąganych zysków, a tym samym akumulację kapitału potrzebnego na zwiększenie akcji kredytowej.

Należy wreszcie stwierdzić, że banki pośrednio finansują gospodarkę, kupując obligacje skarbowe, co jednocześnie naraża je na duże ryzyko rynkowe, które już się zmaterializowało w okresie wzrostu stóp procentowych powodując duże straty w kapitale w związku ze spadkiem wycen obligacji. Część z tych strat została odrobiona w wyniku spadku stóp procentowych, ale gdyby doszło do zmiany w malejącym teraz trendzie inflacji i stóp procentowych, wówczas, przy obecnie zwiększonym portfelu instrumentów dłużnych, kapitał banków będzie ponownie, i w jeszcze większym stopniu, narażony na straty.

W celu efektywnego wspierania gospodarki finansowaniem dostarczanym przez banki, należy zatem stworzyć stabilne i przewidywalne warunki funkcjonowania sektora. Ich podstawą powinny być przejrzyste długoterminowe regulacje oraz dostosowanie kosztów ponoszonych przez banki do roli, jaką powinny pełnić w rozwijającej się gospodarce. Nabiera to szczególnego znaczenia w sytuacji dużej zmienności w otoczeniu makroekonomicznym i politycznym.

14 Zostało to opisane w punkcie 3.3.2.

Literatura

- Adebisi A.W. (2023), *Bank credits and economic growth*, „Scholars Journal of Economics, Business and Management”, 8875(10), s. 240–258.
- Agénor P.R., Aizenman J., Hoffmaister A.W. (2004), *The credit crunch in East Asia: What can bank excess liquid assets tell us?*, „Journal of International Money and Finance”, 23(1), s. 27–49.
- Aghion P., Bolton P. (1997), *A trickle-down theory of growth and development*, „Review of Economic Studies”, 64, s. 151–172.
- Aghion P., Banerjee A., Piketty T. (1999), *Dualism and macroeconomic activity*, „Quarterly Journal of Economics”, 114, s. 1359–1397.
- Aghion P., Angeletos G.M., Banerjee A., Manova K. (2010), *Volatility and growth: Credit constraints and the composition of investment*, „Journal of Monetary Economics”, 57, s. 246–265.
- Agić Z., Jeremić Z. (2018), *Macroeconomic and specific banking determinants of nonperforming loans in Bosnia and Herzegovina*, „Industrija”, 46, s. 45–60, <https://doi.org/10.5937/industrija46-14956>
- Al-Shammari N., El-Sakka M. (2018), *Macroeconomic determinants of credit growth in OECD countries*, „International Journal of Business”, 23(3), s. 217–234.
- Andersen T.B., Tarp F. (2003), *Financial liberalization, financial development and economic growth in LDCs*, „Journal of International Development: The Journal of the Development Studies Association”, 15, s. 189–209.
- Arcand J.-L., Berkes E., Panizza U. (2015), *Too much finance?*, „Journal of Economic Growth”, 20(2), s. 105–148.
- Arestis P., Chortareas G., Magkonis G. (2015), *The financial development and growth nexus: A meta-analysis*, „Journal of Economic Surveys”, 29(3), s. 549–565.
- Art. 43–46, 56–60, 68–70 rozporządzenia CRR.
- Beccalli E., Coletti E., Simone C. (2015), *NPLs delle banche europee: Determinanti macroeconomiche e di impresa. Osservatorio monetario*, Associazione per lo Sviluppo degli Studi di Banca e Borsa, Università Cattolica del Sacro Cuore, Milano no. 2, s. 3–24.
- Beck R., Jakubik P., PiloIU A. (2013), *Non-performing loans: What matters in addition to the economic cycle?* Working Paper, 1515, ECB, <https://ssrn.com/abstract=2214971> (dostęp: 27.01.2024).
- Beck R., Jakubik P., PiloIU A. (2015), *Key determinants of nonperforming loans: New evidence from a global sample*, „Open Economies Review”, 26, s. 525–550.
- Beck T., Degryse H., Kneer C. (2014), *Is more finance better? Disentangling intermediation and size effects of financial systems*, „Journal of Financial Stability”, 10(C), s. 50–64.
- Berger N., DeYoung R. (1997), *Problem loans and cost efficiency in commercial banks*, „Journal of Banking & Finance”, 21(6), s. 849–870, [https://doi.org/10.1016/S0378-4266\(97\)00003-4](https://doi.org/10.1016/S0378-4266(97)00003-4)
- Bernanke B., Gertler M., Gilchrist S. (1998), *The financial accelerator in a quantitative business cycle framework*, Working Paper, 6455, <https://doi.org/10.3386/w6455>

- Bhattarai B.P. (2018), *Determinants of loan loss provision of commercial banks in Nepal*, „European Journal of Accounting, Auditing, and Finance Research”, 6(9), s. 23–37, <https://zantworldpress.com/wp-content/uploads/2018/09/3.-Bishnu.pdf> (dostęp: 27.01.2024).
- Bofondi M., Ropele T. (2011), *Macroeconomic determinants of bad loans: Evidence from Italian Banks*, „Questioni di Economia e Finanza”, no. 89, Banca d'Italia, https://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/qef/2011-0089/QEF_89.pdf (dostęp: 27.01.2023).
- Bordo M.D., Duca J.V., Koch C. (2016), *Economic policy uncertainty and the credit channel: Aggregate and bank level US evidence over several decades*, „Journal of Financial Stability”, 26, s. 90–106.
- Borsuk M. (2017), *Wpływ czynników makroekonomicznych na poziom kosztów ryzyka kredytowego banków*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Zeszyt Naukowy”, 153, s. 49–62.
- Botev J., Égert B., Jawadi F. (2019), *The nonlinear relationship between economic growth and financial development: Evidence from developing, emerging and advanced economies*, „International Economics”, 160, s. 3–13.
- Cappiello L., Kadareja A., Kok C., Protopapa M. (2010), *Do bank loans and credit standards have an effect on output? A panel approach for the euro area*, ECB Working Paper, 1150, <https://ssrn.com/abstract=1535995> (dostęp: 6.02.2024).
- Caprio G., Honohan P. (2001), *Finance for growth: policy choices in a volatile world*, A World Bank Policy Research Report, vol. 1. World Bank Publications, <http://core.ac.uk/download/pdf/12016919.pdf> (dostęp: 2.12.2023).
- Cecchetti S.G., Kharroubi E. (2012), *Reassessing the impact of finance on growth*, BIS Working Paper, 381.
- Cecchetti S.G., Kharroubi E. (2019), *Why does credit growth crowd out real economic growth?*, „The Manchester School”, 87, s. 1–28.
- Cecchetti S.G., Mohanty M.S., Zampolli F. (2011), *The real effects of debt*, BIS Working Paper, 352.
- Chakraborty I., Goldstein I., MacKinlay A. (2020), *Monetary stimulus and bank lending*, „Journal of Financial Economics”, 136(1), s. 189–218, <https://moya.bus.miami.edu/~i-chakraborty/papers/monetarystimulus.pdf> (dostęp: 27.01.2023).
- Crowley J. (2008), *Credit growth in the Middle East, North Africa, and Central Asia Region*, „IMF Working Papers”, s. 1–60.
- Czechowska I.D., Lipiński C., Sikorski J., Stawska J., Zatoń W. (2021), *Efekty obciążeń regulacyjnych i fiskalnych sektora bankowego dla akcji kredytowej banków przed pandemią COVID-19 i w trakcie jej trwania*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Czechowska I.D., Lipiński Cz., Stawska J., Sikorski J., Zatoń W. (2021), *Dostępność kredytowa – monitoring zjawisk bieżących i perspektywy* – sygn. WIB PAB 22/2021, Warszawa, listopad 2021.
- Czechowska I.D., Lipiński C., Stawska J., Stępińska J., Zatoń W. (2024), *Implementacja wymogu MREL do sektora bankowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Czechowska I.D., Lipiński C., Stawska J., Stępińska J., Zatoń W., Borys M. (2023), *Wymóg MREL w realiach systemu bankowego w Polsce*” raport na zlecenie Programu Analityczno-Badawczego Fundacji Warszawski Instytut Bankowości (sygn. PAB/WIB 12/2023).
- Damanhur W.A., Syamni G., Habibie M. (2017), *What is the determinant of non-performing financing in branch Sharia regional bank in Indonesia*, Proceedings of MICoMS, s. 265–271, <https://doi.org/10.1108/978-1-78756-793-1-00081>

- Dane miesięczne sektora bankowego, arkusze Należności_2, Należności_3 – https://www.knf.gov.pl/?articleId=56224&p_id=18
- Definicje i zakres sektorów gospodarki w statystyce monetarnej, <https://static.nbp.pl/dane/monetarno-finansowa/Definicje-i-zakres-sektorow-gospodarki-w-statystyce-monetarnej.pdf> (dostęp: 23.02.2024).
- Dimitrios A., Hele L., Mike T. (2016), *Determinants of nonperforming loans: Evidence from Euro-area countries*, „Finance Research Letters”, 18, s. 116–119.
- EBA MREL Quantitative Monitoring Report and Impact Assessment (Article 45 BRRD II) as of 31 December 2021, EB/REP/2023/03 January 2023.
- External MREL Holdings, Czech National Bank, September 2021, <https://www.cnb.cz/en/resolution/general-approach-of-the-czech-national-bank-to-setting-a-minimum-requirement-for-own-funds-and-eligible-liabilities-mrel/> (dostęp: 24.03.2024).
- Folwarski M. (2016), *Wpływ kredytów bankowych na wzrost gospodarczy w Polsce*, „Zarządzanie Finansami i Rachunkowość”, 4(3), s. 5–14.
- Ghosh A. (2017), *Sector-specific analysis of non-performing loans in the US banking system and their macroeconomic impact*, „Journal of Economics and Business”, 93, s. 29–45.
- Ghosh M.A.R., Ghosh S.R. (1999), *East Asia in the Aftermath: Was There a Crunch?*, International Monetary Fund.
- Gourinchas P.O., Valdes R., Landerretche O. (2001), *Lending Booms: Latin America and the World* (No. w8249), National Bureau of Economic Research.
- Grabowski W., Maciejczyk-Bujnowicz I. (2016), *Optimizing the level of bank credit to promote economic growth. Implications for Poland*, „Studia Ekonomiczne”, 269, s. 99–111.
- Gulati R., Goswami A., Kumar S. (2019), *What drives credit risk in the Indian banking industry? An empirical investigation*, „Economic Systems”, 43, s. 42–62, <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2018.08.004>
- Guo K., Stepanyan V. (2011), *Determinants of Bank Credit in Emerging Market Economies*, „IMF Working Papers”, s. 1–20.
- Hacievliyagil N., Eksi I.H. (2019), *A micro based study on bank credit and economic growth: Manufacturing sub-sectors analysis*, „South East European Journal of Economics and Business”, 14(1), s. 72–91.
- Ho S.H., Saadaoui J. (2022), *Bank credit and economic growth: A dynamic threshold panel model for ASEAN countries*, „International Economics”, 170, s. 115–128.
- Hu S., Gong D. (2019), *Economic policy uncertainty, prudential regulation and bank lending*, „Finance Research Letters”, 29, 373–378.
- Informacja KNF na temat sytuacji sektora bankowego w latach 2020–2022 roku.
- IPCC, 2018, Global Warming of 1.5°C, <https://www.ipcc.ch/sr15> (dostęp: 5.03.2024).
- Iwanicz-Drozdowska M., Bongini P., Smaga P., Witkowski B. (2019), *The role of banks in CESEE countries: exploring non-standard determinants of economic growth*, „Post-Communist Economies”, 31(3), s. 349–382.
- Jabbour I., Naili M. (2019), *Determinants of nonperforming loans in emerging markets: Evidence from the MENA region*, „Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies”, 4(22).
- Jakubik P., Reininger T. (2013), *Determinants of non-performing loans in Central, Eastern and Southeastern Europe*, „Focus on European Economic Integration”, 3, s. 48–66, https://econpapers.repec.org/scripts/redir.pf?u=https%3A%2F%2Fwww.oenb.at%2Fdam%2Fj-cr%3A3011161e-46fb-43df-81c5-459a84aa7997%2Ffee_2013_q3_studies_jakubik_tcm16-257383.pdf;h=repec:onb:oenbf:y:2013:i:3:b:3 (dostęp: 28.01.2024).

- Jiménez G., Ongena S., Peydró J.L., Saurina J. (2012), *Credit supply and monetary policy: Identifying the bank balance-sheet channel with loan applications*, „American Economic Review”, 102(5), s. 2301–2326, <https://doi.org/10.1257/aer.102.5.2301>
- Kirikaleli D., Athari S.A. (2020), *Time-frequency co-movements between bank credit supply and economic growth in an emerging market: Does the bank ownership structure matter?*, „The North American Journal of Economics and Finance”, 54, 101239.
- Kiyotaki N., Moore J. (1997), *Credit cycles*, „Journal of Political Economy”, 105, s. 211–248.
- Klein N. (2013), *Non-performing loans in CESEE: Determinants and impact on macroeconomic performance*, „IMF Working Papers”, 13/72.
- Komisja Europejska, 2022, Plan REPowerEU, COM(2022) 230 final z 18.5.2022 r.
- Kowalski S. (2021), *Analiza zapotrzebowania na energię elektryczną w Polsce w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu*, https://tobiszowski.pl/wp-content/uploads/2022/01/2021_12_31_Zapotrzebowanie-na-energieelektryczna_final.pdf (dostęp: 20.03.2024).
- Kuzucu N., Kuzucu S. (2019), *What drives non-performing loans? Evidence from emerging and advanced economies during pre- and post-global financial crisis*, „Emerging Markets Finance and Trade”, 55, s. 1694–1708.
- Leka B., Bajrami E., Duci E. (2019), *Key macroeconomic drivers on reducing non-performing loans in Albania*, „Academic Journal of Interdisciplinary Studies”, 8(2), July, <https://www.mcser.org/journal/index.php/ajis/article/view/10460> (dostęp: 12.02.2024).
- Levine R. (1996), *Financial Development and Economic Growth: Views and Agenda*, „Policy Research Working Paper”, 1678, October, The World Bank, Washington, D.C., <http://ssrn.com/abstract=604955> (dostęp: 5.11.2023).
- Levine R. (1997), *Financial development and economic growth: Views and agenda*, „Journal of Economic Literature”, 35, s. 688–726.
- Lopez J., Spiegel M. (2002), *Financial structure and macroeconomic performance over the short and long run*, Federal Reserve Bank of San Francisco, „Pacific Basin Working Paper Series”, 02–05. September.
- Louzis D.P., Vouldis A.T., Metaxas V.L. (2010), *Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece: A comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios*, „Working Paper”, 118, Bank of Greece.
- Lubińska T., Iwin J. (2001), *Kredytowanie sektora budżetowego i niefinansowego przez banki a wzrost gospodarczy*, „Rozprawy i Studia/Uniwersytet Szczeciński”, 394.
- Lubis D.D., Mulyana B. (2021), *The macroeconomic effects on non-performing loan and its implication on allowance for impairment losses*, „Journal of Economics, Finance and Accounting Studies”, 3(2), s. 13–22.
- Mankiw N.G., Taylor P.M. (2016), *Makroekonomia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Mazreku I., Morina F., Misiri V., Spiteri J.V., Grima S. (2018), *Determinants of the level of non-performing loans in commercial banks of transition countries*, „European Research Studies Journal”, XXI, <https://doi.org/10.35808/ersj/1040>
- Messai A.S., Jouini F. (2013), *Micro and macro determinants of non-performing loans*, „International Journal of Economics and Financial Issues”, 3(4), s. 852–860, https://www.researchgate.net/profile/Fathi-Jouini/publication/286345094_Micro_and_Macro_Determinants_of_Non-performing_Loans/links/5a70e5acaca272e425ed364d/Micro-and-Macro-Determinants-of-Non-performing-Loans.pdf (dostęp: 28.01.2024).

- Mileris R. (2014), *Macroeconomic factors of non-performing loans in commercial banks*, „Ekonomika”, 93, s. 22–39, <https://doi.org/10.15388/Ekon.2014.0.3024>
- Mishra P.K., Das K.B., Pradhan B.B. (2009), *Credit market development and economic growth in India*, „Middle Eastern Finance and Economics”, 5, s. 92–106.
- Mongid A. (2008), *The impact of monetary policy on bank credit during economics crisis: Indonesia experience*, „Journal Keuangan dan Perbankan”, 12(1), s. 100–110.
- Naili M., Lahrichi Y. (2022), *The determinants of banks' credit risk: Review of the literature and future research agenda*, „International Journal of Finance & Economics”, 27(1), s. 334–360, <https://doi.org/10.1002/ijfe.2156>
- Nguyen C.P., Le T.H., Su T.D. (2020), *Economic policy uncertainty and credit growth: Evidence from a global sample*, „Research in International Business and Finance”, 51, 101118.
- Nkusu M. (2011), *Nonperforming loans and macrofinancial vulnerabilities in advanced economies*, „IMF Working Papers”, 11, 1, <https://doi.org/10.5089/9781455297740.001>
- Ogwang A.A., Emenike K.O., Kirabo J.K. (2019), *Bank credit and economic activity in a developing economy*, „Journal of Research in Emerging Markets”, 1(3), s. 20–26.
- Opracowanie ZBP – prezentacja przedstawiona w sierpniu 2021 na Sejmowej Komisji Finansów Publicznych „Dlaczego potrzebujemy silnego sektora bankowego”.
- Ozili P. (2018), *Bank loan loss provisions, investor protection and the macroeconomy*, „International Journal of Emerging Markets”, 13, s. 45–65, <https://doi.org/10.1108/IJo-EM-12-2016-0327>
- Pain D. (2003), *The provisioning experience of the major UK banks: A small panel investigation*, „Bank of England Working Paper”, 177, London.
- Peric B.S., Konjusak N. (2017), *How did rapid credit growth cause non-performing loans in the CEE countries?*, „The South East European Journal of Economics and Business”, 12, s. 73–84, <https://doi.org/10.1515/jeb-2017-0019>
- Perotti R. (1996), *Fiscal consolidation in Europe: Composition matters*, „The American Economic Review”, 86, s. 105–110.
- Pesaran M.H., Schuermann T., Treutler B.-J., Weiner S.M. (2006), *Macroeconomic dynamics and credit risk: A global perspective*, „Journal of Money, Credit, and Banking”, 38(5), s. 1211–1261, <https://www.jstor.org/stable/3839005>
- Petkosky M., Kjosovski J. (2014), *Does banking sector improve economic growth? An empirical analysis for selected countries in Central and South Eastern Europe*, „Economic Research – Ekonomska Istrazivanja”, 27, s. 55–66.
- Piatti D., Cincinelli P. (2018), *Does the threshold matter? The impact of the monitoring activity on non-performing loans: Evidence from the Italian banking system*, „Managerial Finance”, 45(2), s. 190–221.
- Polska i Europa. Finansowanie gospodarki. Raport ZBP, wrzesień 2021, wyd. VIII.
- Quagliariello M. (2007), *Banks' riskiness over the business cycle: A panel analysis on Italian intermediaries*, „Applied Financial Economics”, 17(2), s. 119–138, <https://doi.org/10.1080/096031005000486501>
- Rabab'ah M. (2015), *Factors affecting the bank credit: An empirical study on the Jordanian commercial banks*, „International Journal of Economics and Finance”, 7(5), s. 166–178.
- Raport NBP o stabilności systemu finansowego, grudzień 2023 r., https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/01/Raport-o-stabilnosci-systemu-finansowego-12_2023-PL-WWWn.pdf (dostęp: 15.03.2024).
- Raporty NBP o stabilności systemu finansowego, <https://nbp.pl/system-finansowy/raporty-o-stabilnosci-systemu-finansowego/> (dostęp: 20.01.2024).

- Raporty NBP o sytuacji na rynku kredytowym, <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-rynku-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).
- Reinhart C.M., Rogoff K.S. (2009), *The aftermath of financial crises*, „The American Economic Review”, 99(2), s. 466–472, <http://www.jstor.org/stable/25592442> (dostęp: 11.03.2024).
- Rekomendacja R KNF dotycząca zasad klasyfikacji ekspozycji kredytowych, szacowania i ujmowania oczekiwanych strat kredytowych oraz zarządzania ryzykiem kredytowym, kwiecień 2021 r.
- Robinson J. (1952), *The generalisation of the general theory*, [w:] J. Robinson (red.), *The Rate of Interest and Other Essays*, Macmillan, London, s. 69–142.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1119 z dnia 30 czerwca 2021 r. w sprawie ustanowienia ram na potrzeby osiągnięcia neutralności klimatycznej i zmiany rozporządzeń (WE) nr 401/2009 i (UE) 2018/1999 (Europejskie prawo o klimacie), Dz.U. UE L 243, 9.07.2021.
- Saba I., Kouser R., Azeem M. (2012), *Determinants of non-performing loans: Case of US banking sector*, „The Romanian Economic Journal”, 44(6), s. 125–136, https://www.researchgate.net/profile/Rehana-Kouser/publication/330075583_Determinants_of_Non-Performing_Loans_Case_of_US_Banking_Sector/links/5c2bb773458515a4c7058d37/Determinants-of-Non-Performing-Loans-Case-of-US-Banking-Sector.pdf (dostęp: 2.03.2024).
- Saito A.T., Savoia J., Lazier I. (2014), *Determinants of private credit in OECD developed, BRIC's and LAC Countries*, „American International Journal of Social Science”, 3(3).
- Salas V., Saurina J. (2002), *Credit risk in two institutional regimes: Spanish commercial and savings banks*, „Journal of Financial Services Research”, 22(3), 203–224.
- Shijaku G., Kalluci I. (2013), *Determinants of Bank Credit to Private Sector: The Case of Albania*, Bank of Albania.
- Sinaga J.S., Muda I., Silalahi A.S. (2020), *The effect of BI rate, exchange rate, inflation and Third Party Fund (DPK) on Credit distribution and its impact on non-performing loan (NPL) on XYZ Commercial Segment Bank*, „Universal Journal of Accounting and Finance”, 8(3), s. 55–64, <https://doi.org/10.13189/ujaf.2020.080301>
- Soltila H., Vihriälä V. (1994), *Finnish Banks' Problem Assets: Result of Unfortunate Asset Structure*, Bank of Finland Discussion Papers, Bank of Finland.
- Sprawozdania finansowe za lata 2018–2022 banków: Alior Bank Spółka Akcyjna, Bank Handlowy w Warszawie Spółka Akcyjna, Bank Millennium Spółka Akcyjna, Bank Ochrony Środowiska Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna, BNP Paribas Bank Polska Spółka Akcyjna, ING Bank Śląski Spółka Akcyjna, mBank Spółka Akcyjna, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna, Santander Bank Polska Spółka Akcyjna.
- Sprawozdania finansowe za rok 2022 banków: Alior Bank Spółka Akcyjna, Bank Handlowy w Warszawie Spółka Akcyjna, Bank Millennium Spółka Akcyjna, Bank Ochrony Środowiska Spółka Akcyjna, Bank Polska Kasa Opieki Spółka Akcyjna, BNP Paribas Bank Polska Spółka Akcyjna, ING Bank Śląski Spółka Akcyjna, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna.
- Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. oceny zdolności kredytowej przy udzielaniu kredytów oprocentowanych zmienną i okresowo stałą stopą procentową z dn. 07.02.2023 r.
- Stanowisko UKNF skierowane do Prezesów Zarządów Banków oraz Dyrektorów oddziałów instytucji kredytowych ws. działań mających na celu ograniczenie poziomu ryzyka

- kredytowego z dn. 07.03.2022 r., https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Stano-wisko_UKNF_do_bankow_ws_ryzyka_kredytowego.pdf (dostęp: 15.03.2024).
- Stepanyan V., Guo K. (2011), *Determinants of bank credit in emerging market economies*, International Monetary Fund, <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Determinants-of-Bank-Credit-in-Emerging-Market-Economies-24698> (dostęp: 7.02.2024).
- Strona internetowa Bank Gospodarstwa Krajowego, <https://www.bgk.pl/>
- Syahid D.C.N. (2016), *Pengaruh Faktor Eksternal dan Internal Terhadap Kredit Bermasalah Serta Dampaknya Terhadap CKPN Menurut PSAK 55*, „Perbanas Review”, 2(1), <http://jurnal.perbanas.id/index.php/JPR/article/view/30> (dostęp: 11.03.2024).
- Szafran J. (2023), *Finansowanie transformacji klimatyczno-energetycznej z funduszy i programów Unii Europejskiej z perspektywy samorządu terytorialnego*, „Optimum. Economic Studies”, 3(113).
- Szarowska I. (2018), *Effect of macroeconomic determinants on non-performing loans in Central and Eastern European countries*, „International Journal of Monetary Economics and Finance”, 11, 20.
- Sztudynger M. (2018), *Czynniki makroekonomiczne a spłacalność kredytów konsumpcyjnych*, „Gospodarka Narodowa”, nr 4 (296), s. 155–177.
- Tanaskovic S., Jandrić M. (2015), *Macroeconomic and institutional determinants of non-performing loans*, „Journal of Central Banking Theory and Practise”, 4(1), s. 47–62, <https://doi.org/10.1515/jcbtp-2015-0004>
- TLAC holdings standard, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d387.htm> (dostęp: 24.03.2024).
- Uchwała nr 38/2023 Zarządu NBP z dnia 4 lipca 2023 r. w sprawie trybu i szczegółowych zasad przekazywania przez banki do Narodowego Banku Polskiego danych niezbędnych do ustalania polityki pieniężnej i okresowych ocen sytuacji pieniężnej państwa oraz oceny sytuacji finansowej banków i ryzyka sektora bankowego (Dz. Urz. NBP 2023, poz. 12, s. 94).
- UKNF, Informacja na temat sytuacji sektora bankowego w 2021 roku, KNF, Warszawa, wrzesień 2022.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, t. j. Dz. U. 2023, poz. 2488.
- Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, t. j. Dz. U. 2023, poz. 1278.
- Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nadzorze makroostrożnościowym nad systemem finansowym i zarządzaniu kryzysowym w systemie finansowym, t. j. Dz. U. 2022, poz. 2536.
- Valckx N. (2004), *What determines loan loss provisioning in the EU?*, Working Paper, Directorate Financial Stability and Supervision, Division Financial Stability, European Central Bank, Frankfurt, February.
- Wdowiński P. (2014), *Makroekonomiczne czynniki ryzyka kredytowego w sektorze bankowym w Polsce*, „Gospodarka Narodowa”, 4(272), s. 55–77.
- Wulandari R. (2012), *Do credit channel and interest rate channel play important role in monetary transmission mechanism in Indonesia? A structural vector autoregression model*, „Procedia-Social and Behavioral Sciences”, 65, s. 557–563.
- <https://bank.pl/kredyty-hipoteczne-splacamy-srednio-w-13-lat-choc-zadluzamy-sie-na-26/> (dostęp: 2.02.2024).
- <https://nbp.pl/system-finansowy/sytuacja-na-rynku-kredytowym/> (dostęp: 26.01.2024).
- <https://www.bgk.pl/osoby-prywatne/mieszkalnictwo/rodzinny-kredyt-mieszkaniowy/> (dostęp: 15.03.2024).

- <https://www.gov.pl/web/premier/wiecej-osob-bedzie-moglo-skorzystac-z-programu-bezpieczny-kredyt-2> (dostęp: 15.03.2024).
- https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Informacja_na_temat_sytuacji_sektora_bankowego_w_2020_roku.pdf (dostęp: 21.01.2024).
- https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Raport_roczny_2021.pdf (dostęp: 21.01.2024).
- https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Rekomendacja_R_16-04-2021_73341.pdf (dostęp: 27.02.2024).
- https://www.knf.gov.pl/knf/pl/komponenty/img/Sytuacja_sektora_bankowego_raport_roczny-2022.pdf (dostęp: 21.01.2024).
- https://www.knf.gov.pl/komunikacja/komunikaty?articleId=81069&p_id=18 (dostęp: 15.03.2024).
- <https://www.money.pl/banki/polacy-nadplacaja-kredyty-czy-wydłużaja-okres-kredytowania-6887409645071264a.html> (dostęp: 2.02.2024).

Wykaz tabel

Tabela 1.1. Struktura należności banków od pozostałych sektorów gospodarki (stan na dzień 31.12.2023 r.)	26
Tabela 1.2. Porównawcza charakterystyka gospodarstw domowych i przedsiębiorstw jako potencjalnych kredytobiorców	28
Tabela 1.3. Klasyfikacja podmiotowo-przedmiotowa należności kredytowych – schemat grupowania danych KNF	30
Tabela 1.4. Oszacowanie przeciętnego czasu życia kredytów w bankach w 2022 r. na podstawie informacji o terminach zapadalności kredytów w wybranych bankach	35
Tabela 1.5. Przykładowy schemat spłaty kredytów w okresie 7 lat	43
Tabela 1.6. Spłaty kredytów w wybranych bankach w 2022 r. (w tys. PLN)	46
Tabela 1.7. Przeciętny czas spłaty kredytów udzielonych przez banki sektorowi niefinansowemu w okresie 2015–2023 (w mln PLN)	47
Tabela 1.8. Przeciętny udział nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu w wybranych bankach, w latach 2021–2022 (w tys. PLN)	51
Tabela 1.9. Relacje: nowych kredytów do stanu kredytów na początek okresu oraz kredytów spłaconych sprzedanych i spisanych do stanu kredytów na początek okresu, dla wybranej grupy banków w 2022 r.	52
Tabela 1.10. Zmienne makroekonomiczne uwzględniane przez banki w scenariuszach szacowania oczekiwanych strat kredytowych (2018–2022)	63
Tabela 1.11. Charakterystyka polityki kredytowej banków w 2023 r.	73
Tabela 1.12. Relacja wolumenu należności kredytowych do PKB w poszczególnych segmentach rynkowych	81
Tabela 2.1. Udział najważniejszych komponentów kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko w okresie grudzień 2014 – wrzesień 2023 r. (sektor bankowy ogółem)	85
Tabela 2.2. Minimalne wymagane współczynniki kapitałowe – wymogi CRR, KNF (%)	95
Tabela 2.3. Kapitał systemu bankowego w ujęciu bilansowym w okresie 2014–2023	101
Tabela 2.4. Struktura kapitału systemu bankowego w ujęciu bilansowym w okresie 2014–2023 (%)	103
Tabela 2.5. Struktura funduszy własnych w okresie grudzień 2014–2023 r. (sektor bankowy ogółem)	105
Tabela 3.1. Średnia roczna zmiana należności kredytowych od sektora niefinansowego i wskaźników makroekonomicznych w podanych okresach (%)	111

Tabela 3.2. Wynik finansowy netto i zadłużenie długoterminowe przedsiębiorstw niefinansowych	112
Tabela 3.3. Wymogi MREL w wybranych bankach na 31.12.2023 r. (%) w podanych latach	114
Tabela 3.4. Dane i obliczenia dotyczące inflacji, PKB i nowych kredytów dla sektora niefinansowego w latach 2015–2023	117
Tabela 3.5. Udział nakładów brutto na środki trwałe w PKB w latach 2014–2023 (%)	118
Tabela 3.6. Wydatki na obronność Polski w latach 2021–2023 i planowane na 2024 r. (mld zł)	119
Tabela 3.7. Przykładowy schemat spłaty kredytów w okresie 7 lat, uwzględniając wzrost udzielanych nowych kredytów w kolejnych latach w tempie 10% rocznie	122
Tabela 3.8. Zależność wielkości spłaty portfela kredytowego od tempa wzrostu wartości nowego kredytu o czasie spłaty 7 lat	123
Tabela 3.9. Wielkości spłat portfela należności kredytowych od sektora niefinansowego w latach 2015–2023	123
Tabela 3.10. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S1	128
Tabela 3.11. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S2	128
Tabela 3.12. Założenia makroekonomiczne dla lat 2024–2027, scenariusz S3	128
Tabela 3.13. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S1 (w mln zł)	130
Tabela 3.14. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S2 (w mln zł)	132
Tabela 3.15. Charakterystyka poszczególnych kategorii kredytów w latach 2014–2023 i założenia dla prognoz na lata 2024–2027 w scenariuszu S3 (w mln zł)	134
Tabela 3.16. Wyniki scenariusza S1 – kredyty	136
Tabela 3.17. Wyniki scenariusza S2 – kredyty	137
Tabela 3.18. Wyniki scenariusza S3 – kredyty	137
Tabela 3.19. Podstawowe założenia prognoz wyniku finansowego sektora bankowego dla lat 2024–2027 (w %)	141
Tabela 3.20. Wyniki scenariusza S1 – wynik finansowy (w mln zł)	142
Tabela 3.21. Wyniki scenariusza S2 – wynik finansowy (w mln zł)	143
Tabela 3.22. Wyniki scenariusza S3 – wynik finansowy (w mln zł)	143
Tabela 3.23. Prognozowana luka kapitałowa w latach 2024–2027 w poszczególnych scenariuszach, przy różnym poziomie wskaźnika wypłaty dywidendy (payout ratio), dla TCR=20%	147
Tabela 3.24. Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S1	148
Tabela 3.25. Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S2	148
Tabela 3.26. Analiza wrażliwości luki kapitałowej, mln zł – scenariusz S3	148

Wykaz wykresów

Wykres 1.1. Wolumen należności kredytowych sektora niefinansowego w okresie 2014– 2023 (mln zł)	31
Wykres 1.2. Struktura należności kredytowych od sektora niefinansowego w okresie 2014–2023	32
Wykres 1.3. Udział kredytów mieszkaniowych udzielonych w 2021 i 2022 r. (%) wg pierwotnego okresu kredytowania	33
Wykres 1.4. Udział kredytów konsumpcyjnych udzielonych w 2022 r. w podziale na pierwotny okres trwania kredytu	33
Wykres 1.5. Udzielone kredyty mieszkaniowe dla gospodarstw domowych wg wartości nominalnej 2019–2022 (PLN)	36
Wykres 1.6. Udzielone kredyty konsumpcyjne dla gospodarstw domowych wg wartości nominalnej 2019–2022 (PLN)	37
Wykres 1.7. Przeciętny poziom akceptacji wniosków kredytowych przedsiębiorstw, 2018 r. – III kw. 2023 r.	38
Wykres 1.8. Lejek sprzedażowy kredytów mieszkaniowych w latach 2019–2022 (mld zł)	39
Wykres 1.9. Akceptacja wniosków kredytowych – kredyty konsumpcyjne (2019–2022)	39
Wykres 1.10. Akceptacja wniosków kredytowych w poszczególnych grupach kredytów (2019–2022)	40
Wykres 1.11. Należności kredytowe i kredyty nowe (2015–2023)	41
Wykres 1.12. Popyt przedsiębiorstw na kredyt według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)	74
Wykres 1.13. Popyt gospodarstw domowych na kredyt mieszkaniowy według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)	75
Wykres 1.14. Popyt gospodarstw domowych na kredyt konsumpcyjny według oceny ankietowej banków a realna wartość udzielonych temu sektorowi nowych kredytów (2015–2023)	75
Wykres 1.15. Dynamika kredytów i PKB w okresie 2014–2023	76
Wykres 1.16. Dynamika kredytów i PKB w podziale na główne segmenty rynku w okresie 2014–2023	77
Wykres 1.17. Dynamika kredytów gospodarczych i PKB w podziale na główne rodzaje w okresie 2014–2023	77

Wykres 1.18. Dynamika kredytów dla osób prywatnych i PKB w podziale na główne rodzaje w okresie 2014–2023	77
Wykres 1.19. Dynamika nominalna kredytów konsumpcyjnych a dynamika spożycia indywidualnego w PKB w okresie 2015–2023	79
Wykres 1.20. Dynamika nominalna kredytów mieszkaniowych osób prywatnych i kredytów gospodarczych a dynamika nakładów inwestycyjnych w PKB w okresie 2015–2023	79
Wykres 1.21. Relacje aktywów systemu bankowego oraz depozytów i kredytów sektora niefinansowego do wolumenu PKB w okresie 2014–2023	80
Wykres 1.22. Relacja wolumenu kredytów sektora niefinansowego do PKB w okresie 2014–2023	81
Wykres 2.1. Struktura kwoty łącznej ekspozycji na ryzyko w okresie grudzień 2014–wrzesień 2023 r. (sektor bankowy ogółem)	85
Wykres 2.2. Kapitał bilansowy systemu bankowego 2014–2023 (mln zł)	102
Wykres 2.3. Struktura kapitału bilansowego systemu bankowego 2014–2023	103
Wykres 2.4. Wolumeny kapitału regulacyjnego i kapitału bilansowego w polskim systemie bankowym (2014–2023, mln zł)	104
Wykres 2.5. Wolumen komponentów kapitału regulacyjnego w polskim systemie bankowym (2014–2023, mln zł)	105
Wykres 2.6. Ekspozycja z tytułu ryzyka kredytowego w relacji do należności od sektora niefinansowego, rządowego i samorządowego (dane roczne w mln zł i %)	106
Wykres 2.7. Ekspozycja z tytułu ryzyka operacyjnego w relacji do średniego wyniku operacyjnego	107
Wykres 2.8. Współczynniki kapitałowe w porównaniu z minimalnym wymogiem kapitałowym w okresie 2014–2023	107
Wykres 3.1. Kształtowanie się wskaźników cen: towarów i usług konsumpcyjnych oraz produkcji budowlano-montażowej w Polsce w latach 1997–2023 (r/r w %)	110
Wykres 3.2. Wynik finansowy netto przedsiębiorstw niefinansowych w latach 2007–2022 (w mln zł)	112
Wykres 3.3. Relacja należności kredytowych od sektora niefinansowego do PKB w Polsce w latach 2014–2023	115
Wykres 3.4. Tempo zmian nominalnego PKB i portfela należności kredytowych od sektora niefinansowego w kolejnych latach w okresie 2015–2023	116
Wykres 3.5. Relacja nowych kredytów do PKB w okresie 2015–2023	117
Wykres 3.6. Finansowanie nakładów na środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne w podmiotach z liczbą pracujących przekraczającą 49 osób w latach 2013–2022 (w % nakładów)	120
Wykres 3.7. Struktura finansowania nakładów inwestycyjnych (w % nakładów, przedsiębiorstwa zatrudniające min. 9 osób)	120

Wykres 3.8. Prognozowane wartości nowych kredytów dla sektora niefinansowego w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027 (mln zł)	138
Wykres 3.9. Prognozowane wartości należności kredytowych od sektora niefinansowego w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027 (mln zł)	138
Wykres 3.10. Prognozowane wartości relacji nowych kredytów dla sektora niefinansowego do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027	139
Wykres 3.11. Prognozowane wartości relacji należności kredytowych od sektora niefinansowego do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027	139
Wykres 3.12. Prognozowane wartości relacji nakładów brutto na środki trwałe do PKB w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027	140
Wykres 3.13. Prognozowane wartości udziału finansowania inwestycji kredytem bankowym w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027	140
Wykres 3.14. Prognozowany zysk netto w przyjętych scenariuszach w latach 2024–2027	144

Wykaz rysunków

Rysunek 1.1. Schemat związku przeciętnego czasu życia kredytów z czasem trwania spłaty kredytów	42
Rysunek 1.2. Spłaty, sprzedaż i spisania należności kredytowych w Banku Millennium SA w 2022 r.	45
Rysunek 1.3. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w mBank SA	48
Rysunek 1.4. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w BNP Paribas Bank Polska SA	49
Rysunek 1.5. Zmiany i transfery należności kredytowych w trakcie 2022 r. pomiędzy różnymi fazami w Banku Millennium SA	50
Rysunek 2.1. Kategorie kapitału własnego banków według krajowych standardów rachunkowości	90
Rysunek 2.2. Kategorie kapitału własnego banków według standardów sprawozdawczości UE	91
Rysunek 3.1. Schemat modelu szacowania luki kapitałowej dla finansowania potencjalnego portfela kredytowego	125

REDAKTOR INICJUJĄCY

Katarzyna Włodarczyk

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Monika Baranowska

SKŁAD I ŁAMANIE

Editio

KOREKTA TECHNICZNA

Wojciech Grzegorzczak

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-237 Łódź, ul. Matejki 34A

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 635 55 77

Książka jest bardzo wartościowym opracowaniem, kompleksowo przedstawiającym problem bieżącego i prognozowanego finansowania gospodarki polskiej przez krajowy system bankowy. Poza wnikliwym opisem badanego zjawiska oraz syntezą dostępnych danych ilościowych stawia sobie za cel analizę perspektyw zdolności polskiego sektora bankowego do finansowania gospodarki w najbliższych latach. Pozycja charakteryzuje się wielością odwołań zarówno do literatury przedmiotu, jak i do aktualnych danych publikowanych przez najważniejsze instytucje systemu bankowego w Polsce. Kompletność wywodu, ujednolicony poziom szczegółowości oraz znaczący udział wyników badań własnych skłaniają do bardzo wysokiej oceny poziomu merytorycznego tej monografii. Jej wydanie z pewnością wzbogaci krajowy rynek publikacji naukowych z dziedziny ekonomii i finansów.

Praca stanowi oryginalne, bardzo aktualne i ważne źródło wiedzy o bieżącej i prognozowanej sytuacji w obszarze finansowania gospodarki przez polski system bankowy. Konieczność jej jak najszybszego upowszechnienia nie budzi żadnych wątpliwości. Trudno wskazać aktualną, polskojęzyczną i równie kompleksową publikację konkurencyjną. Wykorzystany w niej sposób ujęcia przedmiotowej problematyki pozwala uniknąć szybkiej utraty aktualności.

Z recenzji dr. hab. Dariusza Wawrzyniaka, prof. UEW

Monografia wypełnia lukę w literaturze przedmiotu. Podjęte w niej zagadnienia są niezwykle istotne z punktu widzenia naukowego i praktycznego. Interesujące, a zarazem inspirujące są scenariusze dotyczące perspektyw wzrostu udziału inwestycji w PKB i rosnącego zapotrzebowania na kredyty, uwzględniające różne warianty ścieżek wzrostu kredytów udzielanych przez banki w latach 2024–2027.

Podobnie ważnym poznawczo jest przedstawiony w książce model szacowania luki kapitałowej sektora bankowego w latach 2024–2027, z punktu widzenia finansowania w przyszłości potencjalnego portfela kredytów. Posiada on cechy innowacji badawczej.

Przygotowany model i scenariusze wnoszą istotny wkład naukowy w identyfikację krytycznie ważnych zależności makroekonomicznych.

Z recenzji dr hab. Ewy Wierzbickiej, prof. SGH

Publikacja powstała na podstawie raportu przygotowanego w ramach współpracy z Programem Analityczno-Badawczym Warszawskiego Instytutu Bankowości

 PROGRAM
ANALITYCZNO
BADAWCZY

 **WYDAWNICTWO**
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

 wydawnictwo.uni.lodz.pl

 ksiegarnia@uni.lodz.pl

 (42) 665 58 63

Książka dostępna również
jako e-book

ISBN 978-83-8331-588-1

